

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาองค์ความรู้และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

จัดทำโดย

สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

เสนอต่อ

สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2550

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ในประเด็นต่างๆ ศึกษาวางแผน / หาแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริงในการพัฒนาย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี และพัฒนาชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้

ผลการศึกษาพบจุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง 4 ด้าน คือ

1. ด้านประวัติศาสตร์ กุฎีจีนเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชนบริเวณกุฎีจีนนั้นเกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา การศึกษาประวัติศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านนี้จึงเกี่ยวข้องกับการอพยพของผู้คนจากกรุงศรีอยุธยา หลากกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนามาตั้งบ้านแปงเมือง ชุมชนแรกตั้งหลังเสียกรุงในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนี้จึงเปรียบเหมือนการแสดงให้เห็นภาพของชุมชนเดิมที่มาจากอยุธยา

2. ด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งรวมของกลุ่มชนหลายเชื้อชาติหลากหลายวัฒนธรรม มีทั้งไทย จีน ฝรั่งเศส มอญ ลาว ที่นับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวรรณกรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ ปรากฏแบบแผน ประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนศาสนสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธา อาทิ วัด โบสถ์ มัสยิด และศาลเจ้า ย่านนี้จึงมีจุดแข็งในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การที่กุฎีจีนเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ นั้น ทำให้กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีศักยภาพด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม้ว่าปัจจุบันชุมชนนี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมไปจากอดีตบ้าง แต่ยังคงเหลือมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่สมาชิกในชุมชนควรร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาให้มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

4. ด้านองค์ความรู้ ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องได้มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย รวบรวมองค์ความรู้ทั้งในด้านเอกสาร วัตถุสิ่งของ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และของดีท้องถิ่นในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง องค์ความรู้สำคัญเหล่านี้ได้มีการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งงานวิจัย บทความทางวิชาการ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้ในการบริหารจัดการ โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน

จุดแข็งทั้ง 4 ข้อดังกล่าวสามารถนำมาจัดทำเป็นโครงการชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กิจกรรมการสำรวจออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในย่านนี้ โดยศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ สภาพทั่วไปของพื้นที่ สภาพการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวและ

สิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากร และการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านภูจี่จีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555) รวมทั้งแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านภูจี่จีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551) ต่อไป

บทที่ 1

กรอบแนวคิดและขั้นตอนการดำเนินโครงการ

หลักการและเหตุผล

กรุงเทพมหานครมีทรัพยากรที่หลากหลาย ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติที่มีคุณค่า สามารถพัฒนาให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้ให้แก่กรุงเทพมหานครได้ แต่เนื่องด้วยในช่วงที่ผ่านมา กรุงเทพมหานครยังขาดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจนในเรื่องการวางแผนเพื่อส่งเสริม และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างบูรณาการ จึงเป็นเหตุให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั่วไป และบางแห่งไม่สามารถดำรงอยู่ได้ เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และทรัพยากร

วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนบางแห่งเกิดการเปลี่ยนแปลง กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและไร้ระเบียบ กระทั่งต่อศีลธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ในขณะที่การท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในทรัพยากรของท้องถิ่น แต่การกระจายรายได้และผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวกลับกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มผู้ประกอบการและนักธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเป็นหลัก ไม่สามารถกระจายไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นอย่างทั่วถึง และไม่ได้นำไปสู่การพัฒนา พื้นฟู และส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากเท่าที่ควร

การจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการบริหารจัดการ การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ และการพัฒนาศักยภาพชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกายภาพ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นได้ ทั้งนี้ เพื่อสร้างสมดุลในการพัฒนาแนวคิดการจัดการชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

“ภูมิถิ่น” และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีครอบคลุมพื้นที่ 10 ชุมชน คือ ชุมชนภูมิถิ่น ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนภูมิขาว ชุมชนซอยโรงคราม ชุมชนวัดบุปผาราม ชุมชนวัดประดิษฐาราม ชุมชนวัดบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ และชุมชนสี่แยกบ้านแขก เป็นย่านที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยชุมชนได้ เพราะจุดแข็งทั้งด้านประวัติศาสตร์ ความหลากหลาย กลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งไทย จีน ฝรั่งเศส แวก มอญ ลาว นับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม ซิกข์ และพราหมณ์ แต่สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวสูง จึงควรมีการศึกษาค้นคว้า รวบรวม วิจัย ทั้งด้านเอกสาร วัตถุสิ่งของ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของดีท้องถิ่น และเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาที่เก่าแก่ในย่านฝั่งธนบุรี มีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การส่งเสริม ทำนุบำรุง เผยแพร่ และพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยฯ จึงมีนโยบายในการจัดตั้ง “ศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา” ให้เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ด้าน

วัฒนธรรมในย่านฝั่งธนบุรี โดยมีสำนักศิลปะและวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่ดูแลงานด้านวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการ ด้วยความตระหนักในภารกิจนี้ และดำเนินในจุดแข็งที่มีอยู่ในพื้นที่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรมจึงวางแผนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างองค์ความรู้และเครือข่ายทางวัฒนธรรม โดยร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก อาทิ สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักพิมพ์สารคดี ชมรมเราร์กธนบุรี สำหรับกิจกรรมสำคัญที่ดำเนินการมีกิจกรรมเสวนา 3 ครั้ง ในปี พ.ศ.2543 ภายใต้หัวข้อ “เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน ธนบุรี...ราชธานีที่ถูกลืม” หลังจากนั้นได้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมสำคัญ อาทิ ทศนศึกษา “ทอดน่องล่องเรือ เพื่อความเข้าใจกรุงธนบุรี” จำนวน 19 ครั้ง กิจกรรมสัมมนาและเสวนาทางวิชาการ เรื่อง การวิจัยพื้นที่เชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กิจกรรมตามรอยวรรณกรรมอันเนื่องมาจากฉากในฝั่งธนบุรีจำนวน 3 ครั้ง คือ ตามรอยวรรณกรรมเรื่อง เด็กบ้านสวน วรรณกรรมเรื่อง เด็กคลองบางหลวง และวรรณกรรมนิราศของสุนทรภู่ นอกจากนี้ยังได้จัดทำ ศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นบ้านเอกราช การจัดทำวารสารที่ศันวัฒนธรรม และเอกสารเรื่อง ศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา: พันธกิจด้านการวิจัยพื้นที่เชิงวัฒนธรรม กิจกรรมดังกล่าวสำนักศิลปะและวัฒนธรรม ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความร่วมมือกันเป็นเครือข่ายวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น อาทิ กองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร ชมรมสยามทัศน์ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น

ด้วยความเหมาะสมของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรีที่แวดล้อมด้วยชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในย่านกุฎีจีน รวมถึงการที่ได้ทำกิจกรรมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จึงเห็นความสำคัญในการวิจัยศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน แม้ว่าปัจจุบันย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องจะได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการสำรวจ เก็บข้อมูลเพื่อศึกษาค้นคว้าวิจัย รวมทั้งการท่องเที่ยวในชุมชน แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านกายภาพ และด้านวัฒนธรรมของชุมชน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของย่านกุฎีจีนในมิติต่างๆ และเผยแพร่วิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมดังกล่าวให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีในประเด็นต่างๆ
2. เพื่อศึกษาวางแผน/หาแนวทางที่มีความชัดเจน ที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลในการพัฒนา ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว
3. เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี
4. เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

5. เพื่อพัฒนาชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชน

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

ศึกษาย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก แนวคลองบางกอกใหญ่ คลองบางลำไย จรดถนนอินทรพิทักษ์บริเวณวัดใหญ่ศรีสุพรรณ ถนนประชาธิปไตย บรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ โดยใช้ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่เป็นเกณฑ์

2. ขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย

(ก) องค์กรความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชน

1. สภาพภูมิศาสตร์ และสภาพกายภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชน
2. จำนวนประชากร อาชีพ และลักษณะความสัมพันธ์ของประชาชน
3. ปัญหาพื้นฐานชุมชน
4. องค์กรชุมชน
5. สถาบันทางสังคม
6. เส้นทางการคมนาคมขนส่ง
7. ภูมินามของคลอง ย่าน บ้าน ตลาด ถนน ตรอก ซอย

(ข) องค์กรความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และศิลปวัฒนธรรม

1. ประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์ของชุมชน
2. พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน
3. บ้านที่ชุมชนในวรรณกรรม
4. วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน
5. สถาปัตยกรรม และบุคคลสำคัญของชุมชน

(ค) องค์กรความรู้ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

1. ระบบการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งองค์กร กระบวนการ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
2. สินค้าและกิจกรรมการท่องเที่ยว
3. สิ่งอำนวยความสะดวก
4. การประชาสัมพันธ์

3. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การท่องเที่ยวยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวในลักษณะที่ผู้เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกัน มีการวางแผนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างจิตสำนึก และโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

2. ชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน หมายถึง ชุมชน / พื้นที่ที่มีการอนุรักษ์ พื้นฟู ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่มีอยู่ และพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้โดยคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ

3. พื้นที่ที่ศึกษาวิจัย หมายถึง ย่านกุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ตามแนวแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตะวันตก คลองบางกอกใหญ่ คลองบางลำไย จรดถนนอินทพิทักษ์บริเวณวัดใหญ่ศรีสุพรรณ ถนนประชาธิปไตย บรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้า ครอบคลุมพื้นที่ 10 ชุมชน คือ ชุมชนกุฎิจีน ชุมชนวัดประยุรวงค์ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎิขาว ชุมชนซอยโรจคราม ชุมชนวัดบุปผาราม ชุมชนวัดประดิษฐาราม ชุมชนวัดบางลำไย ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ และชุมชนสี่แยกบ้านแขก

4. การพัฒนาเครือข่ายบุคลากรในชุมชน หมายถึง การจัดกิจกรรม ประสพการณ์ ความรู้ และสิ่งแวดล้อมในลักษณะการปรึกษาหารือ ศึกษาดูงาน และอบรม เพื่อให้บุคลากรในชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ที่ศึกษา ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ รับฟังความคิดเห็น ได้เห็นประสบการณ์และสภาพจริงเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรเกิดความรู้ เห็นแนวทางในการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับบุคลากรในชุมชนและจากชุมชนอื่น และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

5. การกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการเดินทางเพื่อเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในพื้นที่วิจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในชุมชนอย่างเชื่อมโยง และมีความหมาย

6. การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การระบุข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ สาธารณูปโภค อาทิ ไฟส่องสว่าง ป้ายชี้ทาง ป้ายสื่อความหมาย จุดแวะพัก ที่จอดรถ ท่าเรือ ฯลฯ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสะดวก ปลอดภัย และมั่นใจในการเดินทาง อีกทั้งได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

7. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี หมายถึง แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน ระยะ 5 ปี ที่กำหนดขึ้นโดยผู้เกี่ยวข้องในชุมชนจากการพิจารณาฐานข้อมูลต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

8. แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี หมายถึง แนวทาง / โครงการ / กิจกรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนระยะ 1 ปี ที่กำหนดขึ้นร่วมกันโดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

9. แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อม หมายถึง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ให้มีความสะดวกในการเข้าถึง และง่ายต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจและเรียนรู้ได้ดีขึ้น

เป้าหมาย

1. จัดทำรายงานการศึกษาองค์ความรู้และแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

2. จัดทำแนวทาง / แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎิจีน และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ในด้านต่างๆ ดังนี้ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยว การพัฒนาขีดความสามารถในการส่งเสริมให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

3. จัดทำแผนปฏิบัติการชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในย่านภูมิถิ่นและพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เขตธนบุรี
4. จัดทำรูปแบบ / แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายบุคลากรในชุมชน โดยจัดให้มีการศึกษาดูงานในชุมชนที่มีการดูแลรักษาวัฒนธรรม ชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ จัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน โดยจัดเสวนาและให้ความรู้แก่บุคลากรในชุมชน
5. ออกแบบจัดทำเส้นทางการท่องเที่ยว จำนวน 4 เส้นทาง
6. พัฒนาแนวทางในการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนและเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว จัดทำป้ายชี้ทางและป้ายสื่อความหมายต้นแบบ จำนวน 2 จุด
7. จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์แนะนำชุมชน จำนวน 1 ครั้ง และจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์
8. จัดประชุมเสวนาเสนอผลงานวิจัย

วิธีดำเนินการ

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการวางแผนการทำงาน มีกิจกรรมดังนี้

ประชุมคณะทำงานกำหนดกรอบแนวคิด รวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ตามขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัยจากเอกสาร สื่อ และแหล่งข้อมูลต่างๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นเก็บข้อมูลพื้นฐาน มีกิจกรรมดังนี้

2.1 สำรวจพื้นที่ย่านภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านต่างๆ ตามขอบเขตเนื้อหาการวิจัย รวมถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยการสำรวจพื้นที่ชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

2.2 จัดทำแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสภาพการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการสอบถามข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชน

2.3 ประชุมระดมความคิดเห็นและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในชุมชน

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน / แนวทางในการทำงาน มีกิจกรรมดังนี้

3.1 ประชุมคณะทำงาน จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ย่านภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

3.2 นำข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำร่าง แนวทาง / วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในย่านภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ในด้านต่างๆ ดังนี้ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าท่องเที่ยว การพัฒนาขีดความสามารถในการส่งเสริมให้บริการการท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

3.3 จัดทำร่างแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.4 จัดประชุมระดมความคิดเห็นของบุคลากรในพื้นที่ ผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ครบถ้วน ความเพียงพอของข้อมูลในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนย่านอนุภูมิวิถีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง
- ร่าง แนวทาง / แผนพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนย่านอนุภูมิวิถีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตชนบุรี

ในด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยว การพัฒนาขีดความสามารถในการส่งเสริมให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

- ร่างแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวยั่งยืน

3.5 นำผลจากการระดมความคิดเห็นใช้ในการปรับข้อมูล แนวทาง และแผนปฏิบัติการให้มีความเหมาะสม

3.6 จัดทำร่างรายงานการศึกษาขององค์ความรู้ในย่านอนุภูมิวิถีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตชนบุรี

ขั้นที่ 4 ขั้นพัฒนาเครือข่ายบุคลากรในชุมชน ขั้นนี้เป็นขั้นพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการดูแลรักษาวัฒนธรรมในชุมชน ตลอดจนสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้มาใช้โดยดำเนินการ ดังนี้

4.1 จัดให้มีการสนทนาปรึกษาหารือ และระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิดการท่องเที่ยวยั่งยืน ประวัติศาสตร์และเรื่องราวในอดีตของชุมชน ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว / ของดีที่มีอยู่ / เส้นทางท่องเที่ยว การปรับสภาพแวดล้อมในชุมชน และแผนพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน

4.2 จัดให้มีการศึกษาดูงานชุมชนที่ดูแลรักษาวัฒนธรรมในชุมชน และบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ประสบผลสำเร็จ จำนวน 2 ครั้ง คือ การศึกษาดูงานชุมชนบ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ และ การศึกษาดูงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4.3 จัดให้มีการอบรมบุคลากรในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการสร้างกิจกรรมท่องเที่ยว

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว และการวางแผนการท่องเที่ยว เป็นการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและวางแผนพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชน โดยนำข้อมูลและองค์ความรู้ที่ได้จากขั้นที่ 3 มาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนขั้นตอน ดังนี้

5.1 การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

1. ศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์เปรียบเทียบ ข้อมูล และสภาพปัจจุบัน
2. ประชุมคณะทำงานวิจัย ระดมความคิดเห็น ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นการเรียนรู้เรื่องราวตามเส้นทางอย่างเชื่อมโยง
3. นำข้อมูลเส้นทางท่องเที่ยวเสนอบุคลากรในชุมชนพิจารณาให้ความคิดเห็นและปรับแก้
4. นำข้อมูลที่ได้จากการพิจารณาของบุคลากรในชุมชนมาปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม คงเหลือเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม 5 เส้นทาง

5. จัดกิจกรรมทัศนศึกษาฯ เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ออกแบบจำนวน 3 เส้นทาง ในวันที่ 16 มกราคม 2550 โดยแต่ละเส้นทางมีข้อมูลการจัดกิจกรรมดังนี้

เส้นทางที่ 1 ผู้ร่วมเรียนรู้ในเส้นทาง คือ นักศึกษาโปรแกรมวิชาภาษาไทย จำนวน 22 คน วิทยากร คือ คุณธีรพันธ์ ช่วงพิชิต

เส้นทางที่ 2 ผู้ร่วมเรียนรู้ในเส้นทาง คือ นักศึกษาโปรแกรมวิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จำนวน 54 คน วิทยากร คือ คุณสุดาร่า สุขฉายา

เส้นทางที่ 3 ผู้ร่วมเรียนรู้ในเส้นทาง คือ นักศึกษาโปรแกรมวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 67 คน วิทยากร คือ คุณปัญญาภัทร เลิศสำราญเรืองรัมย์

การจัดกิจกรรมทั้ง 3 เส้นทาง เพื่อเป็นการทดลองเส้นทางและหาข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง ประเด็นความรู้ที่เหมาะสมที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม

6. นำข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมมาปรับเส้นทางท่องเที่ยว ได้เส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม 4 เส้นทาง ดังนี้

เส้นทางที่ 1 เส้นทางเดินเท้า ในเรื่องกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา

เส้นทางที่ 2 เส้นทางเดินเท้า ในเรื่องกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา 2

เส้นทางที่ 3 เส้นทางจักรยาน ในเรื่องกลุ่มชนนานาชาติในสังคมไทย

เส้นทางที่ 4 เส้นทางเรือสไลด์เดิน ในเรื่องกลุ่มชนนานาชาติในสังคมไทย

5.2 การวางแผนหาแนวทางในการปรับสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านต่าง ๆ ในชุมชน

2. ประชุมคณะผู้วิจัย วางกรอบแนวคิดในการปรับสิ่งแวดล้อมชุมชน

3. เก็บข้อมูลสภาพปัจจุบันของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

4. ออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ป้ายชี้ทาง และป้ายสื่อความหมายต้นแบบ เพื่อให้บุคลากรในชุมชนได้พิจารณาให้ข้อเสนอแนะและสิ่งที่ควรปรับปรุง

5. จัดทำป้ายชี้ทางและป้ายสื่อความหมายต้นแบบ โดยกำหนดติดตั้งป้ายชี้ทางบริเวณหน้าโบสถ์ช้างตากู๊ส และป้ายสื่อความหมายบริเวณหน้ามัสยิดบางหลวง

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปผลการวิจัย มีกิจกรรมสำคัญดังนี้

6.1 จัดทำร่างรายงานการวิจัยองค์ความรู้ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี โดยประชุมคณะทำงานวิจัยเพื่อหารือเกี่ยวกับความถูกต้อง และเหมาะสมของเนื้อหาสาระที่เสนอในรายงานการวิจัย

6.2 จัดพิมพ์รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final report) จำนวน 100 เล่ม เอกสารบทสรุปฉบับผู้บริหาร (Executive summary) จำนวน 50 เล่ม พร้อมซีดี จำนวน 50 แผ่น นำเสนอโดยใช้โปรแกรมการนำเสนอสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ (Power point)

ขั้นที่ 7 ขั้นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูล เป็นขั้นการนำเสนอผลการศึกษา และแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มีกิจกรรมสำคัญดังนี้

- 7.1 จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี
- 7.2 จัดกิจกรรมแถลงข่าว แนะนำโครงการและแนะนำชุมชน
- 7.3 จัดเสวนาเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชน ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และศิลปวัฒนธรรม ความรู้เกี่ยวกับเส้นทางการท่องเที่ยวในชุมชน และแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ทั้งในระยะ 5 ปี และระยะ 1 ปี ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
2. บุคลากรในชุมชนได้รับความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการดูแลรักษาวัฒนธรรมของชุมชนและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
3. ทำให้เกิดแนวทางในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
4. ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

กรอบแนวคิดในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับความหมาย และองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยสรุปว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางของคนจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนโดยมิได้ประกอบอาชีพ

องค์การสหประชาชาติได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวว่าเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะ 3 ประการ คือ ต้องมีการเดินทาง ต้องมีสถานที่ปลายทาง ที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน และต้องมีจุดหมายของการเดินทาง เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องมีใช้เพื่อการประกอบอาชีพหรือพักอาศัยอยู่อย่างถาวร

1. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมี 5 องค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน คือ

1.1 นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว ถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวการท่องเที่ยวก็เกิดขึ้นไม่ได้ ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

1) นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปอาศัยอยู่ในสถานที่ที่มีใช้ที่พักถาวรของตนเองเป็นการเดินทางไปชั่วคราวตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไป (มีการค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน) แต่ไม่เกิน 90 วัน เป็นการเดินทางที่มีใช้เพื่อการไปประกอบอาชีพหรือหารายได้

2) นักทัศนจร หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปอยู่ในสถานที่อันมีไข้ที่พำนักถาวรของตน ซึ่งเป็นการเดินทางไปอยู่ชั่วคราวในระยะเวลาสั้นๆ ไม่เกิน 24 ชั่วโมง (ไม่ได้ค้างคืน) เป็นการเดินทางที่มีไข้เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

1.2 การตลาดท่องเที่ยว การที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวหนึ่งจะต้องมีการตลาดท่องเที่ยวเพื่อชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว การตลาดท่องเที่ยวจึงหมายถึงความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวของตนและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น

1.3 การขนส่ง เมื่อนักท่องเที่ยวตัดสินใจจะไปแหล่งท่องเที่ยวใดแล้ว ก็ต้องมีบริการขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น การขนส่งหมายถึง การจัดให้มีการเคลื่อนย้ายนักท่องเที่ยวด้วยพาหนะประเภทต่างๆ จากภูมิลำเนาไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องการและกลับสู่ภูมิลำเนา การขนส่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ ทางรถยนต์ รถไฟ เรือ และเครื่องบิน

1.4 ทรัพยากรท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทางหรือไปท่องเที่ยวซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ชายทะเล น้ำตก ฯลฯ

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ เป็นสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นในอดีต รวมไปถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของสถานที่นั้น เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน กำแพงเมือง อุทยานประวัติศาสตร์ ฯลฯ

3) ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ เช่น สภากวีชีวิตผู้คนในชนบท หมู่บ้านชาวเขา ตลาดน้ำ งานเทศกาลประเพณีต่างๆ ฯลฯ

1.5 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่รองรับในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสะดวกและปลอดภัย โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยตรง เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น การอำนวยความสะดวกในการเข้าออกประเทศ การตรวจหนังสือเดินทาง การต่อวีซ่า รวมถึงการให้บริการระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว เช่น ที่พัก อาหาร นำเที่ยว ขนส่ง การจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ฯลฯ

2) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวโดยอ้อม เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในประเทศแล้ว แม้จะไม่มีนักท่องเที่ยว รัฐบาลก็ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้แก่ประชาชน ส่วนการให้บริการนักท่องเที่ยวถือเป็นผลพลอยได้ เช่น การสื่อสาร การไฟฟ้า การประปา การคมนาคม การรักษาความปลอดภัย และการรักษาพยาบาล

2. ลักษณะของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีหลายลักษณะและมีคำที่เกี่ยวข้องหลายคำ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับคำจำกัดความ การท่องเที่ยวแต่ละลักษณะ มีดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2548)

2.2 การท่องเที่ยวยั่งยืน ในการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวยั่งยืนว่า หมายถึง การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง การท่องเที่ยวยั่งยืนหมายถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกคนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกัน และต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวต่างๆ การท่องเที่ยวยั่งยืนมีความสำคัญจนได้มีการประกาศให้เป็นวาระแห่งชาติว่าด้วยการท่องเที่ยวยั่งยืน โดยมีเหตุผลสำคัญ 3 ประการคือ

1) การท่องเที่ยวเป็นภาคเศรษฐกิจเดียวที่สินค้าที่ขายเป็นสาธารณสมบัติของชาติ ซึ่งมีความหลากหลายตั้งแต่ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชีวภาพ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงวัฒนธรรม ประเพณี สมบัติของชาติเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรที่สามารถหมุนเวียนผลัดกันใช้ แต่การตัดทอนเอาผลประโยชน์ของผู้เกี่ยวข้อง และการบริหารจัดการแบบแยกส่วนของรัฐในปัจจุบัน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และเกิดผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

2) การขยายการท่องเที่ยวไปสู่ชนบท อาจทำให้การกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน และเกิดผลลบทางสังคม หากชุมชนมิได้เริ่มต้นจากการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและมีได้มีโอกาสในการกำหนดกติกาของวิธีการบริหารและการจัดสรรรายได้ตั้งแต่ต้น

3) วิสัยทัศน์ของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชาติระยะยาว ได้กำหนดเป้าหมายในการรักษาคุณภาพการท่องเที่ยวโดยเน้นการยกระดับการบริหารจัดการของรัฐให้ได้มาตรฐานสากล ซึ่งรวมถึงทำอากาศยาน กองตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองควบคุมมลพิษ การปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ ให้มีความปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี และมีการจัดการที่สะดวกรวดเร็ว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

เอเบอร์ (Eber , 1992 อ้างถึงในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างพอดีเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว
2. การลดการบริโภคที่เกินจำเป็นและการลดของเสีย จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว
5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดการประหยัด และป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลาย
6. การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ช่วยสร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม และช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยว
7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชน องค์กร และสถาบันที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา จะช่วยลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน
8. การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดแทรกแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับบริการการท่องเที่ยว
9. การจัดเตรียมข้อมูลด้านต่างๆ ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว จะทำให้เกิดความพอใจ เข้าใจ และเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว
10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยแก้ปัญหา และเกิดผลดีต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

แนวความคิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปรับการจัดการ ให้กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยว ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาไว้ การบริการมีกำไร ไม่มีผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม

สมชัย วิเศษมงคลชัย (2550) ได้ให้แนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนี้

1. จัดสรรการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมและชาญฉลาด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนของพื้นที่ในการกำหนดเป้าหมาย ทิศทาง นโยบาย และแผนการดำเนินงานจัดการอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม
2. จัดสรรและดำเนินการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และส่งเสริมความรู้ สร้างความเข้าใจ ก่อให้เกิดความสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. จัดสรรและดำเนินการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ต่อกลุ่มท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

4. ส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์อันดีในเชิงสร้างสรรค์และแสวงหาความร่วมมือในทุกด้าน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายใต้การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ

5. จัดสรรผลประโยชน์อย่างชัดเจนเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ ภายใต้กรอบกติกาคุณธรรม จริยธรรมที่ยอมรับ

โดยชุมชนควรดำเนินกิจกรรมสำคัญต่างๆ ดังนี้

1. รวบรวมองค์ความรู้ในพื้นที่นั้นๆ เพื่อนำเสนอเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจ
2. กระตุ้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในพื้นที่อย่างจริงจัง
3. วางแผนการทำงานอย่างรอบด้านและดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีผลกระทบในเชิงลบต่อธรรมชาติแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย

4. จัดแบ่งพื้นที่เพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างเหมาะสม

5. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพื้นที่อย่างสร้างสรรค์

6. จัดเก็บสถิติตัวเลขของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่อย่างเป็นระบบ

7. ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่อง

8. สรุบทบทเรียนเพื่อการพัฒนาการทำงาน of ชุมชน

นอกจากนี้ สุรพิชัย พรหมลיתי (2550) ได้กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่าเป็นแนวความคิดที่ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน การเดินทางท่องเที่ยวมีความหมายมากกว่าการได้เห็นภูมิประเทศ หรือสัมผัสภูมิอากาศที่แตกต่างกันออกไป ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นนั้นๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวยั่งยืนประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะการที่ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวสามารถจัดการท่องเที่ยว โดยปราศจากผลกระทบทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และสังคม การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านการวางแผนและการจัดการ รวมถึงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2.3 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2548) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ดังนี้

- เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ
- เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีระบบนิเวศสมบูรณ์ มีเอกลักษณ์พิเศษ หรืออาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีวัฒนธรรมซ่อนอยู่ในธรรมชาตินั้น
- มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบเพื่อรักษาความยั่งยืนของระบบนิเวศ
- เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง
- ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ ร่วมคิด ดำเนินการ ได้รับผลประโยชน์ และบำรุงรักษา

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีดังนี้

1. การป้องกันสิ่งแวดล้อม เป็นกลยุทธ์ในการสงวนและป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ ดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ดูแลรักษารูปแบบวิถีชีวิต ตรวจสอบผลกระทบ และตั้งขอบเขตของการเปลี่ยนแปลง

2. การพัฒนาตัวสินค้า เป็นกลยุทธ์ในการกำหนดบริเวณทรัพยากร แสดงตัวสินค้าที่มีอยู่ ที่อาจจะเกิดขึ้นใหม่ การพัฒนาสินค้าตัวใหม่ แสดงเส้นทางท่องเที่ยว จุดเริ่มต้นและบริเวณที่จะมีการท่องเที่ยว และมีการจัดตั้งการประสานงานกับอุตสาหกรรมอื่น

3. การตลาดและการโฆษณา เป็นกลยุทธ์ในการกำหนดจุดเป้าหมายการโฆษณาสินค้าแก่ลูกค้าที่เกี่ยวข้อง ต้องพัฒนาระบบการส่งผลิตภัณฑ์ การประสานงานด้านการตลาดและโฆษณา รวมทั้งประเมินผล การโฆษณาและการตลาด

4. การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาที่พักอาศัยที่สะดวกสบายและเหมาะสม ได้แก่ การพัฒนาสนามบิน สถานีรถไฟ ถนนหนทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยว สาธารณูปโภค โดยเน้นการพิจารณาทางเลือกหลายด้านเพื่อพัฒนาสาธารณูปโภค ให้มีมาตรฐานสูงโดยไม่กระทบสิ่งแวดล้อม

5. ความสัมพันธ์ด้านอุตสาหกรรม เป็นกลยุทธ์ในการนำความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มาใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยการก่อตั้งศูนย์ข้อมูลและเครือข่ายเสริมสร้างความเป็นพันธมิตรระหว่างภาครัฐและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พัฒนามาตรฐานในอุตสาหกรรม พัฒนาโครงการฝึกอบรมบุคลากร ตลอดจนสนับสนุนให้มีวิจัย

นอกจากนี้ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาจัดการ และ / หรือ ให้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภายใต้เงื่อนไขของภาครัฐ โดยมีจุดมุ่งหมายใน 3 ด้าน คือ

1. ด้านเศรษฐกิจ เพื่อก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดการจ้างงานในท้องถิ่น และก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่น และนำทรัพยากร หรือวัตถุดิบของชุมชนท้องถิ่นมาผลิตและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ด้านสังคม เพื่อให้คนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น กระชับความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน เกิดองค์ความรู้ เกิดการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของท้องถิ่น และลดการอพยพย้ายถิ่นของคนในท้องถิ่น

3. ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เกิดการหวงแหนในทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และเกิดแนวร่วมในการรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติ

ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น พะยอม ธรรมบุตร (2545) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ชุมชนท้องถิ่นแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว

ระดับที่ 2 ชุมชนท้องถิ่นร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะตัวแทนของชุมชนท้องถิ่นที่ร่วมเป็นคณะกรรมการ หรือเข้าร่วมประชุม รับฟังความคิดเห็น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น

ระดับที่ 3 รัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐกำหนดขึ้น

ระดับที่ 4 รัฐเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยว ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐและชุมชนท้องถิ่นร่วมกันกำหนดขึ้น

ระดับที่ 5 ชุมชนท้องถิ่นดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นระดับในการมีส่วนร่วมที่ชุมชนท้องถิ่นมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม

สภาพปัญหาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จะเป็นกระแสที่สังคมไทยให้ความสำคัญ และมีการดำเนินการอย่างหลากหลาย แต่อาจทำให้เกิดปัญหาเบื้องต้นได้ดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

1. การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บางแห่ง มีการแย่งชิงทรัพยากรและที่ดินทำกินของคนในชุมชน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยว แต่บางแห่งชาวบ้านและนายทุนต่างถิ่นสามารถเข้าครอบครองพื้นที่สาธารณะของชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

2. ชุมชนไม่รู้จักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และกฎหมายที่มีอยู่ก็ไม่เอื้อต่อการดำเนินงานของชุมชน

3. การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ตลอดจนบ้านพักรับรองนักท่องเที่ยวที่ผ่านมาไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของชุมชน ไม่สอดคล้องกับสภาพทางระบบนิเวศ

4. นักท่องเที่ยวมาจากวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่วนหนึ่งไม่เคารพวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน และในบางแห่งเยาวชนในชุมชนเลียนแบบวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว

5. เกิดความขัดแย้งในชุมชนเกี่ยวกับการแบ่งผลประโยชน์

6. เมื่อมีนักท่องเที่ยวมากขึ้น จึงเกิดปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

7. บริษัทจัดนำเที่ยว ไม่ได้คำนึงถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่น และมองชุมชนเป็นเพียงสินค้าอย่างหนึ่ง

8. ชาวบ้านที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่รู้เรื่องสภาพพื้นที่และชุมชนเป็นอย่างดี แต่ไม่สามารถประกอบอาชีพเป็นมัคคุเทศก์ตามกฎหมายได้

9. นักท่องเที่ยวบางส่วนขาดการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชน จึงไม่เข้าใจสภาพพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว บางคนดูถู ก บลู่ วัตถุโบราณของชุมชนท้องถิ่นโดยไม่รู้ตัว

10. หน่วยงานราชการส่วนหนึ่งขาดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกิดผลเสียต่อการท่องเที่ยวและการสืบสานวัฒนธรรม

11. ชุมชนขาดหลักวิชาการในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เป็นผลให้สภาพพื้นที่เสื่อมโทรมลง
 12. นักท่องเที่ยวที่ขาดความเข้าใจ ความสำนึก และความรับผิดชอบ คาดหวังว่าจะได้รับการบริการที่สะดวกสบาย และพยายามกดดันให้ชุมชนปรับเปลี่ยนเพื่อให้ตรงตามความต้องการของตน
 13. ของกินของใช้ในแหล่งท่องเที่ยวมีราคาสูงขึ้น ทำให้ค่าครองชีพของคนในท้องถิ่นสูงขึ้น
 14. นักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ไปเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชน มีความคิดความรู้สึกเหมือนการไปเที่ยวสวนสัตว์ ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนในชุมชนลดลง
 15. หน่วยงานของทางราชการขาดเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้ขาดทิศทางการแก้ปัญหา
 16. ประชาชนไม่สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตัวเอง ต้องอาศัยหน่วยงานราชการที่เข้าไปส่งเสริม
 17. ขาดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างเหมาะสมทำให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติ
 18. หน่วยงานราชการเน้นการหารายได้จากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ
 19. กฎหมายอุทยานแห่งชาติ ไม่เปิดช่องทางให้ชุมชนสามารถเข้าไปดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในเขตดังกล่าว
- ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวยั่งยืนนั้น ชุมชนควรดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้
1. องค์กรชุมชนร่วมกันค้นหาจุดแข็งหรือความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว ค้นหาจุดอ่อนและสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา มองหาโอกาส ความเป็นไปได้ต่อการจัดการในอนาคต โดยคำนึงถึงการพัฒนาที่จะเกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นน้อยที่สุด
 2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนางานให้ชัดเจน เพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพ และคุณค่าของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิตของท้องถิ่นโดยนำธุรกิจท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายดีขึ้นกว่าก่อน
 3. จัดรูปแบบของสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่ก่อผลกระทบทางภูมินิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น
 4. ประเมินการจำนวนของนักท่องเที่ยวและความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และสุขภาพ
 5. สํารวจศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว สํารวจตลาดการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

6. กำหนดแผนพัฒนา และหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในธุรกิจท่องเที่ยว ทั้ง 5 สาขา คือ ขนส่ง ที่พัก ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว และสินค้าของที่ระลึก มีความรู้ความสามารถ มีมาตรฐานการทำงานในระดับสากล

แนวคิดสนับสนุนโครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน

สำนักงานวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร (2549) มีแนวคิดการจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยวในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านการบริหารจัดการ ด้านจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการอนุรักษ์ และการพัฒนาคุณภาพของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และกายภาพ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยได้กำหนดเป้าหมายสำคัญคือให้ชุมชนในพื้นที่ดำเนินการมีการรักษาวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมที่ดั้งเดิม และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว มีการจัดสรรผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมโดยประชาชนในชุมชนเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ โดยมีลักษณะเฉพาะในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว 3 ประการดังนี้

1. ใช้การท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน ไม่เน้นการนำทรัพยากร ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อม มาใช้สนองการท่องเที่ยว

2. บูรณาการการพัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไปพร้อมๆ กันทุกมิติ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

3. ดำเนินงานในลักษณะพลวัต คือ มีกระบวนการในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องยาวนาน ไม่มีที่สิ้นสุด สำหรับแนวคิดในการทำงานโครงการนั้นสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ได้ใช้แนวทางการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ดังนี้

1. หลักเศรษฐกิจพอเพียง มีจุดเน้น ดังนี้ การรู้จักตนเอง เป็นการรู้บทบาทหน้าที่ขององค์กรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กร การประมาณตน เป็นการรู้จักประเมินศักยภาพการทำงานขององค์กรทั้งในด้านบุคลากร ทรัพยากรที่มีอยู่ เป็นการดำเนินการตามภารกิจบนพื้นฐานของเหตุผลความจำเป็นที่ถูกต้องเหมาะสม การทำอย่างพอเพียงพอดี เป็นการดำเนินการไม่มากไม่น้อยจนเกินไป เหมาะสมกับผลตอบแทนที่คุ้มค่า การมีภูมิคุ้มกัน เป็นการดำเนินการที่คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับการดำเนินงานและการกำหนดมาตรการในการป้องกัน บรรเทาความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ

2. หลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา โดยหลักการเข้าใจนั้นเป็นการศึกษาเรื่องราว ความเป็นมา คุณค่า ทรัพยากร สภาพปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น หลักการเข้าถึงเป็นการเรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับความรู้สึก ทัศนคติ ความคิด พฤติกรรม ความต้องการและศักยภาพของประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเพื่อนำมาปรับรูปแบบแนวคิด วิธีการทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และหลักการพัฒนาเป็นการดำเนินงานโดยใช้ความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในพื้นที่และความต้องการของประชาชน

โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ ความคุ้มค่า ความต้องการ และขีดความสามารถของประชาชนที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องยั่งยืน

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้นำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้เกิดผลตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

บทที่ 2

องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ชุมชนบริเวณกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีจุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นอยู่สองประการ คือ ด้านประวัติศาสตร์ และด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของย่านกุฎีจีนเริ่มจากการรวมตัวของชุมชนเมื่อแรกตั้งราชธานีใหม่ ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่า ผู้คนพากันอพยพลงมาทางใต้ และบางส่วนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าบางกอก สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ชาวจีนจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งบ้านเรือนอยู่เหนือคลองกุฎีจีน ส่วนชาวคริสต์และชาวโปรตุเกส ให้อยูริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกที่วัดซางตาครู้ส ย่านกุฎีจีนจัดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ในสมัยธนบุรีและเป็นชุมชนเก่าแก่ในสมัยรัตนโกสินทร์

ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องประกอบด้วยไทย จีน ฝรั่ง แขก มอญ ลาว ซึ่งนับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ ดังปรากฏในแบบแผนประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนศาสนสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธา อาทิ วัด โบสถ์ มัสยิด และศาลเจ้า ย่านนี้จึงมีจุดแข็งในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม

การตั้งชุมชนบริเวณกุฎีจีนนั้น เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา การศึกษาประวัติศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านนี้จึงเกี่ยวข้องข้องกับการอพยพของผู้คนจากกรุงศรีอยุธยา หลากกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา มาตั้งบ้านแปงเมืองใหม่ที่กรุงธนบุรี ชุมชนแรกตั้งหลังเสียกรุงในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนี้จึงเปรียบเหมือนการแสดงให้เห็นภาพของชุมชนเดิมที่มาจากอยุธยา

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่กรุงศรีอยุธยา

กรุงศรีอยุธยา ถือกำเนิดขึ้นจากการรวมตัวของแคว้นสุวรรณภูมิและลพบุรี พระเจ้าอู่ทองได้สถาปนาอยุธยาขึ้น เมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 1893 (ค.ศ. 1351) โดยตั้งขึ้นในเมืองเก่าอยุธยาที่มีมาก่อนในบริเวณที่เรียกว่าหนองโสน ตั้งนามพระนครนี้ว่า กรุงเทพมหานคร บรรพบุรุษชาวศรีอยุธยา มหาดีลกบวรรัตนราชธานีบุรีรมย์ คนทั่วไปเรียกตัวเมืองอยุธยาว่า "เกาะเมือง" มีรูปลักษณะคล้ายเรือสำเภา มีหัวเรืออยู่ทางด้านทิศตะวันออก ซ้ายมุมของอยุธยามีลักษณะเป็นเมืองท่าศูนย์กลางการค้ามาคมและการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศทางทะเล รวมทั้งการติดต่อกับหัวเมืองภายในและเมืองใกล้เคียงตามลำน้ำ เห็นได้จากที่ตั้งของเกาะเมืองอยุธยาตั้งอยู่บริเวณที่เป็นชุมทางแม่น้ำหลายสาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำน้อย แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำป่าสัก ซึ่งล้วนแต่เป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับบ้านเมืองภายในทั้งทางตะวันตกเฉียงเหนือ ทางเหนือ และทางตะวันออกเฉียงเหนือ ลำน้ำเหล่านี้มาบรรจบกันกับลำน้ำเจ้าพระยาตรงบริเวณที่ตั้งพระนคร กลายเป็นลำน้ำใหญ่ไหลมาออกอ่าวไทย จึงเป็นเส้นทางน้ำขนาดใหญ่ที่เรือสินค้าเดินทะเลต่างประเทศแล่นจากปากแม่น้ำเข้าไปทอดสมอหน้าเมืองได้สะดวก และเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าจากหัวเมืองภายในผ่านมารวมกันที่กรุงศรีอยุธยาได้

สมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง บ้านเมืองเป็นศูนย์กลางการค้านานาชาติที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวยุโรปที่เข้ามาตั้งที่นั่นเป็นพ่อค้าและนักการทูต กรุงศรีอยุธยาในสายตาชาวต่างประเทศที่วาดออกมาเป็นแผนที่นั้นเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ท่ามกลางแม่น้ำล้อมรอบ มีป้อมปราการป้องกันแข็งแรง ภายในพระนครมีถนนและลำคลองที่ใช้ประโยชน์ทั้งการระบายน้ำและการคมนาคมตัดกันไปมา แบ่งผังเมืองออกเป็นเขตๆ เช่น เขตพระราชวัง เขตวัด เขตที่อยู่อาศัยของเจ้านาย เขตย่านทางการค้าต่างๆ ล้วนเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ริมแม่น้ำเจ้าพระยารอบเมืองมีแม่น้ำและลำคลองขุดอยู่โดยทั่วไป แสดงให้เห็นว่าได้ใช้ลำนํ้าเป็นเส้นทางคมนาคมตลอดทุกฤดู มีชุมชนน้อยใหญ่สลับด้วยวัดวาอารามอยู่ทั่วไปตามริมแม่น้ำลำคลอง พื้นที่ว่างเปล่าระหว่างชุมชนและแม่น้ำลำคลองคือไร่นาที่มองสุดลูกหูลูกตา ทางด้านใต้โดยเฉพาะริมลำแม่น้ำรอบๆ พระนครมีศาสนสถานและย่านที่อยู่อาศัยของชุมชนต่างๆ เช่น หมู่บ้านของพวกฮอลันดา อังกฤษ ญี่ปุ่น (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ , บรรณาธิการ, 2547) การค้าขายในสมัยนั้นมีพ่อค้านานาชาติเข้ามาตั้งหลักแหล่งค้าขายจำนวนมาก มีทั้งสินค้าภายในและภายนอก มีกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบ แม้จะมีเผ่าพันธุ์ดั้งเดิมที่แตกต่างกัน แต่สามารถรวมเป็นคนกลุ่มเดียวกันในนามของสยามหรือคนไทย โดยมีภาษาและวัฒนธรรมร่วมกัน ชาวโปรตุเกสเป็นชาวยุโรปชาติแรกและตามมาด้วยชาติต่างๆ ที่เข้ามาค้าขายตั้งหลักแหล่งและรับราชการเป็นทหารอาสา รวมทั้งการนำวิทยาการใหม่ๆ เข้ามา เช่น การสร้างป้อมปราการเมืองและการสอนใช้อาวุธ นับแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรลงมา ทั้งชาวอังกฤษ ฮอลันดา และฝรั่งเศส ททยอยเข้ามาติดต่อและมีบทบาททางการค้าและการเมืองในเมืองไทย อีกทั้งมีชาวเอเชียด้วยกันทั้งที่อยู่ใกล้และไกล หลั่งไหลเข้ามา เช่น พวกพ่อค้าชาวอาหรับ แขกจาม แขกมัวร์ จีน ญี่ปุ่น และมลายู เป็นต้น ทำให้กรุงศรีอยุธยาเข้าสู่ยุคใหม่ การเป็นที่รวมชนหลายชาติหลายภาษาและเริ่มเกิดกลุ่มชนใหม่ขึ้น สงครามอันเกิดจากการสู้รบกับพม่าทำให้มีสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด ผู้คนถูกกวาดต้อนลี้ภัยจากถิ่นเดิม ในช่วงเวลาของการเป็นเมืองขึ้นก็ต้องโยกย้ายผู้คนมาเป็นพลเมือง ครั้นเมื่อได้รับเอกราชและการทำสงครามปราบปรามศัตรูและขยายอำนาจก็ได้กวาดต้อนผู้คนจากถิ่นอื่น รวมทั้งรับพวกลี้ภัยทางการเมืองมาอยู่ด้วยเป็นจำนวนมาก เท่ากับทำให้กรุงศรีอยุธยา มีพลเมืองหลายชาติหลายภาษา เช่น เขมร ลาว มอญ พม่า เข้ามาประกอบอาชีพ และเกิดมีอาชีพที่ทางราชการกำหนดให้เป็นพิเศษซึ่งคนไทยโดยทั่วไปไม่ทำ เช่น อาชีพช่างปั้นหม้อ ตีเหล็ก และเลี้ยงช้าง เป็นต้น

ชุมชนเชื้อชาติต่างๆ ในกรุงศรีอยุธยา ได้แก่ ชาวลาว โดยทั่วไปเป็นชนที่นับอยู่ในระบบไพร่ของอยุธยา ชาวลาวครอบคลุมถึงประชากรของอาณาจักรล้านนาและล้านช้างที่เข้ามาอยู่โดยการกวาดต้อนและอพยพเข้ามาโดยสมัครใจ อาศัยอยู่บริเวณถนนลาวซึ่งเป็นชุมชนย่านขายดอกไม้สด ส่วนนอกพระนครแถบบ้านหัวแหลมมีชุมชนลาวที่มีอาชีพจับนกขาย ชาวมอญ เป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากการรุกรานของพม่า การอพยพนี้มีมาเป็นระยะๆ จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในอยุธยาชาวมอญมีอาชีพพม่าเบ็ดและโกขายที่ตลาด และมีตลาดมอญขายขัน ถาดทองเหลือง ส่วนนอกกำแพงพระนครแถวใต้ปากคลองเกาะแก้วมีเรือชาวบ้านมอญบรรทุกมะพร้าวหัว ไม้แสม และเกลือมาขาย ชาวจีนส่วนใหญ่ที่เข้ามาในสมัยอยุธยาเป็นจีนฮกเกี้ยน จีนกลุ่มนี้จะอยู่ในพระนครและหัวเมืองภาคใต้ มีบทบาททางการค้าภายในอาณาจักร และการค้าทางเรือสำเภาระหว่างอยุธยา ชุมชนจีนในอยุธยาจะอยู่ในพื้นที่ด้านตะวันออกทั้งในและนอกเกาะเมือง ริมฝั่งแม่น้ำปาลักและแม่น้ำเจ้าพระยา

ช่วงวัดพญางิ้วจนถึงปากคลองข้าวสารและปากคลองสวนพลูนั้นเป็นที่จอดเรือสำเภาและเรือกำปั่น ดังนั้นย่านนี้จึงเป็นย่านผลิตสินค้าและย่านการค้าของชาวจีน ชาวมุสลิม หรือที่เรียกว่า แยก เข้ามาสมัยอยุธยาตอนต้น โดยมาจากดินแดนอาระเบียและเปอร์เซีย และบางกลุ่มมาจากอินโดนีเซีย มลายู และปัตตานี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่นอกเกาะเมืองทางตอนใต้ของพระนคร มีสุเหร่าแยกที่ปากคลองคูจาม ชาวเปอร์เซีย หรือแขกมะหังง์ หรือแขกเจ้าเซ็น โดยทั่วไปเป็นชาวอินโด-อิหร่าน เพราะพ่อค้าชาวอิหร่านเริ่มเข้าไปตั้งชุมชนอยู่ตามเมืองท่าในอินเดียก่อน ชาวอิหร่านจำนวนมากได้แต่งงานกับสตรีพื้นเมืองอินเดีย ทำให้ลูกหลานมีเลือดผสมที่เรียกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อินโด-อิหร่าน แต่เดิมชุมชนชาวเปอร์เซียตั้งอยู่นอกเกาะพระนครศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยพระเจ้าทรงธรรมมีผู้นำชุมชนชื่อ เจกอะหมัด ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นเสนาบดีกรมมหาดไทย จึงได้รับพระราชทานที่ดินในเขตกำแพงพระนครให้ตั้งศาสนสถานและบ้านพักอาศัย เชื้อสายของเจกอะหมัดได้มีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองการปกครองและการค้าสืบต่อมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ชุมชนโปรตุเกสมีที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณเดียวกันกับชุมชนแขกจาม แยกชวา แยกมลายู แยกปัตตานี แยกมัมกะสัน และอยู่ในความดูแลเช่นเดียวกับชาวแขกต่างๆ โดยสังกัดในกรมท่าขวา (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ , บรรณานุกรม, 2547)

กลุ่มชนหลากหลายเชื้อชาติเหล่านี้อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นย่านริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา จนเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในครั้งที่ 2 กลุ่มชนเหล่านี้ก็ได้อพยพเคลื่อนย้ายติดตามพระยาตากลงมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา และเข้ามาตั้งชุมชนอยู่บริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในฝั่งธนบุรี

พื้นที่ตั้งฝั่งธนบุรีกับการเกิดชุมชนอพยพจากกรุงศรีอยุธยาหลังเสียกรุงครั้งที่ 2

ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2091-2111) นั้น พื้นที่ฝั่งธนบุรีปัจจุบันมีชื่อเรียกว่า เมืองธนบุรีศรีมหาสมุทร แต่ชาวตะวันตกนิยมเรียกว่า เมืองบางกอก ที่ตั้งอยู่ระหว่างคลองบางกอกน้อยกับคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งในอดีตคลองทั้งสองนี้คือแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าที่ไหลคดโค้งทำให้เสียเวลาในการเดินทางมาก ประจวบกับในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง เมื่ออยุธยามีการติดต่อกับกับชาวต่างชาติ ทั้งจากทางทวีปเอเชียและยุโรป สมเด็จพระชัยราชาธิราช (พ.ศ. 2077-2089) จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองลัดระหว่างคลองบางกอกน้อยกับคลองบางกอกใหญ่ เพื่อช่วยย่นระยะการเดินทางจากปากน้ำเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาให้สะดวกรวดเร็วขึ้น ต่อมาคลองลัดดังกล่าวได้ขยายกว้างขึ้นกลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายใหม่ ส่วนแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมที่เชื่อมกันด้วยคลองลัดนี้ได้เปลี่ยนสภาพเป็นดินเลนและแคบลงจนกลายเป็นคลองบางกอกน้อยและคลองบางกอกใหญ่ในพื้นที่ซึ่งถูกโอบล้อมด้วยคลองดังกล่าวค่อยๆ เปลี่ยนสภาพเป็นชุมชนที่หนาแน่นขึ้น เมืองบางกอกจึงมีลักษณะเป็นเมืองเอกแตกโดยมีแม่น้ำคั่นกลาง

ความเจริญของชุมชนเมืองบางกอกมีวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่การขุดคลองลัดเป็นต้นมา ดังปรากฏในบันทึกจดหมายเหตุลาลูแบร์ ซึ่งเป็นชาวตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวว่าบางกอกเป็นศูนย์กลางการค้าและเป็นเมืองยุทธศาสตร์ที่สำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยา ศูนย์กลางเมืองบางกอกในสมัยนั้นคือบริเวณที่ตั้งของป้อมวิชัยเขนทร์ที่ปัจจุบันเรียกว่า ป้อมวิชัยประสิทธิ์ รวมถึงพื้นที่ฝั่งตรงข้ามของป้อมนี้ได้แก่ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก เป็นด่านเก็บภาษีเรือสินค้าและป้องกันข้าศึก บันทึกของชาวต่างชาติยังได้กล่าวถึงผลไม้หนานาชนิดในเมืองบางกอก แสดงให้เห็นถึงว่ามีการ

ตั้งถิ่นฐานของผู้คนมาอย่างต่อเนื่อง หลักฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งแสดงถึงความเจริญของชุมชนเมืองบางกอก ได้แก่ วัดต่างๆ ซึ่งสร้างตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา วัดเหล่านี้ตั้งเรียงรายริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสายเก่าและใหม่

พื้นที่ตั้งชุมชนสมัยกรุงธนบุรี

เหตุการณ์การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2310 ส่งผลอย่างมากต่อการเพิ่มจำนวนผู้คนในชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เนื่องจากชาวกรุงศรีอยุธยาที่หนีภัยสงครามได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานยังราชธานีแห่งใหม่ เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ชาวจีนและชาวโปรตุเกสเป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาตั้งชุมชนของพวกตนยังบริเวณกุฎีจีน ทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีผู้คนหนาแน่นยิ่งขึ้น ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์พื้นที่บริเวณนี้ได้กลายเป็นศูนย์กลางของการรับและการแพร่กระจายของวัฒนธรรมตะวันตก ชาวโปรตุเกสในหมู่บ้านกุฎีจีนนับถือคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ส่วนใหญ่อพยพมาจากกรุงศรีอยุธยาโดยการสนับสนุนของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ในจำนวนนี้มีบาทหลวงกอร์ริซึ่งอพยพหนีสงครามจากกรุงศรีอยุธยาไปเขมรได้เดินทางกลับเข้ามาโดยพาชาวโปรตุเกสและเขมรเข้ารีตมาด้วย เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีสถาปนาราชธานีแห่งใหม่แล้วได้มาสมทบและพักอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านกุฎีจีน ต่อมาบาทหลวงกอร์ริได้รวบรวมชาวคริสต์ที่กระจัดกระจายมาอยู่รวมกันเป็นชุมชน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังได้ทรงพระราชทานที่ดินและเงินจำนวน 20 เหรียญพร้อมเรืออีก 2 ลำ และที่ดินสำหรับสร้างวัด บาทหลวงกอร์ริได้บันทึกว่าในขณะนั้นมีชาวคริสต์อยู่ในค่ายโปรตุเกสและพื้นที่ของค่ายแห่งนี้อยู่ใกล้กับบ่อมิวไชยประสิทธิ์ ดังปรากฏในจดหมายของบาทหลวงกอร์ริถึงมองเซนเยอร์บริกอต เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2312 ดังนี้

“...เมื่อข้าพเจ้ามาถึงบางกอก พระยาตากพระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ทรงต้อนรับข้าพเจ้าอย่างดี และโปรดให้ข้าพเจ้าเลือกหาที่ดินตามชอบใจ ข้าพเจ้าได้เลือกไว้แห่งหนึ่งเหนือหมู่บ้านพวกเข้ารีต แต่กิจการของพระเยซูจะให้สำเร็จไปทีเดียวยังไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงได้พยายามหาที่อื่นต่อไปอีกหลายแห่ง ครั้นเมื่อวันที่ 14 เดือนกันยายน ปี ค.ศ. 1769 (พ.ศ. 2312) ตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 พระยาอินทวงศ์ได้มาตรวจวัดปักเขตที่ดินของข้าพเจ้าแต่พวกคนไทยยังร้องค้านอยู่นั่นเอง เมื่อวันที่ 17 เดือนกันยายน พระยาอินทวงศ์ได้กลับมาอีกและได้ตรวจวัดปักเขตเสร็จในวันนั้นเอง... แต่เพื่อจะกันไม่ให้คนไทยบ่นได้ข้าพเจ้าจึงได้สร้างบ้านหลังเล็กๆ สักหลัง 1 ...” (ประชุมพงศาวดารเล่ม 3 , 2511)

ต่อมาเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2313 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้เสด็จมาเยี่ยมบาทหลวงกอร์ริในชุมชนแห่งนี้ด้วยพระองค์เอง ซึ่งบาทหลวงกอร์ริกล่าวว่าไม่เคยมีตัวอย่างมาก่อนเลย พระองค์ทอดพระเนตรเห็นว่าที่ดินพระราชทานยังแคบมาก จึงทรงให้รื้อศาลาในที่ดินนี้ลง โปรดให้ขุดคูเอาดินขึ้นถมและก่อผนังโบสถ์ให้เรียบร้อย บาทหลวงกอร์ริได้เลือกถิ่นฐานในหมู่บ้านกุฎีจีนแห่งนี้เพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่คริสต์ศาสนานและตั้งชื่อแผ่นดินผืนนี้ว่า “ค่ายช่างตาครู้ส” และได้สร้างวัดช่างตาครู้สขึ้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2312 ประชากรคริสต์ศาสนิกชนในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวโปรตุเกสแต่ผู้นำคริสต์คือบาทหลวงกอร์ริและคณะเป็นชาวฝรั่งเศส ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันในตอนปลายสมัยกรุงธนบุรี บาทหลวงกอร์ริยังได้นำการพิมพ์เข้ามาในชุมชนนี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามายังชุมชน

นอกเหนือจากหมู่บ้านกุฎีจีนแห่งนี้แล้ว อาณาบริเวณโดยรอบในสมัยกรุงธนบุรียังเป็นแหล่งอพยพของชาวต่างชาติอย่างต่อเนื่อง ด้วยบริเวณพระราชวังของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีซึ่งถือว่าเป็นแกนของเมืองธนบุรีในสมัยนั้น เป็นศูนย์กลางด้านการเมืองการปกครอง การค้า การทหาร การศาสนา การต่างประเทศ (วิชา คลายนาทร , 2542) อีกทั้งพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงส่งเสริมการอพยพของประชากรให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงธนบุรีเพิ่มมากขึ้นเพื่อเพิ่มพูนประชากร ชุมชนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องซึ่งเป็นพื้นที่ฝั่งตรงข้ามกับพระราชวังเดิมจึงมีการอพยพของชาวจีน มอญ ลาว เขมร มุสลิม และไทย อย่างต่อเนื่อง ทั้งจากกรุงศรีอยุธยาเดิมและจากการทำสงครามกวาดต้อนประชากรของเมืองอื่น ๆ เข้ามาได้แก่

1. ชาวมอญ ในสมัยกรุงธนบุรีชาวมอญได้อพยพหนีภัยสงครามทัพพม่าเนื่องจากเป็นกบฏ จึงได้ลี้ภัยเข้ามาในดินแดนไทยหลายทาง สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีสันทนให้มอญอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทย มีผู้นำมอญที่สำคัญคือเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ชาวมอญได้รับพระบรมราชานุญาตให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สามโคก และแขวงเมืองนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีชาวมอญเข้ามาตั้งถิ่นฐานในธนบุรีตามริมแม่น้ำลำคลอง ดังปรากฏชื่อ “คลองมอญ” ซึ่งเป็นคลองที่ติดต่อกับอาณาเขตพระราชวังและบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่ทางด้านตะวันตกของชุมชนวัดประดิษฐารามหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า วัดมอญ

2. ชาวลาว เขมร และญวน เป็นประชากรมาจากเมืองประเทศราชของไทยสมัยกรุงธนบุรี ซึ่งถูกกวาดต้อนเข้ามาจากการทำสงครามระหว่างไทยกับเมืองประเทศราช มงซิเออร์ดูเดกล่าวไว้ในจดหมายเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2322 ว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชให้กวาดต้อนชาวลาวเข้ามาในกรุงธนบุรี โดยแยกออกเป็น 3 ค่าย ค่ายละประมาณ 700 คน และชาวลาวได้รับการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในชุมชนแห่งนี้ ชาวลาวส่วนใหญ่เป็นเชลยและกระจายอยู่ตามบ้านข้าราชการเกือบทุกแห่ง (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 23 ภาคที่ 39) อีกทั้งยังปรากฏหลักฐานว่า ชาวลาวจำนวนหนึ่งได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนบ้านสมเด็จพระยาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี นอกจากนี้ยังมีชาวเขมรและญวนซึ่งถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในกรุงธนบุรีเช่นกัน ดังมีหลักฐานว่าเมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปฏิสังขรณ์วัดบางยี่เรือใต้ขึ้น ได้มีเสื่อเข้ามากินชาวเขมรซึ่งเฝ้าสวนอยู่วัดแห่งนี้

3. ชาวมุสลิม ชาวมุสลิมได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมืองบางกอกมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีชาวมุสลิมจากกรุงศรีอยุธยาได้อพยพหนีภัยสงครามคราวเสียกรุงครั้งที่ 2 เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณคลองบางกอกใหญ่จำนวนมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ใกล้กับพระราชวังเดิมจึงเท่ากับอยู่ใกล้ศูนย์กลางอำนาจ ประกอบกับชาวมุสลิมตั้งบ้านเรือนอยู่ในท้องที่นี้แต่เดิมแล้ว ชาวมุสลิมกลุ่มหนึ่งได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในฝั่งตรงข้ามกับมัสยิดต้นสน สืบทอดลูกหลานและรักษาวัฒนธรรมของตนมาเป็นเวลานานกว่า 2 ศตวรรษ ศูนย์รวมจิตใจของชาวมุสลิมกลุ่มนี้ได้แก่ มัสยิดบางหลวงหรือกุฎีขาว ซึ่งสร้างขึ้นโดยคหบดีท่านหนึ่งชื่อ โต๊ะหะยี ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับมัสยิดต้นสน ในอดีตพื้นที่ตั้งหมู่บ้านมีลักษณะเป็นเกาะโดยมีคลองล้อมรอบ เป็นหมู่บ้านที่มีลักษณะสันโดษเนื่องจากติดต่อกับชุมชนอื่นได้ยาก ชาวมุสลิมกลุ่มนี้แต่เดิมประกอบอาชีพค้าขายทางเรือและทำการประมงน้ำจืด ปัจจุบันชุมชนมุสลิมกุฎีขาวได้ตั้งสมาคมชาวมุสลิมบางหลวงผู้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในด้านการศึกษา การสาธารณสุข การบรรเทาสาธารณภัย โดยได้รับการสนับสนุนจาก

สำนักงานเขตธนบุรี ตระกูลชาวมุสลิมกุฎีขาวได้สมรระหว่างกันและสืบทอดวัฒนธรรมมุสลิมจนถึงปัจจุบันนี้ (วัชรา คลายนาทร, 2542)

4. ชาวจีน ชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นเวลานานแล้ว ดังปรากฏเรื่องราวของ“กุฎีจีน” ที่กล่าวไว้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยกรุงธนบุรีมีชาวจีนอพยพเข้ามาในชุมชนนี้มากขึ้นเป็นลำดับ นอกจากสาเหตุการหนีภัยสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 แล้ว เหตุผลที่สำคัญคือพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในด้านการค้าขายกับจีนและการที่พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในกรุงธนบุรีเพื่อเพิ่มจำนวนประชากรในราชธานีแห่งนี้ สำหรับบริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ที่มีความเหมาะสมที่ชาวจีนจะทำการค้า เพราะอยู่ไม่ไกลจากเขตพระราชวังซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำนาจ และยังสามารถทำการค้ากับต่างประเทศได้สะดวก โดยแล่นเรือออกไปทางแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองบางกอกใหญ่เชื่อมต่อไปถึงคลองด่านสามารถออกสู่ทะเลที่มหาชัย

ชาวจีนหลายคนที่ตั้งถิ่นฐานในชุมชนทำกิจกรรมการค้าจนประสบความสำเร็จ ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงได้เข้ารับราชการเป็นขุนนางชั้นสูงและมีความใกล้ชิดกับพระราชานิกุลแห่งราชวงศ์จักรี ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งของหนังสือสารานุกรมซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ดังต่อไปนี้

“...เพราะฉะนั้นเมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีตั้งเมืองธนบุรีเป็นราชธานี รวบรวมผู้คนที่แตกต่างกันกระจัดกระจายให้เข้ามาอยู่ที่กรุงธนบุรี จึงโปรดให้พวกจีนชาวพระนครศรีอยุธยามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ข้างเหนือคลองกุฎีจีนตรงที่วัดกัลยาณมิตร เจ้าสัวมันบิดาเจ้าพระยานิกรบดินทร์มาอยู่ที่นั่นและเจ้าพระยานิกรบดินทร์เกิดที่นั่น จึงเป็นเหตุที่สร้างวัดกัลยาณมิตรเมื่อรัชกาลที่ 3 ...” (สารานุกรม, 2515)

สำหรับเจ้าสัวมันตามข้อความที่ปรากฏนี้เป็นต้นตระกูล “กัลยาณมิตร” นามจริงของท่านคือ มั่ง แซ่อึ้ง ได้เดินทางจากประเทศจีนเข้ามาค้าขายในดินแดนไทยสมัยกรุงธนบุรี โดยเป็นพ่อค้าเรือสำเภาและได้ขยายการค้ากว้างขวางจนเป็นเจ้าของ มีเรือสำเภาหลายลำเป็นของตนเองทำการค้าระหว่างประเทศไทยกับจีน ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เจ้าสัวมันได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงพิไชยวาริสังกัดกรมท่าซ้ายซึ่งเป็นกรมที่ทำหน้าที่ติดต่อกับชาวจีน โดยเฉพาะบุตรคนโตของหลวงพิไชยวาริสือคือ เจ้าสัวโต (อึ้งเต่า) ต่อมาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นเจ้าพระยานิกรบดินทร์ มีตำแหน่งว่าที่สมุหนายกและเป็นขุนนางคนสำคัญในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ชาญ กัลยาณมิตร, 2516)

เมื่อมองภาพรวมของชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องในสมัยกรุงธนบุรีจะเห็นว่าการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในชุมชนแห่งนี้มีความมั่นคงกว่าสมัยก่อน โดยเฉพาะบริเวณหมู่บ้านกุฎีจีนและวัดกัลยาณมิตรรวมทิวทัศน์ ในขณะที่ดินแดนตอนในของชุมชนยังมีผู้คนอาศัยอยู่ไม่มากนัก พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นสวนและพื้นที่รกร้าง ซึ่งจะเริ่มพัฒนาต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

การอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ของชาวต่างประเทศในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนี้ ปรากฏหลักฐานเอกสารที่เป็นบันทึกของชาวต่างประเทศหลายเล่ม เฮลเดอร์ เดอ เมนอนซา เอ กูญญา (Helder de Mendonca e Cunha) เขียนไว้ว่า

“...เมื่อกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าทำลายลงในปี ค.ศ. 1767 ชุมชนโปรตุเกสที่อยู่ชานเมืองก็พลอยสูญสิ้นไปด้วย พระเจ้าแผ่นดินในอนาคต (พระยาตากสิน) ผู้ทรงสามารถกอบกู้เอกราชของราชอาณาจักรสยามได้ในปีถัดมา ได้พระราชทานที่ดินบริเวณเมืองหลวงใหม่ที่ธนบุรีให้แก่ชาวโปรตุเกสซึ่งช่วยพระองค์ต่อสู้กับพม่า ที่ดินใหม่นี้อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ชุมชนแห่งใหม่นี้มีชื่อว่า “ดินแดนแห่งไม้กางเขนอันศักดิ์สิทธิ์ (the Settlement of the Holy Cross) ในบรรดาผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนดังกล่าว ยังมีบางครอบครัวที่ใช้ชื่อโปรตุเกสอยู่ เช่น จีซัส (Jesus) สองคนในจำนวนนั้นทำขนมหวานขึ้นเล็กๆ ขาย ซึ่งกล่าวกันว่ามาจากตำรับดั้งเดิมของโปรตุเกส...”

หนังสือ นานาสาระประวัติศาสตร์จากเอกสารต่างประเทศ ของ กรมศิลปากร กล่าวว่า “...อาณาบริเวณที่เรียกว่ากุฎีจีนนั้น ตั้งอยู่ตรงบริเวณที่เรียกกันว่าแขวงวัดกัลยาณ์ ซึ่งเป็นอาณาเขตที่ตั้งของวัดซางตาครู้ส เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ฝั่งธนบุรี สาเหตุที่เรียกว่ากุฎีจีนนั้นสืบเนื่องมาจากเมื่อครั้งที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยามาตั้งอยู่ที่กรุงธนบุรีนั้น พระองค์ได้ทรงรวบรวมผู้คนที่ยอพยพหลบหนีพวกพม่าไปเมื่อคราวเสียกรุงให้กลับเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันอยู่ภายในราชธานีแห่งใหม่ โดยในส่วนของชาวจีนจากพระนครศรีอยุธยา นั้น ทรงโปรดฯ ให้อพยพมาตั้งบ้านเรือนกันอยู่แถบวัดกัลยาณมิตร ด้วยเหตุนี้ชุมชนแถบนี้จึงมีชาวจีนพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ทางด้านทิศตะวันออกของวัดกัลยาณมิตร ยังมีศาลเจ้าของจีนตั้งอยู่ และมีพระภิกษุจีนพำนักอยู่ในหมู่กุฎีจีนมีชื่อว่า เกียงอันแกง คำว่า “กุฎี” ในที่นี้น่าจะหมายถึงที่พำนักของพระสงฆ์ ชื่อกุฎีจีนจึงน่าจะเกิดมาจากการที่ผู้คนเรียกศาลเจ้าตรงบริเวณวัดกัลยาณมิตรว่ากุฎีจีนนี่เอง.....” ในเล่มเดียวกัน กล่าวไว้อีกตอนหนึ่งว่า

“...ในอดีตบริเวณที่เป็นชุมชนกุฎีจีนแห่งนี้นอกเหนือจากจะมีชาวจีนพำนักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรียังได้โปรดฯ ให้ชาวโปรตุเกสจากอยุธยาอพยพมาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาถัดจากศาลเจ้ากุฎีจีนลงไป เป็นเหตุให้ผู้คนนิยมเรียกชาวโปรตุเกสเหล่านี้ว่า “ฝรั่งกุฎีจีน” ตามไปด้วย ในอดีตชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกสที่ชุมชนแห่งนี้เคยได้รับการยกย่องว่ามีความสามารถในทางเป็นล่าม เพราะเมื่อครั้งที่อังกฤษส่งทูตเข้ามาทำสัญญากับไทยก็ต้องอาศัยล่ามโปรตุเกสเข้ามาช่วยในการเจรจา ดังปรากฏในหนังสือประชุมพงศาวดาร พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า “...ทั้ง 2 ฝ่ายพูดไม่เข้าใจภาษากัน ในเวลานั้นไม่มีไทยที่พูดภาษาอังกฤษได้ อังกฤษก็ไม่มีที่พูดภาษาไทยได้ ทั้งหนังสือและคำพูดต้องใช้แปลเป็นภาษาโปรตุเกสบ้าง ภาษามลายูบ้าง แล้วจึงแปลเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษอีกชั้น 1... ฝ่ายล่ามของไทยเล่า ล่ามที่สำหรับแปลภาษาโปรตุเกสก็ใช้พวกกะกุฎีจีน” ส่วนชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกสที่วัดคอนเซ็ปชัน สามเสนนั้นว่ากันว่า สืบเชื้อสายมาจากพวกจางวางทหารฝรั่งแม่ปืน ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้เปรียบเปรยชาวโปรตุเกสในชุมชนทั้ง 2 แห่งนี้ว่า “ผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสบ้านกุฎีจีนนั้น เป็นฝ่ายบุน (คือถนัดทางการรู้) ฝ่ายผู้สืบเชื้อสายโปรตุเกสบ้านวัดคอนเซ็ปชันเป็นฝ่ายบู (คือถนัดทางการรบ)...” อีกตอนหนึ่งในเล่มเดียวกันกล่าวไว้ว่า

“...ภายหลังจากที่ชาวโปรตุเกสได้พากันมาตั้งหลักปักฐานอยู่ในย่านกุฎีจีนแห่งนี้แล้ว ต่อมาจึงได้มีการสร้างวัดในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกตามมาเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยในปี

พ.ศ. 2312 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้พระราชทานที่ดินให้บาทหลวงกอร์ริ ชาวฝรั่งเศสสร้างวัดคริสต์แห่งนี้ขึ้นในย่านกุฎีจีน และตั้งชื่อวัดแห่งนี้ว่า “วัดซางตาครู้ส” หรือวัดมหาทางเขน เพื่อเป็นที่ระลึกถึงวันที่ได้รับพระราชทานที่ดินซึ่งตรงกับวันเกิดของมหาทางเขนของชาวคริสต์ วัดซางตาครู้สนับได้ว่าเป็นวัดคาทอลิกที่เก่าแก่มากแห่งหนึ่งในย่านธนบุรี เพราะสร้างขึ้นตั้งแต่เมื่อครั้งกรุงธนบุรีเป็นราชธานี มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าวัดกุฎีจีน สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจจะเนื่องมาจากทำเลที่ตั้งของวัดอยู่ในย่านที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ก่อน และชาวโปรตุเกสที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ก็มักจะถูกเรียกว่า ฝรั่งเศสกุฎีจีน เป็นเหตุให้ผู้คนพากันเรียกโบสถ์ของฝรั่งเหล่านี้ว่า “วัดกุฎีจีน” ตามไปด้วย ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งก็คือ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของโบสถ์หลังเก่าเมื่อแรกสร้างนั้นมีรูปทรงคล้ายแบบจีน คือ โครงตอนปลายอ่อนช้อยคล้ายลวดลายปูนปั้นบนหลังคาศาลเจ้าจีน จึงอาจเป็นไปได้ว่าเป็นสาเหตุให้ผู้คนเรียกขานโบสถ์ซางตาครู้สว่า “วัดกุฎีจีน” ...”

หนังสือของ “กาญจนาศพนธ์” เรื่อง เด็กคลองบางหลวง เล่ม 1 ได้กล่าวถึงกุฎีจีนไว้ว่า

“... ที่กุฎีจีนนี้เมื่อข้าพเจ้าโตเป็นผู้ใหญ่ เคยลงเรือที่ทำปากคลองตลาดข้ามไปขึ้นที่ท่ากุฎีจีนหลายครั้ง เป็นสถานที่เงียบๆ มีบ้านเรือนไม้หนาแน่นนัก เดินผ่านโบสถ์ซางตาครู้สไปออกถนนที่เป็นเขตของกุฎีจีน เห็นสาว ๆ แต่งตัวอย่างไทยห้อยไม้กางเขนเล็กๆ (คงเป็นทองคำ) บ้าง เวลานั้นฝรั่งที่เป็นโปรตุเกสแต่ดั้งเดิมจะต้องไม่มีแล้ว เพราะนับเพียงสมัยธนบุรีจนบัดนี้ก็กว่า 200 ปีแล้ว จะมีแต่เชื้อสายโปรตุเกส หรือไทยที่เข้ารับในตอนที่ยังคงอยู่ในกุฎีจีน และนับว่าเป็นไทยและแต่งตัวเป็นไทยแล้วทั้งนั้น...”

หนังสือของกาญจนาศพนธ์ เรื่อง “เด็กคลองบางหลวง เล่ม 2” กล่าวว่า “ว่าโดยเฉพาะที่กุฎีจีน ชื่อเสียงโด่งดังในเรื่องทำขนมที่เรียกว่า “ขนมฝรั่ง” หรือ “ขนมฝรั่งกุฎีจีน” ดังที่เขาร้องขายกันในสมัยข้าพเจ้าเป็นเด็กว่า อ้อยจีนบางใหญ่ อ้อยไทยบางคูวัด ข้าวหลามตัดวัดระฆัง ขนมฝรั่งกะดิกจีน ขนมฝรั่งนี้ต้องเป็นพวกฝรั่งโปรตุเกสทำขึ้นก่อนที่กุฎีจีน แปรไปจากขนมต่างๆ ของไทย ข้าพเจ้าเคยซื้อกินเมื่อเป็นเด็กบ่อยๆ รูปร่างโตขนาดจานรองถ้วยน้ำชากาแฟ กลมๆแบนๆ หนาราวองคุลี ข้างบนหนุนโค้งขึ้นนิดหน่อย สีเป็นสีน้ำตาลอ่อน เนื้อฟูทำให้เข้าใจยากก็คล้ายขนมเค้กนี้แหละ แต่ไม่มีอะไรปรุงแต่งเลย รสหวานน้อยๆ ถ้าจะว่าไปก็เป็นขนมอย่างเดียวกับที่แปรไปจากขนมไทยทุกอย่างในสมัยนั้น ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นขนมฝรั่งกุฎีจีนอย่างที่เคยกินเมื่อเป็นเด็กมานานหนักหนาจนปัจจุบันนี้ จะมีพอคคล้ายกันที่เป็นขนมเค้กเกลี้ยงๆ ไม่มีหน้ารูปย้อมๆ ที่ขายกันทั่วไปในเวลา นี้ ปัจจุบันขนมฝรั่งกุฎีจีนอย่างที่ข้าพเจ้าเคยกิน จะยังคงทำกันอยู่หรือไม่ทราบ สมัยนั้นราคาอันละพัสหรืออันละอัฐก็ลิ้ม...”

หนังสือ “นาถาสาระประวัติศาสตร์จากเอกสารต่างประเทศ” ของกรมศิลปากร กล่าวไว้ว่า “... ส่วนวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกสที่สืบทอดต่อๆ กันมาในเขตชุมชนกุฎีจีนแห่งนี้ที่ปรากฏเด่นชัดเห็นจะได้แก่การทำขนมฝรั่งด้วยกรรมวิธีแบบโบราณที่ชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกสได้เรียนรู้สืบทอดกันมา เช่น ฟินที่ใช้อบขนมฝรั่งจะต้องเป็นฟินไม้แสม ส่วนการตีแป้งก็จะต้องใช้มือตีแต่เพียงอย่างเดียว ไม่มีการใช้เครื่องทุ่นแรงใดๆ ทั้งสิ้น ในปัจจุบันนี้มีผู้สืบทอดการทำขนมฝรั่งแบบกุฎีจีนเหลืออยู่เพียง 2-3 รายเท่านั้น กรรมวิธีในการทำก็

อาจจะมีการพัฒนาไปจากเดิมบ้าง เป็นต้นว่ามีการแต่งเติมหน้าขนมด้วยพลับแห้ง น้ำตาลทราย และผักเชื่อม จนกระทั่งกลายเป็นเอกลักษณ์ของขนมฝรั่งกุฎีจีนยุคใหม่ไปในที่สุด”

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนหลายชาติพันธุ์ในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

บริเวณพื้นที่กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนั้นมีลักษณะที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งคือ การมีชุมชนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหลายวัฒนธรรมหลายกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชนเหล่านั้นนับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ และถ่ายทอดเป็นแบบแผน ประเพณี พิธีกรรม รวมทั้งการมีศาสนสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธา อาทิ วัด โบสถ์คริสต์ มัสยิด ศาลเจ้า แบ่งเป็นย่านต่างๆ ได้ดังนี้ คือ

ย่านกุฎีจีน

นับเป็นชุมชนเก่าแก่ริมคลองวัดกัลยาณมิตรที่มีมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาเมื่อกรุงธนบุรีได้รับการสถาปนาเป็นราชธานี ย่านนี้ก็เติบโตขึ้นเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนกลุ่มชนต่างๆ ที่อพยพจากกรุงศรีอยุธยา มาสมทบเพื่อสร้างบ้านแปงเมืองใหม่ จึงปรากฏสถานที่ที่น่าสนใจ ดังเช่น ศาสนสถานทั้งของชาวไทย จีน ฝรั่ง และมุสลิม บริเวณย่านเก่ากุฎีจีนบนผืนดินริมน้ำเจ้าพระยาแห่งนี้ มีศาสนสถานที่สำคัญคือวัดช่างตากุ้งหรือ วัดมหาทางเขน ซึ่งเป็นวัดคริสต์ในนิกายโรมันคาทอลิก วัดแห่งนี้นอกจากจะเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวคริสต์เชื้อสายโปรตุเกสที่อพยพมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแล้ว ชื่อของย่านนี้ยังมีที่มาจากลักษณะของโบสถ์เก่าในวัดช่างตากุ้งที่สร้างด้วยไม้ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมผสมผสานกันระหว่างตะวันตกและจีน กล่าวคือมีลวดลายปูนปั้นที่โค้งตอนปลายดูอ่อนช้อย คล้ายปูนปั้นบนหลังคาศาลเจ้าจีนนั่นเอง

บริเวณไม้ไกลจากวัดช่างตากุ้งสักมีศาลเจ้าแม่กวนอิมที่เรียกกันว่า ศาลเจ้าเกียนอันเกง ศาลเจ้าแห่งนี้สร้างขึ้นโดยชาวจีนฮกเกี้ยนที่ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมาตั้งกรุงใหม่ในสมัยธนบุรี แต่เดิมนั้นบริเวณศาลเจ้าแห่งนี้เป็นที่ตั้งของศาลเจ้าโจวซือกงและศาลเจ้ากวนอู ต่อมาภายหลังในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้ได้ถูกรื้อถอนลงเพื่อสร้างเป็นศาลเจ้าหลังใหม่ พร้อมกับอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมมาเป็นองค์ประธาน ปัจจุบันศาลเจ้าเกียนอันเกงหลังนี้อยู่ในความดูแลของตระกูลลิ้มเสถียร ซึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่งในย่านกุฎีจีน และยังคงเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของหมู่ชาวจีนอย่างไม่เสื่อมคลาย สิ่งที่น่าสนใจของศาลเจ้าแห่งนี้คือความงดงามจากเครื่องตกแต่งอันวิจิตรจากเครื่องไม้บนหลังคาของศาลเจ้า ซึ่งเป็นไม้แกะสลักฝีมือประณีตของสกุลช่างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ใกล้ๆ กันกับศาลเจ้าเกียนอันเกงนั้นคือวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร หรือที่เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่คนไทยเชื้อสายจีนว่าวัดช่าปอกง ตามชื่อของพระประธานในวิหารหลวง วัดแห่งนี้สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเจ้าพระยานิกรบดินทร์ (โต) ต้นสกุลกัลยาณมิตร สร้างถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อเป็นพระอารามหลวง ภายในพระวิหารหลวงประดิษฐานหลวงพ่โต พระพุทธรูปองค์ใหญ่สูง 15 เมตร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นโดยมีพระราชประสงค์ให้เป็นพระพุทธรูปใหญ่อยู่ริมแม่น้ำ เช่นเดียวกับที่วัดพนัญเชิงในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯพระราชทานนามว่า พระพุทธไตรรัตนนายก อันเป็นชื่อเดียวกับหลวงพ่โตวัดพนัญเชิง

ชุมชนเก่าแก่ย่านกุฎีจีนนี้ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกหรือฝั่งธนบุรีในปัจจุบัน ชนบางช้างด้วยวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีคลองกุฎีจีนคั่นอยู่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงย้ายเมืองมาอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ชุมชนชาวจีนที่เคยอาศัยอยู่ทางย่านกุฎีจีนบางส่วนพากันอพยพมารวมกันอยู่ที่ตลาดน้อย โดยชาวจีนกลุ่มแรกๆ ที่อพยพเข้ามาน่าจะเป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ซึ่งได้สร้างศาลเจ้าโจ้วซือกง ศาลเจ้าเก่าแก่ที่สุดในย่านนี้เอาไว้ ซึ่ง ส.พลายน้อย (2538) กล่าวไว้ว่า การได้ชื่อว่า "กุฎีจีน" นั้นเข้าใจว่าเนื่องมาจากมีพวกจีนมาอยู่ก่อนคือมีพระภิกษุจีนพำนักอยู่ในกุฎีหมู่หนึ่งมีชื่อว่า "เกียนอันกง" ตั้งอยู่ที่ปากคลองกุฎีจีนริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกใกล้วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร เดิมเป็นศาลเจ้า 2 หลังติดกันคือศาลเจ้าโจ้วซือกงและศาลเจ้ากวนอู สร้างโดยชาวจีนที่ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาในครั้งสมัยกรุงธนบุรี เมื่อสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ชาวจีนเหล่านี้ย้ายไปอยู่ฝั่งพระนครย่านตลาดน้อย สำเพ็ง ทำให้ศาลเจ้าเดิมจึงถูกทิ้งร้าง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนฮกเกี้ยนซึ่งเป็นบรรพบุรุษของตระกูลตันติเวชกุลและตระกูลลิ้มเสถียร เห็นว่าศาลเจ้าทั้งสองแห่งนี้ทรุดโทรม จึงได้รื้อและสร้างขึ้นใหม่เป็นหลังเดียวพร้อมอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมขึ้นมาประดิษฐานแทนและให้ชื่อว่า ศาลเจ้าเกียนอันกง ส่วนเทพสององค์เดิมนั้นไม่ปรากฏว่าย้ายไปประดิษฐานไว้ที่ใด" ปัจจุบันศาลเจ้าเกียนอันกงอยู่ในความดูแลของตระกูลลิ้มเสถียร หรือเดิมแซ่ซิมซึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่ง

ย่านกุฎีขาว

ในปี พ.ศ. 2328 ชุมชนนี้เริ่มก่อตั้งเป็น "หมู่บ้านบางหลวง" จากการอพยพถิ่นมาจากกรุงศรีอยุธยา หลังเสียกรุงครั้งที่ 2 ซึ่งเดิมอาศัยจอดแพขายของอยู่ ณ ตำบลหัวแหลม หัวรอ และคลองตะเคียนนับเป็นร้อยละครึ่งเรือน มีอาชีพค้าขายเครื่องเทศ ทำนา ช่างไม้ ทำประมงน้ำจืด ขายผลไม้ ขนม หลังจากอพยพหลบภัยถอยแพลงหนีพม่าเข้าศึกลงมาจอดพำนักอยู่แถวคลองบางหลวง คลองบางกอกน้อย ซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ในบทนิราศเมืองเพชรของสมเด็จพระราชวังบรมมหาสุรสิงหนาทในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ความว่า "...เมื่อเข้าคลองบางกอกใหญ่ แยกแพมากหลายสองฟาก ชายของเทศไทยหลายหลาก ทั้งสองฟากแพแพแยกดูแปลกตา..." การรวมตัวกันในย่านกุฎีขาวนี้ ทำให้คนไทยพื้นถิ่นเรียกคนกลุ่มนี้ว่า "แขกแพ" จนในเวลาต่อมาเมื่ออพยพขึ้นมาตั้งถิ่นฐานบนฝั่ง จึงได้ปักหลักอยู่ริมคลองบางหลวง สำหรับชุมชนมุสลิมกุฎีขาวนี้มีบรรพบุรุษที่รับราชการมาแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

บริเวณพื้นที่กุฎีขาวนี้ มีมัสยิดที่สำคัญตั้งอยู่ริมคลองบางหลวง เรียกว่ามัสยิดบางหลวง หรือกุฎีขาว เป็นศาสนสถานที่มีความเก่าแก่และมีความเป็นมายาวนาน อีกทั้งยังเป็นศาสนสถานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นอาคารชั้นเดียวมีลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมทรงไทย กุฎีขาวนี้ได้มีผู้สันนิษฐานไว้ว่าน่าจะสร้างโดยพ่อค้าชาวมุสลิมชื่อ "โต๊ะฮัจยี" ซึ่งเดิมสร้างเป็นอาคารไม้ทาสีแดง เรียกว่า "กุฎีแดง" แต่ต่อมาเกิดการชำรุดทรุดโทรมจึงมีการสร้างขึ้นมาใหม่ เป็นมัสยิดทรงไทยหลังคาทรงจั่ว โดยหลังคานั้นสร้างเท่ากับหน้าจั่ว ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าท่านโต๊ะฮัจยี เป็นคหบดีที่ทำการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ เช่น อินเดีย และจีน ดังนั้นจึงได้

สร้างถ้ายชามเขียนลาย กะลิเมาะท์และอลิหมัด มาฝังไว้ในกำแพงผนังช่องหน้าต่างมัสยิด พร้อมกับสร้างผ้าลาย
 ปูละหมาดเป็นลายไทยที่งดงามอย่างที่ไม่เคยเห็นที่อื่นมาก่อนและยังมียู่อตราบเท่าทุกวันนี้ มัสยิดบางหลวงจึงมี
 ลักษณะคล้ายคลึงกับศาลาไทยซึ่งนิยมสร้างกันในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีหน้าจั่วเป็น
 ปูนปั้นลายดอกไม้ หลังคามุงกระเบื้อง มีเสาพาไลโดยรอบอาคารเหมือนโบสถ์ทั่วไป ทาสีขาวเกือบทั้งหลัง จึง
 เรียกกันว่า “กุฎีขาว” ส่วนภายในมัสยิดพบว่ามีอาคารสร้างโดยแฝงนัยความเชื่อตามแนวของ “ตะริกัต” คือการ
 นั่งระลึกถึงพระเจ้า แนวการหาทางเข้าสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า เพื่อให้ทุกคนมุ่งมั่นแน่วแน่วจิตใจต่อศาสน
 สถานแห่งนี้ เช่น การสร้างเสามัสยิดที่สร้างขึ้นมาจำนวน 30 ต้น โดยตรงกับ 30 ภาคของอัลกุรอาน หรือ
 อักษร 30 ฮูรอฟ (อักษร) ตั้งแต่อะลิฟ ถึง ยา พร้อมกับมีหน้าต่างขวา - ซ้าย ด้านละ 5 บาน ด้านหน้า 2 บาน
 รวมกับประตูอีก 1 ประตู จะเท่ากับ 13 ช่องประตู หน้าต่างเทียบได้กับ รุกัน 13 หรือ มุตะบัต 13 หมายถึง
 กฎของละหมาด หรือการสักการะพระผู้เป็นเจ้า

ชุมชนมอญวัดประดิษฐาราม

ชุมชนวัดมอญหรือชุมชนวัดประดิษฐาราม เป็นชาวมอญรุ่นหลังสุดที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยใน
 สมัยรัตนโกสินทร์ ทำหน้าที่เป็นพวกฝีพายเรือหลวง พวกนี้เดิมเป็นชาวมอญที่เคยอาศัยอยู่แถวเมืองทะวายและ
 เมืองมะริด มีความชำนาญทางเรือ สาเหตุที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย เนื่องจากในสมัยของพระเจ้าปดุง
 กษัตริย์พม่าที่ปกครองอยู่นั้นได้กล่าวหาว่า มอญเมืองทะวายและเมืองมะริดเป็นกบฏ ได้จับพวกมอญในเมืองใส่
 เล้าเผาทิ้งไปเป็นจำนวนมาก จึงพากันอพยพหนีภัยเข้าสู่ประเทศไทย จากการที่มอญพวกนี้มีความชำนาญทาง
 เรือมาแต่เดิมแล้ว ทางฝ่ายไทยจึงให้มารับราชการที่กองเรือหลวง ซึ่งมีเรือหลวงอยู่บริเวณสะพานพระรามหก
 เมื่อได้มีการย้ายโรงเรือหลวงจากสะพานพระรามหกมาอยู่ที่คลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) บริเวณปาก
 คลองวัดบางไส้ไก่จนเกือบถึงวัดกัลยาณมิตร (บริเวณปากคลองวัดดอกไม้) ซึ่งถัดไปทางริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา
 เขตบ้านเจ้าพระยารัตนบดินทร์นั้น สันนิษฐานว่าเป็นพวกมอญที่มาจากบริเวณวัดบางละมุดเหนือหรือที่ปัจจุบัน
 เรียกว่าวัดวิมุติยาราม แถวสะพานพระราม 6 ย้ายตามมาสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้ๆ กับบริเวณโรงเรือหลวงด้วย
 โรงเรือหลวงที่วางนี้ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออก ฝั่งเดียวกันกับที่ตั้งของวัดบางไส้ไก่ เมื่อกองเรือที่อยู่ที่บางไส้ไก่ริมคลอง
 บางหลวงย้ายไปอยู่ที่คลองบางกอกน้อย ไพร่มอญทั้งหมดก็ไปขึ้นกับทหารเรือตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ชาวมอญที่
 เป็นฝีพายนั้นต้องสังกัดกองแซนตามสังกัดกรมเดิม มอญที่เป็นไพร่พลเมืองไม่ว่าจะมาจากที่ใด เช่น พวกมอญ
 แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง ก็ต้องมาสังกัดกองแซนที่บางไส้ไก่ทั้งนั้น เช่น “มล” (มอญลาว) “ม” (มะริน) เป็นต้น
 บ้านที่ใช้เป็นสถานที่สำหรับสักเกณณ์อยู่ทางด้านทิศใต้ของวัดประดิษฐาราม

เรือที่ใช้ในกองเรือหลวงในสมัยนั้น ได้แก่เรือที่เรียกว่า “เรือเฮียะพะ” (ลักษณะคล้ายเรือมาด) เรือโกลน
 (ขนาดไม่ยาวเท่าเรือกิง) เรือแหวดแปดแจว (เป็นเรือที่มีเก้งสำหรับเจ้านายนั่ง) ส่วนเรือที่ใช้ออกรบเป็นเรือมาด
 เรือโกลนทั้งสิ้น พวกไพร่มอญมีหน้าที่ลงเรือโกลนเพื่อพายให้เจ้านายนั่ง และก็ต้องจะสีหน้าที่รักษาเรือทั้งกองทัพด้วย
 ในยามสงบทำหน้าที่เพียงแพ่งและตามกระบวนเท่านั้น แต่ในยามสงครามก็ทำหน้าที่เป็นเรือรบด้วย กองเรือ
 หลวงนี้อยู่ในบังคับบัญชาของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ต่อมามีการย้ายโรงเรือหลวง
 จากคลองบางหลวงไปไว้ที่คลองบางกอกน้อยดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เรือบางลำชำรุดซ่อมแซมไม่ได้จึงนำเอา

กระดานเรือที่ซำรุตมาทำพื้นศาลาการเปรียญวัดประดิษฐาราม โดยสังเกตุได้จากแผ่นกระดานที่อยู่ริมอาสนสงฆ์ ในศาลาแห่งนี้เป็นแผ่นกระดานห้องเรือ บนแผ่นกระดานมีรูปเรืออยู่มากมาย ส่วนธรรมชาติที่ให้อยู่ใน ศาลาการเปรียญของวัดนี้สันนิษฐานว่าเดิมคงจะเป็นบุษบกของเรือลำใดลำหนึ่งแน่นอน เพราะมีลักษณะแปลก มงดูเหมือนเป็นบุษบกที่ใช้สำหรับวางผ้าไตรในเรือหลวง ไม่มีแท่นสำหรับก้าวขึ้น ถ้ามีแท่นก็ไม่ใช่มงดูแบบวาง ผ้าไตร เดิมบุษบกนี้เป็นบุษบกแบบโถง (แบบโปร่ง) จากตัวถ้ำขึ้นไปถึงพระที่นั่งนั้นว่างเปล่าไม่มีลวดลายอะไร แต่ในปัจจุบันมีลายกนกซึ่งเป็นของที่ทำขึ้นใหม่ในสมัยหลัง

ส่วนคำว่า “บางไล่ไก่” นั้นเป็นคำที่แผลงมาจากคำว่า “จักกาย” ในภาษามอญ คำว่า “จักกาย” นี้ เป็นคำ มอญที่ไม่ทราบความหมายว่าหมายถึงอะไร ทราบแต่ว่าเป็นชื่อตำแหน่งๆ หนึ่ง เป็นตำแหน่งปลัดนายกองมอญที่ใช้ เรียกผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชา ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งนี้มีบ้านเดิมที่อยู่ปากคลองบางไล่ไก่ จึงเรียกบริเวณนี้ว่าบางไล่ไก่ ซึ่ง แผลงมาจากคำว่าจักกาย ซึ่งคำนี้มอญเองก็เรียกเพี้ยนเป็น “บางสะกาย” มาแต่เดิมเช่นกัน คลอง บางไล่ไก่เป็น คลองที่ขุดแยกจากคลองบางหลวงและผ่านเข้าสู่วัดใหญ่ศรีสุพรรณในปัจจุบันนี้ เป็นคลองที่ขุดขึ้นเมื่อสมัยสมเด็จพระ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ครั้งยังมียศเป็นจมื่นไวยวรนาถ ขุดขึ้นเพื่อให้เรือที่ต่อที่บ้านสมเด็จ มีทางออกทางคลองบางหลวง

ชุมชนลาวบางไล่ไก่

ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงปกครองกรุงธนบุรีอยู่นั้นได้เกิดมีกบฏขึ้นทางเมืองเวียงจันทน์ พระองค์ทรงแต่งตั้งให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งที่ยังทรงดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระ เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปปราบกบฏที่เมืองเวียงจันทน์ และได้กวาดต้อนเชลยศึกซึ่งเป็นคนลาวมาด้วย ใน จำนวนนี้มี “ท้าวหนะเสน และท้าวอินทะเสน” สองพี่น้องชาวลาวรวมอยู่ด้วย พระองค์ทรงให้ชาวลาวเหล่านั้นตั้ง หลักปักฐานอยู่ติดกับคลอง เพื่อจะได้ทำมาค้าขายและประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยสะดวก และในปี พ.ศ. 2369 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้ยกทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ และได้กวาดต้อนชาวลาว จำนวนมากมาเป็นเชลย โดยส่วนหนึ่งอยู่ที่สระบุรีและอีกส่วนหนึ่งอยู่แถวคลองบางไล่ไก่ ต่อมาในสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ได้ทรงชุบเลี้ยงชาวลาวเหล่านั้นไว้ในวังของ พระองค์ เนื่องด้วยทรงโปรดการขับร้องเพลงลาวและการเป่าแคนเป็นอย่างดี ทำให้คนไทยในสมัยนั้นหันมานิยมเป่า แคนกันมากขึ้นและละทิ้งการเล่นของไทยรวมถึงดนตรีไทยด้วย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเกรงว่า ดนตรีลาวจะมามีอิทธิพลเหนือกว่าดนตรีไทย จึงทรงออกประกาศในปี พ.ศ. 2401 ห้ามมิให้เล่นเพลงลาวและเป่าแคน ชาวลาวบางไล่ไ้จึงหันมาทำขลุ่ยแทน จนถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์เจ้าสนิท พงษ์พัฒน์เดช พระราชโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ซึ่งประทับอยู่มิคลองบางหลวงใกล้ๆ กับคลองบางไล่ไ้ทรงโปรดดนตรีไทยมาก ได้ทรงพระราชทานคำแนะนำการทำขลุ่ยให้แก่ชาวลาวบางไล่ไ้ ขลุ่ยบ้านลาวจึงได้รับการพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้นกว่าเดิม ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหมู่บ้านลาวนี้นอกจากการ ทำขลุ่ยแล้วยังได้ดำเนินชีวิตถ่ายทอดจากบุรุษเหมือนกับที่เคยอยู่เมืองเวียงจันทน์ โดยประกอบอาชีพทำสวน ปลูก หม่อน เลี้ยงไหม ค้าขาย มีประเพณีบุญข้าวจี บุญเทศน์มหาชาติ บุญบั้งไฟ บุญสงกรานต์ที่เรียกว่า สงกรานต์บ้านลาว และด้วยความที่เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีและมีชีวิตผูกพันมากับวัดวาอาราม จึงได้ร่วมมือกันสร้างวัดเพื่อเอาไว้เป็นที่

ปฏิบัติธรรมบำเพ็ญบุญกุศล และเป็นที่พึงทางจิตใจ เมื่อสร้างเสร็จก็ขนานนามว่า “วัดลาว” ต่อมาทางราชการได้ตั้งชื่อว่า “วัดบางไส้ไก่” ส่วนชาวบ้านที่อยู่กันเป็นกลุ่มก็เรียกกันว่า หมูบ้านลาว หรือ ชุมชนบางไส้ไก่ในปัจจุบัน

ลักษณะภูมิประเทศทั่วไป

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเกิดจากการทับถมของตะกอนแม่น้ำเจ้าพระยาในยุคควอเทอร์นารี¹ มีความลาดชันน้อย มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านทั่วบริเวณพื้นที่ มีทั้งคลองธรรมชาติและคลองที่ขุดขึ้น ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางกอกใหญ่ คลองกุฎีจีน คลองวัดดอกไม้ (วัดบุปผาราม) คลองวัดกัลยาณ์ คลองกุฎีขาว คลองบางไส้ไก่ ฯลฯ

ลักษณะภูมิอากาศ

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องตั้งอยู่ละติจูดที่ 13 องศา 45 ลิปดาเหนือ ในเขตอากาศแบบร้อนชื้น ทำให้อุณหภูมิสูงตลอดปี โดยเฉลี่ยประมาณ 27 องศาเซลเซียส และจะร้อนจัดในเดือนเมษายน เฉลี่ย 29.6 องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1458.2 มิลลิเมตรต่อปี สัมพันธ์กับลมประจำฤดูที่พัดผ่านคือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือทำให้มีฤดูกาล 3 ฤดูคือ

- ฤดูร้อน เริ่มกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม
- ฤดูฝน เริ่มกลางเดือนมิถุนายนถึงกลางเดือนกันยายน
- ฤดูหนาว เริ่มเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนมกราคม

การคมนาคม

1. การคมนาคมทางบก

การพัฒนาเมืองกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบก ส่งผลทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวกรุงตามริมฝั่งแม่น้ำลำคลองค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไป มีการสร้างถนนสายสำคัญหลายสายในกรุงเทพฯ ทำให้ตัวเมืองกรุงเทพฯ ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว ในขณะที่เส้นทางคมนาคมในฝั่งธนบุรีมีจำนวนน้อยมาก ถนนของฝั่งธนบุรีเริ่มสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้แก่ ถนนวังเดิม โดยพระเจ้านั่งยาเธอกรมหลวงวงศาธิราชสนิท เริ่มต้นจากพระราชวังเดิมไปจนถึงวัดใหม่ พิเรนทร์ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการตัดถนนสายสำคัญเพิ่มขึ้น 2 สายคือ ถนนอิสรภาพ และถนนอรุณอมรินทร์

ปัจจุบันย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีถนนสายที่สำคัญ 6 สาย คือ

1. ถนนประชาธิปไตย เริ่มตั้งแต่เชิงสะพานพุทธยอดฟ้าถึงวงเวียนใหญ่
2. ถนนอิสรภาพ เริ่มตั้งแต่บ้านเนิน สี่แยกพรานนก สะพานเจริญพาศน์ บรรจบถนนประชาธิปไตย บริเวณสี่แยกบ้านแขก ต่อเนื่องไปบรรจบถนนลาดหญ้า

¹ ยุคควอเทอร์นารี เป็นช่วงเวลาของการทับถมของตะกอนชั้นกรวดและทราย ทรายแป้ง และดินเหนียวที่ผุดขึ้นมาจากหินเดิม มีการทับถมบริเวณที่ราบและชายหาดฝั่งทะเล โดยเฉพาะบริเวณที่ราบกรุงเทพฯ ซึ่งมีการสะสมของตะกอนดินทราย

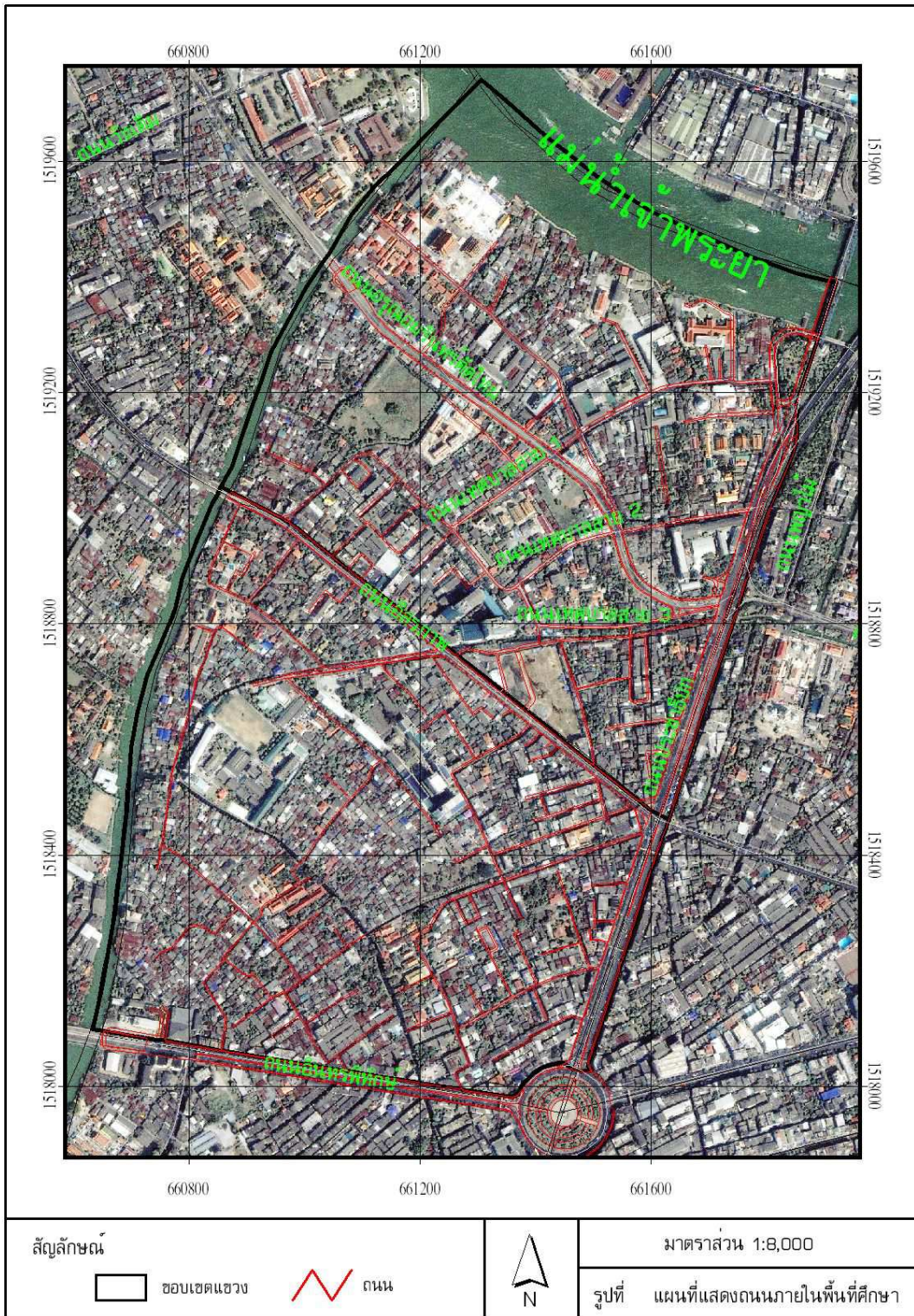
3. ถนนอรุณอมรินทร์ เริ่มตั้งแต่ด้านตะวันตกของวัดอมรินทรารามผ่านถนนบ้านขมิ้น ข้ามคลองมอญและคลองบางกอกใหญ่ บรรจบกับถนนประชาธิปไตย
4. ถนนเทศบาลสาย 1 เริ่มตั้งแต่เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ ข้างวัดประยูรวงศาวาส บรรจบกับถนนเทศบาลสาย 2 บริเวณวัดบุปผาราม
5. ถนนเทศบาลสาย 2 เริ่มจากข้างโรงเรียนศึกษานารีถึงเชิงสะพานเจริญพาศน์ เริ่มจากถนนด้านข้างโรงเรียนศึกษานารีผ่านเชิงสะพานลอย ขนานไปกับคลองเล็กที่แยกจากคลองวัดบุปผาราม บรรจบกับคลองเล็กด้านหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ขนานไปตามคลองวัดบุปผาราม ผ่านปลายถนนเทศบาลสาย 1 ไปถึงหัวมุมสถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม แล้วไปบรรจบกับถนนอิสรภาพบริเวณเชิงสะพานเจริญพาศน์
6. ถนนเทศบาลสาย 3 เริ่มตั้งแต่ถนนอิสรภาพข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี เลียบคลองบ้านสมเด็จ บรรจบกับถนนเทศบาลสาย 1 และสาย 2 ที่วัดบุปผาราม (บริเวณวงเวียนเล็ก) แต่เดิมตัดผ่านวัดพิชัยญาติ เลี้ยวซ้ายไปออกแม่น้ำเจ้าพระยา

2. การคมนาคมทางน้ำ

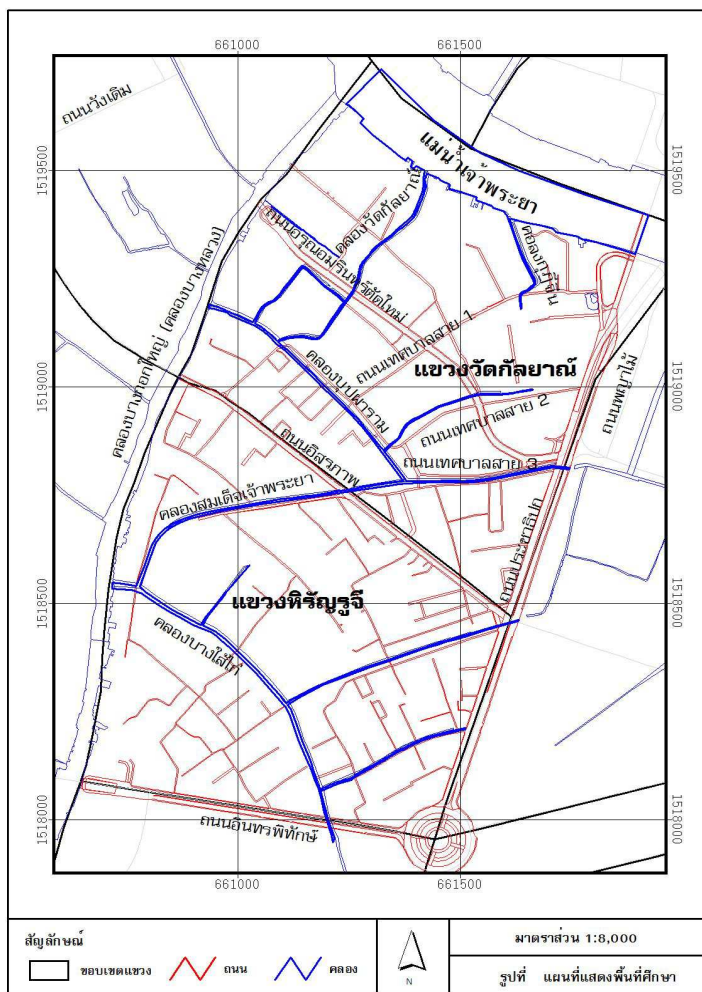
ชุมชนธนบุรีในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีคูคลองไหลผ่านหลายสายจนได้รับคำเปรียบเปรยเป็น “เวนิสตะวันออก” มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเลียบบไปตามริมคลองหรือริมแม่น้ำ การเดินทางจึงต้องอาศัยคลองต่างๆ เป็นเส้นทางสัญจรทางเดียวและเป็นเครือข่ายในการแบ่งชุมชนด้วย คลองสำคัญมีดังนี้

2.1 คลองสาน คลองนี้ขุดในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกว่า คลองสาร มีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ปากคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกที่สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร แล้วหักมุมตัดผ่านถนนลาดหญ้า บรรจบคลองวัดดอกไม้ (วัดบุปผาราม) (สำนักงานระบายน้ำ. กองระบบคลอง. “คลองสาน” สืบค้นวันที่ 30 มกราคม 2551, จาก: http://dds.bma.go.th/Csd/canal_h19.htm)

2.2 คลองสมเด็จ แต่เดิมเรียกว่าคลองตลาดสมเด็จ ปัจจุบันเรียกคลองวัดอนงคาราม เป็นคลองสมัยโบราณ ต่อมาสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้ขุดขยายเพื่อนำเรือกำปั่นจักรข้างจากโรงต่อเรือตรงข้ามหน้าวัดพิชัยญาติการามออกสู่น้ำเจ้าพระยา คลองนี้อยู่ทางตะวันตกของวัดอนงคาราม ปากคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ ทางใต้ ผ่านวัดอนงคารามแล้วมาเชื่อมกับคลองสาน (ชมรมสายสกุลบุนนาค. “คลองบ้านสมเด็จ” ใน ถิ่นฐานบ้านเรือนของสกุลบุนนาค สืบค้นวันที่ 30 มกราคม 2551, จาก: <http://www.bunnag.in.th/history7-home2.html>)

2.3 คลองบางไส้ไก่² เป็นคลองขุดมาแต่เดิมก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปากคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาถึงคลองบางกอกใหญ่ จากปากคลองแยกจากคลองบางกอกใหญ่ฝั่งตรงข้ามกับ วัดสังข์กระจาย ในแขวงศิริบุรี ผ่านถนนอินทพิทักษ์ ถนนประชาธิปไตยออกสู่น้ำเจ้าพระยาที่แขวงบางลำภูกลาง ตรงข้ามกับวัดพระยาไกร มีความยาวประมาณ 3.5 กิโลเมตร ตรงปากคลองนี้เดิมเป็นที่ตั้งอำเภอบางกอกใหญ่ในอดีต ปัจจุบันเป็นบ้านคุณวราห์ โรงเรียนวาท บุตรของขุนสงบุรี (สง่า โรงเรียนวาท) นายอำเภอกิ่งบุพผารามคนสุดท้ายก่อนการ แบ่งเขตการปกครองใหม่ ดังแผนที่

* ² เดิมเรียกคลองนี้ว่า คลองจังกาย คลองสะกาย ต่อมาจึงเรียกเพี้ยนเป็นคลองบางสะกาย แล้วกลายเป็นคลองบางไส้ไก่ บริเวณนี้เป็นถิ่นฐานของชาวลาวและชาวมอญที่อพยพมา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 ชาวลาวและชาวมอญยังได้ร่วมกันขุดคลองเล็กๆ เชื่อมกับคลองบางไส้ไก่ ได้แก่ คลองลัดบ้านลาวสีภูมิและคลองสวนลาว ปัจจุบันตื่นเขิน และบางส่วนเป็นที่ตั้งของ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (วิณา ศรีธีร์รัตน์ และคณะ. 2526, วราห์ โรงเรียนวาท, 2551)

จากข้อมูลพบว่า คลองต่างๆ มีความสำคัญในอดีตเนื่องจากใช้เพื่อการคมนาคมในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจากแม่น้ำหลัก คือ แม่น้ำเจ้าพระยาจึงมีคลองหลายสายที่ต่อเนื่องเป็นสายต่างๆ เชื่อมต่อกันโดยเริ่มจากแม่น้ำเจ้าพระยา จะพบคลองวัดกัลยาณ์ คลองกุฎีจีน และคลองวัดประยุรวงค์ ส่วนที่ต่อจากคลองกุฎีจีนเข้าไปมีคลองสายย่อยอีก เรียกชื่อ คลองกุฎีขาว มีความยาว 540 เมตร ยาวไปติดกับคลองวัดดอกไม้ จากคลองวัดดอกไม้มีคลองที่เชื่อมต่อไปจนถึงซอยอิสรภาพ 26 คือคลองซอยโรจคราม คลองต่างๆ ในพื้นที่ศึกษาจะเชื่อมต่อกันเป็นร่างแหเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการสัญจร ดังตารางจะชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของคลองต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงขอบเขตของคลองต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา

ที่	ชื่อคลอง	ช่วงระหว่าง	
		จาก	ถึง
1.	คลองบางไส้ไก่	คลองบางกอกใหญ่	แม่น้ำเจ้าพระยา
2.	คลองวัดดอกไม้	คลองบางหลวง	คลองบ้านสมเด็จ
3.	คลองวัดกัลยาณ์	แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก บริเวณวัดกัลยาณ์	ถนนเทศบาลสาย 1 ตรงตรอกวัดกัลยาณ์
4.	คลองกุฎีจีน	แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก เขาศาลเจ้าเทียนอันแกง (กุฎีจีน)	คลองวัดดอกไม้ หน้าสถานีตำรวจ บุปผาราม
5.	คลองวัดประยุรวงค์	แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก บริเวณวัดประยุรวงศาवास	คลองวัดดอกไม้
6.	คลองกุฎีขาว	คลองกุฎีจีน	คลองวัดดอกไม้

ขอบเขตการปกครอง

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ได้ครอบคลุมบริเวณการปกครองของเขตธนบุรี ซึ่งครอบคลุม 2 แขวง การปกครองคือ แขวงวัดกัลยาณ์ และแขวงศิริบุญจี่ ในแขวงจะประกอบด้วยชุมชนหลายแห่ง ในปี พ.ศ.2524 มีการจำแนกเป็นชุมชนในแขวงวัดกัลยาณ์ 6 แห่ง และแขวงศิริบุญจี่ 7 แห่ง

พื้นที่วิจัยครอบคลุมชุมชน 10 แห่ง โดยมีชุมชนในแขวงวัดกัลยาณ์ 6 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดบุปผาราม ชุมชนวัดประยุรวงค์ ชุมชนกุฎีขาว และ ชุมชนซอยโรจคราม แขวงศิริบุญจี่ประกอบด้วย 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ชุมชนวัดประดิษฐาราม และชุมชนสี่แยกบ้านแขก ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับที่ตั้ง ขนาดของพื้นที่และอาณาเขต จำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากร (สำนักงานเขตธนบุรี : 2548) ของแต่ละชุมชนมีดังนี้

1. ชุมชนวัดกัลยาณ์ ตั้งอยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ มีพื้นที่ 22 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้ติดกับคลองวัดกัลยาณ์ ทิศตะวันออกติดคลองกุฎีจีน และทิศตะวันตกติดคลองบางกอกใหญ่ ประกอบด้วย 314 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,470 คน
2. ชุมชนกุฎีจีน ตั้งอยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ มีพื้นที่ 32 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศใต้ติดถนนซอยวัดกัลยาณ์ ทิศตะวันออกติดวัดประยุรวงศาวาส และทิศตะวันตกติดกับชุมชนวัดกัลยาณ์ ประกอบด้วย 346 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,850 คน
3. ชุมชนวัดบุปผาราม ตั้งอยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ มีพื้นที่ 27.2 ไร่ ตั้งอยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ อาณาเขต ทิศเหนือติดกับชุมชนกุฎีจีน ทิศใต้ติดคลองวัดดอกไม้ ทิศตะวันออกติดถนนเทศบาลสาย 1 และทิศตะวันตกติดคลองกุฎีจีน ประกอบด้วย 257 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,372 คน
4. ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ตั้งอยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ มีพื้นที่ 13 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดชุมชนกุฎีจีน ทิศใต้ติดโรงเรียนศึกษานารี ทิศตะวันออกติดถนนประชาธิปไตย และทิศตะวันตกติดกับถนนเทศบาลสาย 1 ประกอบด้วย 261 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,603 คน
5. ชุมชนกุฎีขาว ตั้งอยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ มีพื้นที่ 27 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือเป็นคลองโรงสีคั่นกับชุมชนวัดกัลยาณ์ ทิศใต้มีคลองวัดดอกไม้ ทิศตะวันออกติดต่อกับคลองกุฎีขาว และทิศตะวันตกติดคลองบางกอกใหญ่ ประกอบด้วย 295 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,137 คน
6. ชุมชนซอยโรงคราม ตั้งอยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ มีพื้นที่ 5 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดกับคลองวัดดอกไม้ ทิศใต้ติดถนนอิสราภาพ ทิศตะวันออกติดถนนเทศบาลสาย 2 และทิศตะวันตกติดคลองบางกอกใหญ่ ประกอบด้วย 123 ครัวเรือน จำนวนประชากร 581 คน
7. ชุมชนบางไส้ไก่ ตั้งอยู่ในแขวงศิริบุญชัย มีพื้นที่ 11 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ทิศใต้ติดกับชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ ทิศตะวันออกติดกับชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ทิศตะวันตกติดกับวัดบางไส้ไก่ ประกอบด้วย 189 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,300 คน
8. ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ตั้งอยู่ในแขวงศิริบุญชัย มีพื้นที่ 14 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดกับซอยหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ซอยอิสราภาพ 13 หรือ ซอยต้นมะขาม) ทิศใต้ติดกับคลองบางไส้ไก่ ทิศตะวันออกติดกับวัดศิริบุญชัย ทิศตะวันตกติดกับชุมชนบางไส้ไก่ และชุมชนสามัคคีศรีสุพรรณ ประกอบด้วย 274 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,424 คน
9. ชุมชนวัดประดิษฐาราม ตั้งอยู่ในแขวงศิริบุญชัย มีพื้นที่ 15 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดกับวัดประดิษฐาราม หรือวัดมอญ ทิศใต้ติดกับคลองบางไส้ไก่ ทิศตะวันออกติดกับคลองบ้านสมเด็จ ทิศตะวันตกติดกับคลองบางกอกใหญ่ ประกอบด้วย 175 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,000 คน

10. ชุมชนสี่แยกบ้านแขก ตั้งอยู่ในแขวงทิดญูจี้ มีพื้นที่ 11 ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือติดกับซอยโรงรับจำนำสี่แยกบ้านแขก ทิศใต้ติดถนนประชาธิปไตย ทิศตะวันออกติดถนนอิสราภาพ และทิศตะวันตกติดกับชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ประกอบด้วย 264 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,160 คน

จากขอบเขตการปกครองของพื้นที่ศึกษาครอบคลุมพื้นที่ 10 ชุมชน พบว่า ชุมชนที่มีพื้นที่และมีประชากรมากที่สุดคือ ชุมชนภูฎีจิ้น และชุมชนที่มีพื้นที่เล็กที่สุด คือ ชุมชนซอยโรงคราม

ศาสนา

ย่านภูฎีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องประกอบด้วยประชากรนับถือศาสนาต่างๆ ได้แก่ พุทธ คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ และซิกข์ แต่ละศาสนามีศาสนสถานของตนที่มีความงามและมีเอกลักษณ์

คริสต์ศาสนา มีศูนย์กลางที่สำคัญคือ วัดซางตาครู้ส บริเวณชุมชนภูฎีจิ้น ก่อตั้งในสมัยกรุงธนบุรี โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้พระราชทานที่ดินให้เป็นที่ตั้งถื่นฐาน ส่วนชุมชนสี่แยกบ้านแขกมีคริสต์จักรแสงสว่างแบ็บติสต์ และชุมชนวัดประดิษฐารามมีคริสต์จักรอิสราภาพ

ศาสนาอิสลาม มีศาสนสถาน 2 แห่ง คือ มัสยิดบางหลวง และมัสยิดนุรุลมุบีน

ศาสนาพุทธ มีศาสนสถานที่สำคัญคือ วัดประยุรวงศาวาส วัดบุปผาราม วัดกัลยาณมิตรฯ วัดประดิษฐาราม วัดบางไส้ไก่ มูลนิธิพุทธสมาคมปทุมรังษี โรงเจ

ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาซิกข์ ในพื้นที่วิจัยไม่มีศาสนสถานปรากฏ

สถาบัน/สถานศึกษา

ชุมชนภูฎีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เป็นแหล่งกำเนิดสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงของรัฐบาลและของเอกชนหลายแห่ง ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ในระยะแรกของการศึกษาเริ่มจากกลุ่มมิชชันนารีที่เข้ามาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นผู้วางรากฐานทางการศึกษา

ปัจจุบันในพื้นที่ย่านภูฎีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา มีทั้งที่ก่อตั้งขึ้นโดยภาคเอกชนและภาครัฐบาล ได้แก่

1. ระดับอนุบาล ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลสายทอง โรงเรียนอนุบาลแสงอรุณ และโรงเรียนอนุบาลวรรณบูรณะ

2. ระดับประถมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนประถมสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โรงเรียนซางตาครู้ตศึกษา โรงเรียนซางตาครู้ตคอนแวนต์ โรงเรียนวรรณบูรณะศึกษา โรงเรียนสหบำรุงวิทยา โรงเรียนวัดใหญ่ศรีสุพรรณ โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส โรงเรียนแสงอรุณ ธนบุรี และโรงเรียนครูแอ็ด

3. ระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนศึกษานารี โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โรงเรียนซางตาครู้ตศึกษา โรงเรียนซางตาครู้ตคอนแวนต์ และโรงเรียนแสงอรุณ

4. ระดับอุดมศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี นอกจากนี้ในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ในชุมชนมุสลิมได้เปิดโรงเรียนสอนศาสนาในระดับประถมศึกษา โดยเปิดสอนในช่วงเย็น ได้แก่ บริเวณมัสยิดบางหลวง และมัสยิดนุรุลมุบีน (บริเวณโรงเรียนสหบำรุงวิทยา)

สภาพทางกายภาพและสังคมของชุมชนในปัจจุบัน

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แบ่งพื้นที่ในการศึกษาเป็น 3 พื้นที่ เพื่อสะดวกในการศึกษา โดยอาศัยแนวถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่และถนนนิสรภาพ พื้นที่ 1 ประกอบด้วย ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณ์ และชุมชนวัดประยูรวงศ์ พื้นที่ 2 ประกอบด้วยชุมชนวัดบุปผาราม ชุมชนกุฎีขาว และชุมชนซอยโรงคราม พื้นที่ 3 ประกอบด้วย ชุมชนวัดประดิษฐาราม ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ และชุมชนสี่แยกบ้านแขก ในพื้นที่การวิจัยทั้ง 3 พื้นที่ มีความคล้ายกันในเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พบว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมมีความสัมพันธ์กันในลักษณะเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูล และทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน แต่ในทุกชุมชนจะมีผู้อยู่อาศัยชั่วคราว ซึ่งส่วนหนึ่งมีอาชีพรับจ้างและค้าขาย จึงไม่ทราบการแจ้งข่าวสารของชุมชน ทำให้ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนเท่าที่ควร

นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพการตั้งบ้านเรือนมีลักษณะหนาแน่นคล้ายกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนมีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ ปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน ปัญหาขยะมูลฝอย บางชุมชนมีปัญหาการใช้พื้นที่สาธารณะ เช่น การตั้งสิ่งของกีดขวางบนทางสัญจร สำหรับข้อมูลทางกายภาพและสังคมของ 3 พื้นที่มีดังนี้

พื้นที่ 1

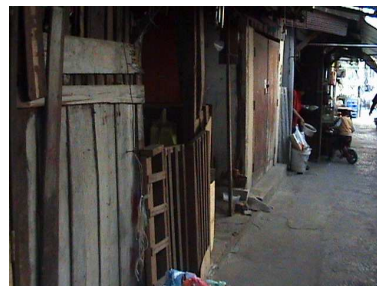
เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีแนวเขตดังนี้ ทิศเหนือติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่วัดกัลยาณมิตรวรวิหาร จนถึงเชิงสะพานพุทธ ทิศตะวันออกจากแนวขอบถนนประชาธิปไตยฝั่งตะวันตกตั้งแต่เชิงสะพานพุทธและสะพานพระปกเกล้าจนถึงจุดบรรจบถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่บริเวณสวนสาธารณะหน้าโรงเรียนศึกษานารี ทิศใต้จากแนวถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ตลอดแนวเส้นสุดท้ายที่คลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) ตั้งแต่สวนสาธารณะหน้าโรงเรียนศึกษานารี เชิงสะพานอนุทินสวัสดิ์ ทิศตะวันตกเริ่มจากแนวคลองบางกอกใหญ่ฝั่งตะวันออกบริเวณเชิงสะพานอนุทินสวัสดิ์ ไปสิ้นสุดที่แม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย 3 ชุมชนคือ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนกุฎีจีน และชุมชนวัดประยูรวงศ์

1.1 ชุมชนวัดกัลยาณ์ คือพื้นที่กุฎีจีนเดิมหลังจากกรุงเทพมหานครแบ่งพื้นที่โดยใช้หลักเกณฑ์จำนวนประชากร เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาขนานข้างด้วยคลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) และติดกับ

ชุมชนกุฎีจีน สามารถเดินทางเข้าสู่ชุมชนจากทางถนนเทศบาลสาย 1 และถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ก่อนถึงสะพาน
อนุทินสวัสดิ์ติดกับชุมชนกุฎีขาว

สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่ค่อนข้างหนาแน่น โดยเฉพาะบริเวณใกล้วัดกัลยาณมิตรวรวิหารเป็นบ้านเช่า
ติดกันเป็นเรือนแถวไม้ ด้านนอกเป็นอาคารพาณิชย์ มีซอยเชื่อมและมีทางเดินเลียบบนน้ำเจ้าพระยากับชุมชนกุฎีจีน
พื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นที่ธรณีสงฆ์ของวัด โดยชาวบ้านเช่าที่ดินปลูกสร้างบ้านเรือน จากการสำรวจพบว่าคนใน
ชุมชนมีอาชีพรับราชการ ค้าขาย ทำอาหาร และรับจ้าง คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ รองลงมาคือระดับอาชีวศึกษา และระดับ
ปริญญาตรีตามลำดับ ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ใน
ชุมชนยังพบปัญหาบ้านเรือนที่อยู่กันหนาแน่น ปัญหาสุขภาพอนามัย
บางบริเวณมีขยะมูลฝอย ในบริเวณหน้าวิหารหลวงพ่อโตมีการสร้าง
สิ่งก่อสร้างที่บดบังทัศนียภาพ

ในชุมชนนี้มีสถานศึกษาได้แก่ โรงเรียนวัดกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
เนื่องจากได้มีการรวมตัวของประชาชนชุมชนต่างๆ ในแขวงวัดกัลยาณมิตร จึงทำให้มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความ
คิดเห็นกันอยู่เป็นประจำ และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนมักเข้าร่วม
กิจกรรมสำคัญๆ ระหว่างชุมชนเสมอ ความสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติระหว่างคนในชุมชนที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่ก่อน
แต่มีประชาชนส่วนหนึ่งย้ายเข้ามาอยู่ใหม่เพื่อทำงานรับจ้างและพักอาศัยเพื่อศึกษาต่อ ทำให้ต่างคนต่างอยู่ และเป็น
ปัจจัยหนึ่งให้เกิดปัญหาความแออัดของบ้านเรือน และขาดการให้ความร่วมมือ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ข่าวสารใน
ชุมชนใช้การประกาศผ่านเสียงตามสาย และใช้วิธีการบอกต่อ

สำหรับองค์กรสำคัญในชุมชนมีดังนี้ คณะกรรมการชุมชน ชมรมกัลยาณมิตรสัมพันธ์ กลุ่มอาสาสมัคร
ป้องกันพลเรือน (อปพร.) กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.)

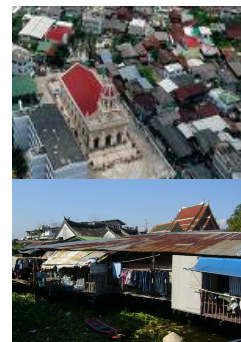

1.2 ชุมชนกุฎีจีน เป็นชุมชนเก่าแก่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา จรดซอย
วัดกัลยาณมิตร ขนาบด้วยชุมชนวัดกัลยาณมิตรและวัดประยุรวงศาวาส บริเวณที่อยู่อาศัยนั้นมีลักษณะบ้านเรือนชิดติดกัน ส่วน
ใหญ่เป็นบ้านไม้ บางส่วนเป็นเรือนแถวอาศัยอยู่มาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตาทวด ส่วนริมแม่น้ำมีบ้านไม้และกิ่งปูนกิ่งไม้ 2 ชั้น เป็น

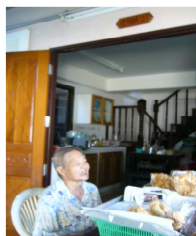
หลังๆ ปลูกติดกันและบางหลังสร้างอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งสร้างแทนเรือนแพที่เคยจอดไว้ในอดีต ส่วนบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่อยู่ลึกเข้าไปจากโบสถ์วัดช่างตากุ้งี่มีเรือนขนมปังขิงทรงมนิลาเก่าแก่ที่ยังพอเหลือเค้าความงามของลายฉลุที่ประกอบอยู่บริเวณหน้าต่างบ้าน บ้านหลังนี้เดิมซื้อและรื้อถอนจากที่อื่นมาปลูก สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง ปัจจุบันมีสภาพทรุดโทรม

การเข้าสู่ชุมชนสามารถเดินทางโดยรถยนต์ เรือ และเดินเท้า จากทางเชื่อมระหว่างชุมชนวัดกัลยาณ์ริมแม่น้ำเจ้าพระยากับท่าเรือหน้าโบสถ์ช่างตากุ้งี่ และจากถนนซอยข้างวัดประยุรวงศาวาส หรือถนนเทศบาลสาย 1 ด้านวัดกัลยาณ์มิตร บ้านเรือนส่วนใหญ่ปลูกชิดติดกัน มีการไปมาหาสู่กันทางตรอกซอยเล็กๆ เป็นเรือนแถวไม้ปลูกติดกันเป็นส่วนใหญ่ซึ่งอาศัยอยู่มาแต่สมัยธนบุรี ในบางฤดูบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีขยะและกองผักตบชวาลอยมาติดอยู่เนื่องจากถูกน้ำพัดเข้ามา ชุมชนกุฎีจีนดูแลโดยคณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการสภาอภิบาล มีหน้าที่ดูแลให้อยู่ในสภาพดีโดยสภาภิบาล (หมู่บ้านช่างตากุ้งี่) สภาฯ จำนวน 24 คน ประกอบด้วย สภาภิบาลจากการเลือกตั้ง จำนวน 15 คน และจากหน่วยงาน ตัวแทนต่างๆ ซึ่งเป็นคาทอลิกอีกจำนวน 9 คน ในปัจจุบันมีบาทหลวงฟรานซิส เซเวียร์ สุทศ ประมวลพร้อม เป็นเจ้าอาวาสโบสถ์ช่างตากุ้งี่และเป็นประธานสภาภิบาล มีบาทหลวง อันตน สราวุช อมรดิษฐ์ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสโบสถ์

ชุมชนกุฎีจีนส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ รองลงมาเป็นแม่บ้าน รับจ้าง ทำขนม เช่น ขนมฝรั่งกุฎีจีน ขนมกวยตัด (พายลับประต) ขนมกุดสร้าง (ขนมตระกูลฝรั่ง / โบว์คริสต์มาส) ขนมหน้าฉล ส่วนอาชีพประกอบอาหาร ได้แก่ ขนมจีนน้ำยา ก๋วยเตี๋ยว ข้าวแกง อาหารตามสั่ง โดยเน้นขายให้กับคนในพื้นที่ คนในชุมชนส่วนหนึ่งเป็นคนที่มาจากภายนอกเข้ามาเช่าบ้านในชุมชนกุฎีจีน มีอาชีพรับจ้างแกะเปลือกกระเทียม ต้มถั่วลิสง ชุมชนนี้มีสินค้าที่ขึ้นชื่อคือ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ซึ่งมีการนำออกไปจำหน่ายนอกพื้นที่หลายแห่ง เช่น ท่าพระจันทร์ สีแยกบ้านแขก และปากคลองตลาด เป็นต้น

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และให้ความสำคัญกับการศึกษา เห็นได้จากในชุมชนยังมีสถานศึกษาหลายแห่ง อาทิ โรงเรียนเซนต์คาทอลิก โรงเรียนเซนต์คอนแวนต์ โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส โรงเรียนแสงอรุณ ธนบุรี โรงเรียนอนุบาลพัชรินทร์พร โรงเรียนอนุบาลแสงอรุณธนบุรี และโรงเรียนอนุบาลสายทอง คนในพื้นที่ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันโดยเฉพาะคนที่อยู่มาแต่เดิม

ในด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์มีเสียงตามสายจากที่ทำการชุมชนและมีป้ายประชาสัมพันธ์บริเวณที่ทำการชุมชน ในชุมชนมีองค์กรสำคัญคือ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) คอยช่วยเหลือคนในชุมชน มีลานกีฬาและสนามเด็กเล่น

ชุมชนวัดประยุรวงศาวาส ชุมชนนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ในอดีตอีกชุมชนหนึ่ง ด้วยเป็นส่วนหนึ่งของถิ่นฐานเดิมตระกูลขุนนาง เป็นย่านที่สำคัญของฝั่งธนบุรีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีพื้นที่ติดกับชุมชนกุฎีจีนบริเวณโรงเรียนศึกษานารี ขนาบด้วยถนนประชาธิปไตย และถนนเทศบาลสาย 1 ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของวัด มีสถานที่ตั้งสำคัญ ได้แก่ สำนักเทศกิจกรุงเทพมหานคร โรงเรียนศึกษานารี วัดประยุรวงศาวาส พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตธนบุรี โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส และโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส บ้านเรือนบริเวณรอบนอกริมถนนประชาธิปไตยเป็นตึกแถวที่สร้างมานาน บริเวณสวนหย่อมหน้าโรงเรียนศึกษานารีนี้เดิมเป็นหลุมหลบภัย สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันเหลือเพียงบางส่วนให้เห็นอยู่ในบริเวณสวนหย่อม บริเวณใกล้เคียงเดิมมีสุขศาลา ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ใกล้วัดบุปผารามเมื่อมีการสร้างถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ขึ้น

ชุมชนเป็นบ้านไม้หรือครึ่งตึกครึ่งไม้ ปลูกติดต่อกันอย่างหนาแน่น โดยมีวัดประยุรวงศาวาสเป็นศูนย์กลาง ประชาชนส่วนใหญ่เช่าที่ดินของวัดปลูกสร้างบ้านเรือน นอกจากนี้ยังเช่าที่ดินของทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และที่ดินราชพัสดุและที่ของเอกชนบ้าง

จากการสำรวจพบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย รับราชการ และประกอบอาชีพส่วนตัว ชุมชนมีชมรมผู้สูงอายุซึ่งรวมตัวกันประดิษฐ์ดอกไม้จากถุงนอนใยบัว นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์กรสาธารณะสงเคราะห์ในชุมชน

พื้นที่ 2

เป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่และถนนอิสราภาพ ทางด้านตะวันออกติดถนนประชาธิปไตยด้านตะวันตกติดกับคลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) พื้นที่นี้ประกอบด้วยชุมชน 3 ชุมชนคือชุมชนกุฎีขาว ชุมชนวัดบุปผาราม และชุมชนซอยโรงคราม

ชุมชนกุฎีขาว หรือชุมชนมัสยิดบางหลวง เป็นพื้นที่อยู่ในแขวงวัดกัลยาณ์ เป็นชุมชนของชาวมุสลิมที่เข้ามาอาศัยอยู่หลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ปัจจุบันเป็นชุมชนมุสลิมที่มีมัสยิดเป็นศูนย์กลาง อาคารมัสยิดเป็นอาคารสถาปัตยกรรมไทยก่ออิฐถือปูนสีขาวจึงเรียกว่า กุฎีขาวหรือเรียกว่า มัสยิดบางหลวง เป็นอาคารชั้นเดียวที่มีลักษณะของสถาปัตยกรรมคล้ายศาลาไทยที่สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว คนในชุมชนจะใช้โบสถ์หรือกุฎีนี้ในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา สภาพของมัสยิดได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ นอกจากมัสยิดแล้วมีการสร้างกุโบร์หรือสุสานบนเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษอยู่ในบริเวณชุมชนด้วย รอบๆ มัสยิดกุฎีขาวเป็นบ้านไม้เรือนแถวที่ปลูกติดกันหนาแน่น ทางเข้าชุมชนด้านสะพานอนุทินสวัสดิ์ค่อนข้างแคบ และระหว่างทางเข้าชุมชนมีคลองซอยทำเขื่อนกั้นน้ำ ชาวบ้านที่อยู่อาศัยมีอาชีพค้าขาย โดยเน้นขายของให้กับคนในชุมชน มีการรับจ้างทำรับบั้งที่ใช้กับพวงมาลัยส่งไปขายที่ปากคลองตลาด รับจ้างเด็ดหัวฟริก รับทำขนมเทียนเฉพาะช่วงเทศกาลตรุษจีน และในเทศกาลหรือวันสำคัญ นอกจากนี้ในวันสำคัญทางศาสนาอิสลามจะมีการทำอาหารมุสลิมเพื่อแจกจ่ายแก่แขกเหรื่อและชาวบ้าน เช่น ข้าวหมกไก่-แพะ-เนื้อ ซุปหางวัว ก๋วยเตี๋ยวแขก บาเยอ ฯลฯ คนในชุมชนส่วนใหญ่จบการศึกษาภาคบังคับ รองลงมาคือระดับปริญญาตรี และมุสลิมทุกคนจะต้องเรียนภาษาอาหรับภาคบังคับในตอนเย็นคู่ไปกับการเรียนสายสามัญ ความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นแบบครอบครัวขยายระบบเครือญาติ ปัจจุบันมีคนส่วนหนึ่งเข้ามาประกอบอาชีพรับจ้าง ผู้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดี และช่วยเหลือเกื้อกูลกับชุมชนอื่นโดยได้มีการจัดตั้งชมรม ชื่อ “ชมรมชุมชนมัสยิดบางหลวง (กุฎีขาว)” ทำให้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยปรึกษาหารือ และร่วมมือกันทำกิจกรรมหลายอย่าง ประธานชุมชนปัจจุบันคือนายชนะ โอสถ ได้พัฒนาชุมชนทุกด้าน โดยเฉพาะการดูแลด้านสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนโดยมีศูนย์บริการสาธารณสุขชุมชน และมีอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) ทั้งยังมีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้ามาในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดสร้างสนามเด็กเล่น และลานกีฬา (ชาย จอนสุข. ประวัติชุมชนกุฎีขาว. มปท., 2548)

ชุมชนวัดบุปผาราม อยู่ช่วงถนนเทศบาลสาย 2 ชุมชนนี้ส่วนใหญ่เป็นตึกแถว 2-3 ชั้น ในซอยวัดบุปผารามจะพบตึกแถวสองชั้นมีแทรกบ้านเดี่ยวที่เป็นครึ่งตึกครึ่งไม้ มีถนนเชื่อมต่อกันภายในซอย เดิมพื้นที่บริเวณนี้มีตลาดการค้าคือ ตลาดนกระจอก ปัจจุบันมีสภาพเปลี่ยนไปจากเดิม แต่ยังคงความเป็นตลาดสดในยามเช้า บริเวณพื้นที่ด้านหน้าของถนนนิสรภาพมีการเปลี่ยนแปลงไป และบริเวณนี้ยังได้พัฒนาพื้นที่สร้างตึกใหม่หลายหลัง มีบ้านเดี่ยวสลับไปกับตึกแถวและบ้านไม้บางส่วนค่อนข้างแออัด มีถนนเข้าถึงพื้นที่ได้สะดวกและเป็นเส้นทางลัดที่

ผ่านไปยังถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ มีอาคารสูงเป็นที่ตั้งของธนาคารกรุงเทพ สาขาเจริญพาสน์ และยังมีสถานที่สำคัญอีกหลายแห่ง เช่น วัดบุปผาราม สถานีตำรวจบุปผาราม มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ห้างสรรพสินค้าคาร์ฟูร์ (บริเวณนี้เคยเป็นบ้านของเจ้าจอมเสียม) บริเวณนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากสภาพอาคารเก่าและบ้านไม้เรือนแถวเปลี่ยนสภาพเป็นตึกแถว โดยเฉพาะบริเวณที่ใกล้วัดบุปผาราม มีบ้านหลังใหญ่ซึ่งเป็นบ้านของตระกูลต่างๆ หลายหลัง ประชาชนในชุมชนมีอาชีพค้าขาย รับจ้าง และ รับราชการ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัญหาที่พบในชุมชนคือปัญหาบ้านเรือนที่อยู่กันหนาแน่น บางบริเวณมีขยะมูลฝอย บุคลากรในชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ยังพบว่า มีการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอื่นๆ และมีการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชุมชนด้วย

ชุมชนซอยโรงคราม เป็นชุมชนเล็กๆ ที่อยู่ใกล้กับคลองบางหลวง ตั้งอยู่ถนนเทศบาลสาย 2 แขวงวัดกัลยาณ์ เอียงกับสถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม เดิมที่ดินบริเวณนี้ส่วนหนึ่งเป็นทรัพย์สินของตระกูลบุญนาค พื้นที่นี้ในอดีตเคยทำกิจการย้อมคราม โดยครอบครัวพาณิชย์กุล และต่อมาได้เลิกกิจการไป ทายาทเจ้าจอมมารดาอ่อน ได้ทุบตึกทิ้ง และให้เอกชนรายย่อยมาเช่าสร้างบ้านสองชั้นเป็นแถวยาวติดกัน ต่อมารอบๆ ห้องแถวได้ปลูกบ้านเพิ่มขึ้นอีกทำให้บริเวณนี้มีคนอยู่อาศัยมากขึ้น คนส่วนใหญ่ในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ มีร้านค้าขายของชำ และมีคลินิกอยู่หน้าถนน สถานที่สำคัญคือ ตลาดคุณหญิงอายุยืนหรือตลาดโรงบ๊ีบ ตั้งอยู่เชิงสะพานเจริญพาสน์ริมคลองบางกอกใหญ่ ใกล้ๆ กันมีหลุมหลบภัยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในบริเวณนี้เคยเป็นทรัพย์สินของตระกูลบุญนาค ในอดีตเป็นตลาดขายของที่คึกคักตลาดหนึ่งในย่านนี้และมีกิมมาแสดงเป็นครั้งคราว เช่น ลิเกละคร ปัจจุบันมีสภาพค่อนข้างทรุดโทรม ตัวอาคารมี 2 ชั้น ชั้นบนแบ่งเป็นห้องเช่าสำหรับพักอาศัย ส่วนชั้นล่างเหมือนเรือนแถวทั่วไปแต่ถูกปรับแต่งให้เป็นที่อยู่อาศัยและเก็บของบางส่วน สาเหตุที่เรียกว่าตลาดคุณหญิงอายุยืน เพราะเจ้าของคือคุณหญิงอายุยืน บุญนาค บุตรีของพระยาราชาบุรุษ (ทั้ย บุญนาค) และคุณหญิงพงษ์สุริยัน บุญนาค และเป็นภรรยาพระยาอรุณพลภักดิ์ (เด่น บุญนาค) ส่วนชื่อตลาดโรงบ๊ีบ เนื่องจากมีการใช้บ๊ีบน้ำตาลมาล้างและใช้ใหม่ ถัดจากตลาดนี้คือตรอกโรงคราม บริเวณนี้เป็นที่ทรัพย์สินของสกุลบุญนาคเช่นกัน ภายหลังมีชาวจีนมาเช่าทำโรงย้อมคราม จึงเรียกบริเวณนี้ว่าโรงคราม ประธานชุมชนโรงครามคนปัจจุบัน คือ นายเอี่ยม โลหะญาณจารี มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน เช่น ศูนย์สุขภาพชุมชนให้มีอาสาสมัครชุมชน ประสานงานดูแล มีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการออมทรัพย์ มีองค์กรทางสังคมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการได้แก่ กลุ่มลูกศิษย์เจ้าพ่อดำจัดให้ทีมงานศาลเจ้าพ่อดำในชุมชนเป็นงานประจำปีช่วงวันที่ 15 เดือน 2 ของทุกปี นับเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวบ้าน กลุ่มกิจกรรมออกกำลังกาย กลุ่มอาชีพวาดแผนไทย และกลุ่มเยาวชน

คุณหญิงอายุยืน บุญนาค

พื้นที่ 3

มีขอบเขตพื้นที่ต่อเนื่องจากย่านกุฎีขาว โดยมีพื้นที่ติดกับถนนนิสรภาพและคลองบางไส้ไก่ ปัจจุบันยังคงรักษาวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนได้อย่างเด่นชัด ประกอบด้วย ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ชุมชนวัดประดิษฐาราม และชุมชนสี่แยกบ้านแขก

ชุมชนบางไส้ไก่ เป็นชุมชนลาวตั้งอยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีวัดบางไส้ไก่เป็นศูนย์รวม อาชีพที่ขึ้นชื่อของชุมชนคือ การทำขลุ่ย ซึ่งเป็นที่นิยมของท้องตลาด ในปัจจุบันนี้การทำขลุ่ยจากไม้ไผ่ น้อยลงจึงหันมาใช้พีวีซีเป็นวัสดุทดแทน เนื่องจากความสะดวกทั้งตลาดวัตถุดิบและกระบวนการผลิต ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน ตลาดจะเรียกขลุ่ยที่ผลิตออกจากหมู่บ้านนี้ว่า ขลุ่ยบ้านลาว นอกจากการผลิตขลุ่ยในชุมชนแล้ว ยังมีการผลิตหัวโขนของบ้านศิลปะไทย ปัจจุบันนางเจริญ กิจราษฎร์ เป็นผู้ผลิตและจำหน่าย ซึ่งมีผู้มารับไปจำหน่ายต่อในตลาดหลายแห่ง เช่น จตุจักร

ลักษณะบ้านเรือนบริเวณนี้ปลูกกันอย่างหนาแน่น เป็นบ้านไม้ผสมกับตึกแถว สถานที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ มุลินธิแสงเทียน ศูนย์พัฒนาเด็กอ่อน ห้องสมุดชุมชน ร้านสวัสดิการชุมชน ศูนย์สุขภาพชุมชน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพค้าขาย รับจ้าง สภาพชุมชนมีความต่อเนื่องกับชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ

ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ เป็นพื้นที่ของชุมชนชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูจากปัตตานีและสตูล มีฝีมือทางการก่อสร้าง มุสลิมกลุ่มนี้เรียกว่า ก๊กสมเด็จหรือบ้านแขก ในชุมชนนี้มีมัสยิดนูรูลมุบีนเป็นสถาบันหลักและศูนย์กลางของชุมชน สุสาน (กุโบร์) ของมัสยิดแห่งนี้มีเนื้อที่กว้างขวาง และได้รับการยอมรับจากชุมชนอื่น พื้นที่ของมุสลิมหลายมัสยิดที่ไม่มีสุสานจะนำศพมาทำพิธีทางศาสนาและฝังที่กุโบร์นี้ เช่น มัสยิดกุฎีอิสลาม, มัสยิดอัสตักกา

ปัจจุบันมัสยิดนูรูลมุบีน มีการบริหารงานด้วยคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดตาพระราชบัญญัติว่าด้วยการศาสนาปลัดมุสลิม โดยมีย่านฮัจยีมานิต (ฮาริส) เกียรติธาร์ยเป็นอิมาม คุณครูเอนก (มุฮัมมัดนุญม) วรรณทิมเป็นคอบเต็บ (ผู้บรรยายธรรม) และ ฮัจยีมุเราะห์ มะหะหมัดอารีเป็นบิลาล (ผู้ประกาศเชิญชวน) (หนังสืออนุสรณ์งานฉลองมัสยิดนูรูลมุบีน, รายชื่อคำศัพท์ในศาสนาอิสลาม) ภายในชุมชนมีโรงเรียน สหกรณ์วิทยา เปิดสอนวิชาสามัญให้แก่เด็กในชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชนเป็นบ้านไม้เรือนแถว 2 ชั้นและมีห้องเช่าจำนวนมาก ประธานชุมชนคือ นายสุวิทย์ บุญลอย

ชุมชนวัดประดิษฐาราม (วัดมอญ) เป็นชุมชนมอญที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เดิมชุมชนนี้มีชาวมอญที่มีความชำนาญเป็นตีพายหลวงอาศัยอยู่ แต่ปัจจุบันคนในชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ย้ายเข้ามาจากพื้นที่อื่นเพื่อศึกษาต่อและทำงาน การรวมกลุ่มทำกิจกรรมกับชุมชนจึงมีไม่มากนัก

ประชาชนในชุมชนมีอาชีพรับราชการ ค้าขาย และประกอบอาชีพอิสระ มีการทำหอพักในบริเวณรอบๆ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีบ้านขนมหวานที่อร่อยคือ บ้านป่าสมถวิลที่ทำขนมฝอยทอง ขนมกลีบลำดวนและขนมกรอบเค็มจำหน่ายทั้งปลีกและส่ง

นอกจากนี้ในชุมชนยังมีบุคคลที่พูดภาษามอญและสามารถบอกเล่าเรื่องราวในอดีตเพียง 1 คนคือคุณยายสุชิน นพชาติ ซึ่งนับเป็นแหล่งข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประเพณี

วัฒนธรรมมอญและได้สอนภาษามอญแก่เยาวชนในโรงเรียนวัดประดิษฐารามและนักศึกษาผู้สนใจ สภาพบ้านเรือนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ เป็นบ้านเดี่ยวมีบริเวณ และบ้านเช่า สถานที่สำคัญของชุมชนนี้ด้านถนนอิสรภาพเริ่มจากเชิงสะพานเจริญพาศน์ ได้แก่ โบสถ์คริสต์จักรอิสรภาพ โรงเรียนสอนศิลปะแหลมคม ประธานชุมชนคือ คุณราตรี อิงคะวณิช ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานชมรมผู้สูงอายุเขตธนบุรีด้วย นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งคือ สถานที่ที่เคยเป็นที่ว่าการอำเภอบางกอกใหญ่ ปากคลองบางลำไ้ อยู่ตรงข้ามวัดสังข์กระจาย ปัจจุบันคือบ้านของคุณวราห์ โรจนวิภาต³ เป็นบุตรของขุนสง่างบุรี (สง่า โรจนวิภาต) อดีตนายอำเภอคนสุดท้ายของกิ่งอำเภอบุพผาราม (ก่อนแบ่งเขตการปกครองใหม่) บ้านหลังนี้ยังคงความงามไว้เหมือนเมื่อครั้งเป็นที่ว่าการอำเภอ

³ คุณวราห์ โรจนวิภาตเมื่อลำดับขึ้นไปพบว่าข้างฝ่ายบิดานั้นเป็นมอญชาวกรุงเทพฯสาวคือพยอมแต่ครั้งตามสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเข้ามากราบราชการในกรมข้างต้นสืบต่อกันมา จนถึงพระยาราชวังเมือง (ฉาย) ซึ่งเป็นเจ้ากรมพระศบาลคนสุดท้าย (ก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2) และเป็นต้นตระกูลโรจนวิภาต สำหรับข้างฝ่ายมารดานั้นเมื่อลำดับความสัมพันธ์พบว่ามีเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระยาเทพสุธาธิบดี (สา) ลำดับไล่มาจนถึงกรมหมื่นนราเทเวศร์ (ปาล) พระโอรสในสมเด็จพระราชวังหลังและเจ้าครอกทองอยู่ ทรงสมรสกับหม่อมเจ้าหญิงมะเดื่อ พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ (จ้อย) ลำดับไล่ลงมาจนถึงคุณหลวย ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งเป็นมารดาของคุณวราห์ โรจนวิภาต

ชุมชนสี่แยกบ้านแขก ชุมชนนี้เริ่มตั้งแต่ซอยโรงรับจำนำที่ด้านหน้าติดกับถนนประชาธิปไตย และถนนอิสรภาพ สภาพชุมชนส่วนใหญ่เป็นตึกแถวที่มีถนนเข้าถึง มีรถเข้าออกในพื้นที่ได้สะดวกในช่วงหน้าของถนนอิสรภาพ บางส่วนที่เป็นซอยเข้าไปในชุมชนเป็นบ้านไม้สองชั้นเป็นเรือนแถวติดกัน และในซอยโรงรับจำนำตลาดสี่แยกบ้านแขก มีร้านกาแฟดั้งเดิมชื่อ “ร้านไทยกาแฟ” เป็นแหล่งพบปะของชุมชน ภายในร้านกาแฟนอกจากเครื่องดื่มแล้วยังขายอาหารด้วยเช่น ข้าวหมกไก่ ก๋วยเตี๋ยวแขก และมีขนมบดิน ซึ่งเป็นขนมโบราณของชาวมุสลิมที่ใช้ในงานบุญ

สถานที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ โบสถ์คริสต์จักรแสงสว่างแบ็บติสท์นิกายโปรเตสแตนต์ และในบริเวณเดียวกันนี้ยังเป็นสถานรับเลี้ยงเด็กศูนย์บริการธนูรี มูลนิธิพุทธสมาคมปทุมรังษี ซึ่งในเดือนสิงหาคมของทุกปีจะมีเทศกาลทิ้งกระจาด และมีวัด 1 แห่งคือ วัดหิรัญรูจี⁴ (วัดน้อย) สมาชิกในชุมชนสี่แยกบ้านแขกส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม อาชีพของคนในชุมชน ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ ประธานชุมชนคือ นายสง่า ดลชุมทรัพย์

* ⁴ วัดหิรัญรูจีเดิมชื่อวัดน้อย เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยปลายแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประมาณ พ.ศ. 2321 เป็นศาสนสถานของชาวมุสลิมที่อยู่ในเขตชุมชนนี้

บทที่ 4

องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

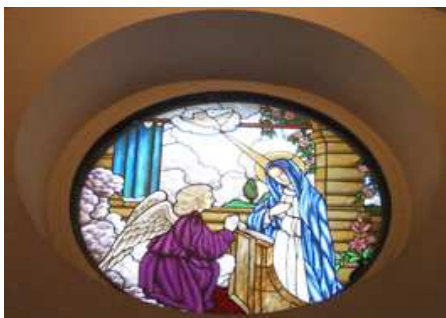
การศึกษาวิจัยในครั้งนี้แบ่งลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่ม คือ สถานที่สำคัญ เทศกาลงานประเพณี และวัฒนธรรมอาหารการกินในท้องถิ่น ในส่วนนี้จะนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้ง 3 กลุ่มใน 3 พื้นที่ย่อยที่ศึกษาวิจัย ดังนี้

พื้นที่ 1

มีทรัพยากรการท่องเที่ยวสำคัญ ดังนี้

1. สถานที่สำคัญ

1.1 โบสถ์ซางตาครู้ส เป็นสถาปัตยกรรมอิตาเลียนเรเนซองส์มีโดมประธานของตัวอาคารที่เด่นสะดุดตา ตัวอาคารก่ออิฐถือปูนประดับด้วยลวดลายปูนปั้น สิ่งน่าสนใจได้แก่ กระจกสีที่ประดับไว้เหนือบานหน้าต่างเป็นภาพเหตุการณ์ในพระคัมภีร์ ศาสนวัตถุที่สำคัญภายในโบสถ์ ได้แก่ พระแท่น (Altar) ตู้ศีลมหาสนิท และระฆังชุดการีย์องที่ตั้งอยู่ภายในโดมของ

โบสถ์ซางตาครู้ส ระฆังการีย์อง (Le Carillon) เป็นระฆังชุดจำนวน 16 ใบ เวลาบรรเลงเพลงจะใช้มือคีย์ไปตามโน้ตเพลงคล้ายเปียโน หรือออร์แกน ปัจจุบันโบสถ์อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์เพราะมีการบูรณะอย่างต่อเนื่อง และสภาพพื้นที่โดยรอบได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพที่ดีเช่นกัน

1.2 วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งธนบุรี บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ ภายในบริเวณวัดมีสถานที่สำคัญได้แก่ หอมนเศียรธรรม เป็นที่เก็บพระไตรปิฎกสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หอระฆังหน้าพระวิหารหลวงมีระฆังขนาดใหญ่ ชุ่มประตุน้ำวิหารสร้างด้วยหินแกรนิตจากเมืองจีน ภายในพระวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างประดิษฐานไว้ในพระวิหารหลวง มีขนาดหน้าตักกว้าง 11.75 เมตร สูง 15.45 เมตร และพระราชทานนามว่า “พระโต” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทาน

นามใหม่ว่า “พระพุทธไตรรัตนนายก” ชาวจีนเรียกว่า “ซำปอกง” หรือ “ซำปอฮุดกง” นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญอื่นๆ อีก เช่น หมู่กุฏิสงฆ์ ศาลาตรีมุข ฯลฯ

ปัจจุบันทางวัดมีการทำลายอาคารเก่า เช่น ตึกโรงเรียนของหลวงพ่อแสง ส่วนเจดีย์ที่อยู่รอบเขตกำแพง แก้วมีสภาพทรุดโทรมมาก หน้าโบสถ์มีการต่อเติมหลังคาปั้นแดดและฝนโดยใช้วัสดุสังกะสีและเหล็กซึ่งขัดกับโบราณสถานและโบราณวัตถุภายในพระอุโบสถ

1.3 ศาลเจ้าเกียนอันเกง สร้างในสมัยธนบุรี โดยชาวจีนที่ตามเสด็จพระเจ้าตากสินมายังกรุงธนบุรี ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงย้ายพระนครไปยังฝั่งตะวันออก คนจีนเหล่านี้จึงอพยพไปอยู่ร่วมกับพวกพ้องในย่านตลาดน้อย ลำพัง เดิมศาลเจ้าในบริเวณนี้มีสองหลังคือ ศาลเจ้าโจวซือกงกับศาลเจ้ากวนอู ถูกทิ้งร้างทรุดโทรม จนมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวจีนฮกเกี้ยนกลุ่มหนึ่งได้รื้อศาลทั้งสองลงแล้วสร้างขึ้นใหม่เป็นหลังเดียว โดยอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมมาประดิษฐานแทนและให้ชื่อว่า ศาลเจ้าเกียนอันเกง

ปัจจุบันศาลเจ้าเกียนอันเกงอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก จิตรกรรมฝาผนังกำลังจะกะเทาะหลุดหล่นบาง ภาพถูกน้ำฝนและมูลค้างคาวทำให้เกิดความเสียหาย ไม้แกะสลักเก่าแก่ที่กำลังทรุดโทรมอยู่ในสภาพที่จำเป็นจะต้องรีบอนุรักษ์บำรุง และรูปปั้นและเครื่องตกแต่งอันวิจิตรบนหลังคาของศาลเจ้าเหล่านี้เป็นโบราณวัตถุที่จำเป็นจะต้องรีบอนุรักษ์ในเวลาอันรวดเร็วที่สุด

1.4 วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร หรือวัดรั้วเหล็ก ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ได้สร้างวัดแห่งนี้ใกล้กับจวนของท่าน ในปี พ.ศ.2371 ขณะดำรงตำแหน่งเจ้าพระยาพระคลัง ใช้เวลาก่อสร้างนานถึงแปดปี ภายในวัดมีโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ พระอุโบสถ เจดีย์ประธาน เขามอ ปืนใหญ่ รั้วเหล็ก และภาพเขียนในพระอุโบสถ

1.5 บ้านพาทย์โกศล ตั้งอยู่เลขที่ 894 ซอยวัดกัลยาณ์ 2/4 เป็นบ้านของจางวางทั่วพาทย์โกศล ครุฑนครไทยในย่านฝั่งธนบุรี ลักษณะเป็นบ้านเก่าที่คงเอกลักษณ์ของบ้านทรงไทยแบบบ้านไม้ชั้นเดียว 3 หลัง ที่มีลานบ้านเชื่อมตรงกลาง และมีใต้ถุนสูงซึ่งหาได้ยากในย่านใจกลางเมืองหลวง ปัจจุบันยังใช้เป็นที่อยู่อาศัย และเป็นที่ยึดเหนี่ยวคนไทยในบางโอกาส

1.6 เรือนไทยในชุมชนภูฎีจิ้น อยู่บ้านเลขที่ 265 ซอย วัดกัลยาณ์ 7 ลักษณะบ้านทรงไทยเดิมเป็นเรือนใต้ถุนสูง ฝาถึงกรอบ เซ็ด หน้ามีหย่องสลักลายดอกพุดตาน จั่วเป็นรูปครึ่งพระอาทิตย์

1.7 โรงเรียนวรรณบูรณ์ศึกษา เดิมเป็นบ้านของพระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค)¹ ตัวอาคารไม้สัก 2 ชั้น เป็นเรือนมะนิลา เดิมมุ่งหลังคาด้วยแป้นเกล็ดแบบบ้านเรือนทางภาคเหนือ ตัวเรือนประดับ

ลวดลายขนมปังขิง หน้าจั่วเรือนห้อยลูกไม้และมีอักษรย่อ ปจก. นามเจ้าของเรือน ปัจจุบันเป็นโรงเรียนระดับอนุบาลและประถมศึกษา

1.8 สำนักเทศกิจ เดิมเป็นศาลาว่าการจังหวัดธนบุรี เป็นอาคาร 2 ชั้น ตัวอาคารเป็นสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาเชิงสะพานพุทธ

1.9 เรือนขนมปังขิง นอกจากมีโบสถ์ซางตาครู้สเป็นศาสนสถานของชาวคริสต์และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนนี้แล้ว บริเวณนี้ยังมีเรือนไม้ทรงมนิลาที่สวยงามแทรกตัวอยู่ เรือนไม้หลังนี้เป็นเรือนทรงมนิลาที่รื้อจากที่อื่นแล้วนำมาประกอบสร้างขึ้นใหม่ ล้อมรั้วด้วยกำแพงมีซุ้มประตูทางเข้าแบบยุโรป ปัจจุบันเรือนหลังนี้เป็นของ คุณสมสุข จุฑะโยธิน หรือครูแอ๊ด ในวัย 72 ปี ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลซางตาครู้ส ซึ่งสภาพโดยทั่วไปของตัวบ้านทรุดโทรมมาก ควรปรับปรุงระซ่อมแซม

* ¹ เป็นข้าหลวงและเป็นผู้ประพันธ์พงศาวดารเหนือ พงศาวดารโยนก

1.10 หลุมหลบภัยหน้าโรงเรียนศึกษานารี เป็นสถานที่ที่ใช้หลบภัยจากแรงระเบิดในช่วงที่เกิดสงครามโลก มักตั้งอยู่ตามสถานที่ที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “สงครามมหาเอเชียบูรพา” ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างปีพุทธศักราช 2484 - 2488 รัฐบาลได้สร้างหลุมหลบภัยขึ้นที่ฝั่งธนบุรีหลายแห่ง เช่น ที่บริเวณหน้าโรงเรียนศึกษานารี 2 แห่ง บริเวณสะพานเจริญพาศน์อีก 2 แห่ง และหน้ากองทัพเรือ ถนนวังเดิม หลุมหลบภัยบริเวณหน้าโรงเรียนศึกษานารีสร้างขึ้นเนื่องจาก มีจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญในบริเวณนี้หลายแห่ง ได้แก่ สะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ เพราะเป็นสะพานที่เชื่อมต่อฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และที่ปลายสะพานฝั่งพระนครมีโรงไฟฟ้าวัดเลียบตั้งอยู่ (ปัจจุบันคือการไฟฟ้านครหลวง)

ลักษณะของหลุมหลบภัย มีทางเข้า 2 ทาง ตรงกลางจะมีปล่องระบายอากาศ สร้างด้วยคอนกรีตมีความแข็งแรงและหนา ด้านบนจะมีพื้นที่ไว้หล่อดินเพื่อเป็นตัวป้องกันแรงระเบิด หลุมหลบภัยนี้สามารถจุคนได้ประมาณ 30 - 50 คน

2. เทศกาลงานประเพณี

พื้นที่ 1 ผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ กิจกรรม เทศกาลงานประเพณีจึงจัดขึ้นในช่วงเวลาที่กำหนดขึ้นตามปฏิทิน

2.1 ศาสนาคริสต์ เป็นการจัดกิจกรรมในโบสถ์ช่วงเทศกาลและพิธีกรรมต่างๆ ได้แก่

- พิธีมิสซา จะทำทุกวัน ช่วงเช้าเวลา 06.00 น. ช่วงเย็นเวลา 19.00 น.
 - เทศกาลมหาพรต พิธีแห่ไบลาน เทศกาลปัสกา พิธีล้างเท้าอัครสาวก เทศกาลวันอีสเตอร์
- จะจัดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนมีนาคม
- พิธีฉลองศีลมหาสนิท จัดช่วงเดือนตุลาคม
 - เทศกาลคริสต์มาส จัดวันที่ 24 - 25 ธันวาคม

2.2 ศาสนาพุทธ เป็นการจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมในช่วงเทศกาลและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา สำหรับงานพิธีและเทศกาลมีดังนี้คือ

2.2.1 วัดกัลยาณมิตรวรวิหาร

งานวันตรุษจีน จัดในวันที่ 1 เดือน 1 (ตามปฏิทินของจีน) มีการแสดงอุปรากรจีน 7 วัน ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการแสดงลิเก

งานทิ้งกระจาด จัดในวันสารทจีน โดยมีการทำบุญและรับบริจาคของจากชาวบ้านเพื่อนำมาเป็นทานให้กับคนยากจน

2.2.2 ศาลเจ้าเกียนอันเกง มีการจัดงานประจำปีๆละ 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 วันเกิดพระโพธิสัตว์กวนอิม วันที่ 19 เดือน 2 (ตามปฏิทินจีน)

ครั้งที่ 2 วันออกบวช วันที่ 19 เดือน 6 (ตามปฏิทินจีน)

ครั้งที่ 3 วันสำเร็จพระอรหันต์ วันที่ 19 เดือน 9 (ตามปฏิทินจีน)

2.2.3 วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร นอกจากงานบุญตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแล้ว มีงานที่ทางวัดจัดเป็นเทศกาลงานเทศน์มหาชาติ ซึ่งจัดในช่วงเดือน 12 ตรงกับวันลอยกระทงของทุกปี

3. วัฒนธรรมอาหาร

ในพื้นที่ 1 มีสองลักษณะคืออาหารในวัฒนธรรมที่มีอยู่หรือเคยมีในอดีต และอาหารทั่วไปที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่สร้างขึ้นในเทศกาลต่างๆ

3.1 ขนม หรืออาหารหวาน ในย่านกุฎีจีนพบว่า เป็นขนมที่มีการดัดแปลงจากขนมของชาวโปรตุเกส โดยขนมที่ทำหายและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน คือ ขนมฝรั่งกุฎีจีน ขนมกุดสลับ ขนมกวยต๊ัด นอกจากนี้ยังเคยมีขนมหน้าवल ขนมบัวปิ่น และขนมฝอยทอง

3.2 อาหารคาวที่นิยมปรุงรับประทานกันในหมู่ของชาวไทยเชื้อสายโปรตุเกส ได้แก่ แกงเหงาหงอด เนื้อแซนโม และต้มมะผาดที่คล้ายจับจ่ายของชาวจีนแต่ใส่เครื่องเทศและเนื้อสัตว์

ข้อมูลจากกรรมการชุมชน พบว่า ขนมและอาหารบางชนิดไม่ได้ทำทุกฤดูกาล เช่น ขนมกวยต๊ัด ขนมกุดสลับ และเนื้อแซนโม แต่จะทำเฉพาะในเทศกาลพิเศษเท่านั้น

พื้นที่ 2

มีทรัพยากรการท่องเที่ยวสำคัญ ดังนี้

1. สถานที่สำคัญ

1.1 มัสยิดบางหลวง สร้างขึ้นในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนทรงไทย หน้าบันด้านหน้าและหลังเป็นปูนปั้นดอกพุดตานก้านแย่งส่วนกลางประดับลายอักษรประดิษฐ์เป็นนามของท่านศาสดา เป็นมัสยิดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสถาปัตยกรรม ภายในมีซุ้มวิมานสามยอด ซุ้มประมุขทิศหรือมืหรับและแท่นธรรมมาสน์หรือมิมับร แผ่นไม้จำหลักลวดปักปิดทองประดับกระจกหรือเครื่องกุดั่น

ซุ้มประมุขทิศ และแท่นแสดงธรรม
สร้างเป็นวิมานสามยอดแบบลอยตัว

มัสยิดบางหลวง

แผ่นไม้แกะสลักโครงการใน
พระดำริ์อัลกุรอานที่ประดิษฐานในซุ้มประมุขทิศ

1.2 วัดบุปผาราม เป็นวัดเก่าที่มีมาแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมชื่อ “วัดดอกไม้” ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ใหม่ทั้งวัด และสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ถูกระเบิดทำลาย ทำให้พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และหมู่กุฏิ ได้รับความเสียหาย คงเหลือเพียงพระวิหาร ต่อมาจึงมีการบูรณะซ่อมแซมขึ้นใหม่

2. เทศกาล งานประเพณี

มัสยิดบางหลวงหรือกุฎีขาวมีเทศกาลและงานประเพณีที่เป็นวัฒนธรรมของชาวมุสลิมและไทยโดยกิจกรรมส่วนหนึ่งจัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา ดังนี้

2.1 ศาสนาอิสลาม มีกิจกรรมต่างๆ ในมัสยิดบางหลวง เป็นงานบุญสำคัญปีละ 5 ครั้ง คือ

- วันนิสฟูชะฮ์บาน เป็นงานบุญช่วงกลางเดือน 8 เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้วายชนม์
- ตรุษอีดีลฟีตริ เป็นตรุษเฉลิมฉลองวันสิ้นสุดการถือศีลอด
- ตรุษอีดีลอัฎฮา ตรุษเฉลิมฉลองการประกอบพิธีฮัจญ์ ซึ่งจัดขึ้นในวันเดียวกับที่มหานครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
- วันเมาลิดุนนบี เป็นงานเฉลิมฉลองคล้ายวันประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด
- งานบุญกวนข้าวบูบัว หรือข้าวอาซุรอ จัดในวันที่ 10 เดือน 1 เป็นการรำลึกถึงเหตุการณ์หลังน้ำท่วมครั้งสำคัญในสมัยท่านศาสดาโนอา โดยนำอาหารทั้งถั่ว ธัญพืช และเนื้อสัตว์ มาปรุงรวมกัน

2.2 ศาสนาพุทธ

กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาโดยทั่วไปจัดขึ้นที่วัดบุปผารามตามปกติ นอกจากนี้ยังมีงานทำบุญให้อดีตเจ้าอาวาสและพระสงฆ์ที่มรณภาพในวันที่ 27 กันยายนของทุกปี ปัจจุบันทางวัดจะเลื่อนมาจัดให้ตรงกับวันอาทิตย์สุดท้ายของเดือนกันยายน

3. วัฒนธรรมอาหาร

วัฒนธรรมอาหารในพื้นที่นี้นอกจากจะเป็นอาหารแบบไทยพื้นบ้านแล้ว ยังมีอาหารของชาวมุสลิมหลายชนิด ได้แก่ แกงกุ่มหมา แกงแดง แกงเนย แกงดันจา แกงมัสมั่น แกงกะหรี่ ข้าวหมกไก่ ข้าวหมกแพะ ข้าวหมกวัว ข้าวเหลือง ข้าวบุหรี ข้าวถั่ว ข้าวมะเขือเปรี๊ยะ และแกงเนย แกงเนยส่วนใหญ่วางปรุงสำหรับงานสำคัญเท่านั้น เช่น งานเมาลิดุนนบี งานแต่งงาน เป็นต้น สำหรับขนมมีหลายชนิด เช่น ขนมเบื้องไข่ หุุ่ม ขนมแป้งกลอก ขนมหม้อแกง ขนมมม ขนมตะลุ่ม และขนมแฉ่งชิง นอกจากนี้ยังพบว่าในช่วงตรุษจีนยังมีการทำขนมแข่ง และขนมสาลี

พื้นที่ 3

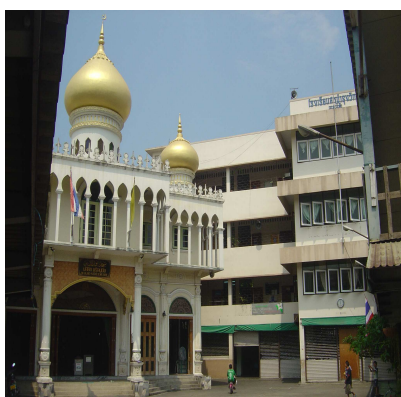
มีทรัพยากรการท่องเที่ยวสำคัญ ดังนี้

1. สถานที่สำคัญ

1.1 วัดประดิษฐาราม เดิมชื่อวัดในสวน เป็นวัดเก่าที่ชาวมอญมาปฏิสังขรณ์ขึ้น สถานที่และสิ่งสำคัญในบริเวณวัดแห่งนี้ได้แก่ พระพุทธรูปปางไสยาสน์ รูปเหมือนหลวงปู่โตวัดมอญ เจดีย์คู่ทรงมอญ และเสาทองส์

1.2 วัดบางไส้ไก่ เป็นวัดราษฎร์ ตั้งอยู่หลังมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ชาวบ้านผู้สร้างวัดแห่งนี้อพยพมาจากนครเวียงจันทน์ (ประเทศลาว) คือเจ้านนทเสน เป็นผู้สร้าง โดยชักชวนพุทธศาสนิกชนชาวลาวที่ได้ติดตามมาประเทศไทย

1.3 มัสยิดนุรุลมุบีน เดิมเป็นมัสยิดสร้างด้วยไม้ ปัจจุบันเป็นมัสยิดอาคารคอนกรีตสองชั้น กว้าง 15 เมตร ยาว 28 เมตร ด้านในโปร่งปูพื้นหินอ่อน เสาหุ้มด้วยหินอ่อน พื้นชั้นบนปูด้วยกระเบื้องลายสวยงาม มีโดมสีทองด้านหน้า 3 โดม

1.4 มูลนิธิพุทธสมาคม ปทุมรังสี อาคารสร้างเป็นสถาปัตยกรรมแบบจีน มีศาลเจ้า 2 แห่ง ด้านข้างมีสถานีอนามัยที่ให้บริการดูแลรักษาสุขภาพของคนในชุมชนเพื่อการกุศล

1.5 คริสต์จักรแสงสว่าง แบบติสท์ เป็นสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน เป็นศูนย์บริการคนพิการที่มีงานบริการประชาชนหลายรูปแบบ เช่น บริการสอนภาษาอังกฤษ ภาษาไทย จีน บริการสอนตัดเย็บเสื้อผ้า สอนดนตรี บริการอนามัยชุมชน และบริการสถานเลี้ยงเด็กกลางวัน

1.6 โบสถ์คริสต์จักรอิสราภาพ อยู่ริมถนนอิสราภาพ เลขที่ 1209 ลักษณะตัวสถานที่เป็นอาคารปูน 2 ชั้น คริสต์จักรนี้เป็นของชาวคริสต์นิกายโปรเตสแตนท์

1.7 บ้านเอกะนาค สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2462 ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบ้านทรงปั้นหยา อยู่ในความดูแลของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ศูนย์กรุงธนบุรีศึกษาขึ้น

2. เทศกาลงานประเพณี

ในพื้นที่ 3 ประชาชนนับถือทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ จึงทำให้มีกิจกรรมที่หลากหลายตามวันสำคัญต่างๆ ดังนี้

2.1 ศาสนาพุทธ

ชาวพุทธเชื้อสายมอญ จัดกิจกรรมตามประเพณีที่วัดประดิษฐาราม ดังนี้

- งานสงกรานต์ชาวมอญ เป็นงานที่มีการจัดกิจกรรมหลากหลาย ได้แก่ สรงน้ำพระ ทำข้าวแช่ แจกปลา และธงตะขาบ จะจัดขึ้นในวันอาทิตย์แรกของเดือนพฤษภาคมของทุกปี จัดงานเป็นเวลา 5-7 วัน แต่วันสุดท้ายของงานเป็นวันอาทิตย์ ในงานมีการสรงน้ำพระ จัดเตรียมข้าวแช่มาถวายพระ ปล่อยนก ปล่อยปลา มีการละเล่นของชาวมอญที่เรียกว่าสะบ้า การปิดทองรูปหล่อหลวงพ่อด (อดีตเจ้าอาวาสวัดมอญ) มีออกร้านจำหน่ายของที่ระลึก ซึ่งประเพณีนี้จะมีการบวงสรวงร่วมกันแห่งตะขาบ (สัญลักษณ์ของชาวมอญ) เพื่อให้เกิดความร่มเย็นและรุ่งเรืองของลูกหลานชาวมอญ

- งานทำบุญอุทิศแก่เจ้าอาวาสทุกรูป กำหนดวันอาทิตย์แรกของเดือนกันยายนของทุกปี

- งานเทศน์มหาชาติ จัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษาของทุกปี มีการจัดเทศน์โล้สำเภาควบคู่ไปด้วย ชาวพุทธเชื้อสายลาว มีการจัดงานในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ฯลฯ มีการทำบุญ เวียนเทียน และเทศน์มหาชาติ

ชาวพุทธเชื้อสายจีน มีพิธีเจ้าเข้าทรง คนจีนมีความเชื่อว่า เทพเจ้ามีทั้งหมด 8 องค์และมีอาจารย์ของเทพเจ้าอีก 1 องค์ชื่อ “เหล่าโจว” นอกจากนี้ยังมีประเพณีทิ้งกระจาด และเทศกาลกินเจ

2.2 ศาสนาอิสลาม

ในพื้นที่นี้ มีมัสยิดเป็นศูนย์รวมทางศาสนาและประเพณี และมีกิจกรรมทางศาสนาอิสลามในมัสยิดเช่นเดียวกับพื้นที่ 2

2.3 ศาสนาคริสต์

การนับถือศาสนาคริสต์เป็นนิกายโปรเตสแตนท์ จะมีการจัดงานใหญ่ คือ เทศกาลอีสเตอร์ จะอยู่ช่วงเดือนมีนาคม และยังมีจัดงานวันสำคัญที่จัดกิจกรรมพิเศษให้กับเด็ก เช่น งานวันเด็ก งานวันแม่ งานวันพ่อ และงานวันปีใหม่ ฯลฯ

3. วัฒนธรรมอาหาร

เนื่องจากชุมชนวัดประดิษฐารามและชุมชนวัดบางไส้ไก่ เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อาหารการกินจึงมีความหลากหลาย เช่น อาหารไทย แยก จีน ฝรั่งเศส และมอญ แต่ร้านที่เป็นที่ขึ้นชื่อของย่านนี้ คือ การทำขนมฝอยทองของ ป้าสมถวิล ทำเฉพาะที่มีการสั่งไม่มีการนำไปส่งหรือขายทั่วไป และยังมีร้านกาแฟที่เก่าแก่ของย่านนี้อยู่ 2 ร้าน คือร้านกาแฟหน้าวัดมอญและร้านไทยกาแฟอยู่ชุมชนสี่แยกบ้านแขก ชุมชนวัดประดิษฐารามยังมีอาหารดั้งเดิมของชาวมอญ คือ แกงกระเจี๊ยบ แกงมะตาด แกงกักเล่ย์ แกงกะจั๊ต แกงคั่วหน่อไม้ดอง แกงกระรูด เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

พิจารณาจากสภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่พบว่า

1. ท่าเทียบเรือ

พื้นที่ 1 มีท่าเทียบเรือ 3 แห่ง ได้แก่ ท่าเรือสะพานพุทธ หน้าศาลเจ้าเกียนอันเกง และวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ท่าสะพานพุทธมีโป๊ะเหล็กเทียบเรือรับน้ำหนักคนประมาณ 60 คน อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี ส่วนท่าเทียบเรือหน้าศาลเจ้าและหน้าวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร มีโป๊ะเหล็กเทียบเรือรับน้ำหนักคนประมาณ 30 คน ปัจจุบันยังใช้เป็นท่าเรือข้ามฟากไปฝั่งพระนคร

พื้นที่ 2 มีท่าเทียบเรือ 2 ท่า ได้แก่ ท่าน้ำสะพานยาว และท่าน้ำกุฎิขาว ไม่มีโป๊ะเทียบเรือและเรือใหญ่ไม่สามารถเข้าไปจอดได้เพราะติดชายคาบ้านที่อยู่ติดริมน้ำ

พื้นที่ 3 มีท่าเทียบเรือ 1 ท่า ได้แก่ ท่าหน้าวัดประดิษฐาราม ยังใช้งานได้ดี แต่ควรปรับปรุงทางขึ้นลงให้สะดวกและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น เพราะทางขึ้นลงมีระยะห่างกันมาก และบันไดทางขึ้นทางลงอยู่ทางด้านข้างของศาลา ทำให้เดินขึ้นเดินลงลำบาก อาจทำให้เกิดอันตรายได้

2. ที่จอดรถ

พื้นที่ 1 สถานที่จอดรถอยู่ที่วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร และโรงสีเก่าใต้สะพานอนุทินสวัสดิ์

พื้นที่ 2 สถานที่จอดรถที่วัดบุปผารามฝั่งถนนเทศบาลสาย 3

พื้นที่ 3 สถานที่จอดรถที่วัดประดิษฐาราม วัดบางไผ่โก่ และบริเวณหน้ามัสยิดนูรูลมุบีน

ทั้ง 3 พื้นที่ มีลักษณะเป็นลานกว้างพื้นคอนกรีตไม่มีที่บังแดดและฝน นอกจากนักท่องเที่ยวและชาวบ้านในชุมชนจะจอดรถตามสถานที่สำคัญต่างๆแล้ว ยังจอดริมข้างทางตามถนนในซอย

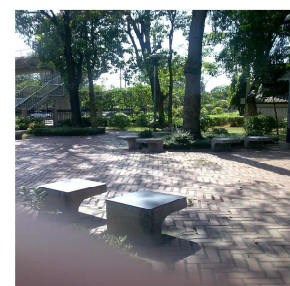
3. ศาลาทำน้ำ

พบว่ามียูในพื้นที 1 มีศาลาทำน้ำบริเวณหน้าโบสถ์ซางตาครู้ส และหน้าวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร ส่วนพื้นที่ 3 อยู่ที่หน้าวัดประดิษฐาราม ทั้ง 2 พื้นที่อยู่ในสภาพใช้งานได้ดี แต่ต้องปรับปรุงเรื่องความสะอาดและที่นั่งพักในบริเวณศาลาทำน้ำวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารและวัดประดิษฐาราม

4. จุดพักร่มเงา

จุดพักร่มเงาหรือสวนสาธารณะอยู่บริเวณหน้าโรงเรียนศึกษานารีในพื้นที่ 1 ส่วนใหญ่ทั้ง 3 พื้นที่มีลักษณะเป็นชุมชน ต้นไม้จึงมีน้อย บริเวณโดยรอบส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย นักท่องเที่ยวจะใช้จุดพักร่มเงาตามสถานที่ วัด โบสถ์ ศาลา และศาลเจ้า

5. ไฟส่องทาง

พื้นที่ 1 มีไฟส่องทางอยู่ที่ทางเดินริมแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านสำนักเทศกิจจนถึงโบสถ์ซางตาครู้ส มีไฟส่องทางเป็นระยะๆส่วนในชุมชนอาศัยแสงสว่างตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการท่องเที่ยวในยามพลบค่ำ

พื้นที่ 2 บริเวณในซอยชุมชนกุฎีขาว ไฟส่องทางไม่เพียงพอและอยู่สูงทำให้ชายคาบ้านบังแสงสว่าง ส่วนบริเวณหน้าวัดบุปผารามมีไฟส่องทางตามปกติทุกระยะ 50 เมตร

พื้นที่ 3 ไฟส่องทางบริเวณชุมชนมัธยมวัดสุทัศน์ยังไม่เพียงพอและอยู่สูงแสงสว่างไม่เพียงพอ ถนนอิสรภาพมีไฟส่องทางปกติเป็นระยะห่างกันประมาณ 50 เมตร

ทั้ง 3 พื้นที่ไม่อำนวยความสะดวกการสัญจรและท่องเที่ยวในเวลากลางคืน เพราะส่วนใหญ่เป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัย และในเวลากลางคืนแสงสว่างไม่เพียงพอ

6. ทางเดินเท้า

พื้นที่ 1 มีการสร้างทางเดินเลียบริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่ด้านหน้าสำนักเทศกิจถึงวัดกัลยาณมิตรรวมทิวहारเป็นทางคอนกรีต มีส่วนชำรุดช่วงสำนักเทศกิจ ทางเดินด้านหน้าโบสถ์ซางตาครู้สไปถึงวัดกัลยาณมิตรรวมทิวहारยังสร้างไม่เสร็จ ต้องอาศัยทางเดินเบี่ยงเข้าสู่ชุมชน

พื้นที่ 2 ชุมชนกุฎีขาว พบว่าทางเดินแคบ มีรถมอเตอร์ไซด์วิ่งเข้าออกตลอดเวลา ส่วนถนนเทศบาลสาย 1 และสาย 3 บริเวณวัดบุปผารามซึ่งเป็นทางคอนกรีตมีรถยนต์วิ่งเข้าออกตลอด ไม่มีการสร้างบาทวิถีสำหรับคนเดิน ทำให้ขาดความปลอดภัยสำหรับผู้สัญจรไปมา

พื้นที่ 3 หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้ำสมเด็จเจ้าพระยา ฝั่งมหาวิทยาลัยมีบาทวิถีให้คนเดินกว้างประมาณ 2 เมตร แต่ฝั่งตรงข้ามมีร้านค้าทำให้ไม่เหมาะในการสัญจร ภายในบริเวณชุมชนส่วนใหญ่เป็นถนนซอยที่มีรถวิ่งเข้าออกตลอดเวลาและขาดบาทวิถีสำหรับคนเดิน

ทั้ง 3 พื้นที่ส่วนใหญ่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินชมสถานที่ต่างๆ เนื่องจากถนนคับแคบ ไม่มีการกั้นบาทวิถีสำหรับคนเดิน อีกทั้งเป็นแหล่งชุมชนที่มีรถวิ่งเข้าออกพลุกพล่าน

7. ป้ายสื่อความหมาย

พื้นที่ 1 มีป้ายสื่อความหมายอยู่ 6 แห่ง คือ

- หน้าศาลเจ้าเกียนอันเกง มีการติดพลาตเรื่องข้อความบนป้าย
- หน้าโบสถ์ซางตาครู้ส ตัวหนังสือบนป้ายจางมองไม่เห็น
- เขามอในวัดประยูรวงศาวาสวรวิหารเป็นป้ายหินอ่อนติดกำแพงใช้งานได้ดี

- หน้าวัดประยูรวงศาวาสวรวิหารด้านริมถนนประชาธิปไตย ยังใช้งานได้ดี
- วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร อยู่ในซอยวัดฝั่งทางเข้าถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ ยังใช้งานได้ดี
- หน้าบ้านพาศโยทล ริมถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ มีสภาพที่ใช้งานได้ดี

พื้นที่ 2 มีป้ายสื่อความหมายบอกเรื่องราวของมัสยิดบางหลวงอยู่บริเวณริมถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ ตรงข้ามวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารเชิงสะพานอนุทินสวัสดิ์ สภาพป้ายยังพร้อมใช้งาน

พื้นที่ 3 มีป้ายสื่อความหมายอยู่ 3 แห่ง ที่บ้านศิลปะไทยข้างมูลนิธิกลุ่มแสงเทียน ชลู่บ้านลาวหน้าทางเข้าบ้านลุงจรินทร์ กลิ่นบุปผา วัดประดิษฐารามอยู่หน้าประตูวัดริมถนนอิสรภาพ ป้ายทั้ง 3 ป้ายยังมีสภาพพร้อมใช้งาน

8. ป้ายชี้ทาง

ส่วนใหญ่ป้ายชี้ทางอยู่ริมถนนหลักทั้ง 3 พื้นที่

พื้นที่ 1 มีอยู่ 10 แห่ง คือ

- หน้าโรงเรียนแสงอรุณ ใต้สะพานลอยริมถนนประชาธิปไตยก่อนขึ้นสะพานพระพุทธยอดฟ้าฝั่งธนบุรี
- แยกถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่กับถนนประชาธิปไตยข้างโรงเรียนศึกษานารี
- หน้าประตูวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร
- ปากทางถนนเทศบาลสาย 1 ด้านริมถนนประชาธิปไตย
- ทางเข้าสำนักเทศกิจ
- หน้าวัดซางตาครู้สถนนเทศบาลสาย 1
- หน้าโบสถ์ซางตาครู้ส
- หน้าประตูวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
- กลางซอยวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร
- ปากทางถนนเทศบาลสาย 1 ด้านถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่

พื้นที่ 2 มีอยู่ตรงปากทางถนนเทศบาลสาย 2 ด้านริมถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่

พื้นที่ 3 ป้ายชี้ทางบริเวณหน้าปากซอยอิสรภาพต่างๆ อยู่ริมถนนอิสรภาพตั้งแต่สี่แยกบ้านแขกเรื่อยไปจนถึงสะพานเจริญพาศน์

ส่วนใหญ่ทั้ง 3 พื้นที่ จะเป็นลูกศรบอกทางไปสถานที่สำคัญๆ ส่วนในบริเวณชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ ไม่พบป้ายชี้ทาง

9. สาธารณูปโภค

ตู้โทรศัพท์ ห้องสุขา มีอยู่ตาม วัด โบสถ์ ศาลเจ้า และสถานที่สำคัญใน 3 พื้นที่ ส่วนใหญ่ทุกพื้นที่ที่ควรปรับปรุงเรื่องความสะอาดของห้องสุขา ทั้ง 3 พื้นที่ยังขาดห้องน้ำและห้องสุขาสาธารณะไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ

10. ร้านขาย/จุดจำหน่ายของที่ระลึก

พื้นที่ 1 จะมีร้านขายขนมท้องถิ่น ได้แก่ ร้านขนมฝรั่งกุฎีจีนมี 3 แห่ง คือ บ้านหนูสิงห์ เลขที่ 235 อยู่กุฎีจีนซอย 7 บ้านป่าอูไร บ้านเลขที่ 133 อยู่กุฎีจีนซอย 9 และบ้านหลานแม่เป่า บ้านเลขที่ 103 นอกจากนี้ยังมีร้านขายผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์ทำด้วยผ้าใยบัวของกลุ่มชมรมผู้สูงอายุที่บ้านคุณพัชรี อานามนารถ บ้านเลขที่ 25 กุฎีจีนซอย 11 และบ้านทำหุ้มกระดาษของป้าจา บ้านเลขที่ 22 อยู่ซอยข้างโรงเรียนศึกษานารี

พื้นที่ 2 ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและเปิดขายของชำทั่วไป ไม่พบร้านขายของที่ระลึก

พื้นที่ 3 มีร้านทำเครื่องละครของป้าเจริญ อยู่ที่บ้านคิลปะไทยเลขที่ 539/1 ซอยข้างวัดบางไส้ไก่ และบ้านทำขลุ่ย ซึ่งมีอยู่หลายแห่งในชุมชนวัดบางไส้ไก่ ได้แก่ บ้านक्रमงคล เลขที่ 361 บ้านครุประสงค์ เลขที่ 351 บ้านครุจรินทร์ เลขที่ 343/1 บ้านครุอุทิศ เลขที่ 339/1 บ้านครุชลิต เลขที่ 343 และบ้านทิวผล เลขที่ 337/2 ส่วนใหญ่บ้านทำขลุ่ยจะอยู่ในชุมชนวัดบางไส้ไก่และยังคงอาชีพทำขลุ่ยขาย

สภาพการท่องเที่ยวในชุมชน

ลักษณะนักท่องเที่ยว และการเดินทาง

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมที่สืบต่อมา ทำให้มีผู้สนใจส่วนหนึ่งเข้ามาท่องเที่ยวและเยี่ยมชม โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อเรียนรู้เรื่องราว ประวัติ ความเป็นมาของสิ่งต่างๆ ซึ่งชมความงดงามและหาความหมาย ผู้มาเยี่ยมชมส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา และบุคคลผู้สนใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพ และปริมณฑล ในย่านนี้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวโดยเรือข้ามฟาก หรือโดยจักรยานเป็นกลุ่มเข้ามาในชุมชน จากข้อมูลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวประมาณ ร้อยละ 50 เข้ามาในพื้นที่ มากกว่า 1 ครั้ง เพราะประทับใจในความสวยงามของศาสนสถาน และความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรม ประทับใจในรสชาติอาหาร รวมถึงสนใจทำบุญ

ข้อมูลจากการสำรวจพบว่าในพื้นที่ 1 ประกอบด้วย 3 ชุมชน คือ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณ์ และชุมชนวัดประยุรวงศาวาส มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมมากกว่าพื้นที่อื่น โดยเฉพาะชุมชนกุฎีจีนและชุมชนวัดกัลยาณ์ นักท่องเที่ยวเหล่านี้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น

1. โดยรถยนต์ นำรถยนต์จอดไว้ที่วัดกัลยาณ์มิตรรวมหาวิหาร และเดินเที่ยวชมสถานที่สำคัญต่างๆ ในย่านนี้ สามารถเดินเท้าเที่ยวต่อเนื่องถึงย่านกุฎีขาว
2. โดยเรือข้ามฟากจากท่าเรือปลายถนนอัษฎางค์มาขึ้นที่วัดกัลยาณ์มิตรรวมหาวิหาร และเที่ยวชมสถานที่สำคัญต่างๆ ในย่านนี้
3. โดยการเช่าเรือเหมาลำท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ริมน้ำเจ้าพระยา จากนั้นแวะชมวัดและโบราณสถานย่านกุฎีจีน และกุฎีขาว แล้วล่องเรือชมสถานที่ต่างๆ ต่อไป
4. โดยรถประจำทาง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีจำนวนน้อยที่สุด
5. เดินเท้าเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ
6. โดยรถจักรยาน ที่สนับสนุนโดยกองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร เป็นการเดินทางท่องเที่ยวชมสภาพชุมชน วิถีชีวิต เว้นแต่กรณีจัดกิจกรรมสำคัญในชุมชน เช่น เข้าร่วมกิจกรรมงานสงกรานต์มอญที่วัดประดิษฐาราม

สำหรับการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ 2 มีลักษณะเช่นเดียวกับการเดินทางในพื้นที่ 1 สำหรับในพื้นที่ 3 บริเวณชุมชนวัดประดิษฐารามและวัดบางไส้ไก่ นั้น นักท่องเที่ยวอาจเลือกการเดินทางได้หลายวิธี คือ

1. เดินทางโดยเรือหางยาวขึ้นที่ท่าวัดประดิษฐาราม และเดินเที่ยวชมสถานที่สำคัญต่างๆ ในย่านนี้
2. เดินทางโดยเช่าเรือเหมาลำจากแหล่งท่องเที่ยวริมน้ำเจ้าพระยา แวะชมวัดและโบราณสถานย่านนี้และล่องเรือชมวิถีชีวิตและสถานที่ต่าง ๆ บนเส้นทาง
4. การใช้รถประจำทางซึ่งพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีจำนวนน้อยที่สุด
5. ทัศนศึกษาจร (Walking Tour) เยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ

6. รถจักรยานท่องเที่ยวต่อเนื่องจากพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2

ปัญหาในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน

พื้นที่ศึกษาวิจัยเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว แต่การเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ยังเป็นปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

1. การเข้าถึงข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูลความรู้

ในพื้นที่ 1 ยังขาดศูนย์ข้อมูล / แหล่งรวมเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนที่ครบถ้วน เข้าถึงได้ง่าย สะดวก มีเพียงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตนครบุรีที่ตั้งอยู่บริเวณวัดประยุรวงศาสุวรรณวิหาร ศูนย์กรุงธนบุรีศึกษาตั้งอยู่ที่บ้านเอกะนาศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ซึ่งยังขาดความพร้อมและเข้าถึงยาก และขาดการประชาสัมพันธ์ จึงมีผู้สนใจเข้าใช้บริการน้อย บางชุมชนมีบุคลากรที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลแก่ผู้ท่องเที่ยวแต่มีจำนวนจำกัด บางแห่งพบเพียงแผ่นป้ายข้อมูลเรื่องราวของสถานที่นั้นๆ เพียงสั้นๆ ข้อมูลบางส่วนไม่สมบูรณ์

เหตุดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยว ผู้มาเยี่ยมชมและศึกษาเรียนรู้ไม่ได้รับข้อมูลที่น่าสนใจเพียงพอ ทั้งความสำคัญของศาสนสถาน โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม และวัฒนธรรมอาหาร จึงขาดความประทับใจในการท่องเที่ยว ที่สำคัญคือขาดข้อมูลภาพรวมที่สามารถเชื่อมโยงวางแผนการท่องเที่ยวได้ต่อเนื่อง

2. ขาดจุดพักริมทางที่อำนวยความสะดวกอย่างเพียงพอ

3. ทางเท้าเข้าชุมชนบางแห่งเป็นทางเดินคับแคบ รวมถึงขาดความสะดวกตามทางเดินในบริเวณที่มีบ้านเรือนหนาแน่น

องค์กรและหน่วยงานที่ส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว

ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการนำเสนอข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรม เรื่องราวความเป็นมาในอดีตของย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนั้น มีหน่วยงานต่างๆ และบุคลากรนอกชุมชนหลายกลุ่มที่ร่วมกันผลักดันการทำงานและประสานงานกับบุคลากรในชุมชน เช่น

1. องค์กร/หน่วยงานที่รวมตัวเป็นเครือข่ายส่งเสริม อนุรักษ์ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมย่านธนบุรี

องค์กร / หน่วยงานที่รวมตัวเป็นเครือข่ายกิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมย่านธนบุรี เช่น ชมรมสยามทัศน์ ชมรมเรารักธนบุรี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักพิมพ์สารคดี สถาบันไทยคดีศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นการทำงานในลักษณะเครือข่าย เพื่อเผยแพร่ข้อมูลในย่านนี้โดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษา “ทอดน่อง ล่องเรือ” ที่จัดต่อเนื่องจากการจัดเสวนาในหัวข้อ “เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน ธนบุรี...ราชธานีที่ถูกลืม” ในปี 2543 การสัมมนาและเสวนาทางวิชาการเรื่อง การวิจัยพื้นที่เชิงวัฒนธรรมฝั่งธนบุรี กิจกรรมตามรอยวรรณกรรมอันเนื่องมาจากฉากในฝั่งธนบุรี จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ ตามรอยวรรณกรรมเรื่อง “เด็กบ้านสวน”

วรรณกรรมเรื่อง “เด็กคลองบางหลวง” และวรรณกรรมนิราศของสุนทรภู่ การเผยแพร่ข้อมูลศิลปวัฒนธรรมผ่านวารสารที่ทัศนวัฒนธรรม โดยสำนักศิลปะและวัฒนธรรม กิจกรรมเสวนาและ ทัศนศึกษาจร “ย้อนอดีตฝั่งธน มองผ่านคนตระกูลขุนนาง”

โครงการ “กรุงธนบุรี รอบโรงเรียนศึกษานารี” ซึ่งจัดขึ้นทุกปีเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีน และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ให้แก่นักเรียนโรงเรียนศึกษานารี นอกจากนี้กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันทำงานด้านวัฒนธรรม ศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ธนบุรี และประสานงานกับผู้ที่สนใจเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ

2. หน่วยงานของทางราชการที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

หน่วยงานของทางราชการที่ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ สำนักงานเขตธนบุรี และกองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร โดย 2 หน่วยงานนี้มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรและผู้นำในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และจัดให้มีการศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลเรื่องราวกิจกรรมที่จัดในชุมชนผ่านสื่อต่างๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ รายการโทรทัศน์ หนังสือ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดท่องเที่ยวเส้นทางจักรยาน เส้นทางน้ำ เป็นต้น การจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลในชุมชน ทั้งป้ายสื่อความหมาย และป้ายชี้ทาง รวมถึงการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมและอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวด้วย

บุคลากรในชุมชนที่ดำเนินงานการท่องเที่ยว

แม้ว่าในชุมชนยังขาดองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง แต่จากข้อมูลพบว่าในชุมชนมีบุคลากรส่วนหนึ่งที่ทำงานส่งเสริม สนับสนุนการท่องเที่ยว อาทิ คุณศานติ สุวรรณศรี ชุมชนกุฎีจีน คุณชาย จอนสุข ชุมชนกุฎีขาว คุณวรชัย พิลาสมรย์ ชุมชนวัดกัลยาณ์ คุณราตรี อิงคะวณิช ชุมชนวัดประดิษฐาราม และคุณสนธยา ฮวดเจริญ ชุมชนวัดบางไผ่ไก่ เป็นต้น โดยบุคลากรกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญ เช่น

1. เป็นกำลังสำคัญในการจัดกิจกรรม ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนที่จัดอยู่เป็นประจำ เช่นกิจกรรมเทศน์โล้สำเภของชุมชนวัดประดิษฐาราม งานบุญกวนข้าวบูบ้อของชุมชนกุฎีขาว วันคริสมาสต์ของชุมชนกุฎีจีน
2. ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก นำข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชุมชนเผยแพร่ในลักษณะต่างๆ ทั้งการนำสิ่งของและอาหารร่วมแสดงในงานที่หน่วยงานภายนอกจัดขึ้น การนำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในชุมชนนำเสนอผ่านสื่อ อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุ
3. ค้นคว้า ศึกษาข้อมูลศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนบางแง่มุมจากผู้รู้ เอกสารเก่า หรือแหล่งข้อมูลเพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน
4. เข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานราชการจัดขึ้น ทั้งที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการประชุมระดมความคิดเห็นในการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยว
5. เข้าร่วมกิจกรรมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมที่หน่วยงาน /ชุมชน /องค์กรอื่นที่เป็นเครือข่ายการทำงานจัดขึ้น

6. เผยแพร่ข้อมูลแนวคิดด้านการท่องเที่ยวหรือการจัดกิจกรรมแก่บุคลากรในชุมชน และการประสานงานบุคลากรในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม

7. ฟื้นฟูกิจกรรมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมที่เคยมี และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถานในชุมชน

8. เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชนแก่บุคลากรในชุมชน โดยเฉพาะเยาวชน และนักเรียนนักศึกษา

9. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของบุคลากรในชุมชนที่สนใจกิจกรรม เพื่อวางแผนการทำงานร่วมกัน

10. ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่นแก่ผู้สนใจ

จะเห็นได้ว่าบุคลากรกลุ่มนี้ทำงานในแบบอาสาสมัคร ขาดรายได้ตอบแทนที่ชัดเจน ลักษณะสำคัญของบุคลากรกลุ่มนี้ ได้แก่

- รู้ข้อมูลความเป็นมาของสถานที่และกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนเป็นอย่างดี มีความตระหนักรู้ ช่างเห็นคุณค่า และสานต่อยังผู้สนใจ

- มีเครือข่ายการทำงานกับหน่วยงานภายนอกที่ดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวหรือการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม อาทิ สำนักงานเขตธนบุรี กองการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร

- ได้รับการศึกษาอบรม และร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมเสวนาที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น

- มีบทบาท ได้รับความเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับจากบุคลากรในชุมชน

การดำเนินการที่เป็นไปในลักษณะอาสาสมัคร จึงทำให้เกิดปัญหาในการทำงานในด้านงบประมาณสนับสนุน ขาดสื่อเอกสารประชาสัมพันธ์ สำหรับการสนับสนุนการทำงานของบุคลากรดังกล่าวต้องการ มีดังนี้

- ข้อมูลความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่สามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

- ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายการทำงานด้านการท่องเที่ยวเพื่อการประสานงานและขอความร่วมมือ

- สนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดกิจกรรม และงบประมาณในการประสานงาน

- ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวในชุมชนที่ถูกต้อง มีประเด็นครบถ้วน ที่สำคัญคือสามารถเผยแพร่นำเสนอผ่านเวที / สื่อบุคคลผู้สนใจอย่างหลากหลายและเข้าถึงที่ เผยแพร่ได้ง่าย เช่น ในลักษณะแผ่นพับ วีดีทัศน์ และเอกสาร

- เวทีสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมสมองเพื่อสร้างความร่วมมือ และสร้างแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนางาน / ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สำหรับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรกลุ่มนี้เพื่อให้ความพร้อมในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน และการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมนั้นมีหลายวิธี เช่น การศึกษาด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ การร่วมกิจกรรมอบรมสัมมนา และการแลกเปลี่ยนความรู้จากเครือข่ายการทำงานในชุมชนและหน่วยงานอื่น

การจัดสรรผลประโยชน์การท่องเที่ยว

เนื่องจากในย่านนี้ยังไม่มีหน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนและดำเนินการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง การจัดสรรผลประโยชน์จึงยังขาดแนวทางที่ชัดเจน

การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

การประชาสัมพันธ์ บอกเล่าข้อมูลต่างๆ และข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนมีหลายลักษณะ ดังนี้ ผู้นำชุมชน / ผู้นำทางศาสนา และกรรมการชุมชนเป็นผู้กระจายข่าว/ข้อมูล และการใช้เสียงตามสายที่ศาสนสถานหรือที่ทำการชุมชน ประกาศแจ้งข้อมูลต่างๆ แก่คนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีบอร์ดเสนอข้อมูล เรื่องราว ความเคลื่อนไหว มีเพียงชุมชนกุฎีจีนเพียงชุมชนเดียวที่มีวารสารรายสัปดาห์ ที่ออกโดยโบสถ์ซางตาครู้ส สำหรับการประชาสัมพันธ์ บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนสู่บุคคลและหน่วยงานภายนอกในช่วงเวลาที่มีการจัดกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารสู่ภายนอกผ่านหนังสือ เอกสารวารสาร เช่น หนังสือ “ของดีกรุงเทพ” “มุมมองใหม่กรุงเทพ” “Focus Bangkok” ผ่านรายการโทรทัศน์ เช่น เมืองไทยเมืองยิ้มและที่นันทนคร ทางช่อง 9 รายการ The best in Bangkok ทางช่อง 11 รวมถึงนำเสนอผ่านสื่อสารสนเทศของหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานเขตธนบุรี กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้รับทราบข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชนกุฎีจีนและได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวในย่านนี้

บทที่ 5

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านอนุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ความนำ

การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีประสบปัญหาเรื่องการเกิดความขัดแย้งด้าน “การพัฒนา” กับ “การอนุรักษ์” ทั้งนี้ เกิดจากการขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ส่งผลให้ทั่วโลกพากันส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงมุ่งพัฒนาในเชิงธุรกิจมากขึ้นจนลืมที่จะนึกถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนในพื้นที่นั้นๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาอย่างขาดความเข้าใจในสภาพวิถีชีวิตและความงดงามในคุณค่าศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเพราะหากทั่วทุกพื้นที่วางแผนการพัฒนาโดยมิได้คำนึงถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่เคยสืบทอดมาแต่อดีตของสังคมไทย ซึ่งเปี่ยมด้วยความเอื้ออาทรกัน เห็นอกเห็นใจกัน สัมผัสสามัคคีกัน เคารพขนบอนุฎีผู้เฒ่า ผู้แก่ ก็จะทำให้เกิดผลเสียอย่างมากมายต่อท้องถิ่นสังคม

ชุมชนในย่านฝั่งธนบุรีนับเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ อันยาวนาน โดยเฉพาะพื้นที่ที่ศึกษาในครั้งนี้ คือ ย่านอนุฎิจีน และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาไปบรรจบคลองบางหลวงถึงถนนประชาธิปไตยจนถึงคลองบางลำไย นับเป็นพื้นที่หนึ่งที่เต็มไปด้วยศิลปวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่ามาแต่อดีต เพราะพื้นที่แถบนี้เคยเป็นถิ่นอาศัยของชุมชนหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา ที่สำคัญคือความต่างของเชื้อชาติและศาสนาได้เป็นอุปสรรคใดๆ ในการดำรงชีวิต จึงทำให้เกิดการศึกษาวิจัยข้อมูลต่างๆ และจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนย่านอนุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ. 2551-2555) ขึ้น โดยในการจัดทำแผนพัฒนาฯ นั้น เน้นการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างรอบด้านมากกว่าการพัฒนาเพียงด้านเศรษฐกิจเพื่อการเพิ่มรายได้เป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว การพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวจำเป็นต้องวางแผนการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งต้องมีแนวทางในการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว มีการกำกับและตรวจสอบที่ชัดเจน ครบวงจร การดำเนินการต่าง ๆ เหล่านี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนในย่านอนุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

กระบวนการในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านอนุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านอนุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนั้น มีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ ของพื้นที่ย่านอนุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ทั้งข้อมูลสภาพปัจจุบัน ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ข้อมูลประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และข้อมูลสภาพการท่องเที่ยวในชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ประชุมคณะทำงานพิจารณาข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ และกำหนดรายละเอียด จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค ได้ข้อมูลดังนี้

จุดแข็ง

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ด้วยจุดแข็งหลายด้าน ดังนี้

1. ด้านประวัติศาสตร์ กุฎีจีนเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชนบริเวณกุฎีจีนนั้น เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา การศึกษาประวัติศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านนี้จึงเกี่ยวข้องกับการอพยพของผู้คนจากกรุงศรีอยุธยา หลากกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา มาตั้งบ้านแปงเมืองใหม่ที่กรุงธนบุรี ชุมชนแรกตั้งหลังเสียกรุงในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนี้จึงเปรียบเหมือนการแสดงให้เห็นภาพของชุมชนเดิมที่มาจากอยุธยา

2. ด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งรวมของกลุ่มชนหลายเชื้อชาติหลากหลายวัฒนธรรม มีทั้งไทย จีน ฝรั่งเศส เขมร มอญ ลาว ที่นับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ ปรากฏแบบแผน ประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนศาสนาสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธา อาทิ วัด โบสถ์ มัสยิด ศาลเจ้า ย่านนี้จึงมีจุดแข็งในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3. ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การที่กุฎีจีนเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันตินั้น ทำให้กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีศักยภาพด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม้ว่าปัจจุบันชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมไปจากอดีต แต่ยังคงเหลือมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่สมาชิกในชุมชนควรร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาให้มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

4. ด้านองค์ความรู้ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องได้มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย รวบรวมองค์ความรู้ทั้งในด้านเอกสาร วัตถุสิ่งของ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และของดีท้องถิ่นในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง องค์ความรู้สำคัญเหล่านี้ได้มีการเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทั้งงานวิจัย บทความทางวิชาการ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้ในการบริหารจัดการ โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน

จุดอ่อน

ย่านภูฏินและพื้นที่เกี่ยวเนื่องยังมีจุดอ่อนหลายด้านที่ควรให้ความสำคัญ ดังนี้

1. บุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนมิได้เป็นคนดั้งเดิมทั้งหมด ส่วนใหญ่จะเป็นผู้คนที่เคลื่อนย้ายไปมา ความผูกพันกับชุมชนจึงมีน้อยลง คนเก่าแก่ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่อดีตมีจำนวนน้อยทำให้ข้อมูลองค์ความรู้บางอย่างหายไป
2. บุคลากรยังขาดองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรม
3. ขาดการประสานความร่วมมือระหว่างสำนักงานเขต ชุมชนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษา
4. ไม่มีการจัดทำแผนและนโยบายที่จะพัฒนาและผลักดันงานด้านการท่องเที่ยวให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และไม่มีการทำงานกับควบคุมและดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐาน
5. ขาดการกระจายผลประโยชน์ให้บุคลากรทุกกลุ่ม
6. บุคลากรในชุมชนยังขาดจิตสำนึกที่ดีในการช่วยกันดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน รวมทั้งนักท่องเที่ยวจากภายนอกก็มิได้ให้ความร่วมมือในการช่วยรักษาเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ตามธรรมชาติที่มีความเหมาะสมและสวยงามมาแต่ดั้งเดิม
7. ไม่มีกฎหมายในชุมชน / กฎระเบียบชุมชน ที่สร้างขึ้นมาเพื่อให้ชุมชนทุกคนได้มีโอกาสใช้ร่วมกัน
8. เยาวชนรุ่นใหม่ไม่นิยมสืบทอดความรู้อาชีพของบรรพบุรุษ มักจะออกไปทำงานอื่นที่เห็นว่าเหมาะสมและทำรายได้ให้มากกว่า โดยคิดว่าอาชีพเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นเรื่องโบราณไม่ทันสมัย เช่น การทำขนมกุดสลั่ง การทำหัวโชน การทำขลุ่ย การทำขนมฝรั่ง เป็นต้น
9. สำนักงานเขตไม่มีตำแหน่งนักพัฒนาการท่องเที่ยว งานด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นงานฝากต้องอาศัยการทำงานของเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในฝ่ายต่าง ๆ มาร่วมกันทำ เช่น ฝ่ายพัฒนาชุมชน ฝ่ายปกครอง และฝ่ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น จึงอาจขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทำให้ไม่ให้ความสำคัญต่องานด้านการท่องเที่ยว
10. บุคลากรในชุมชนขาดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ส่วนใหญ่จะมีลักษณะต่างคนต่างอยู่แบบสังคมเมือง
11. ขาดการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ขาดการป้องกันปัญหาการบุกรุกที่สาธารณะ ขาดการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมจึงเกิดขึ้นมาก
12. สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นยังไม่ให้ความสำคัญไม่มากนักในด้านการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยบางแห่งอาจมีการจัดกิจกรรมในลักษณะนี้อยู่บ้างแต่ไม่ต่อเนื่องและทั่วถึง

โอกาส

1. มีหน่วยงานที่สำคัญได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทำหน้าที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวในระดับประเทศโดยตรง
2. มีบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในพื้นที่ที่สามารถผลักดันสนับสนุน และร่วมมือกันในการวางระบบการจัดการท่องเที่ยวได้
3. รัฐกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารจัดการกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวด้วยตนเองตามบทบัญญัติของกฎหมาย
4. รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพของสินค้าและบริการ
5. มีแหล่งทุนอิสระเพื่อการวิจัยและพัฒนาจากหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันด้านองค์กรชุมชน (พอช.)
6. หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายและแผนงานด้านการสนับสนุนการพัฒนาโครงข่ายคมนาคม

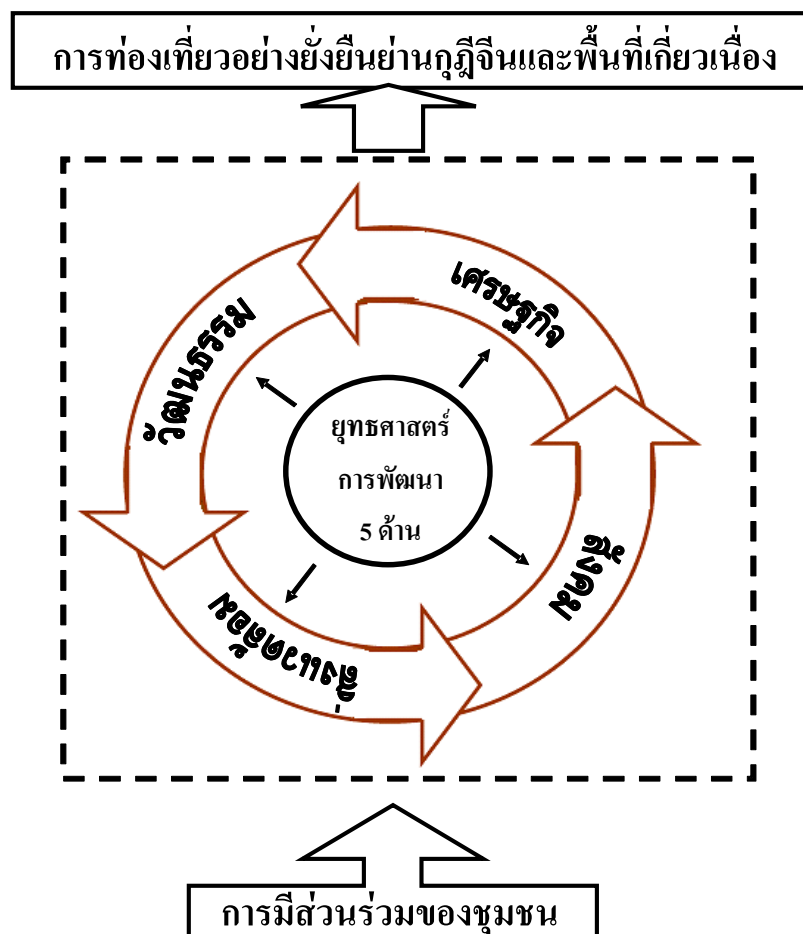
อุปสรรค

1. ขาดการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่มีพันธกิจด้านนี้โดยตรง
2. ภาวะเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัว ส่งผลกระทบถึงการดำเนินงานการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของชุมชนและนักท่องเที่ยว ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 3 พิจารณากรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ได้ข้อมูลดังนี้

กรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์

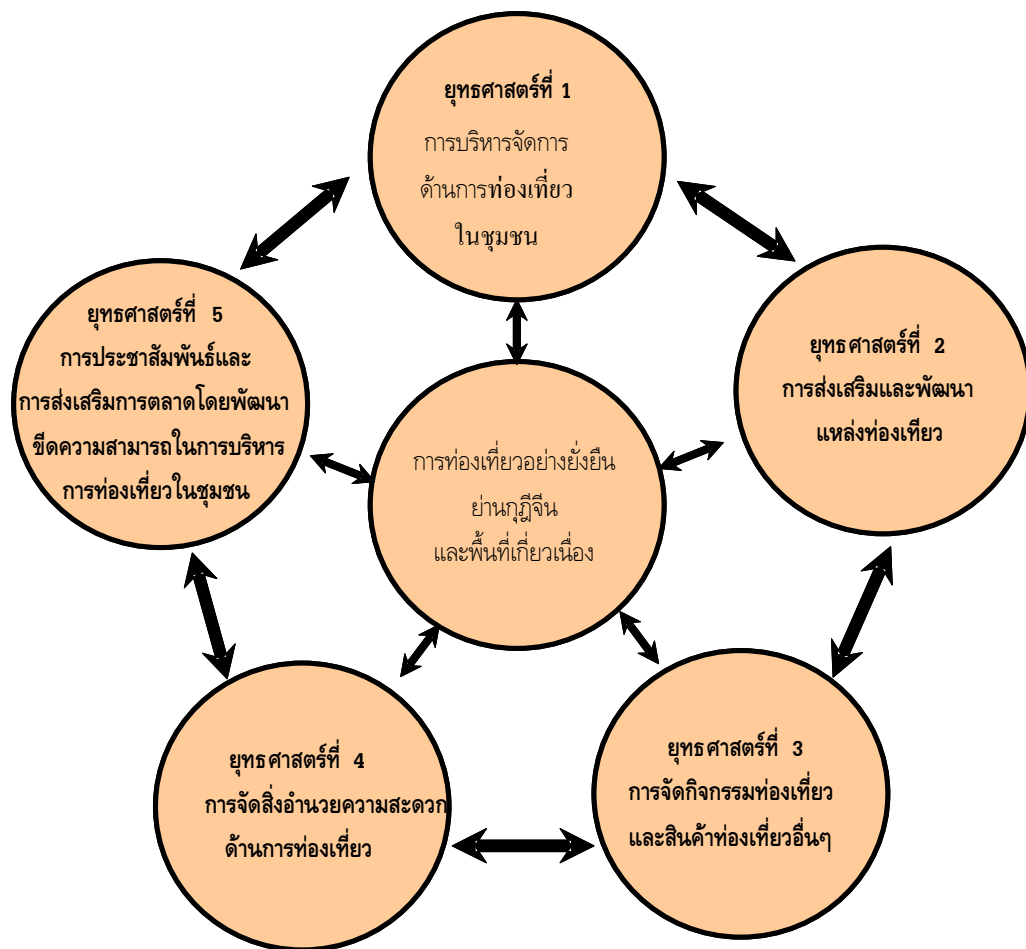
แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555) มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องให้น่าอยู่น่าอาศัย มีความร่มรื่นสงบสุข ปลอดภัย และมีความสมานฉันท์ในชุมชนโดยได้วางกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555)

ยุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ด้าน มีดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน
- ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยวอื่นๆ
- ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด

แผนภูมิที่ 2 กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555) ฉบับร่าง ซึ่งเป็นแผนที่มีระยะเวลา 5 ปี และกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกโครงการ

ขั้นตอนที่ 5 นำแผนพัฒนา ฉบับร่างเสนอให้ตัวแทนชุมชนต่างๆ พิจารณาให้ความเห็นเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ยุทธศาสตร์ โครงการ กิจกรรม งบประมาณ และช่วงเวลาในการดำเนินการ หลังจากนั้นได้ปรับแผนพัฒนา ตามข้อมูลข้างต้น

ขั้นตอนที่ 6 จัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551) ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการในระยะเวลา 1 ปี และจัดทำรายละเอียดโครงการ (รายละเอียดในภาคผนวก ข)

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555)

วิสัยทัศน์

ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับคนทุกชนชั้น ยึดมั่นการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีความพร้อมด้านบริการ ชุมชนสมัครสมานสามัคคี

พันธกิจ

1. พัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ได้สอดคล้องกับศักยภาพและขีดจำกัดของแต่ละพื้นที่
2. จัดบริการที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ มีความสะดวกสบาย และปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวทั่วไป และนักท่องเที่ยวกลุ่มคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ
3. พัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม
4. ยกกระดับวิชาชีพของชุมชนเพื่อกระจายผลประโยชน์สู่ประชาชนผู้เกี่ยวข้องให้ทั่วถึงอย่างเป็นธรรม และเสมอภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ทั้งด้านการปรับโครงสร้างองค์กร การสร้างเสริมความรู้ความสามารถของบุคลากรในชุมชนและนักท่องเที่ยว การปรับปรุงกฎระเบียบในชุมชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วน

เป้าหมายยุทธศาสตร์

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องได้รับการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรอย่างรอบคอบ สามารถสร้างร่วมมือกับทุกภาคส่วนได้อย่างโดดเด่น และเป็นต้นแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แผนงาน

1. แผนงานจัดตั้งองค์กรเพื่อการบริหารงานการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน
2. แผนงานจัดทำแผนการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน
3. แผนงานสร้างกฎระเบียบของชุมชนให้เอื้อต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
4. แผนงานจัดตั้งศูนย์ข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้
5. แผนงานพัฒนาศักยภาพบุคลากร
6. แผนงานติดตามประเมินผล

ตัวชี้วัด

1. มีบันทึกการจัดตั้งองค์กรที่มีคณะกรรมการการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ
2. มีแผนงานและโครงการเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งบูรณาการความร่วมมือกับภาคที่เกี่ยวข้อง
3. มีกฎระเบียบของชุมชนซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย
4. มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ใช้ข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้
5. ระดับขีดความสามารถและความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวของบุคลากรสูงขึ้น
6. มีระบบการติดตามและประเมินผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ให้มีการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมกับวิถีความเป็นอยู่และสอดคล้องกับกรอบการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

เป้าหมายยุทธศาสตร์

ย่านภูฏินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์

แผนงาน

1. แผนงานจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
2. แผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
3. แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว
4. แผนงานส่งเสริมให้เกิดการรักษาความสะอาดและฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น

ตัวชี้วัด

1. มีแผนงานและโครงการเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
2. แหล่งวัฒนธรรมได้รับการดูแลรักษาให้คงอยู่ในสภาพเดิม โดยชุมชนได้รับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
3. นักท่องเที่ยวใช้เส้นทางการท่องเที่ยวในการเรียนรู้
4. มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นที่ได้รับการฟื้นฟูดูแลจนนักท่องเที่ยวนิยมท่องเที่ยวมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยวอื่นๆ

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

เพื่อพัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ให้มีความน่าสนใจเป็นที่รู้จัก และได้รับการยอมรับ

เป้าหมายยุทธศาสตร์

ย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์และได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

แผนงาน

1. แผนงานส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยว
2. แผนงานส่งเสริมและพัฒนาสินค้าท่องเที่ยวของชุมชน
3. แผนงานยกระดับมาตรฐาน เพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการ

ตัวชี้วัด

1. กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวได้รับความนิยมน
2. สินค้าท่องเที่ยวชุมชนเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมน
3. จำนวนสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐานสูงขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค

เป้าหมายยุทธศาสตร์

ย่านภูฏีจิ้นและเขตพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีการคมนาคมที่ครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและชุมชนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในพื้นที่นั้นๆ

แผนงาน

1. แผนงานจัดให้มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการให้บริการอย่างมีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว
2. แผนงานจัดให้สิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะกลุ่มคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ
3. แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาเส้นทางคมนาคมได้อย่างเหมาะสมและทั่วถึง

สะดวกสูงขึ้น

ตัวชี้วัด

1. จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามลำดับ
2. ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก
3. มีจำนวนเส้นทางคมนาคมที่รองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสมและทั่วถึง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์

เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ เป็นที่รู้จักและยอมรับของประชาชนทั่วไป

เป้าหมายยุทธศาสตร์

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไป

แผนงาน

1. แผนงานส่งเสริมและพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
2. แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเครื่องมือในการสื่อความหมาย
3. แผนงานส่งเสริมและพัฒนาการตลาด

ตัวชี้วัด

1. ร้อยละของความรู้ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากสื่อประชาสัมพันธ์ที่เผยแพร่
2. ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสื่อความหมาย
3. วิธีการตลาดของชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเพิ่มขึ้น

**โครงการ งบประมาณที่ใช้ และช่วงเวลาในการดำเนินโครงการ
มีปรากฏรายละเอียดของแต่ละแผนงานในภาคผนวก ข**

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่ใช้	ช่วงเวลา				
				2551	2552	2553	2554	2555
ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวและ วัฒนธรรมในชุมชน	1.1 แผนงานจัดตั้ง องค์กรเพื่อบริหารงาน ท่องเที่ยว และ วัฒนธรรมในชุมชน	1.1.1 โครงการยกฐานะ การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมใน ชุมชนให้เป็นองค์กรที่เกิดจาก การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง	400,000		✓	✓	✓	✓
	1.2 แผนงานจัดทำ แผนการท่องเที่ยวและ วัฒนธรรมในชุมชน	1.2.1 โครงการจัดทำแผน การท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ในชุมชน	400,000		✓	✓	✓	✓
	1.3 แผนงานสร้าง กฎระเบียบของชุมชน ให้เอื้อต่อการ ท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	1.3.1 โครงการจัดทำกฎระเบียบ ในชุมชนให้เอื้อต่อการท่องเที่ยว ที่ยั่งยืน	150,000		✓	✓	✓	✓
	1.4 แผนงานจัดตั้ง ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ และองค์ความรู้	1.4.1 โครงการจัดตั้งศูนย์ข้อมูล สารสนเทศและองค์ความรู้ ด้าน การท่องเที่ยวและวัฒนธรรมใน ชุมชน	4,500,000		✓	✓	✓	✓
	1.5 แผนงานพัฒนา บุคลากร	1.5.1 โครงการพัฒนาศักยภาพ บุคลากร	1,000,000	✓	✓	✓	✓	✓
		1.5.2 โครงการเปิดหลักสูตร วัฒนธรรมท้องถิ่น	2,000,000	✓	✓	✓	✓	✓
	1.6 แผนงานติดตาม และประเมินผล	1.6.1 โครงการจัดทำรายงาน สถานการณ์การท่องเที่ยว	400,000		✓	✓	✓	✓
		1.6.2 โครงการจัดทำตัวชี้วัด การพัฒนาการท่องเที่ยว	400,000		✓	✓	✓	✓
		1.6.3 โครงการติดตามและ ประเมินผล เพื่อพัฒนา การท่องเที่ยวของพื้นที่	500,000				✓	✓
			รวม	9,750,000				

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่ใช้	ช่วงเวลา				
				2551	2552	2553	2554	2555
ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว	2.1 แผนงานจัดทำ แผนพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	2.1.1 โครงการจัดทำแผนพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	800,000		✓	✓	✓	✓
		2.2 แผนงานพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม	2.2.1 โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ชุมชน	5,000,000			✓	✓
		2.2.2 โครงการสร้างองค์ความรู้ ในการเฝ้าระวังแหล่งท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรม	400,000		✓	✓	✓	✓
	2.3 แผนงานสร้าง เสริมและพัฒนาเส้นทาง การท่องเที่ยว	2.3.1 โครงการบูรณะซ่อมแซม เส้นทางท่องเที่ยว	2,000,000		✓	✓	✓	✓
		2.3.2 โครงการประชาสัมพันธ์ เส้นทางท่องเที่ยว	800,000		✓	✓	✓	✓
	2.4 แผนงานส่งเสริม ให้เกิดการรักษาความ สะอาดและฟื้นฟู ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	2.4.1 โครงการประชุมสัมมนาให้ ความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของ สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติใน ท้องถิ่น	200,000		✓			
		2.4.2 โครงการรณรงค์รักษา ความสะอาดสิ่งแวดล้อม และ ธรรมชาติในชุมชน	500,000	✓	✓	✓	✓	✓
		2.4.3 โครงการจัดทำสัญลักษณ์ แนะนำความเป็นมาของ สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติเพื่อ การเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวใน ชุมชน	400,000		✓	✓	✓	✓

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่ใช้	ช่วงเวลา				
				2551	2552	2553	2554	2555
	2.5 แผนงานพัฒนา สิ่งแวดล้อม	2.5.1 โครงการพัฒนาสิ่งแวดล่อม บริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์ต และ ชุมชนกุฎีจีน - รื้อถอนศาลาริมน้ำ 2 หลัง - รื้อถอนอาคารเรียน ข้างตาคูร์ตศึกษา - ปูพื้นทางเดินเท้าด้านหน้าโบสถ์ ข้างตาคูร์ต - สนับสนุนการปรับปรุงห้องน้ำ สาธารณะ	2,200,000 100,000 500,000 1,300,000 300,000		✓	✓	✓	
2.5.2 โครงการพัฒนาสิ่งแวดล่อม บริเวณศาลเจ้าเทียนอันแกง - ปรับปรุงลานด้านหน้าศาลเจ้า - ปรับปรุงทางเดินริมน้ำระหว่าง ศาลเจ้าไปยังกุฎีจีน - ปรับปรุงทำน้ำวัดกัลยาณมิตร - ปรับปรุงทางเดินเท้าอื่นๆ ภายใน ชุมชน บ้าย และไฟฟ้าแสงสว่าง		7,114,000 3,264,000 1,050,000 2,500,000 300,000		✓				
2.5.3 โครงการพัฒนาสิ่งแวดล่อม บริเวณวัดประดิษฐาราม และ วัดบางไส้ไก่ - จัดสิ่งแวดล่อมบริเวณ เสาหงส์ - ปูพื้นผิวบริเวณฐานเสาหงส์ - จัดสร้างร้านค้าชั่วคราว 3 หลัง		760,000 400,000 150,000 250,000					✓	✓

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่ใช้	ช่วงเวลา				
				2551	2552	2553	2554	2555
		2.5.4 โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม บริเวณมัสยิดบางหลวง - ปรับปรุงลานด้านหน้ามัสยิด - ปรับปรุงทางเดินระหว่างถนน อรุณอมรินทร์ไปยังกุฎีขาว - ปรับปรุงทำน้ำกุฎีขาวและ ทางเดินจากทำน้ำไปยังลานหน้า มัสยิด - ปรับปรุงทางเดินทำอื่นๆ ภายใน ชุมชน บ้าย และไฟฟ้าแสงสว่าง - ก่อสร้างศาลาทำน้ำกุฎีขาว - สนับสนุนการปรับปรุงห้องน้ำ สาธารณะ	7,840,000 3,000,000 1,800,000 1,000,000 1,440,000 300,000 300,000				✓	✓
		รวม	45,968,000					
ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดกิจกรรม การท่องเที่ยว และ สินค้าท่องเที่ยวอื่นๆ	3.1 แผนงานส่งเสริม และพัฒนากิจกรรม ด้านการท่องเที่ยว	3.1.1 โครงการฟื้นฟูกิจกรรมและ ประเพณีของชุมชน	2,500,000	✓	✓	✓	✓	✓
		3.1.2 โครงการจัดให้มีการจัดงาน เทศกาลของแต่ละแหล่งวัฒนธรรม	2,500,000		✓	✓	✓	✓
		3.1.3 โครงการส่งเสริมภาคธุรกิจ ท้องถิ่น	2,000,000		✓	✓	✓	✓
	3.2 แผนงานส่งเสริม และพัฒนาสินค้า ท่องเที่ยวของชุมชน	3.2.1 โครงการจัดตั้งสหกรณ์	1,500,000			✓	✓	✓
	3.3 แผนงานยกระดับ มาตรฐานและเพิ่ม มูลค่าของสินค้า และ บริการชุมชน	3.3.1 โครงการพัฒนาและ สร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว	1,500,000			✓	✓	✓

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่ใช้	ช่วงเวลา				
				2551	2552	2553	2554	2555
		3.3.2 โครงการปรับพื้นที่สะอาด เพิ่มโอกาสให้เกิดรายได้ - ปรับปรุงบริเวณร้านค้าริมทางให้ อยู่ในระเบียบ สะอาด ถูกอนามัย	2,500,000	✓	✓	✓	✓	✓
		- สนับสนุนให้ความรู้ด้านการ บริหารจัดการแก่ผู้ค้า เรื่องการ จำหน่ายสินค้าและการบริหาร ชุมชน - สนับสนุนวิธีการยกระดับสินค้า ให้ได้มาตรฐานเพื่อบริการชุมชน						
		3.3.3โครงการศึกษากลยุทธ์การ เผยแพร่มาตรฐานสินค้าและ บริการ	600,000			✓	✓	✓
รวม			13,100,000					
ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดตั้งอำนาจ ความสะดวก ด้านการท่องเที่ยว	4.1 แผนงานจัดให้มี ความพร้อมด้านสิ่ง อำนวยความสะดวกและ การให้บริการอย่างมี คุณภาพแก่นักท่องเที่ยว	4.1.1 โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวก	250,000		✓	✓	✓	✓
		4.1.2 โครงการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการท่องเที่ยว	2,000,000			✓	✓	✓
	4.2 แผนงานจัดให้มีสิ่ง อำนวยความสะดวก เพื่อนักท่องเที่ยวทุก กลุ่มอย่างเสมอภาค	4.2.1 โครงการจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก แก่ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และ ประชาชนทั่วไป	5,000,000	✓	✓	✓	✓	✓
	4.3 แผนงานอนุรักษ์และ พัฒนาเส้นทางคมนาคม ให้ครอบคลุมและทั่วถึง	4.3.1 โครงการอนุรักษ์และพัฒนา เส้นทางคมนาคมทางน้ำและทาง บก	2,000,000				✓	✓
		4.3.2 โครงการประชาสัมพันธ์การ ใช้เส้นทางคมนาคม	800,000		✓	✓		
	รวม			10,050,000				

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ	งบประมาณ ที่ใช้	ช่วงเวลา				
				2551	2552	2553	2554	2555
ยุทธศาสตร์ที่ 5 การ ประชาสัมพันธ์และ ส่งเสริมการตลาด	5.1 แผนงานส่งเสริม และพัฒนาการ ประชาสัมพันธ์การ ท่องเที่ยว	5.1.1 โครงการส่งเสริมและ พัฒนาการประชาสัมพันธ์ สัญลักษณ์ของภูฏีจิ้นและพื้นที่ เกี่ยวเนื่อง	1,500,000			✓	✓	✓
	5.2 แผนงานส่งเสริม และพัฒนาเครื่องมือใน การสื่อความหมาย	5.2.1 โครงการจัดทำสื่อ ความหมาย	1,000,000	✓	✓	✓		
	5.3 แผนงานส่งเสริม และพัฒนาการตลาด	5.3.1 โครงการจัดทำกรตลาด เชิงรุก	800,000		✓	✓		
		5.3.2 โครงการยกระดับคุณภาพ สินค้าในชุมชน	800,000			✓	✓	
รวม			4,100,000					
รวมงบประมาณทั้งสิ้น			82,968,000					

แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ. 2551)

วิสัยทัศน์

ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับคนทุกชนชั้น ยึดมั่นการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม มีความพร้อมด้านบริการ ชุมชนสมัครสมานสามัคคี

พันธกิจ

1. พัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ได้สอดคล้องกับศักยภาพและขีดจำกัดของแต่ละพื้นที่
2. จัดบริการที่ได้มาตรฐาน มีคุณภาพ มีความสะดวกสบาย และปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวทั่วไป และนักท่องเที่ยวกลุ่มคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ
3. พัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม
4. ยกระดับวิชาชีพของชุมชนเพื่อกระจายผลประโยชน์สู่ประชาชนผู้เกี่ยวข้องให้ทั่วถึงอย่างเป็นธรรม และเสมอภาค

แผนงาน

1. แผนงานพัฒนาบุคลากร
2. แผนงานส่งเสริมให้เกิดการรักษาความสะอาดและฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. แผนงานส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยว
4. แผนงานยกระดับมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการชุมชน
5. แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเครื่องมือในการสื่อความหมาย

ตัวชี้วัด

1. ระดับขีดความสามารถและความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวของบุคลากรสูงขึ้น
2. นักท่องเที่ยวใช้เส้นทางท่องเที่ยวในการเรียนรู้
3. กิจกรรมการท่องเที่ยวได้รับความนิยม
4. สินค้าการท่องเที่ยวในชุมชนได้รับการยอมรับและได้รับความนิยม
5. ร้อยละของความรู้ความเข้าใจของนักท่องเที่ยวที่เกิดจากสื่อความหมาย

รายละเอียดโครงการ งบประมาณ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ยุทธศาสตร์	แผนงาน	โครงการ	งบประมาณ	พื้นที่เป้าหมาย	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน	แผนงานพัฒนาศักยภาพของบุคคล	1. โครงการเปิดหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่น	500,000	พื้นที่วิจัย 10 ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
		2. โครงการพัฒนาศักยภาพบุคลากร	200,000	พื้นที่วิจัย 10 ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> กองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและสถาบันการศึกษาในพื้นที่
การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	แผนงานส่งเสริมให้เกิดการรักษาความสะอาดและฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น	โครงการรณรงค์รักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในชุมชน	100,000	พื้นที่วิจัย 10 ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานเขตธนบุรี สถาบันการศึกษาในพื้นที่
การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยวอื่นๆ	แผนงานยกระดับมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการชุมชน	โครงการปรับพื้นที่สะอาดเพิ่มโอกาสให้เกิดรายได้	500,000	พื้นที่วิจัย 10 ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> กองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ สถาบันการศึกษาในพื้นที่
	แผนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยว	โครงการฟื้นฟูกิจกรรมและประเพณีของชุมชน	500,000	พื้นที่วิจัย 10 ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> กองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ สำนักงานเขตธนบุรี
การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว	แผนงานจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป	โครงการจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป	1,000,000	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนวัดประยุรวงค์ 	<ul style="list-style-type: none"> กองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตธนบุรี
การประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการตลาด	แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเครื่องมือในการสื่อความหมาย	โครงการจัดทำสื่อความหมาย	400,000	พื้นที่วิจัย 10 ชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> สำนักงานเขตธนบุรี
รวมทั้งสิ้น			3,200,000		

บทที่ 6

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการเพื่อพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ย่านกุฎีจีน และพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ด้านชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่ เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีในประเด็นต่างๆ ศึกษาวางแผน / หาแนวทางที่มีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติให้ เกิดผลอย่างแท้จริงในการพัฒนาย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน จัดทำ แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวยั่งยืนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี และเพื่อพัฒนาชุมชนย่านกุฎีจีนและ พื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวยั่งยืน ในชุมชน ขอบเขตพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ใช้ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ของพื้นที่เป็นเกณฑ์ โดยมีพื้นที่ตาม แนวแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก คลองบางกอกใหญ่ แนวคลองบางลำไย จรดถนนอินทรพิทักษ์บริเวณวัดใหญ่ คริสต์พระชนม ถนนประชาธิปไตย บรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาตรงบริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ ส่วนขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย องค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชน ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ และสภาพกายภาพ สิ่งแวดล้อมในชุมชน จำนวนประชากร อาชีพในชุมชน และความรักถิ่นฐานของประชาชน ปัญหาพื้นฐานใน ชุมชน องค์กรในชุมชน สถาบันทางสังคม เส้นทางการคมนาคมขนส่ง ภูมินามของคลอง ย่าน บ้าน ตลาด ถนน ตรอก ซอย องค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และศิลปวัฒนธรรม ทั้งประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์ของชุมชน พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชุมชน บ้านที่ชุมชนไว้ในวรรณกรรม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชาวบ้าน สถาปัตยกรรม และบุคคลสำคัญในชุมชน องค์ความรู้ด้านการ ท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งระบบการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน สินค้าและกิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และความปลอดภัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ มี 7 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวางแผนการทำงาน ได้มีการกำหนดกรอบ แนวคิด รวบรวมข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ตามขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัยจากเอกสาร สื่อ และแหล่งข้อมูล ต่างๆ ขั้นตอนการเก็บข้อมูลพื้นฐาน มีการสำรวจพื้นที่ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี และศึกษา ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปด้านต่างๆ ตามขอบเขตเนื้อหาการวิจัย รวมถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความหลากหลายทาง วัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้มีการสำรวจพื้นที่ชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง จัดทำ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสภาพการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการสอบถามข้อมูลจากนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชน ประชุมระดมความคิดเห็นและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในชุมชน ขึ้นวิเคราะห์ข้อมูล และนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน/แนวทางใน การทำงาน เป็นการจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่ เกี่ยวเนื่อง หลังจากนั้นนำข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำร่าง แนวทาง/วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนย่านกุฎีจีน

และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ในด้านต่างๆ ดังนี้ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยว การพัฒนาขีดความสามารถในการส่งเสริมให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว จัดทำร่างแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวยั่งยืน และจัดประชุมระดมความคิดเห็นของบุคลากรในพื้นที่ ผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ครบถ้วน เพียงพอของข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ แล้วจึงนำผลจากการระดมความคิดเห็นใช้ในการปรับข้อมูล แนวทางและแผนปฏิบัติการให้มีความเหมาะสม ขึ้นพัฒนาเครือข่ายบุคลากรในชุมชน ขึ้นนี้เป็นขั้วพัฒนาบุคคลในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และการดูแลรักษาวัฒนธรรมในชุมชน ตลอดจนสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยนำข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ ขึ้นพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและการวางแผนในการปรับสิ่งแวดล้อมในชุมชน ขึ้นนี้เป็นขั้วการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและวางแผนในการพัฒนาสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยนำข้อมูลองค์ความรู้มาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การจัดทำป้ายสื่อความหมายและป้ายชี้ทาง และติดตั้งป้าย และขั้วการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูล เป็นขั้วการนำเสนอผลการศึกษาและแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืน โดยการจัดทำแผนประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี จัดกิจกรรมแถลงข่าว เพื่อแนะนำโครงการและแนะนำชุมชน และจัดเสวนาเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีดังนี้

1. จุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มี 4 ด้าน คือ

1.1 ด้านประวัติศาสตร์ กุฎีจีนเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชนบริเวณกุฎีจีนนั้น เกิดขึ้นจากการผสมผสานกันระหว่างผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา การศึกษาประวัติศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านนี้จึงเกี่ยวข้องกับการอพยพของผู้คนจากกรุงศรีอยุธยา หลายกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนามาตั้งบ้านแปงเมืองใหม่ที่กรุงธนบุรี ชุมชนแรกตั้งหลังเสียกรุงในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนี้จึงเปรียบเหมือนการแสดงให้เห็นภาพของชุมชนเดิมที่มาจากอยุธยา

1.2 ด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งรวมของกลุ่มชนหลายเชื้อชาติหลากหลายวัฒนธรรม มีทั้งไทย จีน ฝรั่ง แขก มอญ ลาว ที่นับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ ปรากฏแบบแผนประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนศาสนสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธา อาทิ วัด โบสถ์ มัสยิด ศาลเจ้า ย่านนี้จึงมีจุดแข็งในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม

1.3 ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การที่กุฎีจีนเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันตินั้น ทำให้กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีศักยภาพด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม้ว่าปัจจุบันชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและทางสังคมไปจากอดีต คงเหลือมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่สมาชิกในชุมชน

ควรร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาให้มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1.4 ด้านองค์ความรู้ ย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องได้มีการศึกษาค้นคว้า วิจัย รวบรวมองค์ความรู้ทั้งในด้านเอกสาร วัตถุสิ่งของ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และของดีท้องถิ่นในย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง องค์ความรู้สำคัญเหล่านี้ได้มีการเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งงานวิจัย บทความทางวิชาการ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และมีการบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้ในการบริหารจัดการ โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน

2. สภาพทั่วไปของย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง จากการศึกษาพบว่าย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในการปกครองของเขตชนบุรี ซึ่งครอบคลุมพื้นที่แขวงวัดกัลยาณ์ และแขวงหิรัญรูจี ในพื้นที่วิจัยครอบคลุมพื้นที่ชุมชน 10 แห่ง โดยแขวงวัดกัลยาณ์ประกอบด้วย 6 ชุมชน คือ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนภูฏีจิ้น ชุมชนวัดบุปผาราม ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ชุมชนภูฏีขาว และ ชุมชนซอยโรงคราม แขวงหิรัญรูจี ประกอบด้วย 4 ชุมชน คือ ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ชุมชนวัดประดิษฐาราม และชุมชนสี่แยกบ้านแขก จากการศึกษาข้อมูลชุมชนพบว่า ชุมชนที่มีพื้นที่มากที่สุดและมีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดด้วย คือ ชุมชนภูฏีจิ้น และชุมชนที่มีพื้นที่น้อยที่สุดและมีประชากรน้อยที่สุดคือ ชุมชนซอยโรงคราม

ย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องประกอบด้วยประชาชนซึ่งนับถือศาสนาต่างๆ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาซิกข์ และศาสนาอิสลาม และนับว่าย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นศูนย์กลางของกลุ่มคนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ในย่านภูฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีวัดต่างๆ มากมาย การสร้างวัดมีหลายลักษณะดังใน พ.ศ. 2391 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาวิมลวงศาธิบดี (ช่วง บุนนาค) และเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ได้ปฏิสังขรณ์วัดดอกไม้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามใหม่ว่า วัดบุปผาราม นอกจากนี้ยังมีวัดที่พระมหากษัตริย์และขุนนางร่วมกันสร้างหรือปฏิสังขรณ์อีกหลายแห่งได้แก่ วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร และวัดหิรัญรูจี ส่วนวัดที่สามัญชนร่วมกันสร้างได้แก่ วัดบางไส้ไก่หรือวัดลาว วัดประดิษฐารามหรือวัดมอญ และวัดใหญ่ศรีสุพรรณ

ในส่วนของคริสตศาสนานั้นมีศูนย์กลางที่สำคัญคือ วัดซางตาครู้ส บริเวณชุมชนภูฏีจิ้น ซึ่งก่อตั้งในสมัยกรุงธนบุรี โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้พระราชทานที่ดินให้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวยุโรปที่นับถือคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก

ศาสนาอิสลาม ในพื้นที่วิจัยนั้น มีศาสนสถานสำคัญ คือ มัสยิดบางหลวงหรือภูฏีขาว และมัสยิดหนูลุ่มู๊เป็น โดยมีชาวมุสลิมตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง ได้แก่ ชุมชนภูฏีขาว ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ และชุมชนสี่แยกบ้านแขก

พื้นที่ศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่ 1 ครอบคลุม 3 ชุมชน คือ ชุมชนภูฏีจิ้น ชุมชนวัดกัลยาณ์ และชุมชนวัดประยุรวงศ์ พื้นที่ 2 ครอบคลุมชุมชนภูฏีขาว ชุมชนวัดบุปผาราม และชุมชนซอยโรงคราม และ พื้นที่ 3 ครอบคลุมชุมชนวัดประดิษฐาราม ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ

และ ชุมชนสี่แยกบ้านแขก การตั้งบ้านเรือนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องทุกพื้นที่ มีประชากรค่อนข้างหนาแน่นและแออัด และจากข้อมูลพบว่าในปัจจุบันมีผู้คนจากภายนอกย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชน เพื่อประกอบอาชีพรับจ้างและศึกษาต่อมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา ทั้งปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ขยะมูลฝอย ปัญหาสุขภาพ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนโดยเฉพาะบุคคลที่ตั้งบ้านเรือนดั้งเดิมมีลักษณะเป็นแบบเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แต่ละชุมชนมีกิจกรรมที่ทำให้ได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษาล้อมรอบด้วยคลองและถนนที่ชุมชนใช้ในการสัญจรไปมาในอดีต แต่ปัจจุบันถนนเข้ามามีบทบาทมากกว่า คลองสายต่างๆ จึงใช้เพื่อระบายน้ำมากกว่าใช้สัญจรไปมา แต่ละพื้นที่ / ชุมชนก็มีขอบเขตที่ถูกแบ่งด้วยถนนและคลอง

3. สภาพการท่องเที่ยวในชุมชน

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น แบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านสถานที่สำคัญ ด้านกิจกรรมเทศกาล งานประเพณี และด้านวัฒนธรรมอาหาร ซึ่งชุมชนในพื้นที่ทั้งสามส่วนก็มีจุดเด่นของลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น จากการศึกษพบว่า สภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนต่างๆ ทั้งย่านกุฎีจีน ย่านกุฎีขาว และย่านวัดมอญและวัดลาว ประกอบด้วย ท่าเทียบเรือ ที่จอดรถ ศาลาทำน้ำ จุดพักร่มเงา ไฟส่องทาง ทางเดินเท้า ป้ายสื่อความหมาย ป้ายชี้ทาง สาธารณูปโภคที่จำเป็น ร้านขายของและจุดจำหน่ายของที่ระลึก ชุมชนในแต่ละพื้นที่จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวอยู่มากร้อยต่างตามความจำเป็น และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวหลายอย่างต้องปรับปรุงหรือจัดหาเพิ่มเติมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่าในพื้นที่วิจัยมีองค์กรและหน่วยงานที่รวมตัวเป็นเครือข่ายส่งเสริมการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมย่านฝั่งธนบุรี คือ ชมรมสยามทัศน์ ชมรมเร้ารัตนบุรี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักพิมพ์สารคดี สถาบันไทยคดีศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ที่ได้ทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย การจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลในพื้นที่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ

การมีจุดแข็งอันเกิดจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ชุมชนแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ของบริเวณย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ทำให้มีผู้เข้ามาศึกษาค้นคว้าข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการเข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงขาดการจัดระบบ และการบริหารจัดการ โดยเฉพาะการจัดการองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

4. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวในย่าน ภูเก็ตและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง และเพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมตามเส้นทางท่องเที่ยว โดยมีกิจกรรมสำคัญคือ การศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านต่างๆ ของชุมชน ศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับย่านภูเก็ตและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง การระดมความคิดเห็น ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ การให้ชุมชนพิจารณาให้ความคิดเห็น เติมเต็มปรับเปลี่ยน และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเรียนรู้ตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ออกแบบ จำนวน 3 เส้นทาง เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง ประเด็นความรู้ที่เหมาะสมที่จะเจาะลึกและเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การจัดกิจกรรมดังกล่าว พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมมีความประทับใจในความงดงามของสถานที่ และเรื่องราวต่างๆ เกิดความตระหนักในความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ และประทับใจในความรอบรู้ของวิทยากร นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมยังเสนอแนะว่าการจัดกิจกรรมเรียนรู้ตามเส้นทางท่องเที่ยวควรใช้เวลาสั้นลงและใช้เวลาช่วงเช้าในการจัดกิจกรรม ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสม 4 เส้นทาง ดังนี้ เส้นทางที่ 1 เป็นเส้นทางเดินเท้าเรียนรู้เรื่องกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา (1) เส้นทางที่ 2 เป็นเส้นทางเดินเท้าเรียนรู้เรื่องกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา (2) เส้นทางที่ 3 เป็นเส้นทางจักรยาน เรียนรู้เรื่องกลุ่มชนนานาชาติในสังคมไทย เส้นทางที่ 4 เป็นเส้นทางเรือสแลบเดินเท้าเรียนรู้เรื่องกลุ่มชนนานาชาติในสังคมไทย

5. การพัฒนาบุคลากร

การพัฒนาบุคลากรได้ดำเนินการ 3 ลักษณะ คือ การจัดกิจกรรมสนทนา ปรีกษาหารือ และระดมความคิดเห็น 5 ครั้ง การศึกษาดูงาน 2 ครั้ง ที่ชุมชนบ้านสาขลาจังหวัดสมุทรปราการ และการดูงานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ผลการจัดกิจกรรมพบว่า บุคลากรในชุมชนเกิดความรู้และเห็นแนวทางเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวยังยืน เกิดความตระหนักในความสำคัญของเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นมากขึ้น เห็นแนวทางในการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน และนำความรู้ไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้พบว่าบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมโดยเฉพาะเกี่ยวกับความรอบรู้ของวิทยากรและความรู้ที่ได้รับจากการร่วมกิจกรรม

6. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนย่านภูเก็ตและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555)

ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนย่านภูเก็ตและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนั้น มีการนำยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คือ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยว การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด โดยพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการนักท่องเที่ยวในชุมชน โดยมุ่งพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอย่างรอบด้าน คือ ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม มีกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ดังนี้ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และกำหนดจุดแข็ง

จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว การกำหนดกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์ การจัดทำร่างแผนพัฒนาฯ การพิจารณาความสำคัญของโครงการและการจัดแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว ยั่งยืนย่านภูเก็จิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551) โดยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวยั่งยืนย่านภูเก็จิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555) มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ แผนงาน ตัวชี้วัด เป้าประสงค์ กิจกรรม/โครงการ งบประมาณที่ใช้ ช่วงเวลาที่ดำเนินการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยใช้งบประมาณรวมทั้งสิ้น 82,968,000 บาท สำหรับแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวยั่งยืนย่านภูเก็จิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน ตัวชี้วัด โครงการที่ดำเนินงาน งบประมาณที่ใช้ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ สำหรับโครงการสำคัญ 7 โครงการที่นำเสนอในแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวยั่งยืนย่านภูเก็จิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี มีดังนี้ โครงการรณรงค์รักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ โครงการปรับพื้นที่สะอาดให้โอกาสเพิ่มรายได้ โครงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อบริการนักท่องเที่ยว โครงการเปิดหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นในสถาบันการศึกษา โครงการฟื้นฟูกิจกรรมประเพณีที่น่าสนใจของชุมชน และโครงการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป ใช้งบประมาณทั้งสิ้นจำนวน 3,200,000 บาท

นอกจากนี้ได้จัดทำแผน/แนวทางในการปรับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมบริเวณโบสถ์ช่างตากรู้ส และชุมชนภูเก็จิ้น ศาลเจ้าเกียนอันเกง บริเวณวัดประดิษฐารามและวัดบางไส้ไก่ และมัสยิดบางหลวง และได้จัดทำป้ายต้นแบบ 2 ป้าย คือ ป้ายชี้ทางของพื้นที่ศึกษา ซึ่งกำหนดและติดตั้งบริเวณหน้าโบสถ์ช่างตากรู้ส และป้ายสื่อความหมายมัสยิดบางหลวง ซึ่งกำหนดและติดตั้งบริเวณหน้ามัสยิดบางหลวง

การอภิปรายผล

ในส่วนนี้จะอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นชุมชนเมือง

เดิมนานภูเก็จิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาเป็นสังคมชนวน้ำ แต่เมื่อความเจริญเข้ามาทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต กล่าวคือ ในครั้งที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงครองราชย์ เมืองธนบุรีได้มีการนำชนชาติต่างๆ เข้ามาอยู่ เริ่มจากการตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต วัฒนธรรม การกินอยู่ การประกอบอาชีพ รายได้ สังคม และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นเมืองกรุงเทพมหานคร ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง คือ การคมนาคม ซึ่งเดิมมักจะเดินทางด้วยเรือต้องเปลี่ยนไปเดินทางด้วยรถยนต์เพิ่มขึ้น จากการคมนาคมทางน้ำเปลี่ยนเป็นรูปแบบการคมนาคมทางบก สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงชุมชนจากเดิมทั้งวิถีชีวิต วิถีคิดและความเป็นอยู่ ดังแนวคิดที่ว่า สภาพแวดล้อมของเมืองเป็นส่วนกำหนดเชิงนิเวศที่ส่งผลต่อความเป็นปัจเจกชน ความสัมพันธ์อันหลากหลายของหน่วยทางสังคมและสภาวะจิตใจของผู้คน (Writh : 1938 และ 1980) นอกจากนี้เอสคิว (Askew : 1990) ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะการเปลี่ยนแปลงของเมืองกรุงเทพมหานครว่ามีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ เกิดจากการเปรียบเทียบกับเมืองในโลก

ตะวันตก ดังนั้นความทันสมัย ความมีเอกลักษณ์และความแตกต่างจึงเป็นของคู่กัน ผู้คนจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนจัดการความเป็นอยู่และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันให้เหมาะสมมากขึ้น

2. คักยภาพในการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ย่านภูฎินและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นพื้นที่ที่สามารถพัฒนาศักยภาพในการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่ เพราะมีทรัพยากรท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาเยือนมากมาย โดยเฉพาะทรัพยากรท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรมในรูปแบบของการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมา ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อการดึงดูดให้คนมาเยือน เช่น สภาพชีวิตผู้คน งานเทศกาลและประเพณีต่างๆ ฯลฯ เมื่อพิจารณาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบในการท่องเที่ยว 4 ประการ คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านการมีส่วนร่วม พบว่าข้อมูลในส่วนองค์ประกอบด้านพื้นที่นั้นมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะย่านนี้มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ในชุมชนที่น่าสนใจ โดยเฉพาะที่นี่มีความหลากหลายของวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ มีศาสนสถานของศาสนาที่สำคัญ ที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ มีกิจกรรม เทศกาล และอาหารการกินที่หลากหลายลักษณะสืบทอดกันมานาน แต่ในส่วนองค์ประกอบด้านการจัดการ องค์ประกอบด้านกิจกรรม และองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมนั้น หากได้พิจารณาปรับปรุงโดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และจัดโอกาสให้องค์กรชุมชนพูดคุย ปรึกษาหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันค้นหาจุดแข็งและความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว ค้นหาจุดอ่อน สภาพปัญหา และหาแนวทางแก้ไข โดยคำนึงถึงการพัฒนาที่จะเกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น สำหรับกิจกรรม/แนวทางที่ชุมชนควรดำเนินการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยว คือการรวบรวมและสร้างองค์ความรู้ในพื้นที่ พร้อมนำเสนอเป็นเรื่องราวอย่างมีสีสัน การกระตุ้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในพื้นที่ดำเนินการพัฒนาอย่างจริงจัง การวางแผนอย่างรอบด้านและดำเนินการอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีผลกระทบในเชิงลบต่อธรรมชาติแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่เลย การจัดแบ่งพื้นที่เพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างเหมาะสม จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ การจัดเก็บสถิติตัวเลขของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่อย่างเป็นระบบ การจัดระบบการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการสรุปบทเรียนเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาบุคลากร

จากผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมพัฒนาบุคลากรในโครงการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้บุคลากรเกิดความรู้ความเข้าใจ ได้แนวคิดและแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยเฉพาะบุคลากรในชุมชนเกิดความคิด และเห็นแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม และความสะอาดในชุมชน การตระหนักว่าในชุมชนมีสิ่งดีๆ ที่เป็นเอกลักษณ์มากมายและกำลังจะสูญหายไป ควรจะรวบรวมประมวลข้อมูลองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ในชุมชนนั้นไว้อย่างเป็นระบบ ควรมีการจัดทำสื่อต่างๆ เผยแพร่ข้อมูล ตลอดจนมีแนวคิดในการจัดเวทีพูดคุย และกำหนดกฎกติกาและแนวทางในการทำงานร่วมกันในชุมชนนั้น ถือว่าเป็นความสำเร็จในการจัดกิจกรรมในระดับที่น่าพอใจ และเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการทำงานในอนาคต

ต่อไป เพราะการพัฒนาบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืน (สมชัย วิเศษมงคลชัย : 2550) ผลที่เกิดขึ้นน่าจะเนื่องมาจากสาเหตุ ดังนี้ ความคุ้นเคยของคณะผู้วิจัยและบุคลากรในชุมชน การออกแบบกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรที่หลากหลายลักษณะ ทั้งการพูดคุยกัน การรับฟังผู้รู้ การจัดกิจกรรมให้เกิด การเรียนรู้จากกันและกัน และเสริมเติมความรู้สำคัญที่ละเอียดถี่ถ้วนอย่างต่อเนื่องโดยแทรก การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน อีกทั้งการให้ประสบการณ์ตรงที่ชัดเจนแก่บุคลากรในชุมชน ที่สำคัญคือ การที่คณะผู้วิจัยได้คัดสรรวิทยากร และผู้ให้ความรู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องราวที่บรรยาย มีวิธีการถ่ายทอดอย่าง มีสีสัน เข้าใจง่ายและปฏิบัติได้ง่าย สามารถเชื่อมโยงเรื่องราวที่เรียนรู้สู่การพัฒนาในงานในชุมชน การทำงาน พัฒนาบุคลากรที่ต่อเนื่องค่อยเป็นค่อยไป และเน้นการวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรมอย่างเสมอ อีกทั้งปรับ กิจกรรมให้เหมาะสมในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

4. การจัดเส้นทางท่องเที่ยว

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัยนั้นเป็นชุมชนที่มีความสำคัญยิ่ง ตั้งแต่สมัยอยุธยาและต่อเนื่องจนมาถึงยุคต้นรัตนโกสินทร์ เป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมหลายประการ ทั้งที่ยังคงเหลือร่องรอยอยู่ในลักษณะสถาปัตยกรรมศาสนสถานของศาสนาต่างๆ อาคารบ้านเรือน อาหารการกิน กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่แทรกอยู่ในวิถีชีวิตและสิ่งของต่างๆ อีกทั้งมีเรื่องราวต่างๆ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับ การพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและเทคโนโลยี พื้นที่ย่านนี้จึงมีความ น่าสนใจและน่าศึกษาเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง แต่จากข้อมูลพบว่า ในพื้นที่นี้การจัดระบบการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจน จึงนำเสนอศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ได้ไม่เต็มที่ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงได้ออกแบบ เส้นทางท่องเที่ยวขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการศึกษาเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ อย่างชัดเจน สัมพันธ์เชื่อมโยง และมีความหมาย เป็นเส้นทางที่สะท้อนข้อมูล เรื่องราวสำคัญต่างๆ และเป็นเส้นทางที่นำข้อมูลความเป็น เอกลักษณะเกี่ยวกับการเป็นสังคมชาวน้ำของชุมชนย่านนี้ มาใช้กำหนดรูปแบบการเรียนรู้ในเส้นทางนั้นๆ โดย เน้นการเรียนรู้กลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนาและกลุ่มชนนานาชาติในสังคมไทย มีรูปแบบการเดินทาง 3 ลักษณะ คือ การเดินเท้า จักรยาน และเดินทางโดยทางเรือสลับการเดินทาง

สำหรับการออกแบบเส้นทางดังกล่าวนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ชุมชน และ ผู้เกี่ยวข้องได้ให้ข้อมูลความคิดเห็น ทั้งการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวให้บุคลากรในชุมชนและผู้มีความรู้ พิจารณาเติมเต็มข้อมูล การจัดกิจกรรมเรียนรู้ตามเส้นทางท่องเที่ยวและเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมเส้นทางได้แสดง ความคิด ความรู้สึก และให้ข้อเสนอแนะซึ่งทำให้เส้นทางที่จัดขึ้นมีความเหมาะสม กระบวนการดังกล่าวเป็น แนวทางสำคัญในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม/ โครงการท่องเที่ยวที่ต้องเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มี ส่วนร่วมได้เรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์ข้อมูลชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย และทำให้เห็นข้อมูลความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนทุกชุมชน ตลอดจนเส้นทางการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ 1 ใช้บ้านหลุยส์วินเซอร์ เป็นศูนย์ข้อมูล และ พื้นที่ที่ 3 ใช้บ้านเอกะนาคเป็นศูนย์ข้อมูล

2. หน่วยงานและสถาบันทางการศึกษาในชุมชน ควรจัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี โดยวางแผนทางร่วมกันอย่างเป็นระบบ นำศักยภาพของหน่วยงาน และศักยภาพของบุคลากรในพื้นที่มาใช้ และมีเป้าหมายให้สถานศึกษาทุกแห่งมีหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 2 แห่ง เป็นพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ และเน้นการจัดกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการของเยาวชน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการรวมความคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ของเครือข่ายการทำงานทุกฝ่าย และเป็นกิจกรรมที่เน้นฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมที่กำลังจะสูญหาย

3. ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจะจัดการองค์ความรู้ต่างๆ ที่แสดงเอกลักษณ์ของชุมชนและจัดทำสื่อ เอกสารพร้อมเผยแพร่ และควรจัดกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ อย่างมีความหมายโดยเน้นการจัดกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม เทศกาล และกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนที่หายไป

4. จัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย โดยเฉพาะการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เผยแพร่ข้อมูลต่างๆ จากผู้สูงวัยสู่เยาวชนและผู้สนใจ การศึกษาดูงานชุมชนท้องถิ่นที่ดำเนินการประสบความสำเร็จและการถอดบทเรียนมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวในชุมชน

5. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่จำเป็น โดยเฉพาะที่จอดรถ จุดพักผ่อน ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ห้องน้ำ และป้ายสื่อความหมายในทุกชุมชน โดยเฉพาะการติดตั้งป้ายชี้ทางในชุมชนอื่นที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน

6. จัดกิจกรรมรณรงค์ให้บุคลากรในชุมชนตระหนักในการรักษาความสะอาดของชุมชน และการจัดชุมชนให้น่าดู น่าอยู่ น่ามอง เป็นระเบียบ ตลอดจนการรักษาสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

7. จัดให้มีหน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินงาน ประสานงาน ผลักดัน สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการทำงานด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อผลักดันให้เกิดแผน กิจกรรมโครงการต่างๆ ตลอดจนการติดตาม กำกับ ควบคุมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีลักษณะการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ตลอดจนจัดทำฐานข้อมูลต่างๆ ในชุมชน

8. จัดให้มีระเบียบ กฎกติกาในชุมชนที่จะทำให้ชุมชนน่าดู น่าอยู่ น่ามอง และเป็นแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2542). **หนังสือประวัติท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ในโอกาสฉลอง 100 ปี อายุท่านครูจางวางทั่ว พาทยโกศล.
- กรมศิลปากร. (2511). **ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3**. พระนคร: องค์การคำคุณุสสา.
- กรมศิลปากร.(2511). **ประชุมพงศาวดาร เล่ม 23 ภาคที่ 39**. พระนคร: องค์การคำคุณุสสา.
- กรุงเทพมหานคร. (ม.ป.ป.). **แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545 – 2549)**.
กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- กองการท่องเที่ยว. (2547). **กรุงเทพมหานคร เมืองน่าเที่ยวที่สุดในเอเชีย**. [Online] Available from : [http:// www.bangkoktourist.com/thai/festivals/hotnews_festivals. php](http://www.bangkoktourist.com/thai/festivals/hotnews_festivals.php) [25 November 2004]
- กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. (2525). **ฐานคิดสู่ทางเลือกใหม่ของสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, กรมศิลปากร. (2539) **นานาสาระประวัติศาสตร์จากเอกสารต่างประเทศ**.
กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กาญจนาคพันธ์. (2544). **เด็กคลองบางหลวง เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2547).**แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2548**. [Online] Available from : [http:// tat.or.th/thai/tat_plan. Php](http://tat.or.th/thai/tat_plan.Php) [22 พฤศจิกายน 2547]
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). **นโยบายด้านการศึกษา ศิลปะ และวัฒนธรรมของอังกฤษ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2541). **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). **รายงานการวิจัย เรื่อง การดำเนินงานวัฒนธรรมของประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือสกุลกัลยาณมิตร. (2536). **ประวัติสกุลกัลยาณมิตร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). **กรอบวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2544). **แนวทางการสืบค้นสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

จุลทัศน์ พยาฆรานนท์. (2542). **ประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี ฉบับฉลอม 72 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช**. กรุงเทพมหานคร: สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏธนบุรี.

ชาญ กัลยาณมิตร. (2543). **หนังสือที่ระลึกงานทอดกฐินพระราชทานวัดกัลยาณมิตรรวมมหาวิหาร**.
กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการ. (2550) **อยุธยา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชาย จอนสุข. (ม.ป.ป.). **ประวัติมัธยมบางหลวง (กุฎีขาว) และชุมชนกุฎีขาว**. กรุงเทพฯ: ชุมชนกุฎีขาว
ชุมชนวัดประดิษฐาราม. (ม.ป.ป.). **ประเพณีสงกรานต์และแห่ปลาชารวมัญญ**. กรุงเทพฯ: ชุมชน
วัดประดิษฐาราม.

ณรงค์ เล็งประชา. (2531). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ตาซาร์ด, บาทหลวง. (2517). **จดหมายเหตุการณเดินทางมาสู่ประเทศสยาม (แปลโดยสันต์ ท.โกมลบุตร)**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

นริศรานูวัตติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2515). **สารันสมเด็จ เล่ม 2**.
พระนคร: โรงพิมพ์องค์การค้ำคูลสภา.

นายกรัชมন্ত্রী, สำนัก. (2525). **ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2474 - ปัจจุบัน**.
กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์การพิมพ์.

นิทัศน์ วิเทศ. (2542). **การจัดการความรู้ : เทคนิคในการแปรความรู้สู่ความได้เปรียบในการแข่งขัน**.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทเออาร์ บีซิเนส เพรส จำกัด.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2533). **ความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย : การท้าทายใหม่. สู่ความเข้าใจวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

บำรุง สุขพรรณ. (2539). **รายงานการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารงานวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยต่อประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ประวัติวัดกัลยาณมิตร. (2527). **อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระครูโสภณกัลยาณวัตร (เส่งโสภโณ)**. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์.

ประเวศ วะสี. (2541). **วิสัยทัศน์ : ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

ประเวศ วะสี. (2547). **ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกับการพัฒนา** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

พจน์ เทียมศักดิ์. (2542). **ปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ในชุมชนและโรงเรียน**. ปรินญาพันธ์ การศึกษา
ดุสิตบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พนิดา วีระชาติ. (2542). **การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ไอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). (2536). **วัฒนธรรมกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พรีนติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

- มาเรียม นิลพันธุ์. (2536). **การพัฒนาหลักสูตรการวิจัยวัฒนธรรม**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒน์ ประสานมิตร.
- วราห์ โจนวิภาต. (2528). **อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนางฉลวย โจนวิภาต**. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์.
- วราห์ โจนวิภาต. "ย้อนรอยอดีตคลองบางหลวง" **วารสารที่ศัตวรรษวัฒนธรรม** ฉบับปีที่ 7 พุทธศักราช 2551.
- วัชรา คลายนาทร. (2544). **งานวิจัยเรื่องชุมชนบ้านสมเด็จพระยา : กรณีศึกษาชุมชนเมืองของสังคมไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- วีณา ศรีธัญรัตน์ และคณะ. (2528). **ผลงานด้านวัฒนธรรมของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์** (ช่วง บุนนาค). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ หจก.ห้างขายยาตราณกยุง-แม่เลื่อน.
- ศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). วิวัฒนาการของวัฒนธรรม จากมิติทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ใน **สู่ความเข้าใจ ในวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สภาสถาบันราชภัฏ, สำนักงาน. (2543). โครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "ความร่วมมือในการคัดสรรสร้างฐานข้อมูลท้องถิ่นและสังคมการเรียนรู้" **ข้อมูลท้องถิ่น**. (11-12 กันยายน) กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน สภาสถาบันราชภัฏ.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. วัฒนธรรมไทยในกระแสวัฒนธรรมโลก 2540. ใน **วารสารบัณฑิตศึกษา**. 1, 1 (กันยายน)
- สำนักพิมพ์สารคดี. (2542). **เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน...ธนบุรีราชธานีที่ถูกลิ้มบนฝั่งเจ้าพระยากับร่องรอยถิ่นฐานบ้านผู้ดีและย่านวัฒนธรรมเก่าแก่ของบางกอก**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารคดี.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม(วิถีวิทยาและบทบาทในประชาสังคม)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อศิน รพีพัฒน์. (2537). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย และทำไมต้องพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน. ใน **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: คัดดีโสภาการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

Edward B. Tylor. **Primitive Culture**. (New York : Harper Torchbooks. 1985, Orig, 1871)

Evereth M. Rogers. (1976). **Social Change in Rural Society**. New York: Appletan Century Crafts.

Franz Boas, Race. (1940). **Language and culture** New York: Macmillan.

Judd, D.R. and S.S. Fainstein. 1999. **The Tourist City**. New Haven and London : Yale University press.

Gollnick, D.M. and Chinn. (1994). **P.C. Multicultural education in a pluralistic Society**. New York: Merril.

World Tourism Organization (WTO). (2004). **Facts Figures : Tourism Market Trends**. [Online] Available from : [http // www.world - tourism.org/facts/tmt.html](http://www.world-tourism.org/facts/tmt.html) [22 November 2004]

Kroeber, Alfred L, (1952). **The nature of Culture**. Chicago: Chicago U. University Press.

แนบท้ายภาคผนวก

1. นางสาวสุภาวดี หิรัญวัชรพุกฤษ
2. นายพีระพงษ์ ดวงดี
3. นางสาวชนัญพัฒน์ ไชยเทศ
4. นางสาวไพโรจน์ วรรณพัฒน์
5. นางสาวภาวิณี เปลื้องทุกข์
6. นางสาวนิลยา นิเนตร
7. นายวีระ เตชะเพิ่มผล
8. นางสาวจิราวรรณ สีลา
9. ผศ.สุภาภรณ์ จินตามณีโรจน์
10. นางสาวแสงมณี วิรัตน์
11. นางสาวพิชญานันท์ สายทอง
- 12.นางสมทรง ภูทอง
- 13.นางสาวฐานา ลีทิสสาร
- 14.นางสาวดรุณวรรณ ดวงมีน
- 15.นางสาวนุจรีย์ อ่วมดีเยี่ยม
- 16.นางสาวหทัยชนก ลิมป์สุคนธ์
- 17.นางสาววรรณิ์ อักษรนำ
- 18.นายศรายุทธ์ แซ่ตั้ง
- 19.นางสาวสุวิมล กาญจนสุธา
- 20.นางสายลัดดา บรรเลงจิต
- 21.นางอังสนา ปิ่นรัตน์
- 22.นายวรพงษ์ อุ่ณรงค์มีวงศ์
- 23.นายโกวิทย์ เกียรติบุตร
- 24.นายสุรชัย เอกสมิทธิ์
- 25.นายอุรา สุนทรสารทูล
- 26.นายวรชัย พิลาธรรมย์
- 27.นายสุชาครีย์ ก่อเกียรติตระกูล
- 28.นายคานติ สุวรรณศรี
- 29.นางลินดา เกณฑ์มา
- 30.ผศ.ชลลดา พงษ์พัฒนาโยธิน
- 31.นางจิราภรณ์ ทนุสวัสดิ์
- 32.นางยุพา กาญจนไพศาลกิจ

33.คุณหมุกดา	ฤทัยแสงสุข
34.คุณกัลยา	วงศ์โรจน์ศรี
35.นางสำเนา	กลีนุปผา
36.นายศักดิ์ดา	เสถียรนภาพร
37.คุณชวณี	ปัญญฤทธิ์
38.คุณรุจณี	กลีนอุบล
39.นายจิรพงษ์	บรรหารพิทักษ์
40.นางสาวไพลิน	อัศวินเทพ
41.นายชนาธิป	กระเชียรทรัพย์
42.นายพล	ฐิติรัตน์กุล
43.นางสาวยุวธิดา	แก้งพงษ์
44.คุณนุชนางค์	ชุมดี
45.รศ.พุฒิ	วีระประเสริฐ
46.คุณธนัชพร	พรหมคุณ
47.คุณจันทนา	อุดมพร
48.คุณเจริญ	กิจราษฎร์
49.คุณชิตไชย	ยังยืน
50.คุณสาลี	อารีโรดม
51.คุณวราห์	โรจนวิภาต
52.ว่าที่ร้อยตรีประภาพ	เบญจกุล
53.นายมงคลชนก	ปราโมทย์ธนา
54.นายสำราญ	พุ่มหอม
55.นายปัญญฤทธิ์	ลำภาทอง
56.นายภาคภูมิ	สุจิตจรกุล

แนบท้ายภาคผนวก

1. รายชื่อชุมชนร่วมประชุม
2. รายชื่อชุมชนร่วมศึกษาดูงาน
3. การประชุมเสวนาแต่ละครั้ง
 - ผู้เข้าประชุม
 - วิทยากร
 - สรุปผล
4. ผู้บอกข้อมูล / ผู้ให้สัมภาษณ์
5. คณะผู้วิจัย
 - ผู้ทรงคุณวุฒิ
 - ผู้เชี่ยวชาญ
 - ผู้วิจัย
 - ผู้วิจัยร่วม

ภาคผนวก ก

องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ : สถานที่สำคัญและบุคคลสำคัญ

องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ : สถานที่สำคัญและบุคคลสำคัญ

บริเวณพื้นที่ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งเรียนรู้ข้อมูลเรื่องราวด้านวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ควรแก่การเก็บรวบรวมไว้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาค้นคว้าและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ข้อมูลความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ 2 ด้าน คือ ด้านสถานที่สำคัญ และด้านบุคคลสำคัญ

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ด้านสถานที่สำคัญ

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีสถานที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับประวัติการก่อตั้งและพัฒนาการของชุมชนในพื้นที่ ทั้งที่เป็นศาสนสถานอันเป็นศูนย์กลางของชุมชน เช่น วัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ และศาลเจ้า สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ภูมินามของคลอง บ้าน ย่าน ถนน ตรอก ตลาด เรือนขุนนาง และสถานศึกษาที่สำคัญในพื้นที่ ดังรายละเอียดคือ

วัดประยุรวงศาวาสวิหาร

วัดประยุรวงศาวาสวิหารตั้งอยู่ที่ถนนประชาธิปไตย แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร บริเวณเชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้าฝั่งธนบุรี สมเด็จพระเจ้าบรมมหาราชเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) หรือสมเด็จพระเอกาทศโลกย์ สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2371 ชาวบ้านเรียกกันว่า วัดรั้วเหล็ก เพราะมีรั้วเหล็กซึ่งสมเด็จพระเอกาทศโลกย์สั่งมาจากอังกฤษเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายรัชกาลที่ 3 ใช้เป็นกำแพงในพระบรมมหาราชวังแต่ไม่โปรด จึงขอรับพระราชทานมาใช้เป็นกำแพงวัดแทน โดยเอาน้ำตาลทรายน้ำหนักเท่าน้ำหนักเหล็กไปแลก รั้วเหล็กมีความสูง 3 ศอกเศษ ทำเป็นรูปอาวุธโบราณ คือ หอก ดาบ และขวาน มีลักษณะเป็นกำแพงและซุ้มประตูเล็กๆ เป็นตอนๆ วัดจากมุขวิหารคดข้างพระอุโบสถไปจรดกำแพงประตูวัดด้านตะวันออกยาว 148 เมตร ล้อมบริเวณภูเขาจำลองอีก 2 ด้าน ด้านตะวันตกยาว 48 เมตร ด้านใต้ยาว 43 เมตร ล้อมเป็นกำแพงหน้าวัด ตอนขวามือเข้ามายาว 40 เมตร ตอนซ้ายมือเข้ามายาว 20 เมตร

พระอุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี คือ หลังคาเครื่องบนเป็นไม้ มีช่อฟ้า ใบระกา ทางหงส์ หน้าบันเป็นลายดอกพุดตาน ตัวอาคารด้านหน้าและด้านหลังมีประตูเข้าออกด้านละ 2 บาน พระประธานในพระอุโบสถหล่อในปี พ.ศ. 2371 อันเป็นที่เริ่มสร้างวัด เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 1.99 เมตร สูง 16.25 เมตร มีพระพุทธรูปลักษณะอันงดงาม สมเด็จพระเจ้าบรมมหาราชเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ให้ช่างชาวไทยเป็นผู้หล่อ และว่าจ้างช่างญี่ปุ่นฝีมือเยี่ยมมาลงรักปิดทอง ถือได้ว่าเป็นพระพุทธรูปองค์แรกที่นำช่างฝีมือชาวต่างชาติมาทำการปิดทอง

พระวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหน้าตักน้อยซึ่งอัญเชิญมาจากสุโขทัย ตัวพระวิหารเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณี กว้าง 16.99 เมตร ยาว 20.19 เมตร เป็นวิหาร 5 ห้อง หลังคาลดหลั่น 2 ชั้น หน้าบันสลักลวดลายดอกไม้ ปิดทองประดับกระจก มีซุ้มประตู 4 ประตู บานประตูประดับมุก

พระพุทธรูปหน้าน้อย เป็นพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัยสมัยสุโขทัย หน้าตักกว้าง 4.25 เมตร สูง 5.7 เมตร เป็นพระพุทธรูปโบราณคู่กับพระศรีศากยมุณี (พระพุทธรูปใหญ่) พระประธานในพระวิหารวัดสุทัศน์เทพวราราม พระพุทธรูปทั้งสองนี้มีลักษณะเหมือนกัน คือ มีพระรัศมีเปลว แต่ไม่มีพระศก ชายผ้ารัดประคตเป็นเชี้ยวตะขาบ และประทับนั่งขัดสมาธิราบ เช่นเดียวกับพระพุทธรูปชินราช จังหวัดพิษณุโลก พระพุทธรูปหน้าน้อยนี้ได้ัญเชิญมาจากจังหวัดสุโขทัยมาประดิษฐานไว้ ณ พระวิหารวัดประยุรวงศาวาส เมื่อ พ.ศ.2347

พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ทรงกลมสี่ฐานรูปโอคว่ำ สูง 60.525 เมตร ฐานล่างส่วนนอกวัดโดยรอบได้ 162 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 50 เมตร มีช่องคูหาเรียงรายล้อมรอบชั้นล่างพระเจดีย์ 54 คูหา ชั้นบนถัดจากช่องคูหาขึ้นไปมีพระเจดีย์เล็ก 18 องค์ เรียงรายรอบพระเจดีย์องค์ใหญ่ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุและอัฐิคนในตระกูลขุนนาง

ภูเขาจำลอง (เขาเต่า) สร้างเป็นเขามอกอด้วยศิลาตั้งอยู่กลางสระน้ำบริเวณหน้าวัด มีศาลารายตั้งอยู่ริมสระน้ำเพื่อเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป และเป็นที่นั่งพักผ่อนหย่อนใจ มีบันไดขึ้นสู่ยอดเขา บนยอดเขาเป็นที่ตั้งพระสถูปหล่อด้วยทองเหลืองลงรักปิดทองสำหรับบรรจุพระพุทธรูปสำคัญไว้ข้างใน สระน้ำที่ล้อมรอบภูเขาจำลองเต็มไปด้วยเต่าและตะพาบน้ำ

วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร

วัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหารเป็นพระอารามหลวงชั้นโทชนิดวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ปากคลองบางกอกใหญ่ หน้าวัดหันสู่แม่น้ำเจ้าพระยา สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ผู้สร้างคือเจ้าพระยา นิกรบดีนทร์ (โต) ต้นสกุลกัลยาณมิตร เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2368 เสร็จและถวายเป็นพระอารามหลวงเมื่อ พ.ศ. 2370 มีโบราณสถานที่สำคัญภายในวัด ได้แก่

พระอุโบสถ ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นบ้านของเจ้าพระยานิกรบดีนทร์ (โต กัลยาณมิตร) ตัวอาคารสร้างตามสถาปัตยกรรมแบบจีน ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันปั้นลายดอกไม้ประดับกระเบื้องเคลือบสลัปลี ชุ่มประตูปื้นต่างปั้นลายดอกไม้ประดับกระจก ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังเกี่ยวกับพุทธประวัติ เสาเขียนลายทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ มีพระพุทธรูปหล่อปางปาลิไลยก์เป็นพระประธานภายในพระอุโบสถ

พระวิหารหลวง (พระวิหารหลวงพ่อโต หรือช่าปอง) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2380 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง เป็นพระวิหารที่สร้างได้สัดส่วนงดงาม ตัวอาคารวางรากฐานโดยไม่ได้ตอกเสาเข็ม ใช้วิธีขุดพื้นรูปสี่เหลี่ยมฐานกว้าง และใช้ไม้ซุงทั้งท่อนเรียงทับซ้อนกัน 2-3 ชั้น ลักษณะเป็นแบบสถาปัตยกรรมไทย หลังคามุงกระเบื้องเคลือบประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ เเชิงชาย หน้าบันสลักลายดอกไม้ปูนปั้นประดับกระจก ประตูปื้นต่างเป็นไม้สักแผ่นเดียวลายรดน้ำรูปทวารบาล ด้านในมีผนังเป็นลายดอกไม้ร่วง เสาภายในพระวิหารเขียนเป็นลายดอกไม้ หน้าพระวิหารมีชุมประตูปื้นและตุ๊กตาทิน ศิลปะจีน มีพระพุทธรูปไตรรัตนนายก หรือที่เรียกกันว่า “หลวงพ่โต” เป็นพระประธานในวิหารหลวง

พระพุทธรูปไตรรัตนนายก เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างประดิษฐานไว้ในพระวิหารหลวง มีหน้าตักกว้าง 11.75 เมตร สูง 15.45 เมตร และเมื่อสร้างเสร็จได้พระราชทานนามว่า “พระโต” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามใหม่ว่า “พระพุทธรูปไตรรัตนนายก”

ไ้ไตรรัตนนายก” ชาวจีนเรียกว่า “ซำปอกง” หรือ “ซำปอสุดกง” นอกจากนี้ยังมีปูชนียสถานและปูชนียวัตถุอื่นๆ อีกหลายอย่าง เช่น หมุกุฎีสงฆ์ ศาลาตรีมุข ฯลฯ

หอพระธรรมมณเฑียรเถลิงพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2408 แทนหอไตรเดิมเพื่อเป็นที่เก็บพระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่างๆ เป็นอาคาร 2 ชั้น ก่ออิฐถือปูน มีระเบียงล้อมรอบ หลังคาประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันสลักลายเปลวปิดทองประดับกระจก ตรงกลางสลักรูปเครื่องราชกกุธภัณฑ์ ซุ้มประตูหน้าต่างปั้นลายดอกไม้ ตรงกลางสลักรูปมหามงกุฎเหนือพานแว่นฟ้า ซึ่งเป็นพระราชลัญจกรของรัชกาลที่ 4 บานประตูหน้าต่างสลักลายดอกไม้ปิดทองประดับกระจก

หอรระฆัง พระสุนทรสมภาร (พรหม) สร้างไว้เมื่อ พ.ศ. 2476 มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม กว้าง 9 เมตร สูง 30 เมตร ชั้นบนประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติ ชั้นล่างแขวนระฆังใบใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 192 เซนติเมตร หนัก 13 ตัน

วัดบุปผารามวรวิหาร

เป็นวัดที่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นในเวลาต่อมาได้กลายเป็นวัดร้างอยู่กลางสวน แต่เดิมชาวบ้านเรียกว่า วัดดอกไม้ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ท่านผู้หญิงจันทรภรรยาเอกของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ ซึ่งเป็นมารดาของสมเด็จพระเจ้าบรมมหาศรีสุริยวงศ์ได้ปฏิสังขรณ์เนื่องจากเป็นวัดที่อยู่ใกล้บ้าน ต่อมาตอนปลายรัชกาลที่ 3 สมเด็จพระเจ้าบรมมหาศรีสุริยวงศ์เมื่อครั้งเป็นจมนัไวยวรนาถได้ชักชวนน้องชายต่างมารดา คือ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ซึ่งในครั้งนั้นยังเป็นจมนัราชามาตย์ร่วมปฏิสังขรณ์วัดดอกไม้แห่งนี้ การปฏิสังขรณ์ในครั้งนั้นเท่ากับการสร้างวัดใหม่ทั้งวัด เพราะสภาพเดิมทรุดโทรมมาก พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงช่วยในการบูรณะพระอุโบสถด้วย แล้วพระราชทานนามวัดใหม่ว่าวัดบุปผาราม พระองค์โปรดในการเสด็จพระราชดำเนินมาวัดนี้เพื่อทรงตรวจตราและทรงสั่งสอนพระสงฆ์ซึ่งได้พระราชทานและจำพรรษาในวัดนี้ จากนั้นเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) ได้บูรณปฏิสังขรณ์ต่อมา ในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 วัดบุปผารามถูกระเบิดทำลาย พระอุโบสถชำรุดยากแก่การซ่อมแซม พระธรรมวราลังการ (กล่อม อนุภาสเถร) เจ้าอาวาสวัดบุปผารามได้ดำเนินการก่อสร้าง พระอุโบสถขึ้นใหม่ แต่ยังคงรักษารูปแบบเดิมของพระอุโบสถไว้ ส่วนพระวิหารและกุฎีสงฆ์บางหลังยังเป็นของเดิมที่มีมาพร้อมกับการสร้างวัด

พระอุโบสถ พระอุโบสถหลังเดิมประสบภัยทางอากาศในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นพระธรรมวราลังการ (กล่อม อนุภาสเถร) เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม ได้ดำเนินการสร้างพระอุโบสถใหม่แทนพระอุโบสถเดิม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินจำนวน 1,000 บาท เพื่อเป็นการเริ่มต้นในการก่อสร้าง เมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2492 โดยมีหลวงวิศาลศิลปกรรมเป็นผู้ออกแบบพระอุโบสถ ต่อมาเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพิธีผูกพัทธสีมา พระอุโบสถที่สร้างขึ้นใหม่นี้ได้พยายามจำลองแบบพระอุโบสถเดิม เช่น บานประตูหน้าต่างซึ่งจำลองลายแกะสลักของเดิมที่ยังคงเหลือจากการ

ถูกระเบิดทำลาย 1 ช่อง การจำลองนี้ได้จำลองเป็นลายสลักคุณด้วยทองแดงและลงรักปิดทองทำด้วยมือ ไม่ทำแบบหล่อ เพื่อให้มีความอ่อนช้อยลึกล้ำคล้ายทำด้วยไม้แห้งงามเสมอของเดิมมากที่สุด พื้นเป็นลายพุดตาน หมายถึงตระกูลขุนนาง ช่วงบนของพื้นเป็นตราลายพิชัยมงกุฎ หมายถึง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ช่วงกลางเป็นลายตราบัวแก้ว หมายถึง สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์

พระวิหาร เป็นปูชนียสถานเก่าแก่ ของเดิมเป็นสถาปัตยกรรมแบบทรงจีนผสมไทยตามพระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซ่อฟ้าเป็นรูปครุฑ หางหงส์เป็นรูปนาค หน้าบันเป็นลายเครือดอกไม้ มีตราสุริยมณฑลประดิษฐานกลางหน้าบัน ฝาผนังภายในมีภาพจิตรกรรมเรื่องพระพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนเสด็จนิพพาน รวมทั้งตอนถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระและแบ่งปันพระบรมสารีริกธาตุ ฝาผนังระหว่างช่องหน้าต่างเป็นภาพจิตรกรรมเรื่องพระเจ้าสิบชาติ ช่องละหนึ่งพระชาติ ที่กรอบประตูและกรอบหน้าต่างมีโคลงสุภาพิตโลกนิติ 28 บท สำหรับพระพุทธรูปแบบพระพุทธชินราช ฝาผนังด้านหลังของพระประธานเป็นภาพจิตรกรรมปางเสด็จลงจากดาวดึงส์พร้อมทั้งทรงเปิดโลกขณะเสด็จลงที่ประตูสังกัสนคร

ศาลาสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เรียกสั้นๆ ว่า ศาลาสมเด็จพระฯ เป็นศาลาการเปรียญอเนกประสงค์ เจ้าจอมเสียมในรัชกาลที่ 5 สร้างอุทิศแด่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2501 ภายในมีพระประธานเป็นพระพุทธชินราชจำลองซึ่งเจ้าจอมเสียมในรัชกาลที่ 5 สร้างไว้

วัดหิรัญรูจีวรวิหาร

เป็นวัดที่ตั้งอยู่ทางด้านใต้ของชุมชนบ้านสมเด็จพระยาติดกับถนนอินทรพิทักษ์ สร้างขึ้นในสมัยกรุงธนบุรี เนื่องจากผู้สร้างคือเจ้าขรัวเงินซึ่งเป็นพระชนกในสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่เดิมเจ้าขรัวเงินตั้งถิ่นฐานอยู่ในกรุงศรีอยุธยาและได้อพยพหนีภัยคราวสงครามเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 มายังกรุงธนบุรี โดยตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณหน้าวัดกัลยาณมิตร และได้สิ้นชีวิตลงในสมัยกรุงธนบุรี วัดหิรัญรูจีแต่เดิมเรียกว่าวัดน้อย หรือวัดน้อยบางไส้ไก่ เพราะอยู่ติดกับคลองบางไส้ไก่ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสิทธิราชเดโชชัยเป็นแม่กองบูรณะวัดน้อยทั้งอาราม แล้วพระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดหิรัญรูจี หลังจากนั้นพระยานุชิต (สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพระยานุชิต) ได้มีศรัทธาสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ และได้มีการบูรณะซ่อมแซมอีกหลายครั้ง โดยพระภิกษุและพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่น

พระอุโบสถ พระยานุชิตสร้างขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 4 ภายในประดิษฐานพระประธานซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย

พระวิหาร สร้างขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. 2494 ในที่เดิมและขนาดเท่าเดิม เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่างๆ ทั้งพระพุทธรูปไสยาสน์และพระพุทธรูปยืน

ศาลาการเปรียญ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2481 โดยพระครูวิเศษศีลคุณ เจ้าอาวาส เป็นอาคารไม้สักทั้งหลัง

วัดซางตาครู๊ส

วัดซางตาครู๊ส (Santa cruz church) หรือ วัดมหาทางเขน เป็นวัดในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีพระราชทานที่ดินให้สร้างวัด ปีแรกเป็นเพียงสร้างศาลาเล็กๆ ตัวโบสถ์ไม่มีผนัง จนวันที่ 25 พฤษภาคม 2313 สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จมาเยี่ยมทอดพระเนตรเห็นความอึดคัดนั้น จึงรับสั่งให้หรือศาลานั้นลงพร้อมให้ก่อผนังโบสถ์เปิดทุกด้าน

จนในสมัยรัชกาลที่ 3 โบสถ์มีสภาพทรุดโทรมลง ดังปรากฏในบันทึกของสังฆราชปาลเลอกัวร์ว่า “คงเหลือแต่พื้นเตี้ยๆ ซึ่งขึ้นและเหม็นอับ และที่ดูเหมือนว่าจะเป็นแท่นบูชานั้นก็ได้กลายเป็นdungูเท้าและสัตว์เลื้อยคลานต่างๆ เสียแล้ว” สังฆราชปาลเลอกัวร์จึงสร้างโบสถ์หลังใหม่ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2378 ทำพิธีเสกเมื่อวันที่ 1 กันยายน ศักราชเดียวกัน และตั้งชื่อวัดเป็นภาษาโปรตุเกสว่า วัดซางตาครู๊ส หรือวัดมหาทางเขน ตามเจตนารมณ์ของบาทหลวงกอร์

อาคารโบสถ์หลังปัจจุบันสร้างเสร็จเมื่อพุทธศักราช 2459 ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบอิตาลี ก่อเป็นอาคารชั้นเดียว เฉพาะด้านหน้าซึ่งหันสู่แม่น้ำเจ้าพระยาก่อสูงเป็นหอร่องขึงยอดโดม รูปอาคารทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหน้าเป็นโถงประกอบด้วยซุ้มโค้งกลมประดับปูนปั้นลายพวงมาลัย เหนือขึ้นไปเจาะช่องลมติดบานเกล็ดไม้เป็นช่องๆ สลับกับเสากลมแบบ Corinthian ขนาดเล็ก ส่วนหลังคาทำด้วยแนวลูกกรงก่อหัวเสารูปกรวย ส่วนที่เป็นหอคอยประกอบด้วยหอทรงสี่เหลี่ยมรองรับหอแปดเหลี่ยมยอดโดม หรือโดมประดับด้วยซุ้มแปดเหลี่ยมเล็กๆ ยอดสุดติดตั้งไม้กางเขน ส่วนหอคอยนี้ประดับลายปูนปั้นอย่างงดงาม ภายในแขวนระฆังหลายสิบใบ ใช้บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีเมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสผ่านหน้าวัด เป็นต้น ผนังด้านยาวภายนอกอาคาร เจาะช่องหน้าต่างข้างละ 7 ช่อง ซุ้มหน้าต่างโค้งกลมเดินลายเส้นลวดและประดับปูนปั้นลายพวงมาลัยเหมือนซุ้มโถง กรอบบนของหน้าต่างเป็นรูปครึ่งวงกลมติดกระจกลี ผนังตอนบนเหนือช่องหน้าต่างเจาะช่องกลมใหญ่กรูกระจกลีเช่นกัน ส่วนใต้หลังคาประดับปูนปั้นลายพวงมาลัย ช่องระบายน้ำตกแต่งด้วยประติมากรรมรูปหัวสัตว์มีเส้าอิงทรงเหลี่ยมระหว่างช่องหน้าต่าง บริเวณด้านสกัดด้านหลังหลังคาลดต่ำลง ผนังหักมุมเหลี่ยมจัดเป็นห้องด้านหลังโบสถ์ ภายในโถงหน้า เพดานแบ่งเป็นช่องสี่เหลี่ยมจัตุรัสประดับปูนปั้นช่อไม้ดอก เขียนสีสลัสดงาม ส่วนภายในโบสถ์ เพดานกึ่งกลางก่อโค้งกลมเดินคิ้วไม้สลัปลิ้นทองเหลืองเป็นช่องสี่เหลี่ยมจัตุรัส ในแต่ละช่องประดับไม้สลักลายสีทองบนพื้นสีฟ้าเข้ม มีเสากลมที่รองรับหลังคา ส่วนกลางและเสาฐานที่ผนัง แต่งหัวเสาแบบ Corinthian ด้วยปูนปั้นปิดทอง เสากลมที่รองรับหลังคาส่วนกลางนี้แต่งซุ้มโค้งกลม ขอบซุ้มตอนล่างกรุไม้เป็นช่องลวดลายรับกับเพดานกลาง ขอบซุ้มโค้งกลมนี้ต่อเนื่องไปกับเพดานชั้นลาดหลังคา เพดานส่วนนี้จึงเป็นลอนโค้ง พื้นเพดานทาสีฟ้าประดับดาวสีทองขนาดใหญ่ช่องละ 1 ดวง ผนังด้านข้างเหนือกรอบหน้าต่างซึ่งประดับกระจกลีแต่งเป็นลายปูนปั้นเขียนสี ตราพระศาสนาอันเป็นสัญลักษณ์ของวัดนี้ คือ เครื่องหมายกางเขน และช่องกลมติดกระจกลีตอนเหนือขึ้นไปก็แต่งกระจกลีตอนกลางเป็นรูปไม้กางเขนสีแดงด้วย ด้านหน้ากึ่งกลางตั้งแท่นบูชาขนาดใหญ่ ติดตั้งรูปพระเยซูชูตรึงกางเขน ด้านหลังเจาะผนังเป็นซุ้มโค้งครึ่งวงกลม ตกแต่งกรอบซุ้มและภายในซุ้มด้วยกระจกลี ภาพเขียนสีและประติมากรรมปูนปั้นอย่างวิจิตรพิสดาร มีแท่นบูชาขนาดเล็กกระหนาบแท่นบูชากลาง กึ่งกลางเสาซุ้มกลาง

และเสาดิ่งที่ผนังด้านข้างเจาะช่องเล็กแต่งเป็นซุ้มเล็กๆ ประดับรูปประติมากรรมเล่าเรื่องประวัติพระเยซูเจ้าครบ 14 ภาค และที่เสากลมรับหลังคาซึ่งเรียงรายเป็น 2 แถวอยู่ภายในโบสถ์นั้น เหนือฐานเสาดัดตั้งรูปบูชาในคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก เสาละองค์

มัสยิดนูรัลมุบีน (มัสยิดบ้านสมเด็จ)

เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนมุสลิมมัสยิดบ้านสมเด็จ ซึ่งเป็นมุสลิมเชื้อสายมลายูที่มาจากหัวเมืองทางตอนใต้ เป็นผู้ที่มีฝีมือทางการช่างและการก่อสร้างอย่างดีเยี่ยม ส่วนใหญ่จะเป็นพี่น้องมุสลิมจากจังหวัดปัตตานีและจังหวัดสตูล เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในงานช่างและเป็นบุคคลระดับผู้นำศาสนาตลอดจนทายาทเจ้าเมืองปัตตานี เมื่อสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) นำพี่น้องมุสลิมชาวปัตตานี และสตูลเดินทางมาจากหัวเมืองทางใต้ถึงพระนคร ก็ได้ประทานที่ดินต่อจากหมู่บ้านลาวเป็นที่อยู่อาศัยบริเวณด้านหลังจวนของท่านหรือบ้านท่านผู้หญิงพัน ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในปัจจุบัน จรดริมคลองบางลำไ้ไ้ ถึงคลองซอย(เชื่อมคลองบางลำไ้ไ้ข้างวัดน้อยกับคลองสถานข้างวัดพิชัยญาติ) เลียบคลองสานย้อนมาเกือบจรดจวนสมเด็จพระยาฯ โดยแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งไว้ทำกุโบร์ใช้ทำสถานที่ประกอบพิธีศาสนา ส่วนพื้นที่ที่เหลือท่านสั่งให้แบ่งปันกันไปใช้เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพ จากการที่สมเด็จพระยาฯ ได้ประทานที่ดินให้พี่น้องมุสลิมได้อยู่อาศัยในครั้งนั้น ผู้คนจึงพากันเรียกมุสลิมกลุ่มนี้ว่า “ก๊กสมเด็จ” หรือ “มุสลิมบ้านสมเด็จ” หรือ “บ้านแขก” ซึ่งคำว่าบ้านแขกนี้ตามความเข้าใจของคนทั่วไปว่ามุสลิมก็คือแขก แต่มุสลิมกลุ่มนี้จะเรียกตัวเองว่า “มุสลิมบ้านสมเด็จ”

ครั้งตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยกันแล้วพี่น้องมุสลิมกลุ่มนี้ก็จัดสร้างสุเหร่าขึ้นเป็นหลังแรก ริมคลองซอย (ซึ่งแยกจากคลองซอยบางลำไ้ไ้ไปจรดคลองสาน) ตรงข้ามกับวัดน้อย (หิรัญรูจี) โดยสร้างเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวเรียกว่า “บาแล” ใช้สำหรับประกอบศาสนกิจ และสอนอัลกุรอานด้วย ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่กันไว้สำหรับทำกุโบร์และมัสยิด ด้านทิศตะวันตก หันหน้ามาทางกุโบร์ มีบ่อน้ำไว้ใช้อยู่ด้านหน้า จะเรียกว่าเป็นอ่างน้ำอเนกประสงค์ก็ได้

สุเหร่าหลังแรกใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจช่วงระยะหนึ่ง จึงร่วมกันคิดจะสร้างสุเหร่าให้แข็งแรงและถาวรกว่านี้ ท่านอิหม่าม ตวนกูโนพร้อมด้วยฮัจยีกาฮาและตวนฮัจยีอิบรอฮีม (ครูเฮม) ซึ่งเป็นผู้อาวุโสในสมัยนั้นมีความเห็นว่า ถ้าจะสร้างสุเหร่าใหม่ก็ควรย้ายไปสร้างทางทิศเหนือ เพราะสถานที่เดิมนั้นมีบ้านเรือนอยู่ไม่กี่หลัง คนที่จะมาร่วมกิจกรรมในสุเหร่าก็ลำบาก ส่วนด้านทิศเหนือเป็นจุดกึ่งกลางของชุมชนมีบ้านเรือนหนาแน่นกว่า การคมนาคมก็สะดวกกว่า มีพื้นที่จะสามารถขยายตัวได้มากกว่ากัน จึงรื้อมัสยิดหลังเก่าเอาไปสร้างใหม่บริเวณด้านเหนือของกุโบร์ ริมคลองซอย (แยกจากหน้าวัดบางลำไ้ไ้ ทะลุคลองซอยวัดน้อยไปวัดพิชัยญาติ) สร้างเป็นเรือนไม้ขยายใหญ่กว่าเดิม ห่างจากลำคลองประมาณ 30 วา มีบริเวณด้านหน้ากว้างขวาง ส่วนที่ติดกับลำคลองขุดสระขังน้ำไว้ใช้เพราะบริเวณนี้น้ำจะขึ้นลงเป็นเวลา และตามบ้านเรือนก็มักมีบ่อกักน้ำอยู่ทุก ๆ บ้าน

มัสยิดบางหลวง

เป็นศาสนสถานที่สำคัญของชุมชนคลองบางหลวง ซึ่งบรรพบุรุษของชาวมุสลิมเป็นแขกจาม (ชาวมุสลิมจากอาณาจักรจามปาในเขมรที่เข้ามาเป็นกองอาสาจาม) และแขกแพ (ปลุกแพอยู่) ที่อพยพมาจากอยุธยาเมื่อคราวกรุงแตก ครั้นเมื่อตั้งถิ่นฐานฝั่งรกรากเป็นชุมชนก็จัดสร้างสถานที่ประชุมทำศาสนกิจคือมัสยิด ชาวมุสลิมถือว่ามัสยิดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่รวมจิตวิญญาณของมุสลิมกับพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า ดังนั้นก่อนเข้ามัสยิดจึงต้องชำระทั้งจิตใจและร่างกายให้สะอาดบริสุทธิ์

มัสยิดบางหลวง สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2328) โดยพ่อค้ามุสลิมชื่อ โต๊ะหยี ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกก่อสร้างมัสยิดขึ้นในหมู่บ้าน "เป็นทรงไทยก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง" มีหน้าบันหน้า หลังประดับด้วยปูนปั้นลายศิลปะ 3 ชาติ คือ ที่กรอบหน้าบันเป็นเครื่องลายของประดับลาย บนยอดเป็นศิลปะไทย ส่วนในหน้าบันเป็นปูนปั้นลายก้านแย่งใบเทศเป็นศิลปะฝรั่ง และที่ส่วนดอกไม้เป็นดอกพุดตาล ซึ่งเป็นศิลปะจีน แม้ตัวอาคารจะเป็นทรงไทยซึ่งนับว่าเป็น "มัสยิดก่ออิฐถือปูนแห่งเดียวที่เป็นทรงไทย" แต่ผู้สร้างก็ได้บรรจุหลักการสำคัญของศาสนาอิสลามไว้คือ มีมิมบَّر (แท่นแสดงธรรมคล้ายธรรมาส์ของพระภิกษุ) และมีหอรบ (ซุ้มที่ครอบมิมบَّر) โครงสร้างภายในเป็นพื้นราบ สะอาด ปราศจากรูปเคารพ มีเสาค้ำยันพาไล จำนวน 30 ต้น เท่ากับบทบัญญัติในคัมภีร์อัลกุรอานที่มี 30 บท และห้องละหมาดมี 12 หน้าต่าง 1 ประตู รวม 13 ช่อง เท่ากับจำนวนรুকูน หรือกฏละหมาด 13 ข้อ

30 ปีถัดมา มิมบَّرเก่าในมัสยิดชำรุดลง เจ้าสัวฟุก พ่อค้าจีนมุสลิม(ต้นตระกูลฟุกภิญโญ) ได้ก่อสร้างมิมบَّرและหอรบขึ้นใหม่ เป็นซุ้มทรงวิมาน ก่ออิฐถือปูนปิดทอง ผสมผสานด้วยลวดลายปูนปั้นของศิลปะ 3 ชาติ ประกอบด้วย ฐานเสาเป็นปูนปั้นลวดลายไทย เกี่ยวกระหวัดด้วยกิ่งใบฝรั่งเทศ และดอกพุดตาลของจีน ตลอดตัวเสาประดับกระจกสีลายไทย เป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ ลายรักร้อย และลายแก้วชิงดวง

ส่วนด้านบนเป็นทรงวิมาน 3 ยอด สอดแทรกด้วยลวดลายก้านใบเทศและดอกพุดตาลของจีน ตลอดทั้งซุ้มประดับด้วยกระจกหลากสี พร้อมกับได้แกะสลักแผ่นไม้เป็นอักษรอาหรับนูนลอย เป็นพระนามอัลเลาะห์อันเป็นพระนามของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า นบีมูฮัมหมัดองค์ศาสนดา และมีบทสวดที่สำคัญในอัลกุรอานติดตั้งไว้ภายในซุ้ม

โรงเรียนศึกษานารี

โรงเรียนศึกษานารีเริ่มก่อตั้งขึ้นในวัดอนงคาราม โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์ (นวม พุทธเลิศมหาเถระ) อดีตเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม รูปที่ 6 ขณะดำรงสมณะเป็นพระครูอุดมถนอมพยากรณ์ ท่านดำริว่าช่วยการศึกษาฝ่ายกุลบุตร (โรงเรียนอุดมวิทยายน) สมความมุ่งหมายแล้ว แต่ยังช่วยกุลธิดาเท่านั้นที่ยังมิได้ให้ความช่วยเหลือ เมื่อสถานที่เล่าเรียนของวัดอนงคารามแควริมคลองสานว่างลง จึงเปิดการสอนสตรีขึ้นในปี พ.ศ. 2444 ใช้ชื่อว่าโรงเรียนสตรีวิทยายน

ภายหลังเมื่อนักเรียนเพิ่มขึ้น สถานที่เล่าเรียนอยู่ใกล้กับกุฏิของสงฆ์มากเกินไป เป็นการไม่เหมาะสม จึงได้ดำเนินการติดต่อขอที่ดินและบ้านท่านผู้หญิงพัน ซึ่งเป็นภรรยาของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ปัจจุบันบริเวณนี้คือที่ตั้งของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) เปิดเป็นสถานที่เล่าเรียนฝ่ายสตรี ใช้

นามโรงเรียนว่า โรงเรียนสตรีอุดมวิทยายน มีนายรูปเป็นครูใหญ่ ต่อมาพระไพศาล (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) เห็นว่าชื่อโรงเรียนมีคำว่าอุดมไปพ้องกับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจึงได้หารือกับสมเด็จพระพุทธาจารย์ฯ ขอเปลี่ยนนามจากโรงเรียนสตรีอุดมวิทยายนเป็นโรงเรียนศึกษานารี ตั้งแต่วันที่ 25 มิถุนายน 2471 ต่อมาเมื่อทางราชการจำเป็นต้องตัดถนนผ่านโรงเรียนบ้านสมเด็จพระยา ซึ่งเดิมนั้นตั้งอยู่บริเวณจวนของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ทำให้พื้นที่ที่เหลือไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน โรงเรียนบ้านสมเด็จพระยาจึงขอแลกที่ดินกับโรงเรียนศึกษานารี ดังนั้นโรงเรียนศึกษานารีจึงย้ายมาอยู่ ณ สถานที่ปัจจุบันตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน พ.ศ.2473

ภายในโรงเรียนศึกษานารีมีศาลา “บุทรสถานุสสานถ์” ซึ่งก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2528 ลำหรับเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนสมเด็จพระพุทธาจารย์ (นวม พุทธสภมหาเถระ)ผู้ก่อตั้งโรงเรียนศึกษานารี ศิษย์เก่าโรงเรียนศึกษานารีที่เป็นที่ยกย่องและเทิดทูน ลำดับที่ 1 คือ สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี ท่านทรงเป็นนักเรียนศึกษานารีมาตั้งแต่โรงเรียนยังใช้ชื่อว่า โรงเรียนอุดมวิทยายน สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนีทรงเป็นนักเรียนรุ่นที่สองของโรงเรียนนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สถาบันการศึกษานี้มีชื่อว่า “บ้านสมเด็จเจ้าพระยา” เกิดจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่จะตั้งโรงเรียนแบบพับบลิคสกูลของอังกฤษ โดยโปรดให้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการเรื่องนี้ โดยมีพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ขณะดำรงตำแหน่งเป็นพระยาสิทธิราชเดโชชัยหลานปู่ของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้น้อมเกล้าฯ ถวายที่ดินอันเป็นที่ตั้งจวนของสมเด็จพระเจ้าพระยาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2433 ที่ดินแห่งนี้มีอาณาบริเวณกว้างขวางใหญ่โต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ จึงทรงเห็นสมควรจัดตั้งเป็นโรงเรียน ให้ชื่อว่า “โรงเรียนราชวิทยาลัย” เปิดเรียนตั้งแต่วันที่ 17 มีนาคม 2439 แต่ชาวบ้านนิยมเรียกว่า “โรงเรียนพากชะโน้น” หรือ “โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา” トラของโรงเรียนเป็นรูปจุลมงกุฏ เครื่องแบบนักเรียนเวลานั้นการแต่งกายนุ่งผ้าสีครามแก่สีขาวซึ่งเป็นเครื่องแบบนักเรียนเวลานั้น มีนายเอ ซี คาร์เตอร์ เป็นอาจารย์ใหญ่ ครั้นต่อมาการศึกษาขยายตัวขึ้นเป็นลำดับ ทำให้สถานที่คับแคบลง โรงเรียนราชวิทยาลัยจึงย้ายไปอยู่ที่ตำบลไผ่สีงโตปทุมวัน ข้างวังสระปทุม จวนของสมเด็จพระเจ้าพระยาภิวังลง ในขณะที่นั้นการศึกษาระหว่างหัวเมืองกับกรุงเทพฯ เหลื่อมล้ำกันมาก เนื่องจากคุณภาพของครูแตกต่างกัน กระทรวงธรรมการจึงได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นที่จวนของสมเด็จพระเจ้าพระยา เรียกว่า “โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก” ลำหรับผลิตครูที่มีคุณภาพเพื่อสอนในหัวเมือง เริ่มเปิดสอนเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2446 มีหลวงบำเหน็จจรุญเป็นอาจารย์ใหญ่ การจัดการศึกษาฝึกหัดครูระยะนั้นได้ขยายตัวออกไปต่างจังหวัดมากขึ้น จึงทำให้ความจำเป็นที่จะส่งนักเรียนมาเรียนในกรุงเทพฯ ที่บ้านสมเด็จเจ้าพระยาลดน้อยลง ทางราชการเห็นว่าการฝึกหัดอาจารย์ที่มีอยู่เดิมจะให้ประโยชน์อย่างสูงควรจัดเป็นโรงเรียนประจำ จึงให้ย้ายโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์เทพศิรินทร์ ซึ่งเป็นนักเรียนภาคกลางวันมาอยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก แล้วเรียกชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์บ้านสมเด็จเจ้าพระยา”

ในปี พ.ศ. 2501 โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ยกฐานะเป็นวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาและโรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสาธิตวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อ “สถาบันราชภัฏ” แก่วิทยาลัยครูทั่วประเทศ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงได้รับพระราชทานนามใหม่ว่า “สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา” และจากพระราชบัญญัติสถาบันราชภัฏ พ.ศ. 2538 สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา สามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในสาขาวิชาต่างๆ ได้ จนในปี 2547 ได้เปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจนถึงปัจจุบัน และในปี พ.ศ. 2550 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ก่อตั้งมาครบ 111 ปี นับเป็นสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่และมีเกียรติประวัติดีงามมาโดยตลอด

ร้านไทยกาแฟ

ร้านกาแฟเริ่มการก่อตั้งโดยปู่บุญ กับ ย่าบุญเรือน คลุมทรัพย์ ปู่บุญเป็นคนชนบุรีโดยกำเนิด เป็นคนขยันหนักเอาเบาสู้ ย่าบุญเรือนเป็นคนเพชรบุรียึดอาชีพค้าขายและชอบค้าขาย ทำให้เกิดกิจการร้านกาแฟและกิจการเจริญรุ่งเรืองขึ้น เพราะได้รับความขยันจากปู่บุญ ได้ความละเอียดถี่ถ้วนและความถนัดในการค้าขายจากย่าบุญเรือน

กิจการร้านกาแฟเริ่มต้นขึ้นประมาณ พ.ศ. 2487 ต่อมาได้ขยายกิจการมากขึ้น ชื่อร้านไทยกาแฟเป็นชื่อที่นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น เป็นผู้ตั้งให้ และเป็นประธานในการเปิดป้ายชื่อร้านนี้อีกด้วย ตัวป้ายของร้านมีลักษณะเป็นไม้ฉลุโดยช่างฝีมือ คือ ครูเหม เวชกร ปัจจุบันป้ายร้านยังคงใช้งานอยู่และมีอายุ 60 กว่าปี

เคล็ดลับของการคงอยู่ของกิจการในชุมชน ปู่บุญกับย่าบุญเรือนเคยสอนไว้เสมอว่าให้ถือลูกค้าทุกคนเสมือนญาติพี่น้อง และครอบครัวเดียวกัน ทำให้เราคิดที่จะมอบสิ่งดี ๆ ให้ลูกค้าเสมอเพราะเขาเป็นญาติพี่น้องของเรา สังคมภายในชุมชนก็เหมือนครอบครัวที่ใหญ่ขึ้น ปัญหาทั้งดีและไม่ดี ในสังคมเราพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไข และร่วมกิจกรรมกับชุมชนเสมอ เพราะถ้าสังคมภายในชุมชนเติบโตแข็งแรง และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เราก็จะโตและแข็งแรงไปพร้อมๆ กัน แต่ถ้าหากสังคมในชุมชนอ่อนแอกิจการของเราก็จะอ่อนแอไปด้วย เพราะเป็นครอบครัวเดียวกับทุกคนในสังคมชุมชน

ห้างหันแตร์

ก่อตั้งโดยนายโรเบิร์ต ฮันเตอร์ ชาวอังกฤษเชื้อสายสก๊อต คนไทยเรียกว่านายหันแตร์ เดิมเป็นพ่อค้ามาตั้งห้างอยู่ที่สิงคโปร์ เมื่อตอนเข้ามาบางกอกนั้นเป็นช่วงที่ไทยกำลังมีข้อบาดหมางอยู่กับเจ้าอนุวงศ์ เมืองเวียงจันทน์ นายโรเบิร์ต ฮันเตอร์ได้ทุลเกล้าฯ ถวายปืนคาบศิลา 1,000 กระบอก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ จึงโปรดพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น “หลวงอาวุธวิเศษประเทศพานิช” เมื่อนายหันแตร์มาขอตั้งห้างค้าขายในกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้หันแตร์เช่าที่ดิน

ของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) แต่ครั้งยังเป็นเจ้าพระยาพระคลัง สร้างอาคารขึ้นเป็นทั้งที่พัก และสำนักงานโรงเก็บสินค้า พ่อค้าต่างชาติเรียกว่าโรงสินค้าอังกฤษ (The British Factory) ส่วนคนไทยสมัยนั้นเรียกกันว่า “ห้างหันแตร”

ห้างหันแตรดำเนินกิจการต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ก็ได้เลิกกิจการไป สมเด็จพระยาบรมมหาศรี - สิริยวงศ์ บุตรชายของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ) แต่ครั้งยังเป็นเจ้าพระยาศรีสริยวงศ์ได้น้อมเกล้าฯ ถวายห้างนี้แก่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์โปรดฯ ให้สร้างตึกขึ้นใหม่และให้ห้างมูลเลอร์ไมสเนอร์เช่าที่ตรงนั้น บริเวณนี้จึงเป็นที่ตั้งของห้างฝรั่ง 2 ห้าง คือ ห้างหันแตรในรัชกาลที่ 3 และห้างมูลเลอร์ในรัชกาลที่ 4

คลองบางลำไ้ไก่

คลองบางลำไ้ไก่ สันนิษฐานว่าขุดขึ้นโดยชาวลาวที่อพยพมาอยู่บริเวณนี้ และมีข้อสันนิษฐานที่เล่าสืบต่อกันมาว่า แต่เดิมชุมชนและคลองนี้มีชื่อว่า “บางสาวไก่” ก่อนที่จะเพี้ยนกลายเป็นบางลำไ้ไก่เช่นทุกวันนี้ สิ่งที่สำคัญในย่านนั้นนอกจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา หรือบ้านท่านผู้หญิงพัน บุนนาค ที่เคยเป็นโรงเรียนศึกษานารีมาแต่เดิมแล้ว ที่นี่ยังมีชุมชนชาวลาวและวัดลาว ชุมชนชาวมอญและวัดมอญ และวัดริมคลองบางลำไ้ไก่อีกวัดหนึ่งคือ วัดหิรัญรูจี

ชุมชนชาวลาวและวัดลาว มีประวัติความเป็นมาสองทางคือ พระครูสุนทรสุตกิจ อดีตเจ้าอาวาสวัดบางลำไ้ไก่ (มรณภาพแล้ว) ให้สัมภาษณ์ว่า ส่วนใหญ่มาจากเวียงจันทน์ แม้ไม่ปรากฏหลักฐานสาเหตุของการอพยพ แต่มีข้อมูลว่าในครั้งกบฏเจ้าอนุวงศ์นั้น สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสริยวงศ์ได้นำทัพไปสู้รบในสงคราม และได้กวาดต้อนผู้คนลาวเข้ามาในกรุงเทพฯ ด้วย

ส่วนอีกความเชื่อของชาวบ้านได้เล่าต่อกันมา คือ เป็นชาวลาวที่ถูกกวาดต้อนมาในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อครั้งที่ได้โปรดฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก (พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก) ยกทัพไปปราบกบฏที่เมืองเวียงจันทน์และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางเข้ามาในครั้งนั้นด้วย แล้วโปรดเกล้าฯ ให้ปลูกบ้านเรือนอยู่ในบริเวณนั้นนับแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งในบรรดาชาวลาวที่เข้ามาในครั้งนั้น ก็มีพระเจ้านนทะเสนและพระเจ้าอินทะเสนสองเจ้าลาวที่เป็นพี่น้องกันรวมอยู่ด้วย พระเจ้านนนทะเสนได้เป็นผู้นำชาวลาวและได้สร้างวัดประจำหมู่บ้านขึ้นโดยมียายขึ้น เศรษฐีใจบุญลูกครึ่งไทยจีน เป็นผู้อุปถัมภ์ในการสร้างวัดจนสำเร็จ มีชื่อเรียกกันต่อมาว่าวัดลาว หรือวัดสาวไก่ และวัดบางลำไ้ไก่

คลองสาน

คลองสานหรือที่ในเอกสารโบราณบางแห่ง เขียนว่า คลองสาร เป็นคลองที่ไม่กว้างมากนัก มีจุดเริ่มต้นที่คลองตลาด หรือคลองตลาดสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (ในขณะที่บางท่านก็ว่าต้นคลองอยู่ที่คลองบ้านสมเด็จ) แล้วไหลไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาที่ทางตอนใต้ของป้อมป้องปัจจามิตร ที่เรียกกันว่า ปากคลองสาน โดยมีสถานที่สำคัญริมคลองสายนี้ อาทิ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา ป้อมป้องปัจจามิตร วัดพิชัยญาติการาม วัดอนงคาราม ฯลฯ

อาจารย์สมบัติ พลายน้อย ได้ตั้งข้อสันนิษฐานเรื่องชื่อคลองสาน น่าจะมาจากชื่อคลองโบราณที่ชื่อว่า คลองสารหงส์ โดยได้อธิบายเอาไว้ (ศิลปวัฒนธรรม ปีที่ 12 ฉบับที่ 6, เมษายน 2534.) ว่า “คลองสารหรือ คลองสานจะขุดมาตั้งแต่ครั้งไรไม่ทราบ และเหตุใดจึงได้เรียกเช่นนั้นไม่ทราบอีก บางทีอาจเป็นชื่อของเจ้าของ คลองที่ริเริ่มขุดเป็นคนแรกก็ได้ เพราะการขุดคลองสมัยก่อน เจ้าของที่ดินมักจะเป็นผู้ขุดเพื่อใช้น้ำและเป็นทาง คมนาคมด้วย มีคลองเก่าๆชื่อคล้ายกันอยู่คลองหนึ่งเรียกว่า คลองสารหงส์ พยายามค้นหาหลักฐานมาช้านาน แล้วก็ไม่มีพบว่ามีชื่อใด ชื่อคลองเก่าๆ เมื่อไม่มีใครเรียกก็สูญหายไป อย่างคลองนางหงส์ที่อยู่ข้างวัดนรนาถ- สุนทรภิราม เมื่อขุดคลองผดุงเกษมแล้วคลองนางหงส์ก็หมดสภาพไป คนมาใช้คลองผดุงเกษมกันมากกว่า ใน ปัจจุบันเมื่อพูดถึงคลองนางหงส์ก็ไม่มีใครรู้จักกันแล้ว” คลองสารหงส์ตั้งกวางข้างต้นมีกล่าวไว้ในพงศาวดาร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงมีพระราชดำริถึงการสงครามว่าอาจจะมียศทรูกราน โดยเฉพาพวกญวนซึ่งมีเหตุวุ่นวายอยู่ตลอดเวลา จึงโปรดให้เจ้าพระยาพระคลังเป็นแม่กอง ขอแรงข้าราชการ เจ้าแก้วเจ้าอากร ต่อเรือบ่ออย่างญวนขึ้น 80 ลำ ไว้ขุดต่อทำรมไว้ที่คลองสารหงส์

เจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ในเวลานั้นดูแลทั้งกลาโหมและกรมท่า ต่อมาในรัชกาลที่ 4 ได้เป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ บ้านเรือนของท่านอยู่ทางฝั่งธนบุรี การต่อเรือบ่อดังกล่าวก็คงจะต่ออยู่ทางฝั่งธนบุรี ฉะนั้นผู้ที่เก็บเรือดังกล่าวจึงเข้าใจว่าเป็นคลองทางฝั่งธนบุรีนี้เอง คลองสารหงส์ก็ต้องอยู่ในละแวกนี้ เพราะกล่าวไว้ชัดเจน เรือต่อแล้วเอาไว้ที่กรุง 40 ลำ ต่อมาชื่อคลองสารหงส์หายไปจากภูมิศาสตร์ จังหวัดธนบุรี จนถึงปัจจุบัน

บ้านเอกะนาค

ตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นบ้านเรือนไทยทรงปั้นหยาสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2462 เจ้าของบ้านคือนายพันตำรวจเอกพระยาประสงค์สรรพการ (ยวง เอกะนาค) ตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจในสมัยนั้น ต่อมาบ้านหลังนี้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของบุตรสาว คือ คุณประยูร เอกะนาค แต่เนื่องจากบุตรสาวไม่มีทายาทสืบสกุล เจ้าของบ้านจึงได้ทำพินัยกรรมมอบบ้านให้โรงเรียนมัธยมบ้านสมเด็จเจ้าพระยาในเวลานั้น เพื่อใช้ประโยชน์ทางการศึกษา ต่อมามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้ปรับปรุงซ่อมแซมตัวบ้านให้สมบูรณ์เหมือนเดิม และจัดทำเป็นศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา

เรือนขนมปังขิงริมแม่น้ำ

ย่านกุฎีจีนฝั่งตรงข้ามปากคลองตลาด นอกจากมีโบสถ์วัดช่างตากูร์สเป็นศาสนสถานและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวคริสต์ในชุมชนเก่าแก่นี้แล้ว บริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามีบ้านไม้เก่าแก่สองชั้นทรงมณฑลประดับไม้ฉลุลายงดงามตั้งเด่นอยู่ข้างวัดด้านทิศเหนือ แต่เดิมบริเวณนี้มีบ้านด้วยกัน 2 หลัง หลังแรกเป็นตึกปูนสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก หลังถัดมาปลูกติดกันเป็นบ้านไม้ 2 ชั้นทรงมณฑลที่รื้อจากที่อื่นแล้วนำมาสร้างใหม่ ล้อมรั้วด้วยกำแพงและซุ้มประตูทางเข้าแบบโรมัน แต่ปัจจุบันน่าเสียดายว่าบ้านหลังที่เป็นตึกปูนล้มพังไปแล้วทิ้งไว้แต่เพียงร่องรอยของบันไดด้านข้างของบ้านเท่านั้น จึงเหลือเพียงบ้านทรงมณฑล แต่ก็อยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม

มาก เรือนไทยทรงมณฑิลาปัจจุบันมีนางสาวสมสุข จุฑะโยธิน หรือครูแอ๊ด ในวัย 72 ปี ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาล ขางตาคูรัฐเป็นเจ้าของ บ้านหลังนี้เป็นมรดกตกทอดมาจากคุณยายสมบุญ วินด์เซอร์ ชาวภูฏีจีน แต่งงานกับนาย หลุยส์ วินเซอร์ ชาวโปรตุเกสที่เดินทางเข้ามาในสยาม เมื่อแต่งงานแล้วก็ตั้งรกรากอยู่บริเวณภูฏีจีนเรื่อยมา คุณยายสมบุญ วินด์เซอร์ ชอบบ้านหลังนี้ จึงซื้อและรื้อบ้านมาปลูกที่นี่ ต่อมาจึงตกทอดมาเป็นของนางสาว สมสุข จุฑะโยธิน ผู้เป็นหลาน รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของเรือนทรงมณฑิลาหลังนี้ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก ส่วนประกอบต่างๆของเรือนฉลุไม้โดดเด่นเป็นลวดลายอย่างวิจิตรพิสดาร เรียกกันว่า "เรือนขนมปังขิง" ซึ่งได้รับความนิยมในสมัยรัชกาลที่ 5 รวมทั้งลวดลายประกอบที่ช่องลม หน้าจั่ว ลูกกรง ส่วนภายในตกแต่งด้วยประติมากรรมปั้น ซึ่งกั้นระหว่างส่วนนอกกับส่วนใน สามารถเลื่อนบานพับได้ตามต้องการ ทำให้ห้องทั้งสองส่วนทะลุถึงกันได้นอกจากนี้ยังล้อมกรอบด้วยเสาแบบโรมัน หัวเสาแกะสลักลวดลายดอกไม้อย่างละเอียดประณีต ด้านบนประดับช่องลมแกะสลักอย่างละเอียดและสวยงาม ด้านนอกของบ้านทั้งที่หน้าจั่วและกันสาด ตามช่องหน้าต่างประดับคิรินเป็นลายฉลุแบบขนมปังขิงเช่นกัน

ศาลเจ้าเกียนอันเกง

บริเวณที่เป็นศาลเจ้าเกียนอันเกงนี้ เดิมมีศาลเจ้าที่สร้างขึ้นในสมัยธนบุรี โดยชาวจีนที่ตามเสด็จพระเจ้าตากสินมาตั้งกรุงใหม่ ครั้นสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงย้ายพระนครไปยังฝั่งตะวันออก คนจีนเหล่านี้จึงอพยพไปอยู่ร่วมกับพวกพ้องในย่านตลอดน้อย สำเพ็ง ศาลเจ้าเดิมซึ่งมีสองหลังติดกันคือ ศาลเจ้าโจวซือกงกับศาลเจ้ากวนอู ถูกทิ้งร้างทรุดโทรม จนมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ชาวจีนฮกเกี้ยนจำนวนหนึ่งได้มารื้อศาลทั้งสองแล้วสร้างขึ้นใหม่เป็นหลังเดียว แล้วอัญเชิญเจ้าแม่กวนอิมขึ้นประดิษฐานแทนและให้ชื่อว่า ศาลเจ้าเกียนอันเกง ส่วนเทพสององค์เดิมนั้นไม่ปรากฏว่าย้ายไปประดิษฐานที่ใด ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จมาร่วมงานหล่อระฆังใบใหญ่ที่วัดกัลยาณมิตรจึงได้มาพบศาลนี้เข้า และเขียนในหนังสือสารานุกรมให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยานครราชสีมาว่า “ปัจจุบัน ศาลเจ้าเกียนอันเกงอยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก จิตรกรรมฝาผนังกำลังจะกะเทาะหลุดหล่น และบางภาพถูกน้ำฝนและค้างคาทำให้เกิดความเสียหาย มีความจำเป็นเร่งด่วน ฝีมือจิตรกรหาที่ไหนไม่ได้อีกแล้ว อีกทั้งเครื่องตราแต่งเบ็องบนซึ่งเป็นไม้แกะสลักงดงามและเก่าแก่ที่กำลังทรุดโทรมอยู่ในสภาพที่จำเป็นจะต้องรีบอนุรักษ์บำรุง และที่ชำรุดเสียหายมากกว่าที่ได้คือรูปปั้นและเครื่องตกแต่งอันวิจิตรบนหลังคาของศาลเจ้าเหล่านี้ เป็นโบราณวัตถุที่จำเป็นจะต้องรีบอนุรักษ์ในเวลาอันรวดเร็วที่สุด” ปัจจุบันศาลเจ้าเกียนอันเกงอยู่ในความดูแลของตระกูลสิมะเสถียร หรือเดิมคือ แซ่ซิม ตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่งในย่านนี้

หลุมหลบภัย

เป็นสถานที่ที่ใช้หลบภัยจากแรงระเบิดในช่วงสงคราม มักตั้งอยู่ตามสถานที่ที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “สงครามมหาเอเชียบูรพา” ระหว่างปีพุทธศักราช 2484 – 2488 รัฐบาลได้สร้างหลุมหลบภัยขึ้นที่ฝั่งกรุงธนบุรี 2 แห่งคือ ที่บริเวณหน้าโรงเรียนศึกษานารีที่หนึ่ง และบริเวณ

สะพานเจริญพาศน์อีกที่หนึ่ง ส่วนฝั่งพระนครนั้นมีที่บริเวณสวนสัตว์ดุสิต(เขาดิน) ซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

หลุมหลบภัยบริเวณหน้าโรงเรียนศึกษานารีสร้างขึ้นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากมีจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญหลายแห่งในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่

1. สะพานพระพุทธรยอดฟ้า เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการรบ เพราะเป็นสะพานที่เชื่อมต่อสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และที่ปลายสะพานฝั่งพระนครมีโรงไฟฟ้าวัดเลียบตั้งอยู่ (ปัจจุบันคือที่ตั้งการไฟฟ้านครหลวง) สะพานพระพุทธรยอดฟ้านี้สร้างขึ้นเมื่อกรุงเพนครบรอบ 150 ปี ในสมัยรัชกาลที่ 7 มีลักษณะเป็นสะพานเหล็ก ยาว 229.76 เมตร กว้าง 16.68 เมตร ท้องสะพานสูงเหนือน้ำ 7.50 เมตร

2. สะพานเจริญพาศน์ เป็นเส้นทางสำคัญที่เชื่อมต่อถนนอิสรภาพระหว่างสองฟากของคลองบางกอกใหญ่หรือคลองบางหลวง เป็นหนึ่งในสะพานชุด "เจริญ" และต่อดำด้วยตัวเลขบอกพระชนมายุในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ 31-36 โดยสะพานชุดเจริญนี้รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างตามพระราชนิยามในสมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สร้างสะพานชุดเฉลิมเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาทุกปี สะพานชุด"เฉลิม" และ "เจริญ" ทุกแห่งจึงมีตัวเลขข้างท้ายที่บอกถึงพระชนมายุของกษัตริย์สองพระองค์ในปีทำการก่อสร้าง สะพานชุด "เจริญ" มีทั้งหมดจำนวน 6 สะพาน ได้แก่

สะพานเจริญรัช 31 เป็นสะพานข้ามคลองคูเมืองเดิมที่ตำบลปากคลองตลาด

สะพานเจริญราษฎร์ 32 เป็นสะพานข้ามคลองมหานาค ที่ตำบลมหานาค

สะพานเจริญพาศน์ 33 เป็นสะพานข้ามคลองบางกอกใหญ่ที่ถนนอิสรภาพ

สะพานเจริญศรี 34 เป็นสะพานข้ามคลองคูเมืองเดิม บริเวณวัดบูรณศิริมาตยาราม

สะพานเจริญทัศน์ 35 เป็นสะพานข้ามคลองวัดสุทัศน์เทพวราราม ถนนบำรุงเมือง

สะพานเจริญสวัสดิ์ 36 เป็นสะพานข้ามคลองผดุงกรุงเกษม บริเวณหน้าสถานีรถไฟหัวลำโพง

3. กรมทหารเรือ คือ บริเวณกรมอุทการเรือ หรือพระราชวังเดิม ในสมัยก่อนสองฝั่งทางเข้าจะมีหลุมหลบภัย เพราะเป็นเป้าหมายการทิ้งระเบิดของเครื่องบิน แต่ปัจจุบันประตูทางเข้าถูกปิดไปแล้ว

สาเหตุที่ต้องสร้างหลุมหลบภัยขึ้นในฝั่งธนบุรีบริเวณเชิงสะพานเจริญพาศน์และหน้าโรงเรียนศึกษานารีเนื่องมาจากทั้งสองแห่งเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเมืองหลวง หากกองทัพข้าศึกสามารถยึดบริเวณนี้ได้ก็จะสามารถควบคุมสถานีรถไฟบางกอกน้อย โรงพยาบาลศิริราช และโรงไฟฟ้าวัดเลียบได้โดยง่าย

ตลาดนกระจอก

ตลาดนกระจอกเป็นชื่อตลาดฝั่งตรงข้ามกับวัดท้ายตลาด มีคลองบางกอกใหญ่ขวางกั้นอยู่บริเวณใกล้เคียง "วัดบุปผาราม" หรือ วัดดอกไม้ ตลาดนี้เป็นตลาดใหญ่มีมาตั้งแต่โบราณ ในย่านกุฎีจีนและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นแหล่งรวมของชาวต่างชาติค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นคนไทยแถบริมคลองบางหลวง คนจีนแถบริมแม่น้ำเจ้าพระยา คนเชื้อสายโปรตุเกสแถบวัดซางตาครู้ส มุสลิมจากตลาดแขกริมคลองบางลำไ้ ที่มาของชื่อตลาดนกระจอกนั้นผู้ใหญ่ในย่านนี้จะคุ้นเคยกันอย่างดี เหตุเพราะเป็นตลาดใหญ่ มีผู้คนจำนวนมาก ซื้อขาย

คุยกันวุ่นวาย คนที่ผ่านมาก็มาเรียกตลาดนี้ว่าตลาดนกกะจอก เหมือนนกกะจอกที่ชอบส่งเสียงเจี๊วเจี๊ว หนวกหู

ตลาดปีบ (ตลาดคุณหญิงอายุยืน)

เดิมเรียกตลาดยี่งอ เจ้าของตลาดนี้คือคุณหญิงอายุยืน ภรรยาพระยาอรุณพลาภิบาล (เด่น บุญนา) ชั้นบนของตลาดเปิดเป็นวิก (น่าจะมาจากคำว่า “วีค” (week) มีการแสดงละคร ลิเก โขนสด เป็นครั้งคราว ต่อมา มีการสร้างตลาดใหม่ ปัจจุบันคือ ตลาดเจริญพาณิช แม่ค้าในตลาดจึงย้ายมาทำการค้าขายที่ตลาดเจริญพาณิชนี้แทน ตลาดเก่าเลยต้องปิดทำการ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เจ้าของตลาดให้ชาวจีนมาเช่า ซึ่งมีอาชีพทำปีบบรรจุน้ำตาล โดยใช้ปีบน้ำมันก๊าด และเอาฝาออกตัดแปลงให้เป็นปีบน้ำตาล และรับซื้อปีบเก่าที่ใช้แล้วมาทำความสะอาดและขายเป็นปีบมือสอง อีกทั้งผู้เช่าตลาดทั้งหมดมีหลายเจ้าแต่ทำอาชีพเดียวกัน จึงเป็นที่มาของชื่อตลาดปีบ

คลองบางไส้ไก่

เป็นคลองซอยแยกจากคลองบางหลวง (บางกอกใหญ่) บางส่วนเกาะแนวมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผ่านบ้านเอกราช ออกไปทางถนนอินทรพิทักษ์ ผ่านสถานีรถไฟวงเวียนใหญ่แล้วอ้อมไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาแถวบางลำภูล่าง

บริเวณคลองบางไส้ไก่นี้ตรงปากคลองแต่เดิมมีหัวหน้ำมอญเป็นผู้คอยควบคุมลูกบ้าน ซึ่งเรียกว่า “จักกาย” ถ้าอยู่ในวังเรียกว่าจักกายวัง ตำแหน่งคล้ายๆ กับกรมวังของไทย ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับที่ประทับและนำเฝ้า คำว่าจักกายต่อมาเรียกขานเพี้ยนไปเป็นสกาย จากการสอบถามผู้ใหญ่ที่เป็นคนมอญพบว่ามีความหมายเหมือนกัน ต่อมาเรียกขานกันเป็นไส้ไก่ บางคนเรียกเพี้ยนไปเป็นสาวก่ายก็มี

คลองสมเด็จ

คลองนี้มีชื่อทางการว่าคลองสมเด็จเจ้าพระยา หรือบางทีก็เรียกคลองบ้านสมเด็จ เป็นคลองที่แยกจากปากคลองบางไส้ไก่ เลาะรั้วมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ผ่านด้านข้างตามแนวรั้วของมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ไปวงเวียนเล็กผ่านหน้าวัดพิชัยญาติฯ แล้วเลี้ยวซ้ายไปออกแม่น้ำเจ้าพระยา

คลองสาน

เริ่มจากหน้าวัดพิชัยญาติฯ ผ่านหน้าโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยาไปออกแม่น้ำเจ้าพระยาแถวท่าเรือคลองสาน คลองนี้เป็นคลองที่เชื่อมกับคลองสมเด็จตรงหน้าวัดพิชัยญาติ

คลองวัดดอกไม้ (คลองวัดบุปผาราม)

แยกจากคลองบางหลวง คลองนี้เป็นคลองที่มีระยะสั้นและค่อนข้างตรง ไหลลอดผ่านสะพานและเกาะผ่านข้างสถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม ไปบรรจบกับคลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปัจจุบันค่อนข้างตื้นเขินไม่ค่อยเหลือสภาพคลองเท่าใด แต่เดิมคลองนี้กว้างขวางเรือแล่นผ่านได้และมีบ้านขุนนางหลายหลังอยู่บริเวณนี้และมีสะพานไม้สูงสำหรับข้ามคลองเข้าบ้าน

คลองวัดประยูรวงศ์ฯ

แต่เดิมมีคลองหน้าวัด จากคลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ไหลผ่านหน้าวัดไปบรรจบแม่น้ำเจ้าพระยานับเป็นแนวเขตระหว่างวัดกับที่ดินของสกุลขุนนางด้านบริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ ภายหลังเมื่อมีสะพานพุทธตัดผ่านที่ดินของสกุลขุนนาง บริเวณบ้านสกุลขุนนางเดิมได้ถูกรื้อถอนออกไป และได้ถมคลองตรงนี้เป็นหน้าวัดแทน วัดประยูรวงศ์ฯ เดิมมีทำนบน้ำหน้าวัดด้านแม่น้ำเจ้าพระยาและมีศาลาท่าน้ำ ที่ตรงนี้มีบ้านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ มีคลองเล็กตัดผ่านเข้ามาด้านใน และผ่านบ้านพระยาเทพหลู (ปัจจุบันคือโรงเรียนอนุบาลสายทอง) ไหลผ่านมาตามแนวถนนเทศบาลสาย 1 แล้ววกไปเชื่อมกับคลองเล็กตรงสะพานพลอย คลองเล็กนี้เป็นคลองซอยแยกมาจากคลองบุปผารามและไม่มีชื่อ ส่วนสะพานพลอยนี้เป็นชื่อคุณหญิงของพระยาประภากรวงศ์วรฤทธิศักดิ์ (ชาย บุนนาค) คลองวัดประยูรวงศ์ฯ ส่วนที่เหลืออยู่ในปัจจุบันให้พอเห็นเค้าก็คือคลองตรงหน้าโรงเรียนอนุบาลสายทอง (บ้านพระยาเทพหลู)

ตรอกสุริวงค์

เริ่มจากวงเวียนเล็กตรงคิวรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ตรงไปเชื่อมกับถนนอิสราภาพบริเวณปากซอยทางเข้าด้านข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีริมคลอง (อยู่ฝั่งตรงข้ามมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) คำว่า “สุริวงค์” มาจากชื่อของพระยาสุริวงค์วัฒนศักดิ์ (โต บุนนาค) บ้านของท่านคือบริเวณห้างคาร์ฟูร์ สาขานถนนอิสราภาพ เดิมทีบริเวณนี้เป็นบ้านเจ้าจอมเลียมในรัชกาลที่ 5 เจ้าจอมเลียมเป็นธิดาเจ้าพระยาสุริวงค์วัฒนศักดิ์ แต่เดิมด้านข้างคลองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีมีตลาดเรียกว่า “ตลาดแขก” มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่บริเวณนี้ มีอาชีพทำสาหร่ายและไม้คานขาย ถ้าจะไปซื้อกระดาษต้องไปซื้อที่วัดใหญ่ศรีสุพรรณ (วรार्ห์ โรจนวิภาต, สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2551)

ถนนเทศบาลสาย 1

เริ่มจากถนนซอยข้างวัดประยูรวงศ์ฯ ผ่านโรงเรียนช่างตากูส วัดบุปผาราม ไปบรรจบกับถนนเทศบาลสาย 2 ตรงมุมวัดบุปผาราม

ถนนเทศบาลสาย 2

เริ่มจากถนนด้านข้างโรงเรียนศึกษานารีผ่านเชิงสะพานพลอย ขนานไปกับคลองเล็กที่แยกจากคลองวัดบุปผารามตรงส่วนที่เล่าในเรื่องคลองวัดประยูรวงศ์ฯ มาบรรจบกับคลองเล็กตรงสะพานพลอย ถนนเส้นนี้จะผ่านบ้านนายหรั่ง เรื่องนาม (เข้าของคณะระบำไปอันเลื่องชื่อในสมัยนั้น) ทางขวามือถนนที่จะเลี้ยวขวา (ใกล้ๆ ด้านหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี) ขนานไปตามคลองวัดบุปผารามผ่านปลายถนนเทศบาลสาย 1 ไปถึงหัวมุมสถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม แล้วไปบรรจบกับถนนนิสรภาพตรงเชิงสะพานเจริญพาณิช โดยสรุปถนนเทศบาลสาย 2 เริ่มจากข้างโรงเรียนศึกษานารีแล้วเลี้ยวไปจนถึงเชิงสะพานเจริญพาณิช

ถนนเทศบาลสาย 3

เริ่มจากวงเวียนเล็กตรงไปจุดถึงมุมด้านหลังมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี (สิ้นสุดตรงจุดที่เป็นสะพานข้ามคลองสมเด็จ)

วงเวียนเล็ก

วงเวียนเล็กในอดีตเป็นเพียงวงเวียนกลมมีเนื้อที่ไม่เกิน 50 ตารางวา อยู่กลางถนนซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของถนนทั้ง 3 สายได้แก่ ถนนประชาธิปไตย ถนนสมเด็จเจ้าพระยา และถนนเทศบาลสาย 3 นอกจากนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นของเชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้าฯ ฟังธนบุรีจัดเป็นสวนหย่อมมากมาย กลางวงเวียนเป็นศาลาเปิดเหลี่ยมเปิดโล่ง แต่สามารถเข้าไปนั่งพักผ่อนได้ รอบๆ ศาลาปลูกดอกไม้สวยงาม มีม้าหินเรียงรายเป็นระยะสำหรับนั่งพักผ่อน รอบๆ วงเวียนมีเสาซีเมนต์เตี้ยๆ ไม่เกิน 1 เมตร ใช้ใส่เหล็กคล้องเป็นระยะแทนรั้ว ในเวลากลางคืนค่อนข้างมืด อาศัยแสงสว่างจากป้อมน้ำมันตราม้าบิน (เอสโซ่) และที่พักคนโดยสาร ซึ่งอยู่อีกฝั่งหนึ่ง สถานที่แห่งนี้หนุ่มสาวจึงมักใช้เป็นที่พักปะกัน

สวนหย่อมแห่งนี้มีประโยชน์สำหรับคนที่อยู่ฝั่งถนนเทศบาลสาย 3 เมื่อต้องการข้ามถนนไปอีกฝั่งต้องข้ามมาที่ตรงนี้ก่อน เมื่อปลอดภัยแล้วจึงข้ามไปอีกฟากหนึ่ง ต่อมาเมื่อได้รู้ศาลาและสวนหย่อมเหลือเพียงลานกลมๆ ว่างกลางถนน จากนั้นค่อยๆ ปรับพื้นที่ออกไปจนเหลือไม่ถึงครึ่งของพื้นที่ที่มีอยู่เดิม ในตอนหลังทางราชการได้สร้างหอนาฬิกาไว้บนวงเวียนและปลูกไม้ดอกไม้ประดับรอบๆ หอนาฬิกาและมีการปรับปรุงพื้นที่อีกหลายครั้งจนกระทั่งเหลือเพียงตัวหอนาฬิกาเพื่อให้การจราจรเกิดความคล่องตัว ต่อมาหอนาฬิกาดังกล่าวได้ถูกรื้อไปเมื่อมีการสร้างสะพานพระปกเกล้าฯ บริเวณเชิงสะพานพระพุทธรยอดฟ้าฯ และวงเวียนเล็กนี้ในอดีตมีตลาดขายอาหารและของอื่นๆ เป็นตลาดโต้รุ่ง และใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวฝั่งธนบุรี หรือถ้าอยากดูภาพยนตร์บริเวณนี้มีโรงภาพยนตร์ชื่อเฉลิมชน บริเวณตลาดกลางคืนนี้ได้ปิดตัวไปเมื่อสร้างสะพานพระปกเกล้าฯ ภายหลังสร้างสะพานเสร็จเรียบร้อยแล้วทางกรุงเทพมหานครได้จัดสวนหย่อมและปรับปรุงสภาพรอบๆ ใหม่ ปัจจุบันกลายเป็นตลาดพระเครื่องเรียกว่าตลาดพญาไม้ และตอนกลางคืนมีตลาดโต้รุ่งขายอาหาร (วราห์ โรจนวิภาต, 2528)

คริสเตียนบริการธนบุรี (คริสตจักรแสงสว่าง)

จุดเริ่มต้นของคริสเตียนบริการธนบุรีแห่งนี้มีขึ้นเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2500 ขณะที่มิสเตอร์และมิสซิสซิมซัม ซี เดินทางจากฮ่องกงสู่ประเทศไทย เพื่อถวายการรับใช้องค์พระผู้เป็นเจ้า มิสเตอร์และมิสซิสซิมซัม ซี เป็นบุคคลคู่แรกที่ทำงานในโบสถ์เปิดใหม่ที่มหาชัย มีการติดต่อประสานงานในด้านต่างๆ มากมายในระหว่างปี พ.ศ. 2500 ถึง พ.ศ. 2508 ในช่วงเวลานั้นเองศาสตราจารย์เชสเตอร์ กาลาสก้า มิชชันนารีคนหนึ่งของคณะอเมริกันแบپติสต์ ได้มีความคิดที่จะขยายงานด้านคริสเตียนบริการออกไปทางด้านฝั่งธนบุรีในขั้นแรก โดยเริ่มทดลองด้วยการช่วยโบสถ์ตลาดพลูและมีการใช้เรือในการประกาศกิตติคุณ ต่อมาอาจารย์กาลาสก้าจึงขอให้อาจารย์ซี เปิดที่ทำการคริสเตียนบริการขึ้นในที่ไหนสักแห่งในธนบุรี อาจารย์ทั้งสองท่านจึงช่วยกันมองหาสถานที่ที่จะเปิดทำการขึ้น ในที่สุดที่ประชุมได้ตกลงให้อาจารย์ซิมซัม ซี เป็นผู้อำนวยการในที่ทำการแห่งนี้ ครอบคลุมซึ่งย้ายจากมหาชัยมาอยู่ที่ธนบุรีตามข้อตกลงของภาคีสอง

สถานที่ตั้งทำการนี้ อยู่ในเขตชุมชนของธนบุรีที่สี่แยกบ้านแขก ระหว่างวงเวียนใหญ่และวงเวียนเล็ก ตัวอาคารดัดแปลงให้เหมาะสมสำหรับใช้เป็นที่ทำการและเป็นบ้านพักของครอบครัวซีด้วย ในการเริ่มกิจการทุกอย่างสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้คือเงิน ทางมิชชันไม่มียงบประมาณสำหรับโครงการนี้จึงต้องหาเงินที่ถวายพิเศษมาช่วย คณะอเมริกันแบปติสต์ได้กันเงินไว้จำนวนหนึ่งสำหรับใช้ในการจ่ายค่าเช่าสถานที่และยังกันเงินไว้อีกจำนวนหนึ่งเพื่อใช้สำหรับงานด่วนของคริสเตียนบริการแห่งนี้

การเริ่มต้นของคริสเตียนบริการธนบุรีเป็นไปแบบเรียบง่าย ซิมซัมเริ่มติดต่อกับคนในเขตนั้นทั่วทุกบ้านและทุกร้านค้าด้วยการแจกใบปลิว จึงได้ทราบว่าหลายคนในละแวกนั้นเคยได้รับการติดต่อจากพวกคริสเตียนในประเทศจีนมาบ้างแล้ว แต่เมื่อมาอยู่เมืองไทยไม่เคยได้รับการติดต่อจากใคร ดังนั้นจึงมีคริสเตียนเพียงสี่หรือห้าคนมานมัสการเป็นประจำในวันอาทิตย์ แต่ด้วยความเข้มแข็งและอดทนภายในสองปีมีคนรับเชื่อถึง 21 คน มากพอที่จะเป็นคริสตจักรได้แล้ว สองปีต่อมาในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2510 เป็นวันประกอบพิธีถวาย “คริสตจักรแสงสว่าง” ภาคีสองได้เชิญศาสตราจารย์ซิมซัม ซี เป็นศิษยาภิบาลประจำคริสตจักรและดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการคริสเตียนบริการต่อไป มิสซิสซุก โล และ มิสเตอร์เตยเคี้ยง ได้รับการสถาปนาเป็นมัคทายก สถานบริการธนบุรีมีงานบริการประชาชนหลายรูปแบบ เช่น

- บริการสอนภาษาอังกฤษ
- บริการสอนภาษาไทย
- บริการสอนภาษาจีน
- บริการสอนตัดเย็บเสื้อผ้า
- บริการสอนดนตรี
- บริการอนามัยชุมชน และบริการสถานเลี้ยงเด็กกลางวัน

มูลนิธิพุทธปทุมรังษี

มูลนิธิพุทธปทุมรังษีตั้งอยู่หลังตลาดสี่แยกบ้านแขก ถนนอิสรภาพ มีเนื้อที่ 5 ไร่ 3 งาน 58 ตารางวา มีกรรมการที่ร่วมจัดตั้งคือ

1. นายเชวง จิวราช (หัวหน้าแผนกสถานพยาบาล)
2. นายวิชิต ชลสายพันธ์ (ที่ปรึกษาสูงสุดสถานพยาบาล)
3. นายเจริญ ปิยะนุวัฒน์ชัย

4. นายพรชัย ม้าลายทอง (รองหัวหน้าสถานพยาบาล) และ
5. นายเกียรติไกร แสงวัฒนาโรจน์ (บริษัท ไทยวา อุตสาหกรรม จำกัด)

กรรมการที่ร่วมจัดตั้งทุกคนมีงานหลัก แต่ต้องการที่จะช่วยเหลือสังคมจึงมีการจัดตั้งมูลนิธิพุทธรูปมูม-
รังษีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อประกอบพิธีบูชาพระ
2. เพื่ออุปการะผู้ยากจนและบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย
3. เพื่อประกอบสาธารณกุศลและบริจาคเวชภัณฑ์กับการรักษาโรคให้กับผู้ป่วย
4. จัดตั้งโรงพยาบาลและบำรุงการกุศลทั่วไป

ปัจจุบันมูลนิธิอยู่ในการดูแลของนาย สุชาติ อนุวัตเมธี (บริษัท สยามเมธี จำกัด)และยังคงบรรเทา
สาธารณภัยโดยร่วมกับมูลนิธิร่วมกตัญญู (วัดหัวลำโพง) และมีการให้ทานเป็นประจำทุกปี โดยมีการจัด
กิจกรรมเทศกาลเพื่อให้ทานแก่คนยากจน ที่ด้านหน้าของมูลนิธิพุทธรูปมูมรังสี

สถานที่ตามเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “ตามรอยวรรณกรรมเด็กบ้านสวน ถึง หมู่มนักเรียน”

ของ พ.เนตรรังษี

วรรณกรรมสะท้อนภาพสังคม วิถีชีวิตของผู้คนและบ้านเมืองย่านฝั่งธนฯ ช่วงระยะเวลาปลายรัชกาลที่
5 และต้นรัชกาลที่ 6 ผลงานของคุณพัฒนา เนตรรังษี ภายใต้นามปากกา พ.เนตรรังษี เรื่อง “เด็กบ้านสวน”
ซึ่งผู้เขียนได้เขียนขึ้นจากความทรงจำในวัยเด็ก และเรื่อง “หมู่มนักเรียน” สะท้อนภาพในวัยที่เติบโตขึ้นมา โดย
เขียนบันทึกจากเรื่องราวชีวิตและสถานที่ต่างๆ ในย่านที่ผู้เขียนดำเนินชีวิตอยู่ช่วงเวลานั้น ๆ

ตำแหน่งของสถานที่ต่างๆ ตามที่ปรากฏในงานเขียนของ พ. เนตรรังษี

1. สะพานเจริญพาศน์

สะพานชุด “เจริญ” ที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้แก่

สะพานเจริญรัช 31 สะพานเจริญราษฎร์ 32

สะพานเจริญพาศน์ 33 สะพานเจริญศรี 34

สะพานเจริญทัศน์ 35 สะพานเจริญสวัสดิ์ 36

2. คลองวัดดอกไม้

เส้นทางคลองที่เชื่อมระหว่างคลองบางหลวงไปต่อกับคลองสมเด็จ ๓ ตรงบริเวณที่ดินของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร) เอกสารบางฉบับเรียกชื่อคลองวัดดอกไม้ว่า “ขนอนบางหลวง” ซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรที่สำคัญในสมัยนั้น และพ่อของคุณพัฒน์ใช้เดินทางด้วยเรือเพื่อไปทำงานที่ “หัวหอ” หอประมวลรัชฎาภรณ์กระทรวงการคลัง

3. บ้านพระยารามฤทธิไกร (ม.ล.ลำเพย ฉัตรกุล)

สถานที่ตำรวจบุปผาราม(ปัจจุบัน) ตั้งอยู่บนที่ดินเดิมของพระยารามฤทธิไกร (ม.ล.ลำเพย ฉัตรกุล) และพลโทพระยาสิทธิราชฤทธิไกร (ช่วย ฉัตรกุล)

เจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต (ม.ร.ว.อรุณ ฉัตรกุล) เป็นต้นสกุล “ฉัตรกุล ณ กรุงเทพฯ”

4. หุ่น้ำสถานที่ที่แขกหม้อและแม่โนรีเลี้ยงวัว

เดิมเป็นหุ่น้ำโล่งกว้างฝั่งตรงข้ามบ้านพระยารามฤทธิไกร (ม.ล.ลำเพย ฉัตรกุล) ปัจจุบันเป็นที่ดินของบ้านสมประสงค์

5. สะพานโคสฤทธิย

สะพานข้ามคลองวัดดอกไม้ตรงบริเวณเยื้องกับบ้านพระยารามฤทธิไกร มีลักษณะเป็นสะพานเดี่ยว ส่วนชื่อ “สะพานโคสฤทธิย” น่าจะมาจากใกล้กับแหล่งที่พวกแขกนิยมนำโคมาเลี้ยงที่นี่

6. บริเวณที่ตั้งสามล้างเพื่อเผาผีของวัดดอกไม้

ที่ดินธรณีสงฆ์ของวัดดอกไม้ ใช้สำหรับตั้งจิตกาธานสำหรับเผาศพ เรียกว่า “สามล้าง” ปัจจุบันทางวัดปลูกบ้านชุดให้ชาวบ้านเช่าที่ดินแทนกิจเดิม

7. สถานที่ตั้งโรงพักวัดดอกไม้ (สถานที่ตำรวจบุปผารามหลังเดิม)

ตั้งอยู่ตรงข้ามกับแนวเขตของวัดดอกไม้ ปัจจุบันอาคารสถานที่ตำรวจถูกรื้อออกไปแล้ว และสร้างเป็นอาคารของสถานี ๓ สำหรับครอบครัวสวัสดิการตำรวจเช่าอาศัย

8. วัดบุปผาราม (วัดดอกไม้)

เป็นวัดเก่าสร้างตั้งแต่สมัยกรุงอยุธยา ในสมัยรัชกาลที่ 3 ท่านผู้หญิงจันทร์ ภรรยาสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ได้ปฏิสังขรณ์ และสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และเจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุนนาค) ได้ปฏิสังขรณ์ต่อจนแล้วเสร็จ

9. เรือนแถวไม้

คุณพัฒน์บรรยายลักษณะของเรือนแถวไม้สองชั้นที่ตั้งอยู่บริเวณหัวมุมวัดดอกไม้ ตรงข้ามกับโรงพักบุปผาราม (หลังเก่า) นั้น ในปีพ.ศ. 2549 ทางวัดบุปผารามต้องการพัฒนาที่ธรณีสงฆ์จึงให้ชาวบ้านย้ายและรื้อถอนเรือนแถวไม้เหล่านั้นออกจนหมด และรวมถึงกลุ่มบ้านไม้ที่ตั้งอยู่บริเวณปากตรอกโพธิ์อีกหลายหลังเช่นเดียวกัน

10. ที่ดินและบ้านของ พ. เนตรรังษี

บ้านเดิมของคุณพัฒนา หรือ พ. เนตรรังษี ตั้งอยู่คนละฝั่งคลองกับวัดดอกไม้ นอกจากตัวเรือนแล้วยังมีพื้นที่สวนอีกสองแปลง เรียกว่าสวนนอกและสวนใน สวนนอกมีอาณาบริเวณประชิดกับที่ดินของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร) หรือเจ้าคุณทหาร จึงทำให้คุณพัฒนาชอบไปเล่นที่สวนนอกและพบกับพี่เรียม ธิดาของเจ้าคุณทหาร

ที่ดินสวนในและตัวเรือนของคุณพัฒนาภายหลังได้สร้างเป็นโรงเรียนสตรีของชาวจีนชื่อ “โรงเรียนสตรีกุหลาบ” ก่อนจะเปลี่ยนเป็นอาคารพาณิชย์เช่นปัจจุบัน

11. บ้านท่านเจ้าพระยาผู้ดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงกลาโหม

เรือนของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) หรือเจ้าคุณทหาร ซึ่งเป็นสมุหพระกลาโหมในรัชกาลที่ 5 ส่วนธิดาของท่านคนหนึ่ง คือ พี่เรียมของคุณพัฒนาในวัยเด็กที่คุณพัฒนาคุ้นเคยด้วย

ปัจจุบันที่ดินของเจ้าคุณวรแปลงดังกล่าวได้รับการพัฒนาเป็นห้างสรรพสินค้าคาร์ฟูร์ เปิดดำเนินการปลายปี พ.ศ. 2548 ตั้งอยู่ข้างมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลทำให้ทราบว่า แต่เดิมซุ้มประตูทางเข้าตึกเจ้าจอมเสียมในรัชกาลที่ 5 จะหันหน้าสู่คลองสานตอนที่ผ่านโรงเรียนศึกษานารีลงมา อยู่ใกล้กับตลาดแขก

12. พี่เรียม (อาบน้ำท่าน้ำท้ายสวน)

พี่เรียมของคุณพัฒนาในวัยเด็ก คือ คุณเสียมที่เป็นธิดาของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) หรือเจ้าคุณทหาร ภายหลังได้สมรสกับจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต)

13. ลานมะเกลือข้างวัดดอกไม้

ลานตากมะเกลือสำหรับใช้ย้อมผ้าดำในสมัยก่อน ลานที่เป็นที่โล่งกว้างเพียงพอชาวจีนจะจับจองเช่าทำเป็นโรงย้อมผ้า ส่วนลานมะเกลือข้างวัดดอกไม้ในสมัยนั้น ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงงานผลิตผ้าตราเหรียญทอง

14. ตรอกต้นโพ

ชื่อตรอกต้นโพที่ปรากฏในงานวรรณกรรม “เด็กบ้านสวน” ของคุณพัฒนาในวัยเด็กเมื่อหนึ่งร้อยปีก่อน ยังปรากฏร่องรอยในปัจจุบันเป็นชื่อ “ตรอกโพธิ์” ตรงข้ามกับวัดบุปผาราม

15. ตลาดนกระจอก

ตลาดนกระจอกเป็นตลาดนัดเก่าแก่ของชาวบ้านชาวสวนในย่านฝั่งธนฯ ผู้ค้าขายและผู้ซื้อจะนัดกันในทุกๆ วันพุธ ตั้งแต่รุ่งสางเป็นต้นไป ตลาดจะวายในตอนสายของวันนั้น และด้วยเพราะผู้คนที่มารวมตัวกันมากในทุกๆ วันนั้นจนชาวบ้านเรียกตลาดแห่งนี้ว่า “ตลาดนกระจอก” จนปัจจุบัน

16. สะพานพลอย

สะพานข้ามคลองวัดประยูรวงศ์ท้ายตลาดนกระจอก ที่อุทิศสร้างโดยท่านผู้หญิงพลอย ภริยาเจ้าพระยาประภากรวงศ์วรุฒิกิติ (ชาย บุนนาค) ผู้เป็นบุตรของเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค) ตอนกลางของสะพานทั้งสองฝั่งมีอักษรคดพิมพ์ลึกในเนื้อปูนว่า “สะพานพลอย” สะพานดังกล่าวถูกทิ้งไปเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540 คราวสร้างถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ และสร้างสะพานทดแทนภายหลัง แต่ไม่มีชื่อใดๆ

17. โรงตากมะเกลือ

โรงเรียนแสงอรุณเป็นโรงเรียนของชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2497 บนที่ดินที่เคยเป็นลานตากมะเกลือในสมัยรัชกาลที่ 6 มาก่อน ในอดีตตรงข้ามกับโรงตากมะเกลือเป็นโรงฆ่าหมูพ่อเจ้าฮั่ว

18. โรงฆ่าหมูของพ่อเจ้าฮั่ว

โรงฆ่าหมูของชาวจีนที่ลูกชายชื่อฮั่ว เป็นเพื่อนกับคุณพัฒน์ ตั้งอยู่ริมทางเดินที่จะเข้าไปวัดกัลยาณมิตร ตรงข้ามกับโรงตากมะเกลือ (โรงเรียนแสงอรุณ) ปัจจุบันไม่ปรากฏร่องรอยของโรงฆ่า แต่สำหรับผู้อาวุโสในย่านนั้นยังสามารถจดจำโรงฆ่าหมูได้เป็นอย่างดี

19. สะพานประชาสามัคคี

สะพานไม้เคี่ยมที่ข้ามคลองกะตี่จิ้นเพื่อเชื่อมชุมชนกับวัดกัลยาณมิตร ภายหลังเมื่อมีการทำถนนเลียบบนเข้านี้ได้รื้อสะพานนั้นเสีย

20. เรือนพระยาเถลิงรณภาพ

เรือนของพระยาเถลิงรณภาพ อยู่ริมคลองกะตี่จิ้นข้างสะพานประชาสามัคคี คนละฝั่งกับวัดกัลยาณมิตร ในสมัยที่คุณพัฒน์เขียนวรรณกรรมฉบับ “เด็กบ้านสวน” ขณะนั้นเป็นเรือนร้างอยู่ยาวนานหลายปี ภายหลังตกเป็นสมบัติในครอบครัวศรีรัตนโนภาส ชาวไทยเชื้อสายจีน ปัจจุบันเป็นกลุ่มครอบครัวที่บริหารกิจการตลาดพรานนก ถนนอิสรภาพ

21. “แก่งจิ้น”

ศาสนสถานของชาวจีนฮกเกี้ยนที่มีมาตั้งแต่สมัยต้นกรุงธนบุรี ปัจจุบันเป็นศาลเจ้าแม่กวนอิม มีชื่อเรียกว่า เกียนอันแกง แต่ชาวบ้านชอบเรียกว่า “กะตี่จิ้น”

22. บ้านเจ้าพระยาภาสกรวงศ์

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เป็นบุตรชายของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) บ้านของท่านตั้งอยู่ริมน้ำเจ้าพระยาหน้าวัดประยูรวงศาวาส ตรงปากคลองวัดประยูรวงศ์คนละฝั่งคลองกับที่ทำการกองบังคับการตำรวจในอดีต

23. สะพานเทพนารายณ์

สะพานข้ามคลองวัดประยูรวงศาวาสด้านหลังพระเจดีย์องค์ใหญ่ ทอดตัวตามถนนเรียงอิฐที่เดินไปยังโรงเรียนช่างาคูร์สคอนเวนต์ วัดกัลยาณมิตร ตลาดนกกระจอก ปัจจุบันไม่ปรากฏร่องรอยสะพานแล้ว

24. บ้านพระยาเทพผลู

นายตำรวจใหญ่ผู้เคยเป็นผู้บังคับการกองตำรวจน้ำที่เคยตั้งอยู่ริมน้ำเจ้าพระยา ส่วนบ้านพระยาเทพผลูตั้งอยู่คนละฝั่งถนนกับวัดประยูรวงศาวาส เยื้อง ๆ กับสะพานเทพนารายณ์ ปัจจุบันบ้านพระยาเทพผลูใช้เป็นที่ตั้งโรงเรียนอนุบาลสายทอง โดยทายาทที่มีนามว่า “คุณศรีเทพ”

25. วัดริ้วเหล็ก (วัดประยูรวงศาวาส)

สร้างโดยสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ในปี พ.ศ. 2371 บนสวนกาแพ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับบ้านสมเด็จพระยา ชาวบ้านนิยมเรียก “วัดรั้วเหล็ก” เพราะที่วัดประดับรั้วที่ทำเป็นรูปอาวุธ คือ หอก ดาบ และขวาน สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ลี้ภัยเข้ามาจากประเทศอังกฤษเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เพื่อใช้ล้อมพระราชวัง แต่พระองค์ไม่ทรงโปรดจึงพระราชทานกลับมาใช้ในวัดประยูรวงศาวาส

26. ตึกพระรรณาคาร

อาคารสถาปัตยกรรมกอธิคที่สร้างขึ้นโดยเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เพื่อใช้เป็นโรงเรียนสอนหนังสือไทยข้างพระเจดีย์ใหญ่ ชื่อ “ตึกพระรรณาคาร” คู่กับโรงเรียนปริยัติธรรมที่อาคาร “พรินทร์ปริยัติธรรมศาลา”

“ตึกพระรรณาคาร” ได้รับความเสียหายอย่างมากคราวสงครามมหาเอเซียบูรพาจนต้องรื้อทิ้งไป ส่วน “พรินทร์ปริยัติธรรมศาลา” อยู่ในสภาพทรุดโทรม ปัจจุบันทางวัดกำลังดำเนินการซ่อมแซม

27. ประตูเสื่อ

ประตูด้านข้างพระเจดีย์ที่จะเดินเชื่อมไปยังเขตป่าช้าของวัดรั้วเหล็ก ที่นักเรียนโรงเรียนวัดรั้วเหล็กในอดีตจะเดินไปยังถนนของวัด และเพื่อน ๆ ของคุณพัฒน์ รวมทั้งวันทิด รุณท่าน หรือเจ้าฮั่ว ชอบหนีไปเก็บพุทรา มากินกัน ปัจจุบันบริเวณนี้ทางวัดได้เริ่มรื้อถอนโกดังเก็บกระดูกของเกาออกเพื่อปรับปรุงพื้นที่จนเกือบไม่เห็นลักษณะการบรรจุศพแบบเดิมอีกต่อไป

สถานที่ตั้งบ้านเรือนของบุคคลสำคัญในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องในอดีต

- เรือนพระยาชลธารพินิจจัย (ม้วย ชลานุเคราะห์)

บ้านท่านผู้นี้อยู่ติดกับวังของพระองค์เจ้ารัชสีนแจ่มจรัส (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ หรือ น.ม.ส.) ปัจจุบันคือบริเวณที่เป็นทวนแฮร์สันข้างโบสถ์วัดประดิษฐาราม (วัดมอญ) ท่านมีพี่ชายชื่อ พระยาชลธารพินิจจัย (ม้วย ชลานุเคราะห์) เป็นบุตรของขุนเขจรเจนชลา (เงิน ชลานุเคราะห์) บางท่านเขียนเป็นขุนจรเจนทะเล ที่ดินผืนนี้เป็นที่พระราชทานให้อยู่ได้ถึงแก่บุตรเท่านั้น ส่วนบุตรธิดาของพระยาชลธารพินิจจัยถึงแก่กรรมหมดแล้ว เหลือเพียงบรรดาหลานๆ เท่านั้น (ที่ทัศนัวัฒนธรรม , 2551)

- เรือนพระยาราชาบุประพันธ์ (ทุ้ย) และ เรือนพระยาราชาบุประพันธ์ (สุดใจ)

เรือนทั้งสองสร้างโดยเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุนนาค) สร้างเป็นเรือนแฝดสองหลังหันหน้าออกริมคลองบางหลวง ให้แก่บุตรชายทั้งสองของท่าน ตัวเรือนเป็นตึกฝรั่งขนาดใหญ่ ออกแบบโดยโยคิมกราสซี สถาปนิกชาวอิตาลีในสมัยรัชกาลที่ 5 ภายหลังถูกรื้อทิ้งไป และใช้ที่ดินส่วนหนึ่งทำเป็นตลาดการค้าสมัยใหม่ในยุคหนึ่งและใช้เป็นวิกิลิเกตุด้วย

ชาวบ้านเรียกอาคารหลังนี้ว่า ตลาดคุณหญิงอายุยืน หรือวิกิคุณหญิงยืนตามชื่อคุณหญิงอายุยืนผู้เป็นบุตรพระยาราชาบุประพันธ์ (สุดใจ) กับคุณหญิงพงศ์สุริยัน ภายหลังที่กิจการตลาดและวิกิลิเกตุตึง มีการ

เปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ในอาคารและที่ดิน โดยดำเนินกิจการเกี่ยวกับปั๊บบรรจุภัณฑ์หมุนเวียน จึงทำให้ชาวบ้านเรียกอาคารนี้ว่า โรงปั๊บน้ำ หรือ ตลาดโรงปั๊บน้ำ

ส่วนเรือนของพระยาราชนูประพันธ์ (หุ้ย) ถูกรื้อทิ้งหลังปี พ.ศ. 2510 ปลูกเป็นอาคารห้องเช่าขนาดเล็กจำนวนหนึ่ง ภายหลังกลายเป็นชุมชนตรอกโรงครามจนถึงปัจจุบัน

- **เรือนพระยาประชาภิจักรจักร (แช่ม บุนนาค)**

ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียนวรรมบูรณศึกษา

- **เรือนพระยาโกมารกุลมนตรี หรือ บ้านพิณทุโยธิน**

ตั้งอยู่บนแนวถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ เยื้องกับโรงเรียนศึกษานารีทางด้านหลัง

- **เรือนสวัสดิ์-ชูโต**

ตั้งอยู่หน้าโรงเรียนสามัญวัดประยุรวงศ์ ฯ ใกล้กับโรงเรียนอนุบาลสายทอง

- **บ้านพระยาประสิทธิสงคราม (ใหญ่ เกตุทัต)**

พระยาประสิทธิสงคราม (ใหญ่) เป็นบุตรของพระยาเวียงในนฤบาล (เจ๊ก) กับคุณหญิงแก้ว (บุตรของพระยาเทพประสุน (ปั้น ปันยารชุน) ทำนรับราชการเป็นนายช่างหลวงในสมัยรัชกาลที่ 6

เรือนดังกล่าวตั้งอยู่ในพื้นที่ของชุมชนกุฎิขาว หน้าเรือนหันออกริมคลองบางหลวงหรือคลองบางกอกใหญ่ตรงข้ามกับวัดหงส์รัตนาราม ตัวเรือนเป็นเรือนไม้สองชั้นสไตล์ยุโรป หลังคาแบบจั่วลัม

- **บ้านพาทยโกศล**

บ้านพาทยโกศล หรือชื่อที่เรียกกันทั่วไปว่า “บ้านเครื่อง” นั้น เป็นเรือนไม้ขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดกัลยาณมิตร ติดกับถนนอรุณอมรินทร์ตัดใหม่ ภายในบ้านมีเครื่องดนตรีโบราณจำนวนมาก ตกทอดมาหลายยุคสมัย มีเครื่องดนตรีที่เจ้านายในราชวงศ์จักรีประทานให้หลายชิ้น เป็นทั้งที่เก็บรักษาเครื่องดนตรีล้ำค่า และเป็นที่ยุติธรรมดนตรีไทยไปด้วยในเวลาเดียวกัน

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ด้านบุคคลสำคัญ

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีบุคคลสำคัญในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ดังนี้คือ

จางวางทั่ว พาทย์โกศล

จางวางทั่ว พาทย์โกศล เป็นบุตรคนที่ 12 ของหลวงกัลยาณมิตตาวาส เกิดเมื่อวันพุธ แรม 13 ค่ำ เดือน 10 ปีมะเส็ง พ.ศ.2424 ตรงกับวันที่ 21 กันยายน เวลาเช้า 7.00 น. ณ บ้านตระกูลพาทย์โกศล อำเภอธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร

การศึกษาและประสบการณ์ด้านดนตรีไม่มีผู้ใดทราบว่าจางวางทั่ว พาทย์โกศล ได้รับการศึกษาจากสถาบันใด จางวางทั่วได้รับการปลูกฝังและเริ่มฝึกฝนดนตรีไทยจากบิดามารดา และญาติที่ท่านให้ความเคารพ คือปู่ทองดี ชูสตัย หลังจากฝึกฝนดนตรีจากทางบ้านในเบื้องต้นแล้ว บิดาได้ส่งท่านไปเรียนดนตรีกับครูรอด ซึ่งเป็นศิษย์พระประดิษฐ์ไพเราะ (ครูมีแขก) จางวางทั่วได้เรียนการบรรเลงปี่พาทย์โดยเฉพาะการบรรเลงฆ้องวง จนมีความเชี่ยวชาญอย่างยอดเยี่ยมในบรรดาศิษย์ของครูรอด ที่เรียนในรุ่นเดียวกัน เมื่ออายุครบ 21 ปี จางวางทั่ว พาทย์โกศลได้เข้าอุปสมบท ณ วัดอรุณราชวราราม เมื่อ พ.ศ.2445 มีสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ฤทธิ) วัดอรุณราชวรารามเป็นพระอุปัชฌายะ พระปัญญาคัมภีร์เถระ (พุ่ม) วัดอรุณ กับพระสมุทสรสมาจารย์ (พรหม) วัดกัลยาณมิตร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ บวชอยู่พรรษาเดียวก็ลาสิกขาบทมาศึกษาดนตรีต่อไป

จางวางทั่ว พาทย์โกศล ได้ศึกษาวิชาดนตรีกับครูหลายคน เช่น เจ้าคุณประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสานศัพท์) ครูซ้อย สุนทรวาทิน ซึ่งเป็นบิดาของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ครูท่ง และครูต่วน สองคนหลังนี้เป็นครูดนตรีที่เชื่อว่ายังมีชีวิตอยู่ในสมัยรัชกาลที่ 4-5 ซึ่งยังมีประวัติไม่แน่ชัด

จางวางทั่วได้ศึกษาการดนตรีกับสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร สุธัมพันธ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ สมเด็จพระเจ้าฟ้างค์นี้ได้รับการศึกษาจากประเทศยุโรป และกลับมาประเทศไทยในปลายรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงเป็นนักประพันธ์เพลงที่มีผลงานชิ้นเยี่ยมมากมาย นับเป็นเจ้านายโดยตรงของจางวางทั่ว พาทย์โกศล เป็นผู้อุปถัมภ์ครอบครัวของจางวางทั่วเป็นเวลายาวนานถึง 30 ปี สมเด็จพระเจ้าฟ้างค์นี้ได้ให้ความรู้เรื่องการประสานเสียงแบบดนตรีตะวันตก ซึ่งนับว่าเป็นผลดีกับจางวางทั่ว ในการนำวิชาการที่พระองค์ทรงสอนมาใช้เป็นประโยชน์ในด้านการประพันธ์เพลงในสมัยต่อมา และจากการที่บุคคลทั้งสองมีความใกล้ชิดกัน จึงเป็นโอกาสให้ได้ร่วมสร้างสรรค์ผลงานเพลงประดับวงการดนตรีไทยไว้ส่วนหนึ่ง งานเพลงที่ได้ร่วมกันสร้างสรรค์นี้ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ

ประพันธ์และทรงประทานให้จางวางทั่ว พาทยโกศล มาคิดประดิษฐ์ทางในการบรรเลงปี่พาทย์ แต่ก็มีบ้างบางเพลงที่จางวางทั่วได้ประพันธ์เพลงทางปี่พาทย์ และสมเด็จพระนารายณ์ ทรงนำเอาไปปรับปรุงเป็นทางแตรวง

จางวางทั่ว พาทยโกศล แต่งงานครั้งแรกกับแม่ปลั่ง ระยะเวลาเมื่อใดไม่ปรากฏชัด อาจเป็นช่วงเวลา พ.ศ.2445-2450 แม่ปลั่งมีบุตรกับจางวางทั่ว 8 คน เป็นหญิง 3 คน เป็นชาย 5 คน แต่เสียชีวิต 6 คน เหลือเพียง 2 คน คือ

นายเทวาประสิทธิ์ พาทยโกศล เป็นบุตรชายคนโต เกิดเมื่อวันแรม 3 ค่ำ เดือน 10 ปีมะแม นพศก ตรงกับวันอังคารที่ 24 กันยายน พ.ศ.2450 สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ ทรงประทานให้ นายเทวาประสิทธิ์เป็นครูดนตรีที่มีความสามารถเชี่ยวชาญในการบรรเลงปี่ใน เคยเป่าปี่ชนะเลิศในการประชันวงปี่พาทย์ที่วังบางขุนพรหมในปี พ.ศ. 2466 เครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่งที่บรรเลงได้อย่างชำนาญคือ ซอสามสาย เป็นผู้ควบคุมวงพาทยโกศล และเป็นผู้รับใช้กิจการด้านดนตรีถวายแด่สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ แทนจางวางทั่ว ภายหลังจากที่จางวางทั่วเสียชีวิตแล้ว นายเทวาประสิทธิ์ยังมีความสามารถในด้านการประพันธ์เพลง เป็นผู้แต่งเพลงมหาจุฬาลงกรณ์ ทำเป็นทางโหมโรงและทางธรรมดา โหมโรงอาทิตยอุทัย (เดิมชื่อโหมโรงเต่าทอง) เพลงเต่าเห่ เพลงนาครีพัตรเถา เพลงช้างประสานงาเถา เพลงเทวาประสิทธิ์เถา นายเทวาประสิทธิ์ถึงแก่กรรมด้วยโรคมะเร็ง เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2516 อายุ 66 ปี

คุณหญิงไพฑูริย์ กิตติวรรณ เกิดเมื่อวันพฤหัสบดี แรม 13 ค่ำ เดือน 3 ตรงกับวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2445 เป็นผู้สืบทอดการดนตรีมาจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะทางร้องนั้นได้รับสืบทอดมาจากคุณแม่เจริญ (ภรรยาคนที่ 2 ของจางวางทั่ว พาทยโกศล) มาโดยตรง คุณหญิงไพฑูริย์เป็นผู้มีความรู้กว้างขวางทางการดนตรีไทย มีความสามารถสอนดนตรีไทยได้ทั้งเครื่องสายและปี่พาทย์ เคยเป็นครูสอนซอถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ คุณหญิงไพฑูริย์ได้รับตำแหน่งศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ในปี พ.ศ.2529 ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2538 รวมอายุ 83 ปี

ภรรยาคนที่สองของจางวางทั่ว พาทยโกศล มีชื่อว่าคุณแม่เจริญ รุ่งเจริญ เกิดเมื่อพ.ศ.2419 มีอายุแก่กว่าจางวางทั่ว พาทยโกศล 5 ปี เข้ามาเป็นผู้ร่วมชีวิตกับจางวางทั่ว ราวปี พ.ศ.2452 เป็นนักร้องและครูสอนขับร้องที่มีชื่อเสียง และมีความรอบรู้ในเรื่องเพลงร้อง และเพลงละครจากวังบ้านหม้อ คุณแม่ปลั่งภรรยาคนแรกของจางวางทั่วให้ความยกย่องนับถือแม่เจริญเป็นอันมาก เนื่องจากคุณแม่เจริญมีวิญญูและคุณุฒิเหนือกว่า เป็นเหตุให้กิจการในครอบครัวราบรื่นและอยู่กันอย่างมีความสุขโดยตลอด คุณแม่เจริญมีบุตรกับจางวางทั่ว 4 คน ชาย 2 หญิง 2 แต่บุตรทั้งสี่ถึงแก่กรรมในเยาว์วัยทั้งสิ้น คุณแม่เจริญจึงได้รับเลี้ยงดูจากนายเทวาประสิทธิ์ และคุณหญิงไพฑูริย์ด้วยความรักใคร่ตลอดมา คุณแม่เจริญถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา เมื่อพ.ศ. 2498

นับแต่ปี พ.ศ. 2475 ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิจ เสด็จออกจากประเทศไทยไปแล้ว สกุลพาทยโกศลได้รับผลกระทบอย่างมาก จางวางทั่ว พาทยโกศล ต้องรับหน้าที่ดูแลรับผิดชอบครอบครัว นักร้อง นักดนตรี และบรรดาศิษย์ของท่านเป็นจำนวนมาก วงดนตรีของจางวางทั่วจึงจำเป็นต้องรับ

งานบรรเลงในวงต่างๆ ไปเพื่อหารายได้ มิได้เป็นการรับใช้วังบางขุนพรหมอย่างที่เคยเป็น จางวางท้าวเสวยชีวิต เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2482 รวมอายุ 56 ปี

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค)

เป็นบุตรของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ในวัยเด็กอยู่ในความดูแลของพี่ชายใหญ่ คือ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ซึ่งเป็นที่พระสมุหพระกลาโหมอยู่ขณะนั้น ได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากพระอาจารย์แก้ว ที่วัดประยูรวงศาวาส เป็นผู้มีความสนักการศึกษาล่าเรียนมาก จึงมักถูกเพื่อน ๆ ล้อเลียนกลั่นแกล้งเสมอ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงพระนิพนธ์ไว้ในประวัติของเจ้าพระยาภาสกรวงศ์เองว่า

"ข้าพเจ้าเคยได้ยินเพื่อนเรียนของท่าน คือ พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชิน บุนนาค) และพระยาประภากรวงศารุขมิภักดี (ชาย บุนนาค) เป็นต้น เล่าให้ฟังว่าเจ้าพระยาภาสกรวงศ์นั้น ชอบวางตัวเป็นนักปราชญ์มาแต่เด็ก ไม่ใคร่ถูกกับเพื่อนฝูงจึงมักถูกเขารังแก...."

เมื่ออายุได้ 15 ปี สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ได้ส่งให้ไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษที่โรงเรียนแบลคฮีท ใกล้กรุงลอนดอน ศึกษายอยู่ 3 ปี จนมีความรู้สามารถอ่าน พูด และเขียนภาษาอังกฤษได้ดีพอควรก็ต้องกลับมาพระนครเมื่อ พ.ศ. 2409 เนื่องจากเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์(วร บุนนาค) ได้รับแต่งตั้งให้เป็นทูตไปยังทวีปยุโรปและไม่มีล่ามประจำตัว จึงได้ทำหน้าที่ดังกล่าวระหว่างนั้น

เมื่อกลับมาเมืองไทยใน พ.ศ. 2410 ได้เข้ารับราชการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานสัญญาบัตรเป็นนายราชานัดยานุหาร ตำแหน่งหุ้มแพรพิเศษในกรมพระอารักษ์ รับราชการในหน้าที่ราชเลขาธุการสำหรับเชิญกระแสรบสิ่งไปเจรจากับชาวต่างประเทศ แทนหน้าที่หม่อมราโชทัย (หม่อมราชวงศ์กระต่าย อิศรางกูร ณ อยุธยา) ซึ่งถึงอนิจกรรม

ขณะรับราชการในตำแหน่งนี้ นายราชานัดยานุหาร (พร บุนนาค) ได้ศึกษาเล่าเรียนตลอดเวลาโดยอาศัยตำราเรียนต่างๆ จากสำนักเรียนของพระยาศรีสุนทรโวหาร (พิก สาลักษณ์) จึงทำให้ท่านมีความรู้ภาษาไทยแตกฉาน ได้พยายามศึกษาภาษาอังกฤษด้วยตัวเองจากตำราต่างประเทศ นอกจากนี้เป็นผู้ตั้งระเบียบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตั้งกรมทหารมหาดเล็ก จัดโรงเรียนภาษาอังกฤษสำหรับเจ้านาย และโรงเรียนภาษาไทยในกรมทหารมหาดเล็ก

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้นายราชานัดยานุหารเป็นจมีนตรีสรักษ์ หัวหมื่นมหาดเล็ก พ.ศ. 2416 ได้เลื่อนขึ้นเป็นพระยาภาสกรวงศ์วรราชาธาดินฤปรัตนสุปรีย์-ราชไปเวต ลีเกรตารี ว่าที่จางวางมหาดเล็ก และเป็นเลฟเตแนนต์ เคอเนล ทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์

พ.ศ. 2435 โปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนพระยาภาสกรวงศ์ ขึ้นเป็นเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เสนาบดีกระทรวง
 ธรรมการ

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เป็นผู้มีความรู้ด้านต่างประเทศมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ
 โปรดฯ ให้เป็นราชทูตพิเศษไปยังประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2422 เจรจาเกี่ยวกับกรณีที่เกิดจาก
 นายโทมัส ยอร์จ น็อกซ์ (Thomas George Knox) กงสุลเยเนรอลอังกฤษประจำประเทศไทย ซึ่งเจ้าพระยา
 ภาสกรวงศ์ได้ปฏิบัติราชการสำเร็จดังพระราชประสงค์ และได้เป็นราชทูตพิเศษไปเจริญทางสัมพันธไมตรียัง
 ประเทศเยอรมนีและประเทศอื่นๆ ในยุโรปอีกด้วย เมื่อกลับมาแล้วโปรดเกล้าฯ ให้เป็นอธิบดีกรมพระคลังสวน
 แล้วเป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตรธิการ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ตามลำดับ ได้รับพระราชทาน
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า เมื่อ พ.ศ. 2431 เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ได้สมรสกับท่าน
 ผู้หญิงเปลี่ยน รัตนานายสุตจินดา (พลอย ชูโต) มีบุตรธิดา 5 คน ได้แก่

1. จมื่นศรีสรักษ์ (เฟ่ง) ในรัชกาลที่ 5 เป็นบิดาของหลวงสมัครันนทพล (พีชน) และหลวงพินิต
 พาหนะ-เวทย์ (พิง)
2. นายราชานันต์ยานุหาร (พาสน์) ในรัชกาลที่ 5
3. เจ้าจอมพิศว์ ในรัชกาลที่ 5
4. หม่อมพัฒน์ เป็นหม่อมท้าวเอกในพระราชวงค์เธอพระองค์เจ้ารัชนีแจ่มจรัส
5. กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ต้นราชสกุลรัชนี

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ยังเป็นผู้ทำนุบำรุงวัดของสกุลคือ วัดประยูรวงศาวาส เป็นผู้ทำหนังสือมิวเซียม
 หรือรัตนโกษา และชอบคิดศัพท์แปลกๆ เช่น ชื่อศาลาอันตะบุรีกรูริน ซึ่งเป็นสโมสรของพนักงานรักษาพระนคร
 ระหว่างรัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรป พ.ศ. 2450

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) รับราชการในตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการจนเข้าสู่วัยชรา
 จึงขอพระบรมราชานุญาตลาออกจากตำแหน่งเสนาบดี เมื่อ พ.ศ. 2445 และได้รับพระราชทานเบี้ยบำนาญ
 จนกระทั่งถึงอสัญกรรมในรัชกาลที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2463 รวมอายุได้ 71 ปี

หมอบรัดเลย์

หมอบรัดเลย์ หรือ ด็อกเตอร์แดน พีช แบรดเล เป็นชาวเมือง Marcellus นิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา
 เข้ามาถึงบางกอกและเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางว่าเป็นผู้นำการแพทย์แผนปัจจุบัน(แบบตะวันตก) มาสู่กรุงสยาม เช่น
 การผ่าตัด เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความกระตือรือร้นศึกษาหาความรู้การแพทย์สมัยใหม่ จนเกิดโรงพยาบาล
 สมัยใหม่ขึ้นคือ โรงพยาบาลศิริราช บริเวณวังหลัง ฝั่งธนบุรี

นอกจากเป็นหมอสอนศาสนาและหมอยารักษาคนไข้แล้ว หมอบรัดเลย์ยังเป็น "หมอหนังสือ" ด้วย
 ด้วยเหตุที่เป็นผู้ประดิษฐ์ตัวอักษรไทยเพื่อการพิมพ์หนังสือภาษาไทย แล้วตั้งโรงพิมพ์ ออกหนังสือพิมพ์ ทำ
 สำนักพิมพ์ครบวงจรเป็นคนแรกในราชอาณาจักรสยาม (ก่อนหน้านั้นมีผู้คิดทำขึ้นแล้วแต่ไม่สำเร็จ และไม่พบ
 หลักฐานว่ามีเผยแพร่ในสยาม) “ความรู้” ตั้งเดิมในจารีตของสยามนิยมเขียนลงบนสมุดข่อยที่เรียกว่าสมุดไทย

เก็บไว้ใน “หอหลวง” ภายในพระบรมมหาราชวัง เป็นสิ่งหวงห้ามที่ไม่เปิดให้คนทั่วไปพบเห็นหรืออ่าน คนที่จะอ่านได้ต้องเป็น “บุคคลพิเศษ” เช่น พระเจ้าแผ่นดิน พราหมณ์ปุโรหิต และ “หมอผี” (หมายถึงนักปราชญ์ราชบัณฑิต) ฯลฯ จำนวนไม่กี่คนเท่านั้น สามัญชนหมดสิทธิตั้งแต่เกิดมา เพราะไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านหนังสือไม่ได้ ถึงบวชเรียนจนอ่านออกเขียนได้ก็ไม่มีบุญวาสนา ยกเว้น “บุคคลพิเศษ” อย่างสุนทรภู่

เมื่อหมอบรัดเลย์ผู้เป็น “หมอหนังสือ” ตั้งโรงพิมพ์ ออกหนังสือพิมพ์ แล้วทำสำนักพิมพ์ขึ้น เพื่อพิมพ์ “ความรู้” ออกเผยแพร่สู่สามัญชนชาวสยาม ก็เท่ากับท่านเป็นผู้เปิดประตูแห่งความรู้ให้แก่สามัญชนชาวสยามอย่างแท้จริงเป็นคนแรก

แหล่งพิมพ์หมอบรัดเลย์ก็คือบ้าน อยู่ปากคลองบางหลวง หรือคลองบางกอกใหญ่ ฝั่งธนบุรี หมอคทาฐ โลกาวัฒนา(แห่งโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน) เขียนบอกไว้ในศิลปวัฒนธรรมว่า หมอบรัดเลย์เป็นคนคุมการก่อสร้างบ้านหรือแหล่งพิมพ์แห่งนี้ด้วยตนเอง ปัจจุบันพื้นที่นี้เป็นส่วนหนึ่งของกองทัพเรือ ติดกับพระราชวังเดิม

นายหันแตร์

เป็นชาวอังกฤษเชื้อสายสก๊อต เดิมเป็นพ่อค้ามาตั้งห้างอยู่ที่สิงคโปร์ก่อน เมื่อเข้ามาบางกอก ขณะนั้นไทยกำลังบาดหมางอยู่กับเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ หันแตร์ได้ทูลเกล้าฯ ถวายปืนคาบศิลาแต่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ พระองค์จึงโปรดพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น “หลวงอาวุธวิเศษประเทศพานิช” ต่อมาได้ขอตั้งห้างค้าขายในกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้หันแตร์เช่าที่ดินของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) แต่ครั้งยังเป็นเจ้าพระยาพระคลังได้สร้างอาคารขึ้นเป็นที่พัก สำนักงาน และโรงเก็บสินค้า พวกพ่อค้าต่างชาติพากันเรียกว่า โรงสินค้าอังกฤษ (The British Factory) ส่วนคนไทยสมัยนั้นเรียกกันว่า ‘ห้างหันแตร์’ ห้างนี้ ต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๔ เลิกกิจการไป เนื่องจากอาคารทรุดโทรม สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) บุตรชายของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ แต่ครั้งยังเป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์อยู่ได้น้อมเกล้าฯ ถวายแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงโปรดฯ ให้สร้างตึกขึ้นใหม่ ให้ห้างมูลเลอร์ไมสเนอร์เช่า

นายบุศย์ ลิมะเสถียร

นายบุศย์ ลิมะเสถียร เป็นผู้หนึ่งที่ได้มีส่วนริเริ่มก่อตั้งการแข่งขันฟุตบอลประเพณี จุฬา-ธรรมศาสตร์ โดยผู้ริเริ่มฝ่ายธรรมศาสตร์มีพล.ต.ท.ต่อศักดิ์ ยมมาตย์ และนายบุศย์ ลิมะเสถียร ฝ่ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมี นายประสงค์ ชัยพรรค นายประถม ชาญสันต์ และนายประยูทธ สวัสดิ์สิงห์ การแข่งขันครั้งแรกจัดขึ้นเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ณ สนามหลวง ท้องทุ่งพระสุเมรุ และได้ถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยทั้งสองสถาบันจะผลัดกันเป็นเจ้าภาพ นายบุศย์ ลิมะเสถียร เป็นผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ไทยในปี พ.ศ.๒๕๔๕ นายบุศย์ ลิมะเสถียร ได้รับรางวัลนราธิป โดยรางวัลนราธิปถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2544 เป็นรางวัลที่มอบให้นักเขียน นักหนังสือพิมพ์ กวี นักแปล และบรรณาธิการอาวุโสที่สร้างสรรค์ผลงานมาอย่าง

ต่อเนืองยาวนาน และผลงานนั้นเป็นที่ยกย่องอย่างกว้างขวาง นายบุศย์ สิมะเสถียรได้ทำหน้าที่ของผู้สืบเชื้อสายตระกูลสิมะเสถียร หรือเดิมคือแซ่ลิ้ม คือการเป็นผู้ดูแลศาลเจ้าเกียนอันเกง จากรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันศาลเจ้าเกียนอันเกงนี้อยู่ในความดูแลของทายาทในตระกูลสิมะเสถียร คือนายบุญยนิธย์ สิมะเสถียร เพื่อสืบทอดภารกิจอันสำคัญของตระกูลเก่าแก่ตระกูลหนึ่งในย่านกุฎีจีน

พระเจี๊ยมวิรัชชพากย์

ศาสตราจารย์ น.อ. พระเจี๊ยมวิรัชชพากย์ ร.น. (เจี๊ยม ทรรทรานนท์) เป็นผู้มิโนวาสถานอยู่ในบริเวณกุฎีจีน และได้มีความมาณะศึกษาหาความรู้ จนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยฝรั่งเศส ผลงานที่สำคัญยิ่งคือเป็นผู้จัดทำพจนานุกรมสำคัญคือ จัดทำพจนานุกรม ฝรั่งเศส – ไทย พร้อมคำอ่าน จัดทำพจนานุกรม 4 ภาษา ไทย – อังกฤษ - ฝรั่งเศส – เยอรมัน และจัดทำพจนานุกรม ฝรั่งเศส – อังกฤษ – ไทย พร้อมคำอ่าน และเป็นผู้หนึ่งที่ได้ร่วมจัดตั้งวงดนตรีขับร้องประสานเสียงของวัดซางตาครู้ส ชื่อวงนันทสังคีต มีนายนันท์ ทรรทรานนท์ เป็นหัวหน้าวง โดยนายเจี๊ยม ทรรทรานนท์ เป็นผู้เล่นขลุ่ยและออร์แกน

วงดนตรีนันทสังคีต

เป็นวงขับร้องประสานเสียงของวัดซางตาครู้ส กุฎีจีน เกิดขึ้นเนื่องจากคุณพ่อกุเลียลโม กิ้น ดาครู้ส เป็นผู้สนใจด้านดนตรี จึงได้รวมสัตบุรุษลูกกุฎีจีนกลุ่มหนึ่ง เพื่อตั้งเป็นวงขับร้องประสานเสียง(5 เสียง) ของวัดซางตาครู้ส โดยมีนายนันท์ ทรรทรานนท์ ซึ่งทำงานอยู่ที่กรมมโหรีสพ เป็นผู้ประสานและฝึกสอนเรื่องดนตรีวงขับร้องประสานเสียงของวัดซางตาครู้สในสมัยนั้นมีชื่อเสียงมาก เป็นที่สนใจของผู้คนทั่วไป จนถึงกับได้รับเชิญให้ไปขับร้องและส่งกระจายเสียงทางสถานีวิทยุคลื่นสั้นที่สถานีพญาไท และได้รับเชิญไปขับร้องที่พระที่นั่งอนันตสมาคมในงานฉลองรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2483 นายนันท์ ทรรทรานนท์ เล็งเห็นถึงความสำคัญของเครื่องดนตรีที่จะบรรเลง ประกอบกับการขับร้องประสานเสียง จึงได้ชักชวนสมาชิกบางคนของวงขับร้องมาเล่นเครื่องดนตรี โดยเชิญเพื่อนอีกประมาณ 3-4 คน ที่ทำงานอยู่ที่กรมมโหรีสพด้วยการมาช่วยสอนครั้งหนึ่งทางวงดนตรีนันทสังคีตได้รับเกียรติจากพระเจนดุริยางค์ ประมาจารย์ทางดนตรีของไทยมาช่วยปรับเพลงให้สมาชิกในวงดนตรีนันทสังคีตมีรายชื่อต่อไปนี้

หัวหน้าวงและผู้อำนวยการเพลง	นายนันท์ ทรรทรานนท์
ผู้เล่นไวโอลินที่หนึ่ง	นายเชือน ดาครู้ส(กัลมาพิจิตร) หลวงนิพัทธ์ผดุงผล
ผู้เล่นไวโอลินที่สอง	นายเชิด ดาครู้ส(กัลมาพิจิตร) นายทวี สงวนเต็ง(ชัชวาลวิมล)

ผู้เล่นไวโอลา	นายสำนวน ทองกระจ่าง นายชีวา เบเนดิกต์ (ประสาทรพร)
ผู้เล่นเชลโล	นายทแยง (วินิจ) ทรรทรานนท์
ผู้เล่นเบส	นายช่วง ดาคัฐส(กัลมาพิจิตร) นายเยี่ยม (ไม่ทราบนามสกุล)
ผู้เล่นขลุ่ยและออร์แกน	พระเรียมวิรัชชพากย์

นักดนตรีทุกคนในวงนั้นหลังคืด นอกจากจะไม่ได้รับรายได้จากการเล่นดนตรีแล้ว ยังต้องเสียสละรายได้ส่วนตัว เป็นค่าใช้จ่ายจัดซื้อเครื่องใช้สำหรับเล่นดนตรีอีกด้วย เช่น สเตนดิวางโน้ตเพลง สายเบส หรือบทเพลงใหม่ๆที่ต้องสั่งซื้อมาจากต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะสั่งซื้อมาจากประเทศอังกฤษ ส่วนที่สั่งซื้อจากที่อื่นก็คือ

จากประเทศออสเตรเลียและอินเดีย เป็นต้น เพลงที่นำมาบรรเลงจะเป็นผลงานเพลงของนักประพันธ์เพลงคนสำคัญๆ เช่น Mozart Schubert ฯลฯ นอกจากนั้นนายหน้ทรรทรานนท์ ยังมีความสามารถในการประพันธ์เพลง เช่น เพลงใน Missa in D'minor (Kyrie, Gloria, Sanctus, Agnus, Dei)

ชื่อเสียงของวงดนตรีนั้นหลังคืดในเวลานั้นทำให้ผู้คนรู้จักลูกกุฎีจีนมากขึ้น และยังได้นำชื่อเสียงมาสู่วัดซางตาครู้สเป็นอันมาก วงดนตรีนั้นหลังคืดได้ยุบวงไปโดยปริยายเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อสงครามจบสิ้นแล้วก็ไม่ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีก เนื่องจากนักดนตรีแต่ละท่านต่างก็มีภาระเพิ่มมากขึ้น และนักดนตรีบางท่านก็ถึงแก่กรรม จึงนับได้ว่าเป็นการสูญเสียวงดนตรีที่ดีที่สุดของชาวกุฎีจีนไป

รายละเอียด เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด แนวทางพัฒนา แนวคิดริเริ่ม และหน่วยงานที่รับผิดชอบ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน

ประเด็นที่ 1.1 แผนงานจัดตั้งองค์กรเพื่อบริหารงานการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>ชุมชน กุฎีจีน และพื้นที่ เกี่ยวเนื่องมีองค์กรบริหาร จัดการด้านการท่องเที่ยวและ วัฒนธรรม ที่เกิดจากการมี ส่วนร่วมของชุมชนทุกฝ่าย</p>	<p>- มีบันทึกการจัดตั้งองค์กร การบริหารจัดการด้านการ ท่องเที่ยวและวัฒนธรรมใน ชุมชน</p> <p>- แหล่งท่องเที่ยวและ วัฒนธรรมในชุมชนเป็นที่รู้จัก และเป็นที่นิยมในหมู่นัก ท่องเที่ยว</p>	<p>วางนโยบายการบริหารงานอย่างเป็น ระบบ มีคณะกรรมการที่มีคุณภาพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • องค์กรได้รับการเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการจัดการท่องเที่ยวและ วัฒนธรรมในชุมชน เช่น จัด อบรม / สัมมนา / ศึกษาดูงาน • นโยบายการบริหารงานชัดเจน สามารถปฏิบัติได้อย่างเป็น รูปธรรมและเป็นเอกภาพ 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่ เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 1.2 แผนงานจัดทำแผนการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>1. การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบตามแผนงานที่วางไว้</p>	<p>มีแผนงานและโครงการเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งบูรณาการความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย</p>	<p>วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน โดยเริ่มจากพื้นที่ที่มีความพร้อมและศักยภาพเพียงพอ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ประเมินขีดความสามารถของชุมชนในพื้นที่เพื่อใช้ในการวางแผนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน • จัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเพื่อร่วมสร้างแผนงานพัฒนาการท่องเที่ยว 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - ชุมชนกุฎีจีน และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 1.3 แผนงานสร้างกฎระเบียบของชุมชนให้อึดต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวยั่งยืน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>ชุมชนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มีแนวคิดและดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ</p>	<p>มีกฎระเบียบของชุมชน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย</p>	<ul style="list-style-type: none"> • สํารวจจุดด้อยในชุมชน เพื่อนํามาสร้างเป็นกฎระเบียบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว • ทดลองใช้กฎระเบียบและปรับปรุงให้เหมาะสม 	<ul style="list-style-type: none"> • จัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อร่างเป็นกฎระเบียบและนํາออกเผยแพร่เพื่อให้เกิดการปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร - ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 1.4 แผนงานจัดตั้งศูนย์ข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิตรีเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน	นักท่องเที่ยว ชุมชนและประชาชนทั่วไปได้รับความรู้เพิ่มขึ้นและมีความพึงพอใจกับการบริการด้านการท่องเที่ยว	พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชนได้ และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาลืออินเทอร์เน็ต และเชื่อมโยงเครือข่ายข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง • พัฒนาสภาพที่จัดตั้งศูนย์ข้อมูล ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตที่เคยเป็นอยู่มาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน • รวบรวมข้อมูลในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์ วัสดุ สิ่งของ เพื่อเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ในการสืบค้น 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง - ผู้ประกอบการท่องเที่ยว - สถาบันการศึกษา <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานที่เป็นเจ้าของเว็บไซต์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประเด็นที่ 1.5 แผนงานพัฒนาบุคลากร

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิตรีเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>1. พัฒนาบุคลากรในพื้นที่ กุฎีจীনและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เพื่อให้เกิดความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น</p>	<p>ระดับขีดความสามารถและความเข้าใจของบุคลากรในการท่องเที่ยวสูงขึ้น</p>	<p>มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาการขยายผลบุคลากรในรูปแบบต่างๆ อาทิ <ul style="list-style-type: none"> - จัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรระดับปฏิบัติการในชุมชนกุฎีจীনและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - สถาบันการศึกษา - สำนักงานเขต - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนกุฎีจীনและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ประเด็นที่ 1.5 (ต่อ) แผนงานพัฒนาบุคลากร

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>2. มุ่งจัดการการท่องเที่ยวสู่ประชาคมอย่างเสมอภาค</p> <p>3. สถาบันการศึกษาทุกระดับในท้องถิ่นให้นักเรียน นักศึกษาได้รับการเรียนรู้</p>	<p>ประชาชนประกอบด้วยคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป ได้มีโอกาสรับประสบการณ์ จากการท่องเที่ยว ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>สร้างเครือข่ายการพัฒนาบุคลากร จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> • เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในท้องถิ่นจากการจัดการท่องเที่ยวสำหรับคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ประชาชนทั่วไป • ผลักดันให้สถาบันการศึกษาทุกระดับในพื้นที่จัดทำหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อความรู้ ความเข้าใจในท้องถิ่น / ชุมชนของตน 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - สถาบันการศึกษา - สำนักงานเขต - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ประเด็นที่ 1.6 แผนงานติดตามและประเมินผล

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิตรีเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
ติดตามและประเมินผลด้านการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - มีรายงานสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว และวัฒนธรรมในชุมชนประจำปี - มีรายงานจำนวนผู้เข้ามาเยี่ยมชม - มีหลักฐานแสดงการต้อนรับจากองค์กรหน่วยงานที่เข้ามาใช้บริการ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประเมินผลด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งด้านการบริหารจัดการ 	<ul style="list-style-type: none"> • จัดทำรายงานสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมประจำปี • ศึกษาจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน • จัดทำโครงการติดตามประเมินผลการทำงานตามแผนแม่บทกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 2.1 แผนงานจัดทำแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>เพื่อให้การบริหารงานด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบตามแผนงานที่วางไว้</p>	<p>แหล่งท่องเที่ยวถูกพัฒนาสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่เดิม</p>	<p>จัดให้มีการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่สมควรอนุรักษ์เพื่อนำไปกำหนดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องอนุรักษ์และพัฒนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> • แผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วยภารกิจ / โครงการต่างๆ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งชมรมเสริมความรู้ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนเพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากร - วางแผนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับฤดูกาล - จัดฝ่ายต้อนรับและบริการเพื่อให้เกิดความประทับใจ - จัดให้มีการพัฒนาสถานที่ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - ชุมชนภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 2.2 แผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ และผู้รู้ในชุมชน และสามารถกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวลงสู่ชุมชนในพื้นที่</p>	<p>- นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ทั้งด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจนทำให้อัตราการเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวสูงขึ้นตามลำดับ</p>	<p>บุคลากรในชุมชนได้รับพัฒนาจนเกิดความรู้ ความเข้าใจในความสำคัญของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สามารถเผยแพร่แก่นักท่องเที่ยว และเป็นจุดขายของชุมชนได้อีกทั้งมีแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ในชุมชน</p>	<p>• จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน</p> <p>• ให้ความรู้แก่ชุมชน เพื่อหลอมรวมให้ชุมชนเกิดความคิดเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งรายได้ไปในทิศทางเดียวกัน</p> <p>เช่น</p> <p>- จัดตั้งหน่วยเฝ้าระวังรักษามิให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกลายเป็นแหล่งรายได้ที่มีอำนาจเงินเหนือกว่าสิ่งอื่นใด</p>	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - ชุมชนกุฎีจีน และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 2.3 แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>พัฒนาเส้นทางสัญจร 4 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางเดินเท้า 2 เส้นทาง เส้นทางเรือ และเส้นทางจักรยาน ให้สามารถใช้งานได้อย่างสะดวกสบายจนทำให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวนิยมใช้เป็นเส้นทางสัญจรประจำ</p>	<p>นักท่องเที่ยวใช้เส้นทางสัญจรเพื่อเข้าไปท่องเที่ยวในชุมชนทั้ง 4 เส้นทางมากขึ้นโดยลำดับ</p>	<p>พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน และเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนเรื่องราวต่างๆ ในชุมชนโดยเจาะพาะความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์</p>	<ul style="list-style-type: none"> • สนับสนุนให้ชุมชน/ หน่วยงานในท้องถิ่น จัดตั้งโครงการต่างๆ ที่เป็นการส่งเสริมให้ ความรู้ด้านการท่องเที่ยวทั้ง 4 เส้นทาง อาทิ โครงการทอดน่องล่องเรือ เพื่อความเข้าใจใน ธรรมชาติ โครงการจักรยานสัญจรสะท้อนวิถีชีวิต ฝั่งขวา • สนับสนุนให้มีการพัฒนาเส้นทางสัญจร เพื่อให้เส้นทางทั้ง 4 เส้นทางอยู่ในสภาพดีเป็นที่ นิยมของประชาชนทั่วไป • นำระบบมาตรฐานของกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา มาปฏิบัติและบังคับใช้กับ พื้นที่ เช่น ห้ามนำอาหารและเครื่องดื่มเข้าไป ในแหล่งโบราณสถานและโบราณวัตถุ และ ห้ามถ่ายรูปในสถานที่สำคัญ • จัดให้มีการประชาสัมพันธ์เส้นทาง ท่องเที่ยวทั้ง 4 เส้นทางแก่ประชาชนทั่วไป 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - สำนักงานนโยบายและ แผนการขนส่ง และการจราจร <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 2.4 แผนงานส่งเสริมให้เกิดการรักษาความสะอาดและฟื้นฟูธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>สภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นในชุมชน สามารถที่จะรักษาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสำหรับประชาชนทั่วไปได้ตลอดกาล</p>	<p>นักท่องเที่ยวพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่งดงามที่อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนภูมิทัศน์และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง</p>	<p>ปลูกจิตสำนึกชุมชนให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั่วไป ในชุมชน เพื่อให้เห็นคุณค่าที่สามารถนำมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ต่อไป</p>	<ul style="list-style-type: none"> • จัดให้มีการประชุมสัมมนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ความรู้และข้อมูลเรื่องคุณประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติในท้องถิ่น • จัดกิจกรรมให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรณรงค์รักษาความสะอาด สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติภายในชุมชน • จัดทำสัญลักษณ์แนะนำความเป็นมาของสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - ชุมชนภูมิทัศน์และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น <p>เขตปริมณฑล</p> <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 2.5 แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>ภูมิทัศน์บริเวณโบสถ์ซางตาครู้สและชุมชนกุฎีจีน บริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง บริเวณทำน้ำวัดประดิษฐารามในซอยอิสรภาพ 15 และบริเวณมัสยิดบางหลวงได้รับการปรับปรุง และพัฒนาให้เหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืน</p>	<p>- มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยวมากขึ้น - สิ่งแวดล้อมได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม</p>	<p>ปรับปรุงพื้นที่และพัฒนาร้านค้าให้สะอาดเป็นระเบียบ และมีบรรยากาศของวัฒนธรรมเดิม</p>	<ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโบสถ์ซางตาครู้ส และชุมชนกุฎีจีน • พัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง • พัฒนาสิ่งแวดล้อมบริเวณวัดประดิษฐารามและวัดบางไส้ไก่รวมทั้งทางเข้าซอยอิสรภาพ 15 • พัฒนาปรับปรุงภูมิทัศน์มัสยิดบางหลวง 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - สำนักงานเขต <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา - ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยวอื่นๆ

ประเด็นที่ 3.1 แผนงานส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>ฟื้นฟูอนุรักษ์และพัฒนา กิจกรรมที่เคยเป็นสมบัติของ ชุมชนให้คงอยู่ตลอดไป</p>	<p>กิจกรรมที่กำลังจะสูญหาย หรือสูญหายไปแล้ว ได้กลับ ฟื้นฟูขึ้นมาอีกและได้รับการ นิยมมากขึ้น รวมทั้งกิจกรรมที่ ก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ ชุมชน สามารถนำมาเป็น กิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ สมัครสมานสามัคคีของคนใน ชุมชนได้มากขึ้น</p>	<p>สำรวจกิจกรรมที่เคยมีมาก่อน กิจกรรมที่ยังคงจัดอยู่ใน ปัจจุบัน และกิจกรรมที่ควร เพิ่มเติมให้เกิดในชุมชน นำมา รวบรวมเพื่อให้ชุมชนได้ร่วม พิจารณาคัดเลือกได้กิจกรรมที่ ควรให้การส่งเสริมให้มีการจัด แสดงเพื่อการสืบทอดต่อไป</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ฟื้นฟูกิจกรรมและประเพณีต่างๆ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ประเพณีทิ้งกระจาด - ประเพณีกีฬาตะกร้อลอดบ่วง - ประเพณีสงกรานต์ - ประเพณีเทศน์มหาชาติ • กิจกรรมการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม <ul style="list-style-type: none"> - จัดตั้งชุมชนคนรักขวัญวัฒนธรรม <p>อาทิ ดนตรีไทย (บ้านพาทย์โกศล, บ้านพระยาเสนาะดุริยางค์, บ้านครูเทียน คงลายทอง) ดนตรีใน โบสถ์วงนันทสังคีต โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น</p> <ul style="list-style-type: none"> - จัดอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยว ในท้องถิ่นแก่ชุมชนเพื่อเตรียมความ พร้อมเป็นมัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่นของ ตน 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่ เกี่ยวเนื่อง - สำนักงานเขต - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตปริมณฑล <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา

ประเด็นที่ 3.2 แผนงานส่งเสริมและพัฒนาสินค้าท่องเที่ยวของชุมชน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>ชุมชนมีวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความสุขกายสบายใจ</p>	<p>- ผลการสำรวจหนี้สินของชุมชนลดน้อยลงโดยลำดับเนื่องจากสินค้าท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับและได้รับความนิยมนิยม</p>	<p>- จัดตั้งสหกรณ์เพื่อให้คนในชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าในพื้นที่</p> <p>- จัดอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสินค้า</p>	<p>• จัดตั้งกลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุ เข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาชีพสินค้าพื้นบ้าน</p> <p>เช่น - การทำขลุ่ย</p> <p>- การทำหัวโขน</p> <p>- งานจักสาน</p> <p>- งานทอเกลือ</p> <p>- การทำขนมและอาหารพื้นบ้าน</p> <p>• จัดตั้งชมรมหารายได้เข้าชุมชนโดยมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นรูปแบบวิถีหารายได้เพื่อแบ่งผลประโยชน์ส่วนหนึ่งเข้ากองกลางเพื่อการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรมของชุมชน เช่น จัดทำโปสเตอร์ฉบับที่ภาพโบราณสถาน</p>	<p>หน่วยงานหลัก</p> <p>- กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร</p> <p>- ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง</p> <p>- สำนักงานเขต</p> <p>- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตปริมณฑล</p> <p>หน่วยงานรอง</p> <p>- สถาบันการศึกษา</p>

ประเด็นที่ 3.2 (ต่อ) แผนงานส่งเสริมและพัฒนาสินค้าท่องเที่ยวของชุมชน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
			<ul style="list-style-type: none"> - จัดของที่ระลึก สัญลักษณ์ สำคัญ ของ ชุมชน เพื่อ เป็นการ ประชาสัมพันธ์อีกทางหนึ่ง - จัดหน่วยบริการมัคคุเทศก์ ท้องถิ่น - เป็นวิทยากรในการสาธิต ผลิตภัณฑ์ของแหล่งวัฒนธรรม 	

ประเด็นที่ 3.3 แผนงานยกระดับมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการชุมชน

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
สินค้าและบริการได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล	จำนวนสินค้าและบริการได้รับการรับรองมาตรฐาน	<ul style="list-style-type: none"> - นำสินค้าและบริการที่มีอยู่แล้วมาขยายผลและต่อยอดให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล - กำหนดรายละเอียดมาตรฐานสินค้าและบริการเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดตกบกพร่อง 	<ul style="list-style-type: none"> • ศึกษารวบรวมและเผยแพร่มาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการ (จัดเกรดให้ดาว ใบไม้เขียว อาหารสะอาดรสชาติอร่อย ฉลากเขียว และมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมสังคมในแหล่งท่องเที่ยว) • พัฒนาและยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการให้เป็นสากล (เช่นร้านอาหารโรงแรม และสถานที่ท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ เป็นต้น) • พัฒนาปรับปรุงร้านค้าริมทางให้สะอาดถูกสุขอนามัยเป็นระเบียบเรียบร้อยสำหรับบริการชุมชนทั่วไป 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา - กองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค - สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวภายในประเทศ - สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว - สมาคมผู้ประกอบการโรงแรม - มูลนิธิใบไม้เขียว - ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 4.1 แผนงานจัดให้มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และการให้บริการอย่างมีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>ชุมชน กุฎี จีน และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามลำดับ - จำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสพึงพอใจในการเข้ามาท่องเที่ยว - สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างพอเพียงและมีคุณภาพ 	<p>สนับสนุนการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ออกแบบอย่างเหมาะสมกับพื้นที่ท่องเที่ยว</p>	<ul style="list-style-type: none"> • จัดตั้งศูนย์รวมเพื่ออำนวยความสะดวกในการซ่อมสร้างพวงสิ่งอำนวยความสะดวกชำรุดทรุดโทรม เช่น มีที่ติดต่อและบริการอย่างรวดเร็ว • กำหนดมาตรฐานการจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพและครบถ้วน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบป้ายบอกเส้นทาง บอกเล่าเรื่องราวให้สอดคล้องและกลมกลืนกับพื้นที่ - การจัดวางเสาไฟฟ้าในตู้โทรศัพท์แสงสว่าง ต้องเพียงพอและปลอดภัย - สถานที่จอดรถเพียงพอและจัดสร้างในพื้นที่ที่เหมาะสม - ถึงขยะมีจำนวนพอเพียงไม่ส่งกลิ่นเหม็นและมีรูปแบบที่สวยงามเหมาะสม - ห้องสุขาสะอาดและเพียงพอ 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - การไฟฟ้านครหลวง - องค์การโทรศัพท์ - ประปานครหลวง - สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร - สำนักโยธากรุงเทพมหานคร <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานเขต

ประเด็นที่ 4.1 (ต่อ) แผนงานจัดให้มีความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและให้บริการอย่างมีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
			<ul style="list-style-type: none"> • จัดระเบียบสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ลงใต้ดิน) • พัฒนาและเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม ทั้งทางบกและทางน้ำ เพื่อเพิ่มทางเลือก และให้ความสะดวกสบายในการเดินทาง มาท่องเที่ยว เช่น <ul style="list-style-type: none"> - จัดรายการนำเที่ยวทั้งทางเดินเท้า ทางเรือ และทางรถจักรยาน โดยมีการ เชื่อมต่อจุดสำคัญต่างๆ 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - การไฟฟ้านครหลวง - องค์การโทรศัพท์ - ประปานครหลวง - สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร - สำนักโยธากรุงเทพมหานคร <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานเขต

ประเด็นที่ 4.2 แผนงานจัดให้มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และให้บริการอย่างมีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
ชุมชนภูฏิมและพื้นที่ เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งความเท่าเทียมและเสมอ ภาคของคนทุกกลุ่ม	จำนวนนักท่องเที่ยวคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส คนชราและเด็ก ที่มีความพึงพอใจในการ ท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น	สนับสนุนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้คนพิการ ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุได้รับ โอกาสอย่างเสมอภาค เช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป	<ul style="list-style-type: none"> • จัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการ ท่องเที่ยว เพื่อนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนพิการ ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ถนนหนทางทุกแห่ง ควรมีทาง ลาดสำหรับรถเข็น - ห้องน้ำต้องจัดให้มีห้องสำหรับคน พิการ - จัดบริการการท่องเที่ยวสำหรับคน พิการ (ตาบอด หูหนวก ขาแขนพิการ คนชรา หรือเด็ก) เช่น บริการอธิบาย เรื่องราวด้วยอักษรเบรลล์ แถบ บันทึกเสียง เป็นต้น 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - สำนักงานส่งเสริมสวัสดิ ภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และ ผู้สูงอายุ - สมาคมคนพิการแห่ง ประเทศไทย - มูลนิธิคนพิการไทย - องค์กรพัฒนาเอกชนด้าน เด็กและสตรี

ประเด็นที่ 4.2 (ต่อ) แผนงานจัดให้มีการพร้อมด้านสิ่งแวดล้อม และให้บริการอย่างมีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
				<p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร - สำนักผังเมือง - สำนักงานโยธา - ผู้ประกอบการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 4.3 แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้ครอบคลุมและทั่วถึง

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>ชุมชนกุฎีจีน และเขตพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเส้นทางคมนาคมหลายทาง สะดวกสบายปลอดภัยทั้งทางบกและทางน้ำ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - นักท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น - บริเวณที่จอดรถทำเทียบเรือหรือทางเท้า มีความปลอดภัยแสงสว่างทั่วถึง - มีจุดเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมในพื้นที่อย่างสมบูรณ์และครบถ้วนมากขึ้น 	<p>สำรวจเส้นทางคมนาคมโดยมีชุมชนเป็นผู้สำรวจและให้ความคิดเห็นเพื่ออนุรักษ์เส้นทางเดิม โดยมีการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพที่ดี พร้อมทั้งหาเส้นทางใหม่ที่ไม่กระทบกับสภาพแวดล้อม</p>	<ul style="list-style-type: none"> • จากสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นพื้นที่ริมน้ำ เส้นทางคมนาคมจึงควรใช้ประโยชน์ทั้งทางบกและทางน้ำ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - จัดให้มีการซ่อมปรับปรุงหรือเพิ่มทำน้ำให้เหมาะสม โดยต้องผ่านกระบวนการแนะนำและเห็นชอบจากผู้รู้ข้อมูลเรื่องราวและความเป็นมาของแหล่งวัฒนธรรม 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร - สำนักผังเมือง - สำนักงานโยธา - ผู้ประกอบการท่องเที่ยว <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

ประเด็นที่ 4.3 (ต่อ) แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้ครอบคลุมและทั่วถึง

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
			<ul style="list-style-type: none"> - การจัดและปรับปรุงทางบก ต้องมีทั้งทางเท้าและรถจักรยาน หากมุ่งที่ความสะดวกสบายแต่ เพียงอย่างเดียวและปรับปรุงเป็น ทางรถยนต์ทั้งหมดอาจทำให้เสีย รูปแบบและสภาพแวดล้อม ซึ่งอาจกระทบกระเทือนถึงแหล่ง วัฒนธรรมที่สามารถเล่าเรื่องราว ในอดีตได้ - จัดให้มีการประชาสัมพันธ์การ ใช้เส้นทางผ่านสื่อต่างๆ อย่าง หลากหลาย 	

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด

ประเด็นที่ 5.1 แผนงานส่งเสริมและพัฒนาการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
สร้างจุดขายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในชุมชนภูมิถิ่น และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง	จำแนกความหลากหลายของสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สิ่งที่ควรเป็นจุดขาย หรือที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น	ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบเพื่อเสนอจุดขายให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง	เผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนภูมิถิ่น และพื้นที่เกี่ยวเนื่องที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา(มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา) - พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (วัดประยุรวงศาวาส) - วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายศาสนาแต่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ - ถิ่นฐานบ้านขุนนางเก่า - ตึกเก่าเล่าเรื่อง เป็นต้น 	หน่วยงานหลัก <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร - สถาบันการศึกษา - ชุมชนภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง หน่วยงานรอง <ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานเขต

ประเด็นที่ 5.2 แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเครื่องมือในการสื่อความหมาย

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคดีริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>พัฒนาสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ได้เข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้</p>	<p>ระดับ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ต่อการพัฒนาเครื่องมือสื่อความหมายประเภทต่าง ๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร และทั่วถึงในแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์ และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง พัฒนาและผลิตสื่อที่สามารถสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> ศึกษา สำรวจ รวบรวมข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ข้อมูลด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อาหาร และกิจกรรมในการท่องเที่ยว ซึ่งอาจทำในรูปของแผ่นพับ เว็บไซต์ เป็นต้น พัฒนาป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูล ป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ และมีวิธีพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ระดมความคิดเห็นการจัดทำป้ายสัญลักษณ์ และจัดประกวดให้มีการทำป้ายสัญลักษณ์ 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ชุมชนภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง <p>หน่วยงานรับรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> สำนักการจราจรและขนส่ง กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม

ประเด็นที่ 5.2 (ต่อ) แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเครื่องมือในการสื่อความหมาย

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
		<ul style="list-style-type: none"> จัดทำสื่อเผยแพร่ด้านการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ โบปลิว คู่มือ แผนที่ ซึ่งต้องพัฒนาทั้งเนื้อหา รูปแบบที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วนและน่าสนใจ จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอย่างครบวงจร เช่น มีสื่อที่หลากหลาย ครบถ้วน รวมถึงมีจุดขายของที่ระลึก อาหาร ห้องสุขา เป็นต้น จัดทำป้ายให้ข้อมูล และป้ายสัญลักษณ์ สำหรับคนพิการ เช่น อักษรเบรลล์ สำหรับคนพิการทางสายตา จัดทำแผนที่ที่สามารถอำนวยความสะดวกพิเศษสำหรับคนพิการ จัดทำคู่มือพิเศษสำหรับคนพิการ เช่น อักษรเบรลล์ หรือแถบบันทึกเสียง เป็นต้น 	

ประเด็นที่ 5.3 แผนงานส่งเสริมและพัฒนาการตลาด

เป้าประสงค์	ตัวชี้วัด	แนวทางพัฒนา	แนวคิดริเริ่ม	หน่วยงานรับผิดชอบ
ส่งเสริมการตลาดเชิงรุก เพื่อรักษาฐานตลาดเดิม และสร้างตลาดใหม่ให้เหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นตามลำดับ - มีการนำเสนอกิจกรรมเพิ่มขึ้น - แนวทางในการประชาสัมพันธ์การตลาดเพิ่มมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> • พัฒนาตลาดเดิมด้วยการนำเสนอรูปแบบที่เหมาะสมต่อการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว บนฐานของการอนุรักษ์เป็นสำคัญ • พัฒนาตลาดใหม่ด้วยการนำเสนอรูปแบบใหม่แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> • จัดทำรายการท่องเที่ยวย้อนอดีตเชิงประวัติศาสตร์ ตามรอยสุนทรภู่ หรือ ตามรอยวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น วรรณกรรมเรื่องเด็กบ้านสวน หมู่บ้านนักเรียน เด็กคลองบางหลวง และนิราศสุนทรภู่ เป็นต้น • จัดทำรายการนำเที่ยวรูปแบบใหม่ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ท่องเที่ยวทางน้ำ ในรายการล่องเจ้าพระยายามราตรี เพลิดเพลินด้วยเสียงดนตรี และอาหาร - ตลาดสัญจร เช่น การจัดงานสินค้าพื้นบ้าน (OTOP) หรือ เทศกาลผลไม้ 	<p>หน่วยงานหลัก</p> <ul style="list-style-type: none"> - กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร <p>หน่วยงานรอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้ประกอบการโฆษณา - ผู้ประกอบการท่องเที่ยว - สื่อมวลชน

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและเขตพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

การจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอนเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพปัจจุบันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และข้อมูลสภาพการท่องเที่ยวในชุมชน จากนั้นได้มีการพิจารณาข้อมูลด้วยการหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคเพื่อกำหนดรายละเอียดเป็นข้อมูลพื้นฐานขั้นต่อไปเป็นการพิจารณากรอบแนวคิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ รวมทั้งกำหนดยุทธศาสตร์ ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยวอื่น ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด

จากนั้นนำยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ มากำหนดเป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ เป้าหมายยุทธศาสตร์ แผนงานและตัวชี้วัด จนครบทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ ดังจะได้นำเสนอเป็นตารางดังนี้

ภาคผนวก ค

แผน / แนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านภูมิคุ้มกัน
และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

แผน / แนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

กระบวนการทำงาน

ในการดำเนินการจัดทำแผน/ แนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีในครั้งนี้ มีขั้นตอนในการทำงาน 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของโบราณสถาน
2. การวิเคราะห์โครงสร้างชุมชนและความสำคัญทางประวัติศาสตร์
3. การวิเคราะห์ลำดับความสำคัญในการอนุรักษ์พื้นที่โครงการ
4. การประเมินศักยภาพของเส้นทางท่องเที่ยว
5. การกำหนดแนวความคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี
6. การกำหนดรายละเอียดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี
7. การจัดทำแผนงานและระยะเวลาของการปรับปรุงสภาพแวดล้อม
8. การกำหนดงบประมาณของการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อม
9. การกำหนดมาตรการด้านต่างๆ

สำหรับรายละเอียดข้อมูลสำคัญที่น่าสนใจเกี่ยวกับการกำหนดแนวความคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อม การกำหนดรายละเอียด การจัดทำแผนงานและระยะเวลา การกำหนดงบประมาณ และการกำหนดมาตรการด้านต่างๆ มีดังนี้

แนวความคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

การปรับปรุงสภาพแวดล้อมย่านภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี ได้นำเอาข้อมูลจากการประเมินและสรุปความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนในพื้นที่บริเวณชุมชนภูฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มาประกอบกับการสำรวจและสังเกตการณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ (Trained Observer) เพื่อนำปัจจัยในด้านต่างๆมาประเมินหาแนวทางในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาราย 5 ปี ในการนำไปปฏิบัติ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง

1.1 การเปิดมุมมองจากพื้นที่โล่งด้านหน้าอาคารศาลเจ้าสู่แม่น้ำและมุมมองจากแม่น้ำมายังพื้นที่เปิดโล่งดังกล่าว โดยแก้ไขสิ่งบดบังทัศนียภาพให้ลดน้อยลง จากการปรับปรุงทางเดินริมแม่น้ำให้เอื้อต่อการสัญจรไปมาโดยไม่บดบังอาคารศาลเจ้า ปรับปรุงตำแหน่งและรูปทรงของพันธุ์ไม้ และปรับปรุงบางส่วนของแนวอาคารข้างเคียงที่มีการรुक้า

1.2 การดำเนินงานพื้นที่เปิดโล่ง ให้สามารถส่งเสริมการใช้ประโยชน์แก่ชุมชนและสาธารณะมากยิ่งขึ้น โดยปรับปรุงรูปแบบของแนวรั้วหรือแนวขอบของพื้นที่เปิดโล่ง โดยใช้พันธุ์ไม้ตัดแต่งประกอบกับรั้วที่มีลักษณะโปร่ง รวมถึงปรับปรุงทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ต่อเนื่องมาสู่บริเวณศาลเจ้าซึ่งเป็นมุมมองเข้าสู่พื้นที่จากทิศทางต่างๆ

1.3 การดำเนินงานด้านความสูงอาคารรอบข้าง ความสูงของอาคารที่ประชิดพื้นที่โล่งบริเวณศาลเจ้าไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น เพื่อไม่ให้อาคารศาลเจ้าถูกบดบังและถูกปิดล้อมมากเกินไป

1.4 การปรับปรุงไฟฟ้าแสงสว่างภายในบริเวณพื้นที่ศาลเจ้าและทางสัญจรที่ต่อเนื่องมายังพื้นที่

1.5 การปรับปรุงบริเวณทำน้ำวัดกัลยาณมิตร ให้มีความสะดวกแก่การสัญจรไปมาของชุมชน มีประโยชน์ใช้สอยเต็มที่ และมีรูปแบบที่สวยงาม ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของพื้นที่และการบริการนักท่องเที่ยว

1.6 การเพิ่มตำแหน่งของจุดแสดงรายละเอียดข้อมูลของพื้นที่และป้ายบอกทางต่างๆสำหรับนักท่องเที่ยว

1.7 การปรับปรุงระบบการจัดการขยะภายในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด มีการเพิ่มเติมรูปแบบและจำนวนถังขยะที่เหมาะสม

1.8 ชุมชนควรมีส่วนในการปรับเปลี่ยนและจำกัดการเพิ่มของสิ่งปลูกสร้างที่รุกรานบริเวณพื้นที่โล่งริมแม่น้ำ ไม่ให้มีลักษณะขัดแย้งกับบริเวณโดยรอบมากเกินไป ทั้งขนาด รูปแบบ สี สัน และวัสดุ ของสิ่งปลูกสร้างนั้นๆ

รูปที่ 1 แสดงแนวคิดการเปิดมุมมองสู่แม่น้ำบริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง

รูปที่ 2 แสดงแนวคิดการค้ำนึ่งด้านพื้นที่เปิดโล่งบริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง

รูปที่ 3 แสดงแนวคิดการคำนึงด้านความสูงอาคารบริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง

2. แนวความคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโบสถ์ช่างตาคูร์ส (กุฎีจีน)

2.1 การเปิดมุมมองจากพื้นที่โล่งด้านหน้าโบสถ์สู่แม่น้ำและมุมมองจากแม่น้ำมายังพื้นที่เปิดโล่งด้านหน้าโบสถ์ โดยแก้ไขสิ่งบดบังทัศนียภาพให้ลดน้อยลง จากการปรับปรุงทางเดินริมแม่น้ำให้เอื้อต่อการสัญจรไปมาโดยไม่บดบังตัวโบสถ์ และปรับปรุงบางส่วนของอาคารข้างเคียงที่มีความทรุดโทรมหรือทำลายทัศนียภาพ

2.2 การคำนึงด้านพื้นที่เปิดโล่ง ให้สามารถส่งเสริมการใช้ประโยชน์แก่ชุมชนและสาธารณะ โดยปรับปรุงแนวขอบของพื้นที่เปิดโล่ง ให้มีสภาพอาคารที่สมบูรณ์และสวยงามยิ่งขึ้น รวมถึงปรับปรุงทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ต่อเนื่องมาสู่บริเวณโบสถ์ ซึ่งเป็นมุมมองเข้าสู่พื้นที่จากทิศทางต่างๆ

2.3 การคำนึงด้านความสูงอาคารรอบข้าง ความสูงของอาคารที่ประชิดพื้นที่โล่งบริเวณโบสถ์ช่างตาคูร์ส ไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น เพื่อไม่ให้พื้นที่โล่งโดยรอบโบสถ์ ถูกบดบังและถูกปิดล้อมมากเกินไป

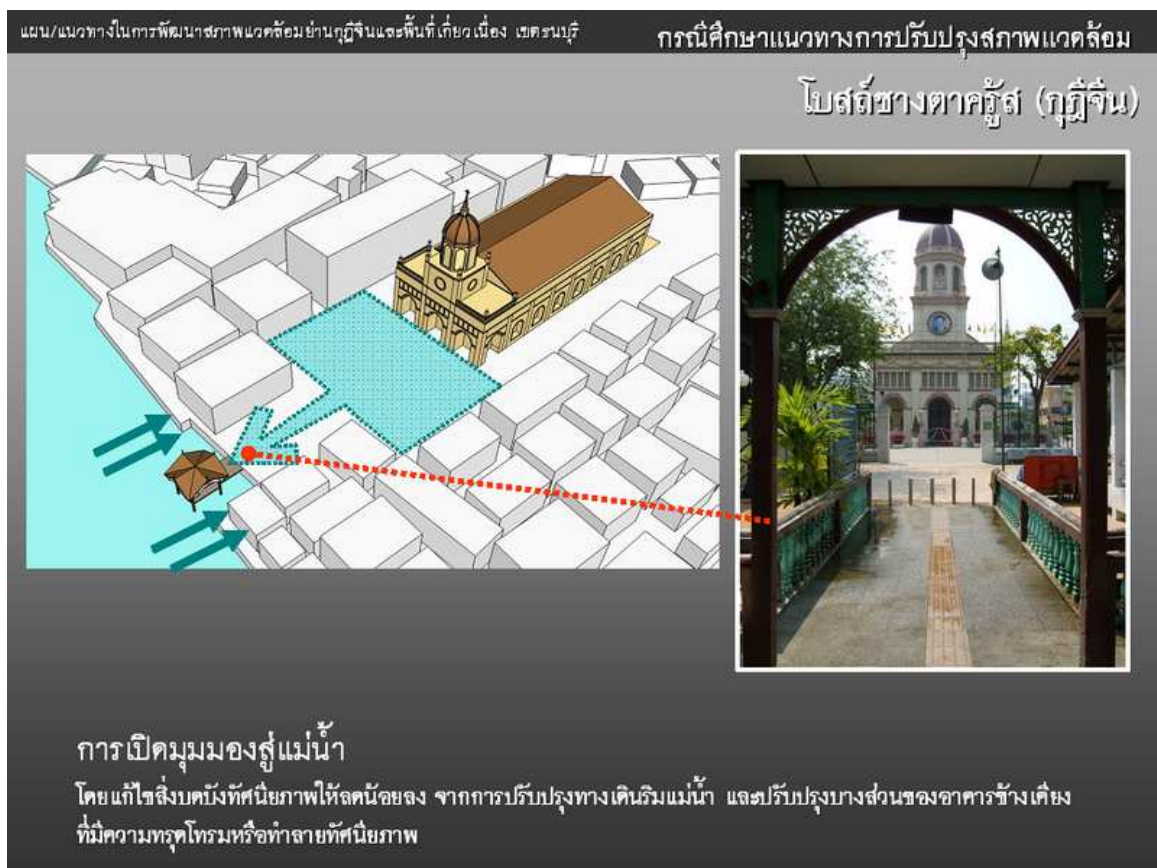
2.4 การปรับปรุงไฟฟ้าแสงสว่างภายในบริเวณพื้นที่โดยรอบโบสถ์และทางสัญจรที่ต่อเนื่องมายังพื้นที่

2.5 การปรับปรุงบริเวณท่าหน้า ปรับปรุงทางเดินและลานโล่งด้านหน้าโบสถ์ ให้มีลักษณะรูปแบบที่สวยงามส่งเสริมกับรูปแบบศิลปกรรมของโบสถ์ซางตาครู๊ส ตลอดจนความสะดวกแก่การสัญจรไปมาของชุมชน มีประโยชน์ใช้สอยเต็มที่ และมีช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของพื้นที่และการบริการนักท่องเที่ยว

2.6 การเพิ่มตำแหน่งของจุดแสดงรายละเอียดข้อมูลของพื้นที่และป้ายบอกทางต่างๆสำหรับนักท่องเที่ยว

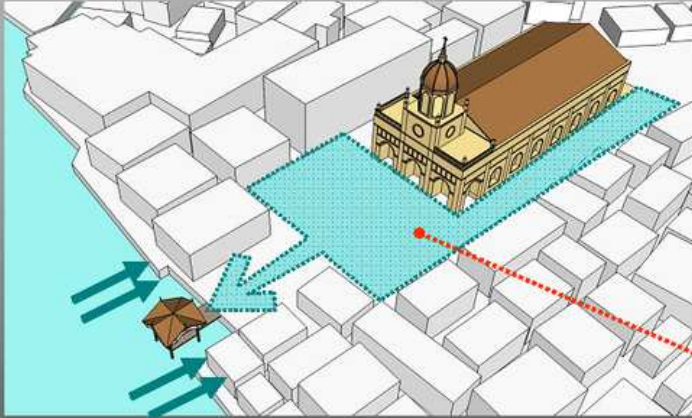
2.7 การปรับปรุงระบบการจัดการขยะภายในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด มีการเพิ่มเติมรูปแบบและจำนวนถังขยะที่เหมาะสม

2.8 ชุมชนควรมีส่วนในการปรับเปลี่ยนและจำกัดการเพิ่มของสิ่งปลูกสร้างที่รุกร้าบริเวณพื้นที่โล่งโดยรอบโบสถ์ ต่อเนื่องไปยังริมแม่น้ำ ไม่ให้มีลักษณะขัดแย้งกับบริเวณโดยรอบมากเกินไป ทั้งขนาด รูปแบบ สีสน และวัสดุ

รูปที่ 4 แสดงแนวคิดการเปิดมุมมองสู่แม่น้ำบริเวณโบสถ์ซางตาครู๊ส

โบสถ์ข้างตาคู้อี (กุฎีจีน)

การคำนึงด้านพื้นที่เปิดโล่ง

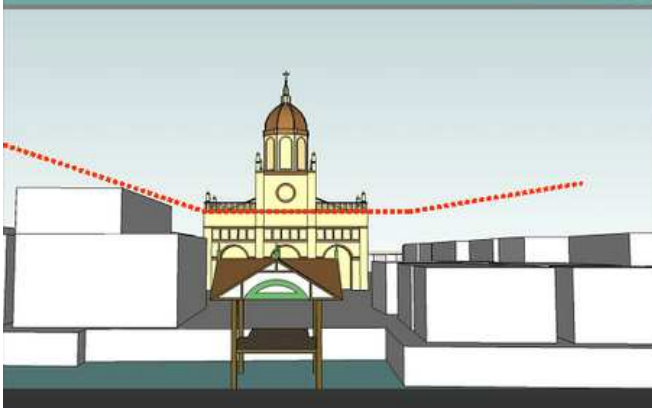
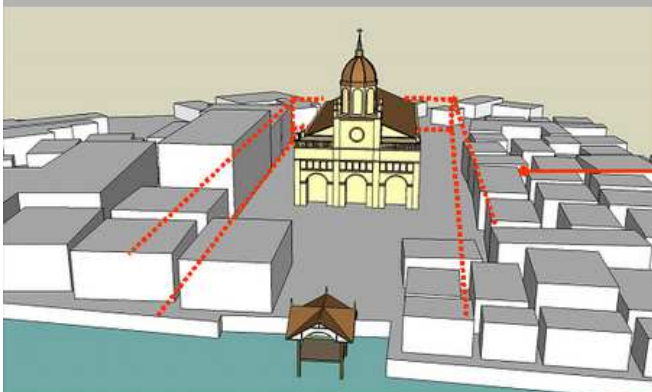
ให้สามารถส่งเสริมการใช้ประโยชน์แก่ชุมชนและสาธารณะ ปรับปรุงแนวขอบของพื้นที่เปิดโล่งให้มีสภาพอาคารที่สมบูรณ์และสวยงามยิ่งขึ้น รวมถึงปรับปรุงทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ต่อเนื่องมาสู่บริเวณโบสถ์

รูปที่ 5 แสดงแนวคิดการคำนึงด้านพื้นที่เปิดโล่งบริเวณโบสถ์ข้างตาคู้อี

โบสถ์ข้างตาคู้อี (กุฎีจีน)

การคำนึงด้านความสูงอาคารรอบข้าง

ความสูงของอาคารที่ประชิดพื้นที่โล่งบริเวณโบสถ์ข้างตาคู้อี ไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น เพื่อไม่ให้พื้นที่โล่งโดยรอบโบสถ์ ถูกบดบังและถูกปิดล้อมมากเกินไป

รูปที่ 6 แสดงแนวคิดการคำนึงด้านความสูงอาคารรอบข้างบริเวณโบสถ์ข้างตาคู้อี

3. แนวความคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณภูฏีขาว

3.1 การเปิดมุมมองจากทำนํ้ามายังพื้นที่เปิดโล่งด้านหน้าภูฏีขาว แก้ไขสิ่งบดบังทัศนียภาพให้ลดน้อยลง ปรับปรุงทางเดินริมจากทำนํ้าให้สัญจรไปมาโดยสะดวก และปรับปรุงบางส่วนของอาคารข้างเคียงที่มีความทรุดโทรมหรือทำลายทัศนียภาพ

3.2 การค้ำนึ่งด้านพื้นที่เปิดโล่ง ให้สามารถส่งเสริมการใช้ประโยชน์แก่ชุมชนและสาธารณะ โดยปรับปรุงแนวขอบของพื้นที่เปิดโล่ง ไม่ให้มีการรुकล้ำของสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงปรับปรุงทางเดินเท้าภายในชุมชนที่ต่อเนื่องมาสู่บริเวณภูฏีขาว ซึ่งเป็นมุมมองเข้าสู่พื้นที่จากทิศทางต่างๆทั้งสามทาง คือ จากถนนอรุณอมรินทร์ จากทำนํ้าริมคลองบางกอกใหญ่ และจากคลองชนมบุตรเชื่อมต่อกับคลองวัดดอกไม้ทางด้านหลังสุสาน

3.3 การค้ำนึ่งด้านความสูงอาคารรอบข้าง ความสูงของอาคารที่ประชิดพื้นที่โล่งบริเวณภูฏีขาว ไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น เพื่อไม่ให้พื้นที่โล่งโดยรอบม้สยิด ถูกบดบังและถูกปิดล้อมมากเกินไป

3.4 การปรับปรุงไฟฟ้าแสงสว่างภายในบริเวณพื้นที่โดยรอบโบสถ์และทางสัญจรที่ต่อเนื่องมายังพื้นที่

3.5 การปรับปรุงบริเวณทำนํ้า ปรับปรุงทางเดินและลานโล่งด้านหน้าภูฏีขาว ให้มีความสะดวกแก่การสัญจรไปมาของชุมชน มีประโยชน์ใช้สอยเต็มที่ และมีช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของพื้นที่และการบริการนักท่องเที่ยว

3.6 การเพิ่มตำแหน่งของจุดแสดงรายละเอียดข้อมูลของพื้นที่และป้ายบอกทางต่างๆสำหรับนักท่องเที่ยว

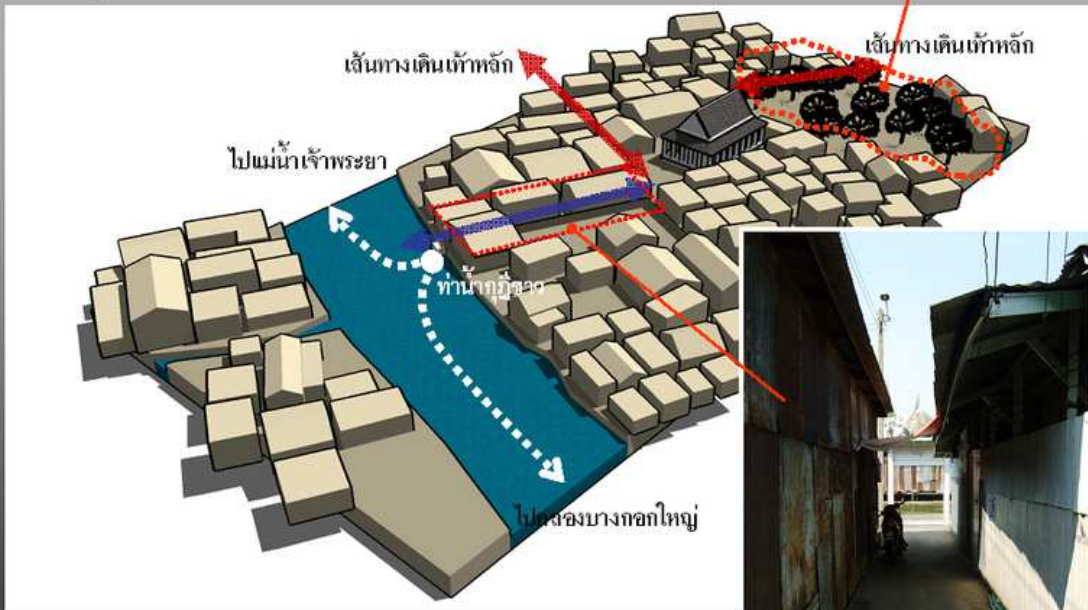
3.7 การปรับปรุงระบบการจัดการขยะภายในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด มีการเพิ่มเติมรูปแบบและจำนวนถังขยะที่เหมาะสม

3.8 ชุมชนควรมีส่วนในการปรับเปลี่ยนและจำกัดการเพิ่มของสิ่งปลูกสร้างที่รุกล้ำบริเวณพื้นที่โล่งโดยรอบม้สยิด ไม่ให้มีลักษณะขัดแย้งกับบริเวณโดยรอบมากเกินไป ทั้งขนาด รูปแบบ ลีลน และวัสดุ

3.9 จัดให้มีร้านค้าเครื่องดื่ม ของว่าง หรือขนมที่เป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน ให้บริการอย่างเพียงพอและเป็นสัดส่วน

ย่านกุฎีขาว

อนุรักษ์กลุ่มต้นไม้เดิม

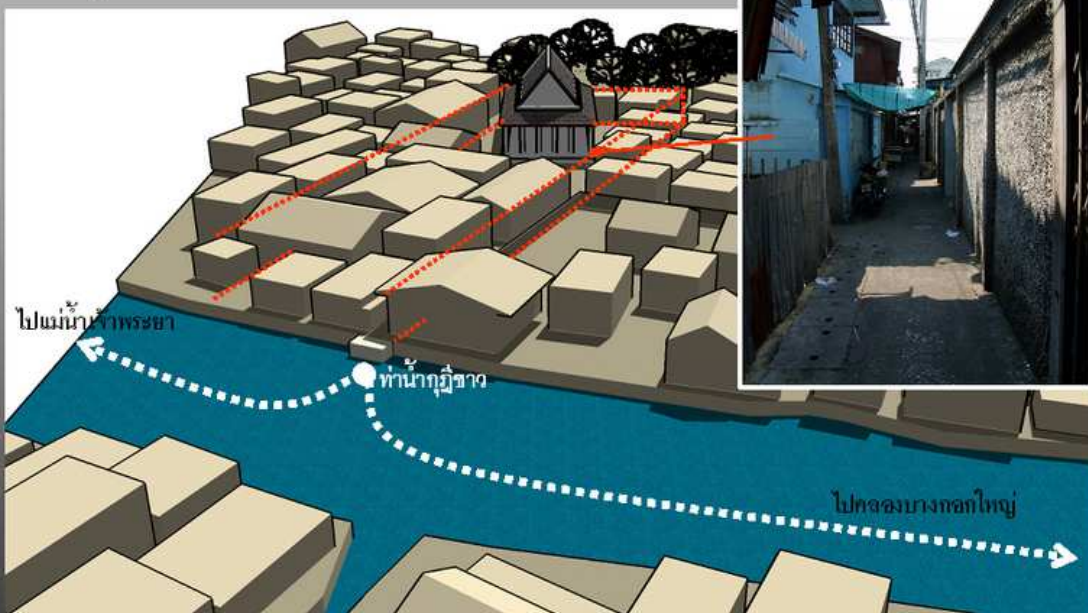

การเปิดมุมมองสู่คลอง

แก้ไขสิ่งบดบังทัศนียภาพให้ลดน้อยลง ปรับปรุงทางเดินสู่น้ำ และบางส่วนของอาคารข้างเคียงที่มีความทรุดโทรม

รูปที่ 7 แสดงแนวคิดการเปิดมุมมองสู่คลองบริเวณฝั่งซ้ายติดบางหลวง

ย่านกุฎีขาว

การคำนึงด้านความสูงอาคารรอบข้าง

ความสูงของอาคารที่ประชิดพื้นที่โรงบริเวณกุฎีขาว ไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น เพื่อให้พื้นที่โล่งโดยรอบมีทัศนียภาพที่กว้างไกล

รูปที่ 8 แสดงแนวคิดการคำนึงด้านความสูงอาคารรอบข้างบริเวณฝั่งซ้ายติดบางหลวง

รูปที่ 9 แสดงแนวคิดการค้ำยื่นค้ำยันพื้นที่เปิดโล่งบริเวณมัสยิดบางหลวง

4. แนวความคิดในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณทำน้าวัดมอญ (เสาหงส์)

4.1 การเปิดมุมมองจากท่าหน้ามายังพื้นที่เปิดโล่งด้านหน้าเสาหงส์ แก้ไขสิ่งบดบังทัศนียภาพให้ลดน้อยลง โดยปรับปรุงศาลาทำน้าวัดให้มีสภาพสมบูรณ์และย้ายตำแหน่งไปยังด้านข้างแทน เพื่อเปิดมุมมองมายังพื้นที่โล่ง รวมถึงเปิดใช้เป็นจุดขึ้นลงของเรือท่องเที่ยวและการสัญจรทางเรือมายังชุมชนวัดมอญอย่างเต็มประสิทธิภาพ

4.2 การค้ำยื่นค้ำยันพื้นที่เปิดโล่ง ให้สามารถส่งเสริมการใช้ประโยชน์แก่ชุมชนและสาธารณะ โดยปรับปรุงแนวขอบของพื้นที่เปิดโล่ง ให้มีสภาพอาคารที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงรักษาพันธุ์ไม้ที่ช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อมของพื้นที่

4.3 การค้ำยื่นค้ำยันความสูงอาคารรอบข้าง ความสูงของอาคารที่ประชิดพื้นที่โล่งบริเวณทำน้าวัดมอญ ไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น เพื่อไม่ให้พื้นที่โล่งโดยรอบเสาหงส์ ถูกบดบังและถูกปิดล้อมมากเกินไป

4.4 การปรับปรุงไฟฟ้าแสงสว่างภายในบริเวณพื้นที่โดยรอบทำน้าวัดมอญ และทางสัญจรที่ต่อเนื่องมายังพื้นที่

4.5 การเพิ่มตำแหน่งของจุดแสดงรายละเอียดข้อมูลของพื้นที่และป้ายบอกทางต่างๆ สำหรับนักท่องเที่ยว

4.6 การปรับปรุงระบบการจัดการขยะภายในพื้นที่ โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสะอาด มีการเพิ่มเติมรูปแบบและจำนวนถังขยะที่เหมาะสม

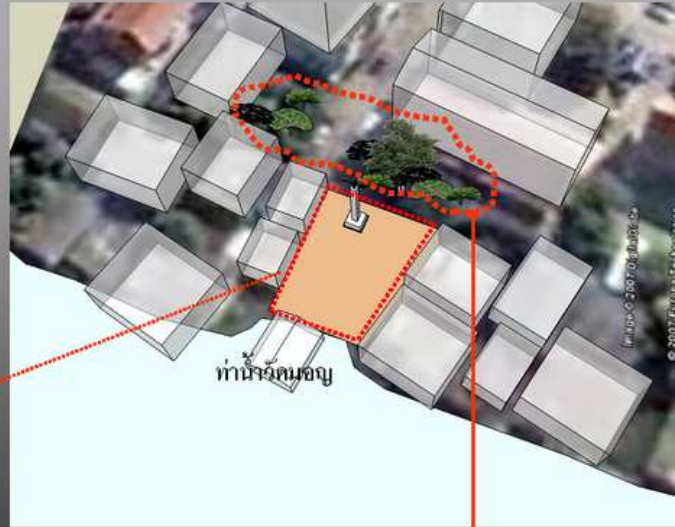
4.7 ชุมชนควรมีส่วนในการปรับเปลี่ยนและจำกัดการเพิ่มของสิ่งปลูกสร้างที่รุกล้ำบริเวณพื้นที่โล่งโดยรอบทำน้าวัดมอญ ไม่ให้มีลักษณะขัดแย้งกับบริเวณโดยรอบมากเกินไป ทั้งขนาด รูปแบบ สีสน และวัสดุ

4.8 จัดให้มีร้านค้าเครื่องดื่ม ของว่าง หรือขนมที่เป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน ให้บริการอย่างเพียงพอ และเป็นสัดส่วน

รูปที่ 10 แสดงแนวคิดการเปิดมุมมองสู่คลองบริเวณทำน้าวัดมอญ

ท่าน้ำวัดมอญ (เส้าหงส์)

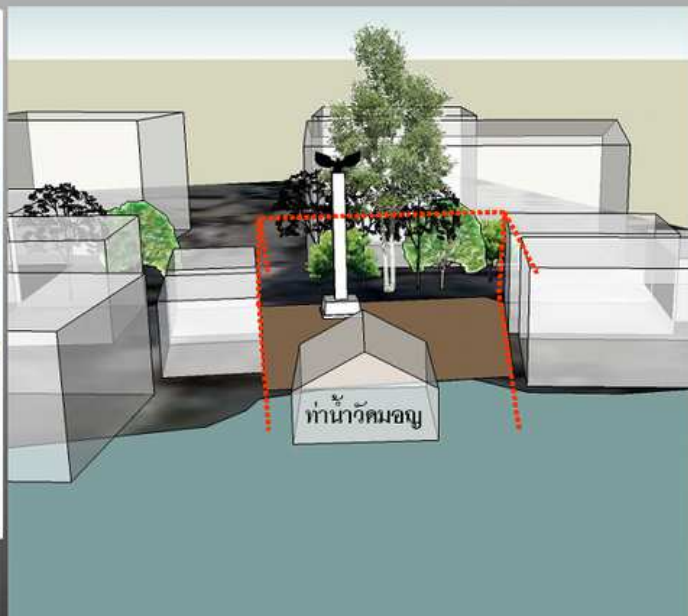
การคำนึงด้านพื้นที่เปิดโล่ง

ส่งเสริมการใช้ประโยชน์สาธารณะ ปรับปรุงแนวรอบของพื้นที่เปิดโล่งให้มีสภาพอากาศที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รักษาพันธุ์ไม้เดิมของพื้นที่

อนุรักษ์กลุ่มต้นไม้เดิม

รูปที่ 11 แสดงแนวคิดการคำนึงด้านพื้นที่เปิดโล่งบริเวณท่าน้ำวัดมอญ

ท่าน้ำวัดมอญ (เส้าหงส์)

การคำนึงด้านความสูงอาคารรอบข้าง

ความสูงของอาคารที่ประชิดพื้นที่โล่ง ไม่ควรสูงเกิน 2 ชั้น เพื่อไม่ให้พื้นที่โล่งโดยรอบเส้าหงส์ ถูกบดบังและถูกปิดล้อมมากเกินไป

รูปที่ 12 แสดงแนวคิดการคำนึงด้านความสูงอาคารรอบข้างบริเวณท่าน้ำวัดมอญ

รายละเอียดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

1. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์ (กุฎีจีน)

บริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์ (กุฎีจีน) นับเป็นพื้นที่ริมน้ำที่มีความโดดเด่นอย่างมาก ทั้งในลักษณะสถาปัตยกรรมตะวันตก และลักษณะชุมชนที่สัมพันธ์กับศาสนจักรอย่างใกล้ชิดแบบแน่น พื้นที่โดยรอบอาคารจึงมีความสำคัญต่อชุมชนทั้งในด้านความเป็นศูนย์รวมกิจกรรม และด้านคตินิยมของการตั้งถิ่นฐานในสมัยกลาง (EARLY CHRISTIAN PERIOD) ที่ศาสนสถานเปรียบเสมือนเป็นศูนย์กลางของชุมชน (ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมระหว่าง โบสถ์หรือวัด บ้านเรือนที่รายรอบ และประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชน) ซึ่งลักษณะดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดมาพร้อมๆกับการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกับชาวโปรตุเกส ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ลักษณะของผังบริเวณที่ปิดล้อมดังกล่าวจัดว่าเป็นแบบแผนหรือเอกลักษณ์ที่มีคุณค่า ควรแก่การส่งเสริมให้มีคุณภาพ

การปรับปรุงสภาพแวดล้อม จึงมุ่งเน้นเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมต่อลักษณะวิถีชีวิตอันเก่าแก่ของชุมชน ได้แก่

1. โครงการรื้อถอนอาคารริมน้ำ 2 หลัง เป็นอาคารโครงสร้างสมัยใหม่ 2 ชั้น ที่ชำรุดทรุดโทรม ไม่สามารถใช้งานเพื่อประโยชน์สาธารณะได้ ตั้งอยู่ทางด้านขวาของทำน่าวัดข้างตาคูร์ เมื่อมองจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังพื้นที่ ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างเต็มที่

2. โครงการรื้อถอนอาคารเรียนข้างตาคูร์ศึกษา อาคารดังกล่าวมีความทรุดโทรม และรองรับการใช้งานได้ไม่เต็มที่นัก อีกทั้งยังมีขนาดและความสูงที่บดบังทัศนียภาพของโบสถ์ข้างตาคูร์ หากมีการปรับปรุงหรือถอนเพื่อการใช้ประโยชน์พื้นที่ และเปิดมุมมองจากพื้นที่อื่นๆมายังบริเวณโบสถ์ จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของพื้นที่และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอาคารสำคัญๆ ได้ดียิ่งขึ้น

3. โครงการปูพื้นทางเดินเท้าด้านหน้าโบสถ์ข้างตาคูร์ พื้นที่ด้านหน้าโบสถ์ นับเป็นพื้นที่กิจกรรมริมน้ำที่มีการใช้ประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ และเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก การปรับปรุงพื้นผิวทางเท้าและลานด้านหน้าโบสถ์ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์พื้นที่ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างสะดวกเต็มประสิทธิภาพ และช่วยให้อาคารมีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น

4. โครงการก่อสร้างศาลาเอกประสงค์ โดยใช้รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบ ร.4 ซึ่งรับอิทธิพลจากตะวันตก บริเวณด้านซ้ายของโบสถ์ข้างตาคูร์ แทนที่บริเวณอาคารข้างตาคูร์ศึกษาที่รื้อถอนออกไป เป็นทางเลือกหนึ่ง ในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของพื้นที่ เพื่อรองรับกิจกรรมขนาดใหญ่ของชุมชน ส่งเสริมเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม และภาพลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนกุฎีจีน

5. โครงการสนับสนุนการปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะ โดยจัดให้มีจุดบริการห้องน้ำสาธารณะภายในพื้นที่โรงเรียนข้างตาคูร์ศึกษา เพื่อรองรับปริมาณของนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น

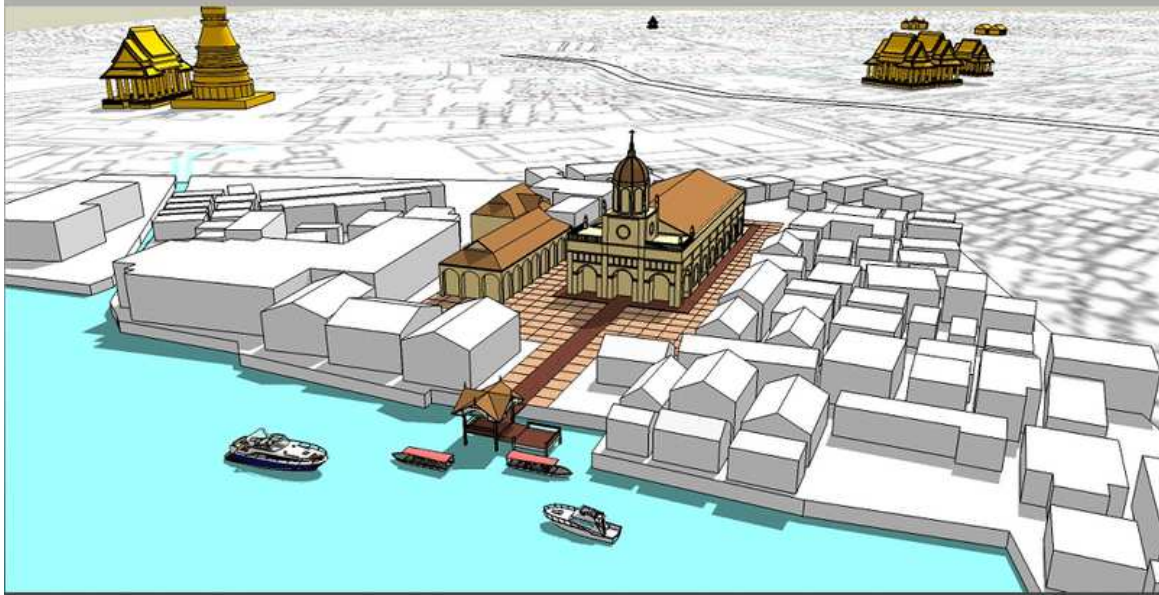
รูปที่ 13 แสดงเส้นทางสัญจรริมน้ำระหว่างโบสถ์ข้างตาคู้อีไปยังพื้นที่เกี่ยวเนื่องอื่นๆ

รูปที่ 14 แสดงแนวทางการพัฒนาบริเวณโบสถ์ข้างตาคู้อี

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

โบสถ์ข้างตาคู้อี (กุฎีจีน)

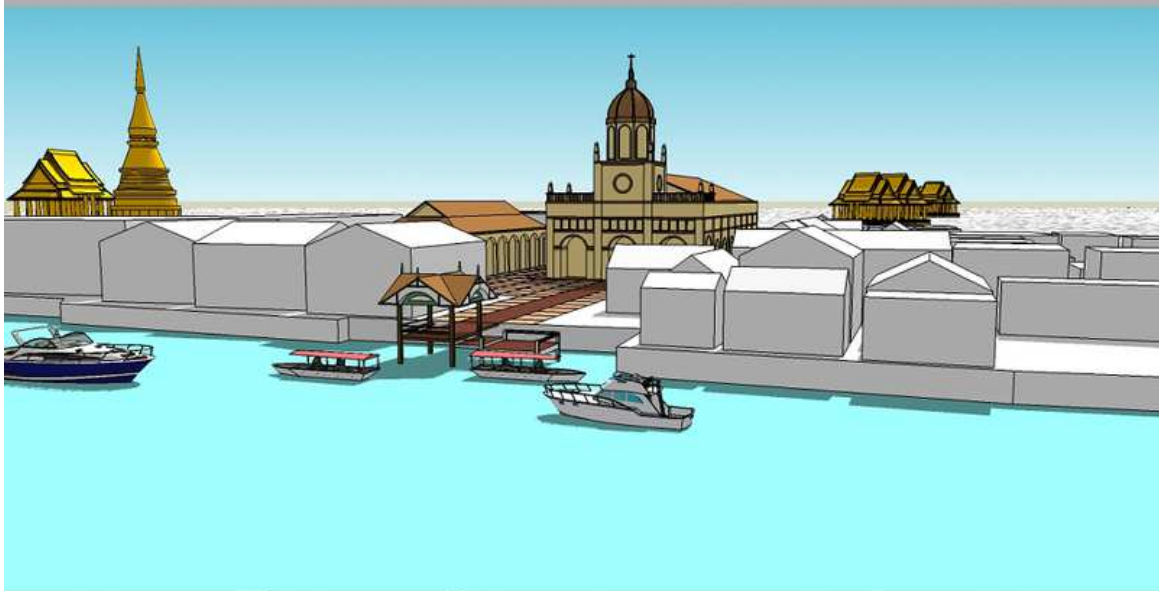

การค้ำนึ่งด้านพื้นที่เปิดโล่ง

รูปที่ 15 แสดงการปรับปรุงพื้นที่เปิดโล่งบริเวณโบสถ์ข้างตาคู้อี

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

โบสถ์ข้างตาคู้อี (กุฎีจีน)

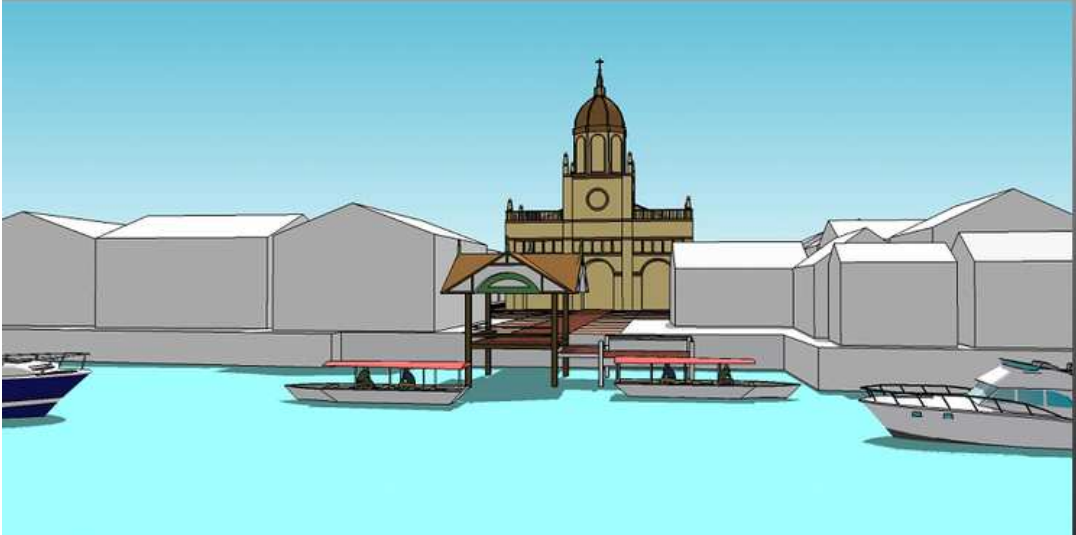
ภาพรวมของการปรับปรุงสภาพแวดล้อม

รูปที่ 16 แสดงภาพรวมการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโบสถ์ข้างตาคู้อี

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

รายละเอียดแผนงานโครงการ โบสถ์ข้างตากุ้งี (กุฎีจีน)

แผนงานโครงการ	ระยะเวลาการพัฒนา(รายปี)					ขนาดพื้นที่(ตร.ม)	ราคา(บาท)	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	1	2	3	4	5			
1.โครงการรื้อถอนศาลาริมน้ำ(2 หลัง)	█						100,000	โบสถ์ข้างตากุ้งีและชุมชนกุฎีจีน
2.โครงการรื้อถอนอาคารเรียน	█	█					500,000	โบสถ์ข้างตากุ้งีและชุมชนกุฎีจีน
3.โครงการปูพื้นทางเดินเท้า		█	█			1,300	1,300,000	โบสถ์ข้างตากุ้งีและชุมชนกุฎีจีน

รูปที่ 17 แสดงการปรับปรุงทำน้ำและลานด้านหน้าโบสถ์ข้างตากุ้งี

2. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง

บริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง เป็นพื้นที่ริมน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนกุฎีจีนกับท่าหน้าวัดกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมของการสัญจรทางน้ำที่สำคัญของชุมชน อีกทั้งบริเวณลานด้านหน้าศาลเจ้าต่อเนื่องไปยังพื้นที่ริมน้ำ เป็นพื้นที่เปิดโล่งที่สังเกตเห็นได้จากริมฝั่งแม่น้ำ ลักษณะศิลปกรรมที่สร้างมาแต่สมัยกรุงธนบุรี โดยชุมชนชาวจีนที่ติดตามสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมาแต่ครั้งสร้างกรุง ยังคงความสวยงามและทรงคุณค่า ซึ่งปัจจุบันมีความชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา อีกทั้งพื้นที่ริมน้ำ มีการก่อสร้างทางเดินเท้าริมน้ำไปตลอดแนวจนถึงชุมชนกุฎีจีน แต่ไม่ได้รับการจัดการดูแลที่เหมาะสม บางส่วนของป้ายหรือซุ้มประตู บดบังทัศนียภาพ ทำให้มุมมองจากแม่น้ำขาดความต่อเนื่อง

การปรับปรุงสภาพแวดล้อม จึงมุ่งเน้นเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมลักษณะศิลปกรรมที่มีคุณค่าและตอบสนองการใช้ประโยชน์สาธารณะ ได้แก่

1. โครงการปรับปรุงลานด้านหน้าศาลเจ้า ลานด้านหน้าศาลเจ้าปัจจุบันเป็นพื้นที่ปิด และไม่ได้รับการดูแลอย่างจริงจัง ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจได้ การปรับปรุงโดยให้มีการเปิดพื้นที่เพื่อสร้างความต่อเนื่องกับชุมชนโดยรอบ ใช้พื้นที่ไม้ธรรมชาติที่มีลักษณะพุ่มเตี้ยตัดแต่งได้ง่ายมาช่วยสร้างขอบเขตพื้นที่และใช้พื้นที่ไม้พุ่มสูงให้ร่มเงา จัดให้มีลักษณะรั้วธรรมชาติที่

โปรง เปิดมุมมองสู่แม่น้ำ ด้วยการเน้นพื้นผิวทางเดิน ด้วยวัสดุผิวหยาบสลับกับพื้นผิวธรรมชาติ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์พื้นที่ด้านหน้าศาลเจ้าและคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของอาคารศาลเจ้าได้

2. โครงการปรับปรุงทางเดินริมน้ำไปยังกุฎีจีน ปัจจุบันทางเดินริมน้ำบางส่วนบดบังและทำลายทัศนียภาพ การเปิดมุมมองสู่แม่น้ำจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงบางส่วนให้ส่งเสริมกับการสัญจรทางน้ำมาয়พื้นที่ โดยจัดให้มีจุดชมวิวและทำน้ำขนาดเล็ก และปรับปรุงเส้นทางไปชิดด้านใดด้านหนึ่งของบริเวณริมน้ำ เพื่อเปิดมุมมองจากแม่น้ำมายังศาลเจ้าให้มีทัศนียภาพที่สวยงามกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

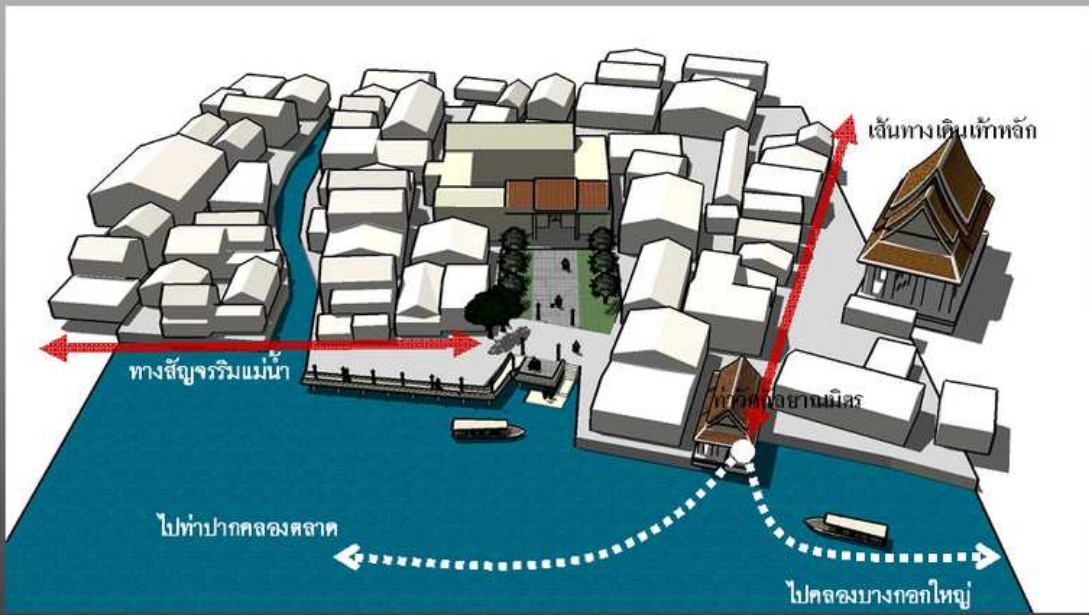
3. โครงการปรับปรุงทำน้ำวัดกัลยาณมิตร ทำน้ำวัดกัลยาณมิตรมีปริมาณการใช้งานสูง และมีความชำรุดทรุดโทรม มีความเหมาะสมในการปรับปรุงให้สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยปรับปรุงศาลาทำน้ำสำหรับเทียบเรือ ในรูปแบบที่มีความกลมกลืนกับสถาปัตยกรรมโดยรอบ

4. โครงการปรับปรุงทางเดิน ป้าย และไฟฟ้าแสงสว่าง ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม ได้แก่ การปรับปรุงทางเดินเท้า ระบบป้ายบอกทางและบอกรายละเอียดสถานที่ และไฟฟ้าแสงสว่างต่างๆที่เพียงพอ และส่งเสริมคุณค่าของกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญ

รูปที่ 18 แสดงแนวทางการพัฒนาบริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง

ศาลเจ้าเทียนอันเกง

ภาพรวมการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณศาลเจ้าเทียนอันเกง

รูปที่ 19 แสดงภาพรวมการปรับปรุงบริเวณศาลเจ้าเทียนอันเกง

ศาลเจ้าเทียนอันเกง

การปรับปรุงทางเดินริมน้ำบริเวณศาลเจ้าเทียนอันเกง

รูปที่ 20 แสดงการปรับปรุงทางเดินริมน้ำบริเวณศาลเจ้าเทียนอันเกง

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ศาลเจ้าเกียนอันเกง

การปรับปรุงทำนน้ำหน้าศาลเจ้าเกียนอันเกง

รูปที่ 21 แสดงการปรับปรุงทำนน้ำหน้าศาลเจ้าเกียนอันเกง

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ศาลเจ้าเกียนอันเกง

ทัศนียภาพจากลานด้านหน้าศาลเจ้าเกียนอันเกงไปยังริมแม่น้ำเจ้าพระยา

รูปที่ 22 แสดงทัศนียภาพจากลานด้านหน้าศาลเจ้าเกียนอันเกงไปยังริมแม่น้ำเจ้าพระยา

3. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณมัสยิดบางหลวง

ชุมชนกุฎีขาว มีความเป็นมาอันยาวนานพร้อมๆกับการก่อตั้งกรุงธนบุรี ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับมัสยิดอย่างแน่นแฟ้น มีการใช้พื้นที่รอบๆมัสยิดบางหลวงในลักษณะของการพักอาศัยร้านค้าของชุมชน และอาคารด้านหน้าชุมชนเป็นพื้นที่กิจกรรมหลากหลายประเภท จึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงให้สามารถรองรับการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งส่งเสริมความสำคัญของศูนย์รวมชุมชน อันได้แก่ อาคารกุฎีขาวหรือมัสยิดบางหลวง

การปรับปรุงสภาพแวดล้อม จึงมุ่งเน้นเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมของการสัญจรโดยรอบมายังพื้นที่มัสยิดบางหลวงในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และรักษาวิถีชีวิตของชุมชนมุสลิมที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ทางศิลปกรรมของอาคารกุฎีขาวหรือมัสยิดบางหลวง ได้แก่

1. โครงการปรับปรุงลานด้านหน้ามัสยิด รักษาสภาพแวดล้อมของการใช้ประโยชน์สาธารณะของชุมชน ด้วยการปรับปรุงพื้นผิวให้มีเอกลักษณ์ที่เรียบง่ายและส่งเสริมต่ออาคารมัสยิดบางหลวง และจัดสรรพื้นที่กิจกรรมการค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชนอย่างเป็นสัดส่วน เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางน้ำจากเส้นทางคมนาคมภายในคลองบางกอกใหญ่

2. โครงการปรับปรุงทางเดินจากถนนอรุณอมรินทร์ไปยังกุฎีขาว ซึ่งประกอบด้วยเส้นทางเดินเท้าจากทางเข้าหลักด้านถนนอรุณอมรินทร์ที่มีความทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษา ทั้งนี้เพื่อให้การเชื่อมต่อกับพื้นที่เกี่ยวเนื่องอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จึงควรทำการปรับปรุงพื้นผิวทางเท้าด้วยการใช้วัสดุถาวรผสมกับวัสดุที่บำรุงรักษาได้ง่าย เช่น อิฐบล็อกเรียงลวดลายสลับพื้นปลา สลับกับพื้นผิวคอนกรีตปาดเรียบ เน้นเฉพาะจุดที่มีการเปลี่ยนแปลงทิศทาง หรือนำสายตาไปยังกลุ่มอาคารที่สำคัญ แนวแกนของทางเข้าสู่พื้นที่มัสยิดบางหลวง เป็นต้น

3. โครงการปรับปรุงทำน้ำและทางเดินไปยังมัสยิด ในอนาคตการสัญจรทางน้ำมายังพื้นที่จะเป็นอีกเส้นทางหนึ่งช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางเรือภายในคลองบางกอกใหญ่ จึงควรมีการปรับปรุงศาลาท่าน้ำบริเวณท่าน้ำกุฎีขาว และท่าน้ำสะพานยาว รวมถึงปรับปรุงพื้นผิวทางเดินเท้ามาสู่พื้นที่ด้านหน้ามัสยิด โดยติดตั้งไฟฟ้าแสงสว่าง และสิ่งอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม

4. โครงการปรับปรุงทางเดิน บ้าย และไฟฟ้าแสงสว่าง พัฒนาเส้นทางเดินเท้าบริเวณมัสยิดไปยังทางเดินริมคลองขนมบุตรต่อเนื่องกับคลองบุปผาราม (คลองวัดดอกไม้) ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีความสะดวกและเข้าถึงได้ง่ายกว่าเส้นทางอื่นๆ เหมาะสมกับการปรับปรุงเป็นเส้นทางเดินเท้าเพื่อรองรับการท่องเที่ยวทางด้านคลองบุปผาราม (คลองวัดดอกไม้) ออกสู่ถนนอิสรภาพ

5. โครงการก่อสร้างศาลาท่าน้ำกุฎีขาว โดยก่อสร้างศาลาท่าน้ำพร้อมจุดเทียบเรือขนาดเล็กสำหรับรองรับการสัญจรทางน้ำของเรือท่องเที่ยวในเส้นทางของคลองบางหลวง และเป็นการใช้ประโยชน์สำหรับการเป็นท่าน้ำหลักที่เข้าสู่พื้นที่ชุมชนมัสยิดบางหลวงด้วย

6. โครงการสนับสนุนการปรับปรุงท้องน้ำสาธารณะ โดยจัดให้มีจุดบริการท้องน้ำสาธารณะภายในพื้นที่มัสยิดบางหลวง เพื่อรองรับปริมาณของนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่เดิมมาปรับปรุงเพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นได้

รูปที่ 23 แสดงภาพรวมการปรับปรุงบริเวณย่านกุฎีขาว

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ย่านกุฎีขาว

การปรับปรุงทางเดินเท้าภายในชุมชนกุฎีขาว

รูปที่ 24 แสดงการปรับปรุงทางเดินเท้าภายในชุมชนกุฎีขาว

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ย่านกุฎีขาว

ทัศนียภาพลานด้านหน้ากุฎีขาวหลังการปรับปรุง

รูปที่ 25 แสดงทัศนียภาพลานด้านหน้ากุฎีขาวหลังการปรับปรุง

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ย่านกุฎีขาว

การปรับปรุงศาลาทำน้ำกุฎีขาวและทางเดินเท้าสู่ลานหน้ามัสยิด

รูปที่ 26 แสดงการปรับปรุงศาลาทำน้ำกุฎีขาวและทางเดินเท้าสู่ลานหน้ามัสยิด

แผน/แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

ย่านกุฎีขาว

ทัศนียภาพของทำน้ำกุฎีขาวจากริมคลองบางกอกใหญ่หลังการปรับปรุง

รูปที่ 27 แสดงทัศนียภาพของทำน้ำกุฎีขาวจากริมคลองบางกอกใหญ่หลังการปรับปรุง

ย่านกุฎิขาว

การปรับปรุงทางเดินเท้าจากลานหน้ามัสยิดไปยังท่าน้ำกุฎิขาว

รูปที่ 28 แสดงการปรับปรุงทางเดินเท้าจากลานหน้ามัสยิดไปยังท่าน้ำกุฎิขาว

ย่านกุฎิขาว

ภาพก่อนการปรับปรุงทางเดินเท้าจากคลองบุปผารามไปยังกุฎิขาว

รูปที่ 29 แสดงภาพก่อนการปรับปรุงทางเดินเท้าจากคลองบุปผารามไปยังกุฎิขาว

ย่านกุฎิขาว

ภาพหลังการปรับปรุงทางเดินเท้าจากคลองบุปผารามไปยังกุฎิขาว

รูปที่ 30 แสดงภาพหลังการปรับปรุงทางเดินเท้าจากคลองบุปผารามไปยังกุฎิขาว

4. การปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณทำน้ำวัดมอญหรือวัดประดิษฐาราม (เสาชิงช้า)

ชุมชนชาวมอญบริเวณวัดประดิษฐาราม (วัดมอญ) ได้ใช้ประโยชน์พื้นที่ทำน้ำวัดมอญและเสาชิงช้า ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมและประเพณีของชาวมอญในช่วงเดือนพฤษภาคมของทุกปี อีกทั้งเป็นสัญลักษณ์ทางวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญมาตั้งแต่เมื่อก่อตั้งกรุงธนบุรี ปัจจุบันทำน้ำวัดมอญซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เป็นเพียงสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในละแวกชุมชนเท่านั้น

การปรับปรุงสภาพแวดล้อม จึงมุ่งเน้นเพื่อส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทำน้ำวัดมอญอย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อรักษาวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญที่ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีประจำปีที่สัมพันธ์กับคุณค่าทางศิลปกรรมของเสาชิงช้า เป็นสิ่งดึงดูดแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจศึกษาศิลปวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับวิถีชีวิตชาวมอญ อันได้แก่

1. โครงการจัดภูมิทัศน์บริเวณเสาชิงช้า ลักษณะเสาที่เอียงจากแนวตั้งและทรวดตัวที่ละน้อย เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของพื้นที่ การปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ จะช่วยส่งเสริมคุณค่าทางศิลปกรรมของเสาชิงช้า เป็นการตอบสนองการใช้ประโยชน์ของชุมชน และกระตุ้นให้เกิดความเข้าใจคุณค่าของเสาชิงช้า อันเป็นกุศโลบายในการบำรุงรักษาสาธารณะสมบัติของชุมชนชาวมอญได้อีกทางหนึ่ง

2. โครงการฟื้นฟูพื้นผิวบริเวณฐานเสาหงส์ ปัจจุบันบริเวณเสาหงส์ได้ทรุดโทรมและไม่ได้รับการดูแลอย่างจริงจัง การปรับปรุงพื้นผิวบริเวณฐานเสาหงส์ จะช่วยกำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ และช่วยป้องกันพื้นผิวหรือองค์ประกอบของฐานเสาหงส์มิให้ถูกรบกวนหรือทำลายได้ อีกทั้งช่วยส่งเสริมองค์ประกอบของเสาหงส์ให้มีความโดดเด่นและสง่างามยิ่งขึ้น

3. โครงการจัดสร้างร้านค้าชั่วคราว 3 หลัง พื้นที่บริเวณท่าหน้าต๋องเนื่องมายังลานเสาหงส์ไม่ได้รับการจัดการดูแลอย่างเป็นระบบ การจัดสร้างร้านค้าอย่างเป็นสัดส่วน จะช่วยให้บริเวณดังกล่าวเป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม อีกทั้งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และคนในชุมชนสำหรับการเผยแพร่สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในชุมชน เป็นการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในเชิงสาธารณะอย่างคุ้มค่า

รูปที่ 31 แสดงภาพรวมของการปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณท่าหน้าวัดมอญ

รูปที่ 32 แสดงการปรับปรุงท่าน้ำวัดมอญ

รูปที่ 33 แสดงภาพรวมของการปรับปรุงบริเวณลานเสาชิงช้า

แผน/แนวทางในการพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านกุฎิจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี

จัดภูมิทัศน์ การปรับปรุงพื้นที่ผิว

ก่อนการพัฒนา

หลังการพัฒนา

ทำน้ำวัดมอญ (เสาชิงช้า)

ร้านค้าชั่วคราว
บริเวณด้านหน้าเสาชิงช้า

รายละเอียดแผนงานโครงการ

แผนงานโครงการ	ระยะเวลาการพัฒนา(รายปี)					ขนาดพื้นที่(ตร.ม)	ราคา(บาท)	หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	1	2	3	4	5			
1.โครงการจัดภูมิทัศน์	█					200	400.000	ชุมชนวัดประดิษฐาราม
2.โครงการปูพื้นผิว		█				150	150.000	ชุมชนวัดประดิษฐาราม
3.โครงการสร้างร้านค้าชั่วคราว (3 หลัง)		█	█				210.000	ชุมชนวัดประดิษฐาราม
	รวม						760.000	

รูปที่ 34 แสดงการปรับปรุงบริเวณเสาชิงช้า

แผนงานและระยะเวลาของการปรับปรุงสภาพแวดล้อม

แผนงานในโครงการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถนำไปดำเนินการให้สอดคล้องตามแผนพัฒนาความร่วมมือของชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ เป็นแผนพัฒนาระยะสั้น 4 ปี โดยเริ่มต้นจากปี พ.ศ.2552 ถึงปี พ.ศ.2556 ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

ปีที่ 1 พัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณจุดศูนย์รวมการคมนาคมทางน้ำ และพื้นที่ริมน้ำที่สำคัญเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวมายังชุมชนที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการ เช่น บริเวณท่าหน้าวัดกัลยาณ์ ศาลเจ้าเกียนอันเกง และโบสถ์ซางตาครู้ส เป็นต้น

ปีที่ 2 พัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในบริเวณที่ต่อเนื่องกับปีที่ 1 ให้มีความสมบูรณ์สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางเรือจากริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาไปยังคลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) เช่น ท่าหน้าวัดประดิษฐาราม และทางเดินริมแม่น้ำจากสำนักเทศกิจ กรุงเทพมหานคร ไปยังโบสถ์ซางตาครู้ส เป็นต้น

ปีที่ 3 พัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของเส้นทางท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องไปยังชุมชนที่ติดต่อกับคลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) เพื่อให้การสัญจรทางเรือและการเดินเท้าเชื่อมโยงกันอย่างสมบูรณ์ รวมถึงการปรับปรุงบริเวณพื้นที่ริมน้ำอันเป็นทางเข้าสู่สถานที่สำคัญ ได้แก่ ท่าหน้ากุฎีขาว มัสยิดบางหลวง และท่าหน้าวัดมอญ (เสาชิงช้า) ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมกิจกรรมที่สามารถเชื่อมต่อไปยังเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่อื่นๆได้

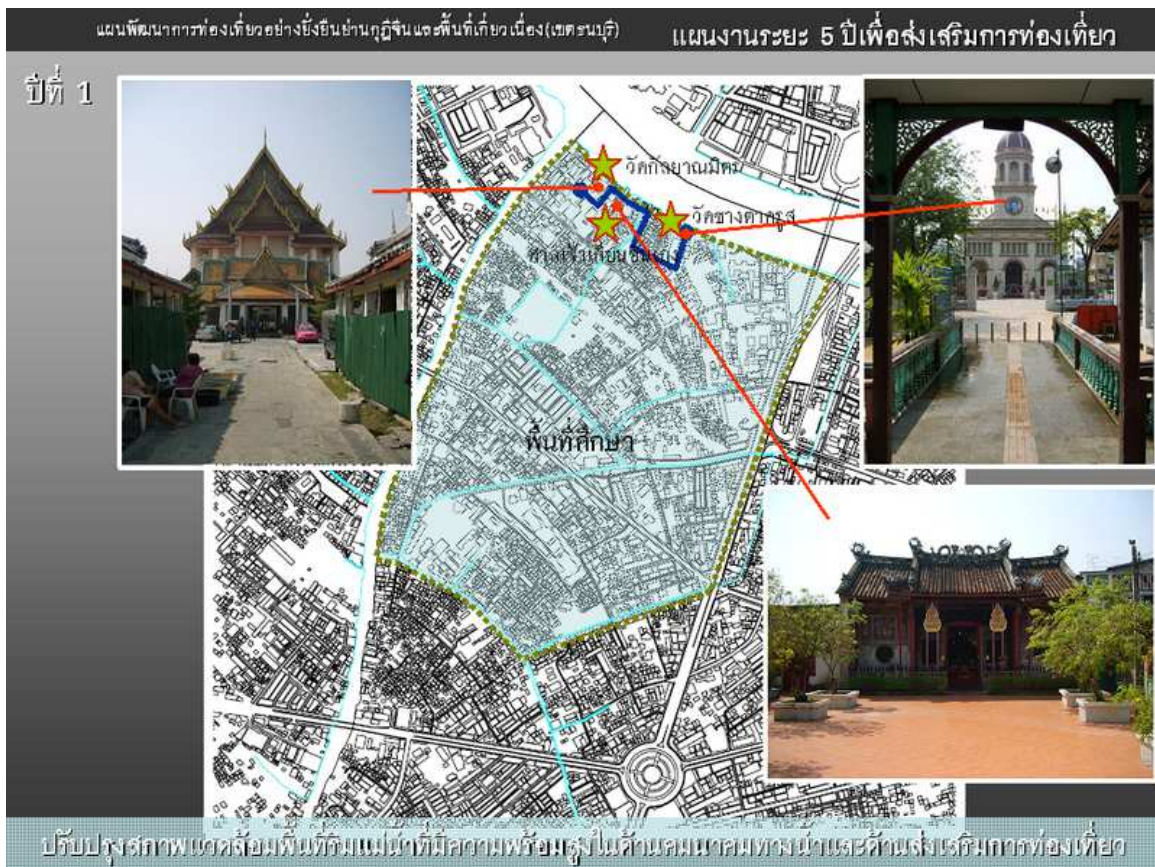
ปีที่ 4 แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. พัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมของเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนมัสยิดบางหลวงไปยังชุมชนวัดประดิษฐาราม (วัดมอญ) โดยใช้เส้นทางระหว่างคลองบุปผาราม (คลองวัดดอกไม้) ไปยังถนนอิสรภาพ และสิ้นสุดที่ท่าหน้าวัดมอญ (เสาชิงช้า)

2. พัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมจากบริเวณชุมชนวัดประดิษฐาราม (วัดมอญ) ไปยังมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ชุมชนบ้านลาว และมัสยิดนูรุลมุบีน ให้มีความสมบูรณ์ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ที่ได้วางเอาไว้

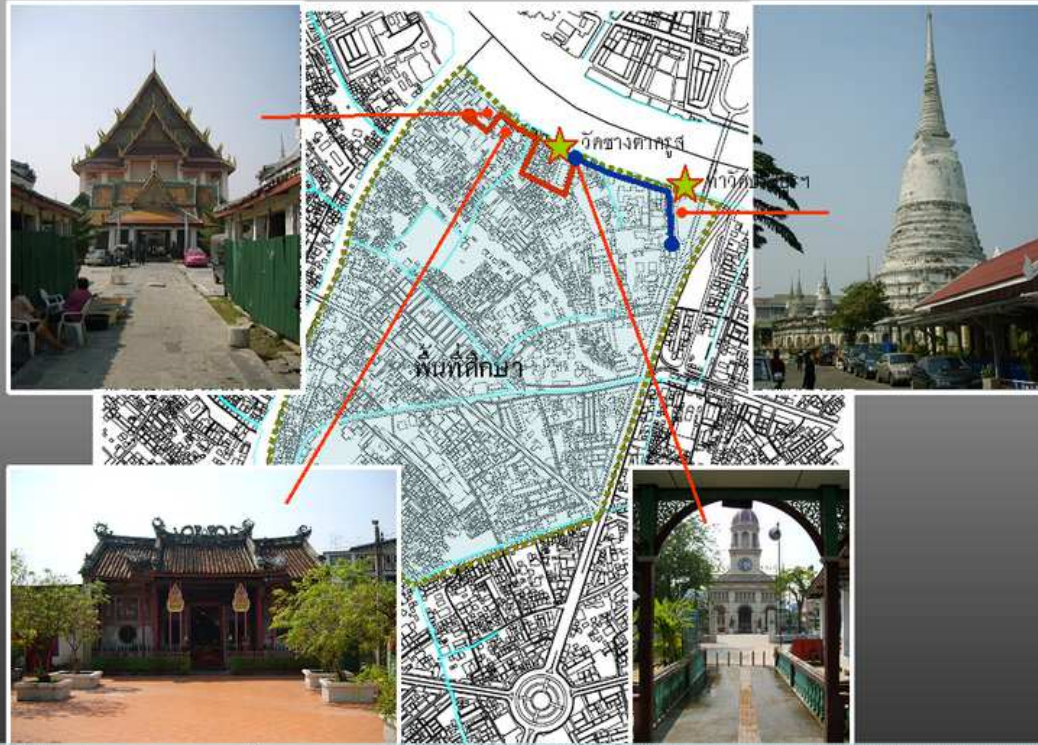

แผนที่ 1 แสดงภาพรวมของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

แผนที่ 2 แสดงเส้นทางและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปีที่ 1

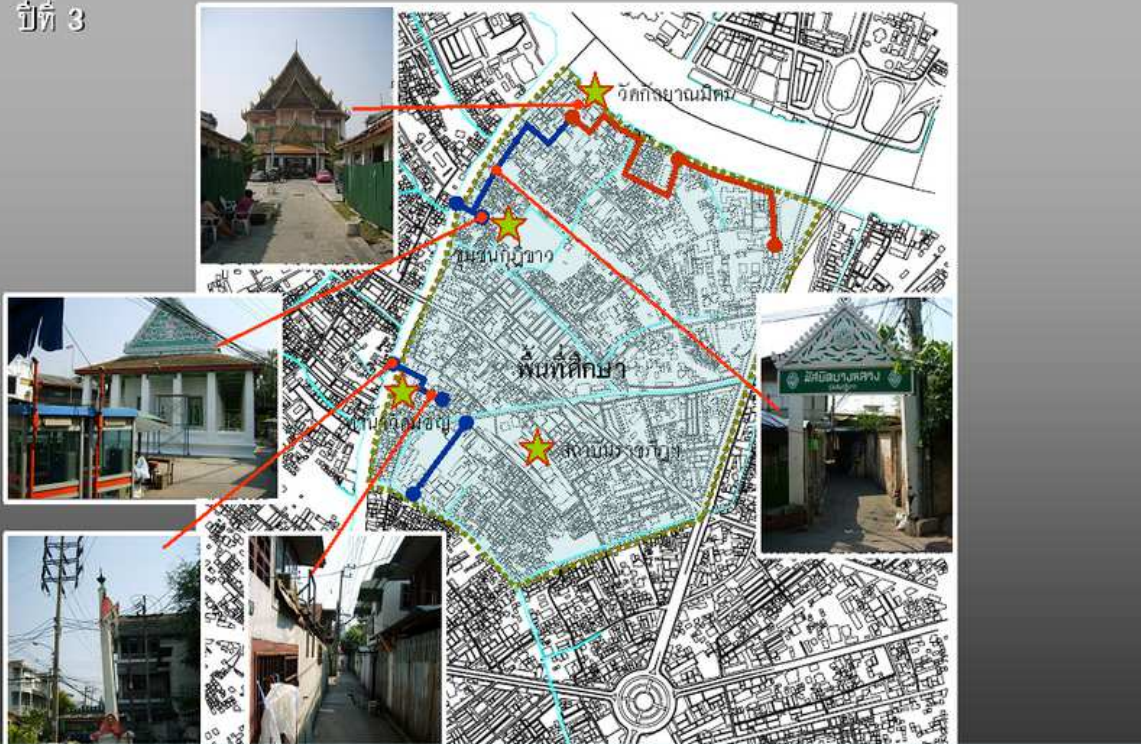
ปีที่ 2

พัฒนาพื้นที่ต่อเนื่อง ปรับปรุงท่าเรือสำคัญๆ และทางสัญจรริมแม่น้ำ ไปจนถึงบริเวณวัดประยูรวงศาคาส

แผนที่ 3 แสดงเส้นทางและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปีที่ 2

ปีที่ 3

ปรับปรุงท่าเรือที่สำคัญในเส้นทางของบางกอกน้อยและปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในแหล่งชุมชนต่างๆ

แผนที่ 4 แสดงเส้นทางและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปีที่ 3

แผนที่ 5 แสดงเส้นทางและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปีที่ 4

แผนงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์ส (กุฎีจีน)

1. โครงการรื้อถอนศาลาริมน้ำ 2 หลัง

รายละเอียด	ดำเนินการรื้อถอนอาคารริมแม่น้ำฝั่งขวามือของทำน่าวัดข้างตาคูร์ส เมื่อมองจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าไปยังพื้นที่ และปรับปรุงพื้นที่ให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์สาธารณะ
ระยะเวลาดำเนินการ	9 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	โบสถ์ข้างตาคูร์ส และชุมชนกุฎีจีน

2. โครงการรื้อถอนอาคารเรียนข้างตาคูร์สศึกษา

รายละเอียด	ดำเนินการรื้อถอนอาคารเรียนข้างตาคูร์สศึกษา เพื่อเปิดมุมมองจากพื้นที่ข้างเคียงมายังบริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์ส และปรับปรุงพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์พื้นที่ในกิจกรรมของศาสนจักรและชุมชน
ระยะเวลาดำเนินการ	9 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	โบสถ์ข้างตาคูร์ส และชุมชนกุฎีจีน

3. โครงการปูพื้นทางเดินเท้าด้านหน้าโบสถ์ข้างตาคูร์ส

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงพื้นทางเดินเท้าบริเวณด้านหน้าโบสถ์ต่อเนื่องไปยังทำน่าวัดข้างตาคูร์สเพื่อรองรับกิจกรรมสาธารณะ รวมถึงพื้นผิวบริเวณโดยรอบโบสถ์ ให้มีความสมบูรณ์สวยงาม ส่งเสริมคุณค่าทางศิลปกรรมของโบสถ์ข้างตาคูร์ส
ระยะเวลาดำเนินการ	9 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับโบสถ์ข้างตาคูร์ส และชุมชนกุฎีจีน

4. โครงการสนับสนุนการปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะ

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะของโรงเรียนข้างตาคูร์สศึกษา ให้สามารถรองรับปริมาณการใช้งานของนักท่องเที่ยวที่เข้ามายังบริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์สและบริการสมาชิกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
ระยะเวลาดำเนินการ	9 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับโบสถ์ข้างตาคูร์ส และชุมชนกุฎีจีน

แผนงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณศาลเจ้าเกียนอันเกง

1. โครงการปรับปรุงลานด้านหน้าศาลเจ้า

รายละเอียด ดำเนินการปรับปรุงสภาพพื้นผิวของลานด้านหน้าศาลเจ้าให้มีความสมบูรณ์ ต่อ การรองรับกิจกรรมของชุมชน ปรับปรุงพืชพรรณให้ส่งเสริมกับสภาพแวดล้อม โดยรอบ เปิดมุมมองที่ต่อเนื่องสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน

หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร

2. โครงการปรับปรุงทางเดินริมน้ำไปยังกุฏิจีน

รายละเอียด ดำเนินการปรับปรุงทำเดินริมน้ำให้มีความสมบูรณ์ สวยงาม และกลมกลืนกับ สภาพแวดล้อมของพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ปรับปรุงพื้นที่ริมน้ำให้ส่งเสริมทัศนียภาพจาก แม่น้ำเจ้าพระยาเข้ามาสู่พื้นที่ศาลเจ้า และเพื่อการใช้ประโยชน์ในด้านการพักผ่อน หย่อนใจของชุมชน

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน

หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร

3. โครงการปรับปรุงทำน้ำวัดกัลยาณมิตร

รายละเอียด ดำเนินการปรับปรุงทำน้ำวัดกัลยาณมิตรเพื่อรองรับกิจกรรมการสัญจรทางน้ำและ การท่องเที่ยว ในรูปแบบอาคารไทยประยุกต์ พร้อมติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวก ตามความเหมาะสม

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน

หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนวัดกัลยาณมิตร

4. โครงการปรับปรุงทางเดิน ป้าย และไฟฟ้าแสงสว่าง

รายละเอียด ดำเนินการปรับปรุงและติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ชุมชน เช่น พื้นผิวทางเดิน ป้ายบอกทาง ป้ายรายละเอียดสถานที่สำคัญ ไฟฟ้าแสงสว่าง ถัง ชยะ จุดบริการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน

หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร

แผนงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณมัสยิดบางหลวง

1. โครงการปรับปรุงลานด้านหน้ามัสยิด

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงพื้นผิวลานด้านหน้ามัสยิด และติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับกิจกรรมภายในชุมชนมัสยิดบางหลวง และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ระยะเวลาดำเนินการ	6 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนมัสยิดบางหลวง

2. โครงการปรับปรุงทางเดินจากถนนอรุณอมรินทร์ไปยังกุฎีขาว

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงทางเข้าและทางเดินเท้าจากถนนอรุณอมรินทร์ ให้มีความสมบูรณ์ ด้วยการใช้วัสดุอิฐบล็อกความแข็งแรงทนทานสลับพื้นปลาในบริเวณที่เป็นจุดเปลี่ยนเส้นทางหรือตำแหน่งที่มีความสับสนได้ง่าย สลับกับพื้นผิวคอนกรีตปาดเรียบ รองรับการใช้งานของชุมชน และส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวจากพื้นที่เกี่ยวเนื่อง
ระยะเวลาดำเนินการ	6 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนมัสยิดบางหลวง

3. โครงการปรับปรุงทำน้ำและทางเดินไปยังมัสยิด

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงทำน้ำต่างๆที่เป็นเส้นทางเข้าสู่พื้นที่มัสยิดบางหลวง โดยเฉพาะบริเวณทำน้ำกุฎีขาวที่เป็นจุดขึ้นลงของการสัญจรทางเรือมายังชุมชนมัสยิดบางหลวง และทำน้ำสะพานยาวที่มีความทรุดโทรม รวมถึงการปรับปรุงทางเดินจากทำน้ำต่างๆ ให้เหมาะสมกับการสัญจรในชุมชนและการท่องเที่ยว
ระยะเวลาดำเนินการ	6 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนมัสยิดบางหลวง

4. โครงการปรับปรุงทางเดิน ป้าย และไฟฟ้าแสงสว่าง

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงและติดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกภายในพื้นที่ชุมชน เช่น พื้นผิวทางเดิน ป้ายบอกทาง ป้ายรายละเอียดสถานที่สำคัญ ไฟฟ้าแสงสว่าง ถังขยะ จุดบริการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น รวมถึงปรับปรุงเส้นทางเดินเท้าที่ผ่านไปยังด้านหลังอาคารมัสยิดบางหลวง สุสานมุสลิม คลองขนมบูต และคลองบุปผาราม (คลองวัดดอกไม้) ให้มีสภาพที่สมบูรณ์สวยงาม เพื่อเป็นเส้นทางสัญจรหลักของชุมชนและเส้นทางท่องเที่ยวด้วยการเดินเท้า
------------	--

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนมัธยมปลายหลวง

5. โครงการก่อสร้างศาลาทำน้ำกุ๊ยขาว

รายละเอียด ดำเนินการก่อสร้างศาลาทำน้ำพร้อมที่เทียบเรือท่องเที่ยวขนาดเล็ก ให้สามารถรองรับการสัญจรทางเรือของนักท่องเที่ยวภายในคลองบางกอกใหญ่และใช้เป็นท่าสัญจรหลักของชุมชนมัธยมปลายหลวง

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร

6. โครงการสนับสนุนการปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะ

รายละเอียด ดำเนินการปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะของมัธยมปลายหลวง ให้สามารถรองรับปริมาณการใช้งานของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในบริเวณกุ๊ยขาวและบริการสมาชิกชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนมัธยมปลายหลวง

แผนงานปรับปรุงสภาพแวดล้อมบริเวณท่าน้ำวัดมอญหรือวัดประดิษฐาราม (เสาชิงช้า)

1. โครงการจัดภูมิทัศน์บริเวณเสาชิงช้า

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณเสาชิงช้า ด้วยการอนุรักษ์พันธุ์ไม้เดิม และส่งเสริมสภาพแวดล้อมให้มีความร่มรื่น เหมาะแก่การใช้งานกิจกรรมประเพณีของชุมชน การพักผ่อนหย่อนใจ และการท่องเที่ยว
ระยะเวลาดำเนินการ	9 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนวัดประดิษฐาราม

2. โครงการปูพื้นผิวบริเวณฐานเสาชิงช้า

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงพื้นผิวบริเวณฐานเสาชิงช้า ด้วยวัสดุถาวรและบำรุงรักษาได้ง่าย เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ทางศิลปกรรม รักษาองค์ประกอบของเสาชิงช้าไม่ให้ชำรุดหรือถูกทำลาย และกำหนดขอบเขตการใช้งานของพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน
ระยะเวลาดำเนินการ	9 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนวัดประดิษฐาราม

3. โครงการจัดสร้างร้านค้าชั่วคราว 3 หลัง

รายละเอียด	ดำเนินการปรับปรุงจัดสร้างร้านค้าชั่วคราว บริเวณท่าน้ำวัดมอญ เพื่อความเป็นสัดส่วนและเป็นการใช้พื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งเสริมและเผยแพร่สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชนวัดมอญ เพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว
ระยะเวลาดำเนินการ	9 เดือน
หน่วยงานที่นำไปปฏิบัติ	กรุงเทพมหานคร ร่วมกับชุมชนวัดประดิษฐาราม

งบประมาณของการออกแบบและปรับปรุงสภาพแวดล้อม

งบประมาณตามแผนพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านภูฎินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง สามารถสรุปได้ดังตารางแสดงตารางสรุปแผนพัฒนาระยะ 4 ปีของชุมชนภูฎินและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี เริ่มจาก ปี พ.ศ.2552 ถึง ปี พ.ศ.2556 รวม 4 ปี ดังนี้

1.บริเวณโบสถ์ข้างตาคูร์ส งบประมาณทั้งสิ้น 2,200,000 บาท ดำเนินการภายในปี พ.ศ.2552 - พ.ศ.2554

2.บริเวณศาลเจ้าเทียนอันแกง งบประมาณทั้งสิ้น 7,114,000 บาท ดำเนินการภายในปี พ.ศ.2553

3.บริเวณชุมชนมัสยิดบางหลวงและมัสยิดบางหลวง งบประมาณทั้งสิ้น 7,840,000 บาท ดำเนินการภายในปี พ.ศ.2554 - พ.ศ.2555

4.บริเวณทำน้ำวัดมอญ (เสาชิงช้า) งบประมาณทั้งสิ้น 760,000 บาท ดำเนินการภายในปี พ.ศ.2554 - พ.ศ.2555

ตารางสรุปแผนพัฒนา 4 ปีของชุมชนในพื้นที่เชียงใหม่ (เขตนคร)																		
บริเวณที่ทำการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อม	พื้นที่(ตรม)	งบประมาณ (บาท)	ปีที่ 1				ปีที่ 2				ปีที่ 3				ปีที่ 4			
			1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
โบสถ์ซางตาครู้ส																		
โครงการซ่อมศาลิมน้ำ 2 หลัง	-	100,000	9 เดือน															
โครงการซ่อมอาคารเรียนซางตาครู้สเก่า	-	500,000				9 เดือน												
โครงการปูพื้นทางเดินเท้าต้นน้ำโบสถ์ซางตาครู้ส	1,300	1,300,000								9 เดือน								
โครงการสนับสนุนการปรับปรุงห้องน้ำสาธารณะ	-	300,000								9 เดือน								
รวม	1,300	2,200,000																

ตารางที่ 1 ตารางสรุปแผนพัฒนาระยะเวลา 4 ปีของโบสถ์ซางตาครู้ส

ตารางสรุปแผนพัฒนา 4 ปีของชุมชนกึ่งเมืองพื้นที่เกี่ยวเนื่อง (เขตนคร)																		
บริเวณที่ทำการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อม	พื้นที่(ตรม)	งบประมาณ (บาท)	ปีที่ 1				ปีที่ 2				ปีที่ 3				ปีที่ 4			
			1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
ศาลเจ้าเกี่ยวอันง																		
ปรับปรุงถนนหน้าศาลเจ้า	408	3,264,000	6 เดือน															
ปรับปรุงทางเดินเท้าหน้าศาลเจ้าไปยังกุฏิ	105	1,050,000		6 เดือน														
ปรับปรุงท่อน้ำค้ำยกกมิต	250	2,500,000	6 เดือน															
ปรับปรุงทางเดินเท้าภายในชุมชนป้ายเลขไฟฟ้าแสงสว่าง	38	300,000			6 เดือน													
รวม	801	7,114,000																

ตารางที่ 2 ตารางสรุปแผนพัฒนาในระยะ 4 ปีของศาลเจ้าเกี่ยวอันง

ตารางสรุปแผนพัฒนาฯ 4 ปีของชุมชนในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง (เขตนริ)																		
บริเวณที่ทำการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อม	พื้นที่(ตรม)	งบประมาณ (บาท)	ปีที่ 1				ปีที่ 2				ปีที่ 3				ปีที่ 4			
			1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
ชุมชนเมืองบางหลวงและกุฎีขาว																		
ปรับปรุงถนนหน้าวัด	375	3,000,000											6 เดือน					
ปรับปรุงทางดินระหว่างถนนอุษาคเนย์กับกุฎีขาว	180	1,800,000									6 เดือน							
ปรับปรุงท่าเรือชุมชนและทางดินจากท่าเรือไปถนนหน้าวัด	100	1,000,000									6 เดือน							
ปรับปรุงทางดินที่อู่ภายในชุมชนป้ายเสาไฟฟ้าแสงสว่าง	180	1,440,000													6 เดือน			
ก่อสร้างศาลท่าเรือ	30	300,000													6 เดือน			
โครงการสนับสนุนการปรับปรุงอ่างน้ำสาธารณะ	-	300,000													6 เดือน			
ผลรวม	865	7,840,000																

ตารางที่ 3 ตารางสรุปแผนพัฒนาฯ 4 ปีของชุมชนมัสยิดบางหลวงและกุฎีขาว

ตารางสรุปแผนพัฒนาระยะ 4 ปีของชุมชนกึ่งพื้นที่กึ่งเมือง (เขตนคร)																		
บริเวณที่ทำการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อม	พื้นที่(ตรม)	งบประมาณ (บาท)	ปีที่ 1				ปีที่ 2				ปีที่ 3				ปีที่ 4			
			1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
ทำน้ท่วมอุย(เสาสง)																		
โครงการจัดภูมิทัศน์บริเวณเสาสง	200	400,000									9 เดือน							
โครงการขุดลอกและปรับปรุงเสาสง	150	150,000													9 เดือน			
โครงการจัดสร้างร้านค้าชั่วคราว 3 หลัง	-	210,000																9 เดือน
ผลรวม	350	760,000																

ตารางที่ 4 ตารางสรุปแผนพัฒนาระยะ 4 ปีของทำน้ท่วมอุย (เสาสง)

การกำหนดมาตรการด้านต่างๆ

มาตรการด้านการบริหาร

มาตรการในด้านการบริหารของแต่ละโครงการที่ชุมชนมีความเห็นร่วมกันหรือมีความพร้อม กรุงเทพมหานคร สามารถรับเอานโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนภูเก็ตและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ของชุมชนต่างๆ ในเขตรอบริ นำไปปรับเป็นแผนการดำเนินงาน หลังจากนั้นตั้งงบประมาณเสนอผู้สภากรุงเทพมหานคร เพื่อมอบหมายให้สำนักงานเขต หรือสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร เข้าไปดำเนินการตามแผนงานหรือโครงการที่เสนอนั้นๆ ในลำดับต่อไป

มาตรการด้านการจำกัดหรือควบคุม

มาตรการในด้านกฎหมาย

สามารถใช้กลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มาใช้เป็นเครื่องมือในการจำกัดหรือควบคุมลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพและการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ต่างๆ อันได้แก่

-พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคารฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคารฉบับที่ 3 พ.ศ.2543 รวมถึงกฎกระทรวง ฉบับที่ 55 พ.ศ. 2543 และฉบับที่ 58 พ.ศ.2546 ที่ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522

-พระราชบัญญัติการเดินเรือในทอมน้ำไทย พ.ศ.2456

-พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

-พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535

-ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2544 และข้อบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

มาตรการในด้านระเบียบปฏิบัติที่สมาชิกของชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้น

กติกาและกฎระเบียบที่ชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้น สามารถใช้กับพื้นที่สำคัญของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมอยู่แล้ว เช่น ชุมชนภูเก็ต ชุมชนมัธยมบางหลวง เป็นต้น โดยอาจนำไปใช้ในรูปแบบของ *กรรมกรชุมชน* ซึ่งอาจยกตัวอย่างในกรณีของชุมชนภูเก็ต สามารถใช้สภาอภิบาล ดำเนินการได้โดย

-การพิจารณาเบื้องต้นในการปลูกสร้างหรือต่อเติมอาคาร สิ่งก่อสร้างที่มีผลกระทบต่อชุมชนโดยรวม

-ตรวจสอบและควบคุมความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ความสวยงาม ความสบายตา และบรรยากาศที่ดีของสภาพแวดล้อมในชุมชน

-เสริมสร้างสภาพแวดล้อม บรรยากาศ ความร่มรื่นน่าอยู่ ให้กับชุมชน เพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาสามารถส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาชุมชนให้มีความยั่งยืน หมายถึงการที่ชุมชนต้องสามารถนำศักยภาพของตนเองในด้านการท่องเที่ยวมาเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนได้ โดยมีข้อพึงค้ำหนึ่งว่า ชุมชนจะต้องมีความเข้มแข็งในการจัดการด้วย ลักษณะเช่นเดียวกับ *คณะกรรมการชุมชน* หรือ *Community Committee* ที่ดูแลชุมชนของตนในต่างประเทศ ยกตัวอย่างที่อาจนำมาใช้กับชุมชนภูฏาน ได้ดังนี้

-ชุมชนภูฏานอาจบริหารในลักษณะกรรมการชุมชน โดยโบสถ์ชาวตาคูร์สถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน จึงสามารถควบคุมให้มีการปลูกสร้างอาคารที่ใกล้เคียงกับพื้นที่โบสถ์เกิน 2 ชั้นได้

-ไม่ว่าจะมีการดำเนินการอย่างไรก็ตาม ต้องมีขั้นตอนของการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกชุมชน (Participation Process) เสนอให้สภาอภิบาลที่เดิมนั้นมีบทบาทเพียงช่วยเหลืองานศาสนพิธีและกิจกรรมของโบสถ์ชาวตาคูร์ส มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ด้วย ซึ่งสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของศาสนจักร ที่ต้องการให้ศาสนิกชนมีส่วนร่วมกับการปกครองมากขึ้น

มาตรการและแนวความคิดดังกล่าวนี้ สามารถนำไปใช้กับชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีความพร้อมอื่นๆได้ในลักษณะเดียวกัน โดยมุ่งไปที่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่จะบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมที่ดี คงรูปแบบวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมีเอกลักษณ์ และส่งเสริมคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมภายในชุมชนของตน นำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

“กฏีจิ้น” และพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นย่านหนึ่งในฝั่งธนบุรีที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนโดยชุมชนได้ เพราะมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และความเป็นมาที่น่าสนใจศึกษา มีจุดแข็งด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยมีผู้คนทั้งไทย จีน ฝรั่งเศส แขก มอญ ลาว ซึ่งนับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม แต่สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ พื้นที่นี้จึงมีทรัพยากรการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งสถานที่ อาคารบ้านเรือน วัตถุ สิ่งของ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของดีท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดในย่านฝั่งธนบุรี มีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การส่งเสริม ทำนุบำรุง เผยแพร่ และพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงมีนโยบายในการจัดตั้ง “ศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา” ให้เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมในย่านฝั่งธนบุรี และจัดกิจกรรมสืบสานงานวัฒนธรรมหลากหลายลักษณะอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการทำงานและองค์ความรู้ส่วนหนึ่ง ด้วยความเหมาะสมของการเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ฝั่งธนบุรี มีที่ตั้งแวดล้อมด้วยชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในย่านกฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี รวมถึงการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมมาโดยสม่ำเสมอ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ร่วมกับสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครจึงจัดทำโครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน (กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการเพื่อพัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ย่านกฏีจิ้น และพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ด้านชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน) โดยมีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนย่านกฏีจิ้นและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเนื่อง เขตธนบุรีในประเด็นต่าง ๆ
2. เพื่อศึกษาวางแผนและหาแนวทางที่มีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริงในการพัฒนาย่านกฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในย่านกฏีจิ้นและพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเนื่อง เขตธนบุรี
4. เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นย่านกฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี
5. เพื่อพัฒนาชุมชนย่านกฏีจิ้นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ในการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษา โดยใช้ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นเกณฑ์ ครอบคลุมพื้นที่เลียบบแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก แนวคลองบางกอกใหญ่ แนวคลองบางไส้ไก่ บรรจบถนนอินทพรวิเทศบริเวณวัดใหญ่ศรีสุพรรณ ถนนประชาธิปไตย บรรจบแม่น้ำเจ้าพระยาตรงบริเวณสะพานพระพุทธยอดฟ้าฯ สำหรับเนื้อหาที่ศึกษาประกอบด้วย

1. องค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของชุมชน ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ และสภาพกายภาพ สิ่งแวดล้อมในชุมชน จำนวนประชากร อาชีพในชุมชน และความรักถิ่นฐานของประชาชน

2. ปัญหาพื้นฐานในชุมชน องค์การในชุมชน สถาบันทางสังคม การคมนาคมขนส่ง ภูมินามของ คลอง ย่าน บ้าน ตลาด ถนน ตรอก ซอย

3. องค์ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และศิลปวัฒนธรรม ทั้งประวัติศาสตร์ และ ชาติพันธุ์ของชุมชน พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงชุมชน ชุมชนบันทึกไว้ในวรรณกรรม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน สถาปัตยกรรม และบุคคลสำคัญในชุมชน

4. องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งระบบการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน สินค้าและ กิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการตลาด

ขั้นตอนในการวิจัยครั้งนี้คือ

1. การวางแผนการทำงาน
2. การเก็บข้อมูลพื้นฐาน
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนและแนวทางในการทำงานเหมาะสม
5. การพัฒนาเครือข่ายบุคลากรในชุมชน
6. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและการวางแผนงานในการปรับสิ่งแวดล้อมในชุมชน
7. การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. จุดแข็งที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง มี 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านประวัติศาสตร์ กุฎีจีนเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การตั้งชุมชนเริ่มขึ้น เมื่อแรกตั้งกรุงเทพมหานคร อันเป็นผลมาจากการผสมผสานกันระหว่างผู้คนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์และ ศาสนา การศึกษาประวัติศาสตร์และกลุ่มชาติพันธุ์ในย่านนี้จึงเกี่ยวข้องกับการอพยพของผู้คนจากกรุงศรี ออยุธยา หลากกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนามาตั้งบ้านแปงเมืองใหม่ที่กรุงธนบุรี ชุมชนแรกตั้งหลังเสียกรุงในย่าน กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนี้จึงเปรียบเหมือนกับการย่อส่วนชุมชนหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์จากอยุธยา ที่ได้เคยเห็น ทั้งความรุ่งเรืองและความล่มสลายของกรุงเก่า

2) ด้านความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ กุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นแหล่งรวมของกลุ่ม ชนหลายเชื้อชาติหลากหลายวัฒนธรรม มีทั้งไทย จีน ฝรั่งเศส แขก มอญ ลาว ที่นับถือศาสนาต่างกัน ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม โดยกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้สามารถรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองไว้ได้ ดังปรากฏในแบบ แผน ประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนศาสนสถานอันเป็นที่เคารพศรัทธา อาทิ วัด โบสถ์คริสต์ มัสยิด ศาลเจ้าจีน ย่านนี้จึงมีจุดแข็งในการศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม

3) ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การที่ภูฏานเป็นย่านที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ภูฏานและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีศักยภาพด้านการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ แม้ว่าปัจจุบันชุมชนหลากหลายชาติพันธุ์ในย่านภูฏานและพื้นที่เกี่ยวเนื่องจะมีการเปลี่ยนแปลงคุณลักษณะทางกายภาพและทางสังคมไปจากอดีตอย่างมาก กลุ่มคนต่างเชื้อชาติเริ่มหมดสิ้นไป คงเหลือแต่มรดกทางวัฒนธรรมที่สมาชิกในชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ไว้ แต่สิ่งที่ยังคงอยู่นี้ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าอย่างยิ่ง ในการพัฒนาให้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวในชุมชนแบบยั่งยืนได้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

4) ด้านองค์ความรู้ ย่านภูฏานและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีการศึกษาค้นคว้า รวบรวม วิจัย ทั้งในด้านเอกสาร วัตถุ สิ่งของ บุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของดีท้องถิ่น เป็นจำนวนมาก องค์ความรู้เหล่านี้เผยแพร่ในรูปของงานวิจัย บทความทางวิชาการ พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ การจัดการและการบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาและการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. สภาพทั่วไปของย่านภูฏานและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

1) สภาพชุมชนต่าง ๆ และพื้นที่ศึกษาวิจัย

ย่านภูฏานและพื้นที่เกี่ยวเนื่องอยู่ในการปกครองของสำนักงานเขตธนบุรี ซึ่งครอบคลุมพื้นที่แขวงวัดกัลยาณ์ และแขวงทิวรัฐจี ประกอบด้วยชุมชน 10 ชุมชน โดยแขวงวัดกัลยาณ์ประกอบด้วย 6 ชุมชน คือ ชุมชนวัดกัลยาณ์ ชุมชนภูฏาน ชุมชนวัดบุปผาราม ชุมชนวัดประยุรวงศ์ ชุมชนภูฏาน และ ชุมชนซอยโรงคราม ส่วนแขวงทิวรัฐจี ประกอบด้วย 4 ชุมชน คือ ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ ชุมชนวัดประดิษฐาราม และชุมชนสี่แยกบ้านแขก ชุมชนที่มีพื้นที่มากที่สุดและมีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดด้วย คือ ชุมชนภูฏาน และชุมชนที่มีพื้นที่น้อยที่สุดและมีประชากรน้อยที่สุดคือ ชุมชนซอยโรงคราม สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษาล้อมรอบด้วยคลองที่ชุมชนใช้ในการสัญจรไปมาในอดีต แต่ปัจจุบันถนนเข้ามามีบทบาทกับชุมชนมากกว่าเนื่องจากคลองสายต่างๆ ในปัจจุบันจะใช้เพื่อระบายน้ำมากกว่าใช้สัญจรไปมา แต่ละพื้นที่และชุมชนก็มีขอบเขตที่ถูกแบ่งด้วยถนนและคลองต่างๆ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แบ่งพื้นที่ที่ศึกษาออกเป็น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่ 1 ครอบคลุม 3 ชุมชน คือ ชุมชนภูฏาน ชุมชนวัดกัลยาณ์ และชุมชนวัดประยุรวงศ์ พื้นที่ 2 ครอบคลุมชุมชนภูฏาน ชุมชนวัดบุปผาราม และชุมชนซอยโรงคราม และ พื้นที่ 3 ครอบคลุมชุมชนวัดประดิษฐาราม ชุมชนบางไส้ไก่ ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จ และ ชุมชนสี่แยกบ้านแขก ลักษณะการตั้งบ้านเรือนในย่านภูฏานและพื้นที่เกี่ยวเนื่องค่อนข้างหนาแน่นและแออัด โดยพบว่า ในปัจจุบันมีผู้คนจากภายนอกย้ายเข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนเพื่อประกอบอาชีพรับจ้างและศึกษาต่อมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา ทั้งปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ขยะมูลฝอย ปัญหาลุสุมภาพ และปัญหาการขาดความร่วมมือในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่จัดขึ้นกับบุคคลที่ตั้งบ้านเรือนมาตั้งแต่ดั้งเดิม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนที่ตั้งบ้านเรือนดั้งเดิมเป็นแบบเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นอกจากนี้พบข้อมูลว่าในระหว่าง

ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในลักษณะเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ แต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งวัฒนธรรม วิถีชีวิต และสภาพแวดล้อม

2) ศาสนา

ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องประกอบด้วยประชาชนซึ่งนับถือศาสนาต่างๆ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาซิกข์ และศาสนาอิสลาม และนับว่าย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเป็นศูนย์กลางของกลุ่มคนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีวัดต่างๆ จำนวนมาก การสร้างวัดในย่านนี้มีหลายลักษณะ เช่น วัดที่พระมหากษัตริย์และขุนนางร่วมกันสร้าง หรือปฏิสังขรณ์ ได้แก่ วัดกัลยาณมิตรวรวิหาร วัดประยุรวงศาวาส วัดบุปผาราม และวัดหิรัญรูจี วัดที่สามัญชนร่วมกันสร้างได้แก่ วัดบางไผ่โก่หรือวัดลาว วัดประดิษฐารามหรือวัดมอญ และวัดใหญ่ศรีสุพรรณ

ในส่วนของคริสต์ศาสนานั้นมีศูนย์กลางที่สำคัญคือ วัดซางตาครู้ส บริเวณชุมชนกุฎีจีน ซึ่งก่อตั้งในสมัยกรุงธนบุรี โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้พระราชทานที่ดินให้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของชาวยุโรปที่นับถือคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก

ศาสนาอิสลามในพื้นที่วิจัยนั้นมีศาสนสถานสำคัญคือมัสยิดบางหลวงหรือกุฎีขาว และมัสยิดนุรุลมุบีน โดยมีชาวมุสลิมตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง ได้แก่ ชุมชนกุฎีขาว ชุมชนมัสยิดบ้านสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และชุมชนสี่แยกบ้านแขก

3. สภาพการท่องเที่ยวในชุมชน

1) นักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา และบุคคลผู้สนใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและมักจะเป็นบุคคลที่อยู่ในพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑล ในย่านนี้มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวอยู่เสมอ นักท่องเที่ยวเหล่านี้มักเดินทางโดยสารเรือข้ามฟากและเดินทางโดยจักรยานเป็นกลุ่ม นักท่องเที่ยวร้อยละ 50 เข้ามาในพื้นที่เพื่อเรียนรู้เที่ยวชมมากกว่า 1 ครั้ง เพราะประทับใจในความสวยงามของศาสนสถาน และความเป็นเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรม ตัดใจในรสชาติของอาหารและชอบมาทำบุญในวัด รวมถึงศาสนสถานที่สวยงาม และมีความงดงาม สำหรับปัญหาที่พบคือการเข้าถึงข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูลความรู้เนื่องจากไม่มีศูนย์ข้อมูล และแหล่งรวมเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในชุมชนที่ครบถ้วนสมบูรณ์ เข้าถึงได้ง่าย อีกประการหนึ่งคือ ขาดจุดพักริมทางที่ร่มรื่นอย่างเพียงพอที่จะหลบแดดหลบฝน โดยเฉพาะช่วงเที่ยงมีขอทาน คนเร่ร่อน รบกวน ทำให้เกิดความรำคาญและรู้สึกไม่ปลอดภัย นอกจากนี้ทางเท้าเข้าไปในชุมชนเป็นทางเดินแคบๆ และบางช่วงมีมูลสุนัขและผ่านบริเวณบ้านเรือนที่หนาแน่น

2) ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนแบ่งได้ 3 ด้านคือ ด้านศาสนสถาน อาคารบ้านเรือน และสถานที่สำคัญ ด้านกิจกรรม เทศกาลและงานประเพณี และด้านอาหารการกิน โดยชุมชนทั้ง 3 พื้นที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนทั้ง 3 ด้าน และมีจุดเด่นที่แสดงความเป็นชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

3) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวทั้ง 3 พื้นที่ประกอบด้วย ท่าเทียบเรือ ที่จอดรถ ศาลาทำน้ำ จุดพักร่มเงา ไฟส่องทาง ทางเดินเท้า ป้ายสื่อความหมาย ป้ายชี้ทาง สาธารณูปโภคที่จำเป็น ร้านขายของและจุดจำหน่ายของที่ระลึก สภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนต่างๆ มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวอยู่มากน้อยต่างกันตามความจำเป็น และหลายอย่างต้องปรับปรุงหรือจัดหาเพิ่มเติม โดยเฉพาะที่จอดรถ จุดพักร่มเงา ไฟส่องทาง ทางเดินเท้า ป้ายสื่อความหมาย และป้ายชี้ทาง

4) องค์กร และเครือข่ายการทำงาน

ในย่านนี้มีองค์กรและหน่วยงานของทางราชการที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสำคัญ

2 หน่วยงาน คือ สำนักงานเขตธนบุรี และกองการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่รวมตัวเป็นเครือข่ายทำงานส่งเสริมการอนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมย่านฝั่งธนบุรี คือ ชมรมสยามทัศน์ ชมรมเรารักษ์ธนบุรี ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร คณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักพิมพ์สารคดี สถาบันไทยคดีศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในทุกชุมชนไม่พบองค์กรที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง แต่พบว่ามีบุคลากรส่วนหนึ่งที่ทำงานในลักษณะอาสาสมัคร ไม่มีรายได้ตอบแทนที่ชัดเจน โดยมีบทบาทในการจัดกิจกรรมต่างๆ อาทิ ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ค้นคว้า คัดสรรรวบรวมข้อมูลศิลปวัฒนธรรมในชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้นโดยมีปัญหาเรื่องการขาดงบประมาณสนับสนุนการทำงาน ขาดข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ และเรื่องราวต่างๆ ในชุมชน ขาดเครือข่ายการทำงาน และขาดสื่อเอกสารประชาสัมพันธ์ข้อมูล

5) การประชาสัมพันธ์

วิธีการประชาสัมพันธ์ที่ใช้เป็นลักษณะการบอกเล่าข้อมูลปากต่อปาก การใช้เสียงตามสาย วารสารรายสัปดาห์ และบอร์ดเสนอข้อมูล

4. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว

ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวครั้งนี้มีกิจกรรมสำคัญคือ การศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านต่างๆ ของชุมชน และ ศึกษาข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับย่านภูมิถิ่นและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง การระดมความคิดเห็น การให้ชุมชนร่วมพิจารณาให้ความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ และนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมเรียนรู้ตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ออกแบบเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทาง ประเด็นความรู้ที่เหมาะสมที่จะเรียนรู้ โดยในช่วงต้นได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว 15 เส้นทาง แต่ละเส้นทางมีแนวคิดหลักในการเรียนรู้ และรูปแบบกิจกรรมดังนี้

เส้นทางที่ 1 กลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา 1 (จีน ฝรั่งเศส แยก) แนวคิด สะท้อนพื้นที่แรกตั้งหลังเสียกรุง อันประกอบด้วยชนชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา รูปแบบกิจกรรมเดินเท้า

เส้นทางที่ 2 กลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา 2 (มอญ ลาว แยก) แนวคิด สะท้อนพื้นที่แรกตั้งหลังเสียกรุง อันประกอบด้วยชนชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา รูปแบบกิจกรรมเดินเท้า

เส้นทางที่ 3 ธนบุรี ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (จีน ฝรั่งเศส มอญ ลาว

แขก) แนวคิด สะท้อนพื้นที่แรกตั้งหลังเสียกรุง อันประกอบด้วยชนชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา รูปแบบกิจกรรม
 จักรยานท่องเที่ยว เส้นทางที่ 4 กลุ่มชนนานาชาติในความเป็นไทย (จีน ฝรั่งเศส ลาว เขมร) แนวคิด
 สะท้อนพื้นที่แรกตั้งหลังเสียกรุง อันประกอบด้วยชนชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา รูปแบบกิจกรรมเรือสไลด์เดินเท้า
 ท่องเที่ยว เส้นทางที่ 5 หลากหลายศิลปะและสถาปัตยกรรมในด้านผังชนฯ แนวคิด ความหลากหลายแห่งศิลปะ –
 สถาปัตยกรรมบนชุมชนเก่าย่านผังชนฯ รูปแบบกิจกรรมเรือสไลด์เดินเท้า เส้นทางที่ 6 ตระกูลขุนนางใน
 สังคมพหุชนชั้น แนวคิด ร่องรอยและเรื่องราวของตระกูลขุนนางในนิเวศสถานผังชนฯ รูปแบบกิจกรรม
 จักรยานท่องเที่ยว เส้นทางที่ 7 จากวรรณกรรม “เด็กบ้านสวน” ถึง “หนุ่มนักเรียน” แนวคิด เรียนรู้สังคม
 และวิถีชีวิตผู้คนย่านผังชนฯ จากวรรณกรรมในความเป็นจริง รูปแบบกิจกรรมเดินเท้าท่องเที่ยว เส้นทางที่
 8 จาก “เด็กคลองบางหลวง” ถึง ขุนวิจิตรมาตรา แนวคิด เรียนรู้สังคมและวิถีชีวิตผู้คนย่านผังชนฯ จาก
 วรรณกรรมในความเป็นจริง รูปแบบกิจกรรมเรือจระเข้และเดินเท้า เส้นทางที่ 9 จากวิทยาการตะวันตกที่ผังชนฯ
 แนวคิด เรียนรู้วิทยาการตะวันตกที่เกิดขึ้นในย่านผังชนบุรี เช่น การแพทย์ การถ่ายภาพ แบบแผน
 จิตรกรรม รูปแบบกิจกรรมเดินเท้า เส้นทางที่ 10 ศาลเจ้า โบสถ์คริสต์ มัสยิด วัด ที่ผังชนฯ แนวคิด
 ความผสมผสานอย่างมีเอกภาพของศาสนาและความเชื่อต่างๆ ในสังคมไทย รูปแบบกิจกรรมจักรยาน
 ท่องเที่ยว เส้นทางที่ 11 ผู้ตีแปดสาแหรกในวันนี้ แนวคิด ร่องรอยเรือนที่อยู่อาศัยของบรรดาขุนนางตระกูล
 ต่างๆ สมัยรัตนโกสินทร์ที่ยังปรากฏอยู่ รูปแบบกิจกรรมเดินเท้า เส้นทางที่ 12 คูคลองที่บางกอก : ลำน้ำ
 สายประวัติศาสตร์ แนวคิด จากสังคมเมืองน้ำที่เป็นวิถีชีวิตของผู้คน เมื่อเปลี่ยนแปลงมาเป็นถนน
 รูปแบบกิจกรรมเดินเท้าท่องเที่ยว เส้นทางที่ 13 วัฒนธรรมอาหารที่ย่านผังชนฯ แนวคิด อาหารในวัฒนธรรม
 ของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังคงอยู่และสามารถเรียนรู้ รูปแบบกิจกรรมจักรยานท่องเที่ยว เส้นทางที่ 14 เยือน
 บ้านขลุ่ย ลุยบ้านลาว แนวคิด เรียนรู้ความเป็นมาของชาวลาวที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย รูปแบบ
 กิจกรรมเรือสไลด์จระเข้และเดินเท้า เส้นทางที่ 15 รอบรั้วบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา แนวคิด บทบาทของขุนนางสกุล
 ขุนนาคกับผู้คนกลุ่มต่าง ๆ รายล้อมบ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา รูปแบบกิจกรรมเดินเท้า

สำหรับเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมในการเรียนรู้มี 4 เส้นทาง ดังนี้

1) เส้นทางที่ 1 กลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา 1 (เดินเท้า) โดยเริ่มจากกุฎีจีนเข้าสู่ที่
 บ้านหลุยส์ วินด์เซอร์ (ศูนย์ข้อมูลชุมชน) ทำความเข้าใจภาพรวมของชุมชน แล้วเข้าชมโบสถ์ซางตาครู้ส
 ชมบ้านขนมฝรั่งหลานแม่เป่า บ้านขนมฝรั่งชูลิ่งห์ เดินเลียบริมน้ำไปศาลเจ้าเกียนอั้งแกง เข้าวัดกัลยาณมิตร
 ชมพระอุโบสถ วิหารหลวงพ่อโต วิหารน้อย ระฆังใบใหญ่ หอพระมณฑปยรรรรม เดินเลียบริมน้ำเข้าบ้าน
 พาทยโกศล ชมบ้านเครื่อง เลาะตามทางเดินลอดใต้สะพานอนุทินสวัสดิ์ ตัดเข้าสู่ชุมชนกุฎีขาว ชมมัสยิด
 แบบโบสถ์ไทยที่มีเพียงแห่งเดียว

2) เส้นทางที่ 2 กลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์หลากหลายศาสนา 2 (เดินเท้า) เริ่มต้นเดินทางจาก
 บ้านเอกะนาค ภายใต้มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (ศูนย์ข้อมูลชุมชน) ทำความเข้าใจภาพรวม
 ของชุมชน แล้วตัดออกเข้าสู่ชุมชนมอญ ชมเจดีย์มอญวัดประดิษฐาราม ดูเสาหงส์ริมคลองบางหลวง แวะซื้อ
 ขนมฟอยทองป่าสมถวิล เข้าซอยข้างวัดมอญถึงมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ชมบ้านเอกะนาค
 เรือนขุนนางทรงปั้นหย่า ออกมาเข้าสู่ชุมชนลาวบางไผ่ไก่ ชมการทำหัวโขน ชมกรรมวิธีทำขลุ่ยบ้านลาว

จากนั้นเข้าชมชนแหกตานี้ เยี่ยมมัสยิดนูรูลมุบีน และกูโบร์ของชุมชน เดินเข้าชอยสุ่สี่แยกบ้านแหก แวะพัก จิบชา-กาแฟที่ร้านไทยกาแฟ พอหายเหนื่อยตัดออกถนนอิสราภาพ แล้วแวะเยี่ยมมูลนิธิพุทธสมาคมปทุมรังสี กับคริสตจักรแบบติสก์

3) เส้นทางที่ 3 กลุ่มชนนานาชาติในสังคมไทย (จักรยาน) เริ่มต้นเดินทางจากภูฏีจิ้น แล้ว จึงเข้าที่บ้านหลุยส์วินด์เซอร์ (ศูนย์ข้อมูลชุมชน) ทำความเข้าใจภาพรวมของชุมชน แล้วเข้าชมโบสถ์ซางตาคูร์ส ชมบ้านขนมฝรั่งคุณอังสนา บ้านขนมฝรั่งธนูสิงห์ เลาะเลียบริมน้ำเจ้าพระยาไปศาลเจ้าเกียนอันเกง เข้าวัด กัลยาณมิตร ชมพระอุโบสถ วิหารหลวงพ่อโต วิหารน้อย ระฆังใบใหญ่ หอพระมณฑปยรรรรม ปั้นเลียบ ริมน้ำคลองบางหลวงเข้าบ้านพาทย์โกศล ชมบ้านเครื่อง เลาะตามทางลอดใต้สะพานอนุทินสวัสดิ์ ตัดเข้าสู่ ชุมชนภูฏีขาว ชมมัสยิดแบบโบสถ์ไทยที่มีเพียงแห่งเดียว ออกชอยภูฏีขาวเลียบบคลองวัดดอกไม้ ลู่ถนน เทศาลสายสอง เลาะออกถนนอิสราภาพลอดใต้สะพานเจริญพาศน์ เข้าชอยมุ่งสู่วัดประดิษฐารามเลียบบ คลองบางหลวง เข้าชมชนมอญ ชมเจดีย์มอญวัดประดิษฐาราม ดูเสาหงส์ริมคลองบางหลวง แวะชื้อขนม ฝอยทองป่าสมถวิล เข้าชอยข้างวัดมอญข้ามมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ชมบ้านเอกะนาค เรือน ชุนนางทรงปั้นหย่า ออกมาเข้าชมชนลาวบางไส้ไก่ ชมการทำหัวโชน ชมกรรมวิธีทำขลุ่ยบ้านลาว จากนั้นเข้า ชุมชนแหกตานี้ เยี่ยมมัสยิดนูรูลมุบีนและกูโบร์ของชุมชน เดินเข้าชอยสุ่สี่แยกบ้านแหก แวะพักจิบชา-กาแฟที่ ร้านไทยกาแฟ พอหายเหนื่อยตัดออกถนนอิสราภาพ แวะเยี่ยมมูลนิธิพุทธสมาคมปทุมรังสี กับ คริสตจักร แบบติสก์

4) เส้นทางที่ 4 กลุ่มชนนานาชาติในสังคมไทย (เรือสลับเดิน) เริ่มต้นที่กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ลงเรือที่ทำเรือวังหน้าล่องผ่านเจ้าพระยาชมทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำ แวะจอดใต้สะพาน พุทธ ขึ้นที่ท่าเรือใต้สะพาน(ปรับปรุง) เดินเท้าเข้าวัดประยุรวงศาวาส (เรือไปจอดรอที่ท่าหน้าวัดกัลยาณมิตร) ชมพระอุโบสถ พระวิหาร เจดีย์ใหญ่ บ่อเต่า เขามอ จากนั้นเลาะเลียบริมน้ำผ่านสำนักเทศกิจกรุงเทพมหานคร มุ่งสู่ชุมชนภูฏีจิ้น ชมโบสถ์ซางตาคูร์ส ชมบ้านขนมฝรั่งหลานแม่เป้า บ้านขนมฝรั่งธนูสิงห์ เดินเลียบริมน้ำไป ศาลเจ้าเกียนอันเกง เข้าวัดกัลยาณมิตร ชมพระอุโบสถ วิหารหลวงพ่อโต วิหารน้อย ระฆังใบใหญ่ หอ พระมณฑปยรรรรม ลงเรือที่ท่าหน้าวัดกัลยาณมิตร ล่องเรือเลียวยเข้าปากคลองบางกอกใหญ่ แวะขึ้นท่าเรือ ชุมชนภูฏีขาว เดินเท้าเข้าชมมัสยิดบางหลวงแบบโบสถ์ไทยที่มีเพียงแห่งเดียว กลับลงเรือล่องตามคลอง แล้วแวะขึ้นที่ท่าหน้าวัดประดิษฐาราม ดูเสาหงส์ริมคลองบางหลวง แวะชื้อขนมฝอยทองป่าสมถวิล ชมเจดีย์ มอญวัดประดิษฐาราม เดินตามถนนหน้าวัดตัดเข้าสู่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ชมบ้าน เอกะนาค เรือนชุนนางทรงปั้นหย่า ออกมาเข้าชมชนลาวบางไส้ไก่ ชมการทำหัวโชน ชมกรรมวิธีทำขลุ่ย บ้านลาว จากนั้นเข้าชมชนแหกตานี้ เยี่ยมมัสยิดนูรูลมุบีน และกูโบร์ของชุมชน เดินกลับมาลงเรือที่ท่าหน้าวัด ประดิษฐาราม ล่องออกคลองบางหลวงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ถึงจุดเริ่มต้นที่ท่าเรือวังหน้า

5. การพัฒนาบุคลากร

ในการพัฒนาบุคลากรได้ดำเนินการ 3 ลักษณะ คือ การจัดกิจกรรมสนทนาปรึกษาหารือ และ ระดมความคิดเห็น 5 ครั้ง การศึกษาดูงาน 2 ครั้ง ที่ชุมชนบ้านสาขาลำจังหวัดสมุทรปราการ และการศึกษาดู งานที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการท่องเที่ยว ผลการ

จัดกิจกรรมพบว่า บุคลากรในชุมชนเกิดความรู้และเห็นแนวทางเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดความตระหนักในความสำคัญของเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นมากขึ้น เห็นแนวทางในการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาชุมชน และนำความรู้ไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยว นอกจากนี้พบว่าบุคลากรที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมโดยเฉพาะเกี่ยวกับความรอบรู้ของวิทยากร และความรู้ที่ได้รับ

6. แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555)

ในการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องนั้น มีการกำหนดยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมในชุมชน การเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยว การพัฒนาขีดความสามารถในการส่งเสริมให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาด โดยพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในชุมชน โดยมุ่งพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ได้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551-2555) ใช้งบประมาณรวมทั้งสิ้น 82,968,000 บาท ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ แผนงาน ตัวชี้วัด เป้าประสงค์ กิจกรรม/โครงการ งบประมาณที่ใช้ ช่วงเวลาที่ดำเนินการ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ และแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี (พ.ศ.2551) ใช้งบประมาณทั้งสิ้นจำนวน 3,200,000 บาท ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน ตัวชี้วัด โครงการสำคัญ งบประมาณที่ใช้ และหน่วยงานที่รับผิดชอบ สำหรับโครงการสำคัญ 7 โครงการคือโครงการรณรงค์รักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ โครงการปรับพื้นที่สะอาดให้โอกาสเพิ่มรายได้ โครงการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โครงการจัดทำสื่อความหมายเพื่อบริการนักท่องเที่ยว โครงการเปิดหลักสูตรวัฒนธรรมท้องถิ่นในสถาบันการศึกษา โครงการฟื้นฟูกิจกรรมประเพณีที่น่าสนใจของชุมชน และโครงการจัดทำสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ได้จัดทำป้ายต้นแบบ 2 ป้าย คือ ป้ายแผนที่ของพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งกำหนดและติดตั้งบริเวณหน้าโบสถ์ช่างตาครุส และป้ายสื่อความหมายมัลติมีเดียบางหลวง ซึ่งกำหนดและติดตั้งบริเวณหน้ามัลติมีเดียบางหลวง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ข้อมูลที่น่าสนใจจำนวนมาก และเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องมีข้อเสนอแนะสำคัญสำหรับหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องคือ ควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย และทำให้เห็นข้อมูลความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนทุกชุมชน ตลอดจนเส้นทางการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ 1 โดยใช้บ้านหลุยส์วินเซอร์ เป็นศูนย์ข้อมูล และ พื้นที่ที่ 3 ใช้บ้านเอกะนาคเป็นศูนย์ข้อมูล ควรจัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมในย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตธนบุรี โดยมี

การวางแผนทางร่วมกันอย่างเป็นระบบ นำศักยภาพของหน่วยงาน และศักยภาพของบุคลากรในพื้นที่มาใช้ โดยมีเป้าหมายให้สถานศึกษาทุกแห่งมีหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 2 แห่ง เป็นพี่เลี้ยงให้การสนับสนุนทางด้านวิชาการ จัดกิจกรรมที่เน้นฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำลังจะสูญหาย ควบคุมจัดการองค์ความรู้ต่างๆ ที่แสดงเอกลักษณ์ของชุมชน และจัดทำสื่อ เอกสารพร้อมเผยแพร่ ควบคุมจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร โดยวิธีการต่างๆ อย่างหลากหลาย ควบคุมจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่จำเป็น โดยเฉพาะที่จอดรถ จุดพักผ่อน ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ห้องน้ำ และป้ายสื่อความหมายในทุกชุมชน โดยเฉพาะการติดตั้งป้ายแผนที่ในชุมชนอื่นที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกัน ควบคุมจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในการรณรงค์ให้บุคลากรในชุมชนตระหนักในการรักษาความสะอาดของชุมชน ควบคุมจัดให้มีหน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่ดำเนินงาน ประสานงาน ผลักดัน สนับสนุน และสร้างเครือข่ายการทำงานด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และควบคุมจัดให้มีระเบียบ กฎกติกาในชุมชนที่จะทำให้ชุมชนน่าดู น่าอยู่ น่ามอง และเป็นแหล่งเรียนรู้

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

13.1 ชื่อหัวหน้าโครงการ

ชื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชณู บางเขียว

ชื่อเรื่อง โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน (กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ด้านชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน)

(ภาษาอังกฤษ).....

สถานที่ทำงาน

โปรแกรมวิชา ภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ
10600 โทรศัพท์ 02 – 4666664

ประวัติการศึกษา

- ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) ภาษาไทย (เกียรตินิยมอันดับ 2) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2531
- อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (อ.ม.) ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539

ประวัติการทำงาน

- พ.ศ. 2547 ผู้ช่วยอธิการบดี
- พ.ศ. 2548 ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม
- อาจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประสบการณ์และบทความทางวิชาการ

บรรณารักษ์ วารสารที่ทัศนวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2544 – 2547

วิทยานิพนธ์ เรื่อง “ภาพลักษณ์ของหญิงและชายจากคำกริยาและคำกริยาวิเศษณ์ ในภาษาไทย” คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539

บทความทางวิชาการ เรื่อง “ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารร่วมสมัย” รวมบทความทางวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2546

บทความทางวิชาการ เรื่อง “ตามรอยวรรณกรรมอันเนื่องมาจากฉากในฝั่งธนบุรี” หนังสือรวมบทความศูนย์กรุงธนบุรีศึกษา : พันธกิจด้านการวิจัยพื้นที่วัฒนธรรมฝั่งธนบุรี สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ. 2547

13.2 ชื่อนักวิจัยร่วมโครงการ

13.2.1 ชื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภารัตน์ ชาญเลขา

ชื่อเรื่อง โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน (กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ย่านกุฎจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ด้านชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน)

(ภาษาอังกฤษ)....

สถานที่ทำงาน

โปรแกรมวิชา ดนตรีไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญบุรี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600 โทรศัพท์ 02 – 4666664

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2520 กศ.บ. (ดุริยางคศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร

พ.ศ. 2536 คม. (อุดมศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2545 คด. (อุดมศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2536 กรรมการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย

พ.ศ. 2539 หัวหน้าภาควิชาดนตรี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. 2542 ผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. 2548 รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประสบการณ์บทความทางวิชาการและงานวิจัย

1. เปรียบเทียบการสอนขับร้องเพลงไทยด้วยชุดการสอนจุลบทกับการสอนแบบปกติในวิทยาลัยครูที่มีสอน

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันราชภัฏกับชุมชนเพื่อพัฒนาด้านวัฒนธรรม

3. สถานภาพการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยด้านดนตรีไทยใน
ระดับอุดมศึกษา

4. การสร้างคลังข้อมูลด้านสถานที่สำคัญในท้องถิ่นฝั่งธนบุรีตามแนวพระราชดำริ
ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

13.2.2 ชื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร เสรีรัตน์

ชื่อเรื่อง โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน (กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการ
เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ย่านภูมิทัศน์และพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ด้านชุมชน
ท่องเที่ยวยั่งยืน)

ภาษาอังกฤษ...

สถานที่ทำงาน

โปรแกรมวิชา..... คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
1061 ถนนอิสรภาพ แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600
โทร. 02- 4737000 ต่อ 5102

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2526 ปริญญาตรี เอกชีววิทยา โทบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
พ.ศ.2539 ปริญญาโท เอกจิตวิทยาการศึกษา จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
พ.ศ.2539 ปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

1. อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
2. รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ

เจ้าพระยา

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ

1. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส
2. การบริหารการศึกษา
3. การวิจัยเชิงคุณภาพ

งานวิจัยที่ทำสำเร็จ

พ.ศ.2542	รูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพหุปัญญา
พ.ศ.2542	รูปแบบการจัดการศึกษา โดยพ่อแม่ (Home School)
พ.ศ.2543 -2544	การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ที่กั้นการเลี้ยงภัย
พ.ศ.2544-2547	การวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

งานวิจัยที่กำลังทำ

1. การพัฒนาแนวทางในการจัดการเรียนรู้แบบจัดประสบการณ์และความรู้สู่ความคิด (Outside method) สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้รับแหล่งทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาอยู่ระหว่างการทดลอง โดยดำเนินการวิจัยไปแล้ว 60%
2. การศึกษาบทบาทในการให้คำแนะนำช่วยเหลือนักศึกษาและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่ปรึกษาภาคสนามของศูนย์ให้การศึกษาโรงเรียนสะอาดเผดิมวิทยา จังหวัดชุมพร เป็นผู้ร่วมวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำลังอยู่ในระหว่างการเก็บข้อมูล โดยดำเนินการไปแล้ว 50 %

13.2.3 ชื่อ นายธีรนนท์ ช่างพิชิต

ชื่อเรื่อง โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน (กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผนดำเนินการ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ด้านชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน)

(ภาษาอังกฤษ)...

สถานที่ทำงาน

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน ธนบุรี 272 ถนนเทศบาลสาย 2 แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี (รัฐศาสตร์บัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ปริญญาโท สาขามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2546 – ปัจจุบัน) ผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

พ.ศ. 2547 คณะวิจัย เรื่อง “วัฒนธรรมอาหารแขก จาม ชาว เปอร์เซีย ในประเทศไทย” ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2548 อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน

พ.ศ. 2549 อาจารย์พิเศษ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์และบทความทางวิชาการ

บทความ เรื่อง “บทบาทกลุ่มชาติพันธุ์เปอร์เซียในสังคมไทย อดีตและปัจจุบัน”
การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่อง ชาติและชาติพันธุ์ ณ ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร, 26 – 28 มีนาคม 2546

บทความ เรื่อง “แขกเทศ แขกเจ้าเซ็น มัสลิมชีอะห์ในธนบุรี”
การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษา ธนบุรี : เมืองหลวงของไทยในอดีต

13.2.4 ชื่อ นางสาวสุดาร่า สุขฉายา

ชื่อเรื่อง ชื่อเรื่อง โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน (กิจกรรมการสำรวจ ออกแบบ และจัดทำแผน
ดำเนินการ เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ย่านกุฎีจีนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องเขตธนบุรี ด้าน
ชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน)

(ภาษาอังกฤษ)...

การศึกษาปริญญาตรี (รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2522

สถานที่ทำงาน มูลนิธิ เล็ก - ประไพ วิริยะพันธ์ 397 ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศน์ เขตพระนคร
กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์ 02-2811988 -9 หรือ 086-963-6338

ผลงานทางวิชาการ

- หัวหน้ากองบรรณาธิการ นิตยสารเมืองโบราณ (พ.ศ.2523-2527)
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ นิตยสารสารคดี (พ.ศ. 2527-2547)
- บรรณาธิการ สำนักพิมพ์สารคดี
- บรรณาธิการ โครงการหนังสือชุดเพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน เช่น ธนบุรี อัญญา
เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ราชบุรี เพชรบุรี ภูเก็ต ฯลฯ
- คณะวิจัยเรื่อง “ วัฒนธรรมอาหารแขก จาม ชาว เปอร์เซีย ในประเทศไทย” ของ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ.2547)
- คณะวิจัย โครงการสารคดีอิหร่าน ของ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
(สกว.) (2545)

- ฝ่ายวิชาการ มูลนิธิ เล็ก - ประไพ วิริยะพันธ์ (พ.ศ.2548)

ประสบการณ์และบทความทางวิชาการ

- ชีวิตฉันแปรที่ทุ่งสาครลี / ผักพื้นบ้าน /ละครลิง/นกแสก ฯลฯ
- หนังสือคู่มือนำชม “ กรุงรัตนโกสินทร์”
- หนังสือประวัติศาสตร์กรุงธนบุรี สำนักพิมพ์สารคดี (ระหว่างกรพิมพ์)

ขาดของอาจารย์รังสรรค์

กับของผศ.สุปราณี

